

ΕΤΟΣ 24° ♦ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005 ♦ ΑΡ. 283

€6

ΔΑΥΛΟΣ

Κωδ.
ΕΛ.ΤΑ.:
3187

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ
ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ

Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα
Ἀσκληπιεῖα
ὥς τὴ σημερινή
Ψυχολογία

ISSN 1105-9486

9 771105 948009

**ΟΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΕΚΑΙΑΝ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥΣ
ΠΟΛΥ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΕΡΑ ΕΞΕΤΑΣΗ**

Ίδρυτής - ιδιοκτήτης,
εκδότης - διευθυντής
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 2103223957,
2103314986, 2109841655
Τηλεομοιότυπος: 2103314997

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:
<http://www.davlos.gr>
Ηλεκτρονική αλληλογραφία:
davlos@davlos.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9:30-14:30
καθημερινά (και Σάββατο).

Εκτύπωση: PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα,
Τηλ.: 210 5225479.

- Τιμή αντιτύπου: €6.
 - 12μην συνδρομή: €53.
 - Οργανισμών κ.λπ.: €80.
 - Φοιτητών: €43.
 - Εξωτερικού: €80.
 - Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
 - Η συνδρομή ανανεώνεται αυτόματως
μετά τη λήξη του 12μήνου.
- Διακοπή της συνδρομής γίνεται μόνον
κατόπιν τηλεφωνήματος
του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.
Για εξοικονόμηση χώρου το Περιοδικό
διατηρεί το δικαίωμα σύμπτυξης ή δημοσί-
ευσης σε συνεχείς των προσφερομένων
συνεργασιών.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά έμβασμα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ,
Πόστ Ρεστάντ 175 01, Π. Φάληρο.

- Παραγγελίες μέσω Διαδικτύου
Βιβλίων, τόμων, παλαιών τευχών «Δ»
και έγγραφες συνδρομητών:
στην ιστοσελίδα μας www.davlos.gr
- Επίσης έγγραφες συνδρομητών με
ένα απλό τηλεφώνημα στα
τηλέφωνα του «Δ».

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Απαγορεύεται ή εν όλω ή εν μέρει
αναδημοσίευση ή αναμετάδοση καθ'
οιονδήποτε τρόπον δημοσιευμάτων
του «Δαυλού» χωρίς τη γραπτή άδεια
του εκδότη.

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό Πρωτοποριακής Έρευνας
Έτος 24°, Σεπτέμβριος 2005, Άριθ. 283

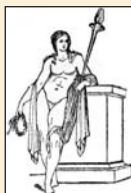
ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η ευκαιρία απελευθέρωσης από τον Βυζαντινισμό... 18926

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Τί προσφέρει η χριστιανική «αγάπη»; 18928

ΕΡΕΥΝΕΣ

Η έρμηνεία των όνειρων..... 18933
Πώς «κρίνουν» τα όνειρα οι
Χριστιανοί..... 18945
Τα Δημοκρίτεια άτομα (όχι μόνο
στην ύλη αλλά) και στην «πόλιν» 18959
Πρώτοι οι Όρθόδοξοι «καθιέρωσαν»
την ποινή του δια πυρός θανάτου..... 18971
Ο Σικελιανός του Χθές στο Σήμερα... 18974
«Φοβούμαι τους Έλληνες»..... 18976
Η νομοθεσία υπέρ των δούλων στην αρχαιότητα... 18977
Τα παρασκήνια της Συμφωνίας της Ζυρίχης..... 18983
ΓΑΜΟΣ: Πώς άρχισε, πού κατέληξε 18991
Πανάρχαιη Κτηνιατρική..... 19003
Ο Άνιμισμός και η Θρησκεία 19015

ΓΕΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ..... 18958
ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ..... 18965
Ένας ακρότατος «σημπτικός» άνθηλληνισμός;
το «μοντέλλο» του Όσβαλντ Σπέγκλερ 19025
Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ..... 19025

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Έκκλησία: Ο Γιαχβέ έκτισε τον Κόσμο το 5508 π.Χ.! ... 18932
Ηγουμένη Κλειδαρά..... 18955
Ένας άγιος «τάπα» πάνω στον άρχαιο Λεβήνα..... 18956
Η Έπιστήμη έκδικείται τον έχθρό της..... 18967
Η «άλληλοπεριχώρηση» (!) στη Δημητριάδα..... 18987
Η άναγραφή του Θρησκεύματος των Δ.Υ. 19014

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Έντουαρντ Τικ (Έρμηνεία των Όνειρων) 18933
Μιχάλης Γιαννάτος 19020

Ο «Δ» έχει την ευθύνη των κειμένων που δημοσιεύει στις
σελίδες του. Για τις δραστηριότητες, δημοσιεύσεις, διατυ-
πώσεις θέσεων κ.λπ. εκτός «Δαυλού» από πρόσωπα που
γράφουν ή έγραψαν στο Περιοδικό, ο «Δ» δεν ευθύνεται.

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ: Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ

«Δαυλός», όπως αὐταπόδεικτα προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ λόγου ποὺ ἀρθρώνει, δὲν εἶχε ποτὲ καμμιὰ σχέση, συνάρτηση, πολλῶ μᾶλλον ἐξάρτηση ἀπὸ καμμιὰ κυβέρνηση, κόμμα, ὀργάνωση ἢ οἰαδήποτε ἄλλη ἐστία δυνάμεως, ἐγχώρια ἢ ξένη. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸ οὐδέποτε «ἐπικοινωνήσε» κατ' ἰδίαν ἢ μέσῳ τοῦ δημόσιου λόγου του, γιὰ νὰ «διαλεχθῇ» μὲ καταστάσεις ἢ πρόσωπα τῆς Ἐξουσίας «προτείνοντας», εἰσηγούμενος ἢ ἀπαιτώντας «συμμετοχή» τῶν ἀπόψεών του στὶς διαδικασίες λήψεως ἀποφάσεων, περιοριζόμενος αὐστηρὰ στὸ ἔργο τοῦ διαφωτισμοῦ, μὲ τὴν διατύπωση πορισμάτων πάντοτε στηριζόμενων στέρεια στὴν πραγματικότητα (τὴν **ἀληθινὴ** ἱστορικὴ κυρίως πραγματικότητα) καὶ ἀποφεύγοντας συστηματικὰ τὴν διαμόρφωση ἰδεολογημάτων, δηλαδὴ αὐθαίρετων καὶ μετέωρων θέσεων, μὴ συναρτώμενων πρὸς τὰ δεδομένα –ἄρα ὑπηρετουσὼν σκοπιμότητες καὶ μόνο.

Σήμερα θὰ παραβούμε τὴν ἀρχή μας αὐτή, ποὺ μὲ τόση συνέπεια (καὶ μὲ ἀνάλογο ψυχικὸ καὶ ὕλικὸ κόστος...) τηρήσαμε τόσα χρόνια. Ὁ λόγος τῆς ἀθέτησης αὐτῆς εἶναι ἔνα αξιοπρόσεκτο γεγονός: Ὁ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ πρωθυπουργὸς κ. Κώστας Καραμανλῆς, ἐκτὸς τοῦ ὅτι μὲ τὴν προτίμησή του νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ ὑποδηλοῖ ἔμμεσα τὴν πεποίθησή του ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς ἀποτελεῖ τεράστια πολιτικὴ ἀξία, σημαντικώτερη π.χ. ἀπὸ τὴν Οἰκονομία, τὴν Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ, ἀκὸμη καὶ τὴν Ἄμυνα, τώρα τελευταῖα δηλώνει δημοσίᾳ συχνὰ ὅτι **«ἐπιθυμεῖ ἡ Ἑλλάδα νὰ γίνῃ χώρα παραγωγῆς γνώσης καὶ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ αὐτὸ ἀκόμη δὲν τὸ ἔχουμε πετύχει»**. Προφανῶς καὶ ἡ ἐπιθυμία του αὐτὴ εἶναι εἰλικρινής, ἀλλὰ καὶ ἡ διαπίστωση τῆς ἀποτυχίας μας εἶναι ἐξ ἴσου πραγματικὴ καὶ ἀληθινή.

Τίθεται ἓνα ἐρώτημα: Ποιὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο, ἐνῶ ὑπάρχει ἡ πολιτικὴ βούληση τῆς κορυφῆς τῆς Πολιτείας –καί, προσθέτομε ἐμεῖς, ὑπάρχει ταυτόχρονα ἡ ἱστορικὴ βεβαιότητα ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι τὸ ἔθνος ποὺ τὸ παρελθόν του ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸ μπορεῖ καὶ παράγει ὁλόκληρη τὴν παγκόσμια γνώση καὶ ὁλόκληρο τὸν παγκόσμιο πολιτισμό–, ποιὸς εἶναι ὁ λόγος, λέω, ποὺ **«ἀκόμη δὲν ἔχουμε πετύχει νὰ γίνουμε χώρα παραγωγῆς γνώσης καὶ πολιτισμοῦ»;**

Σ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ συμβάλωμε στὴν ἀπάντηση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ παραδόξου-ἐρωτηματικοῦ στηριζόμενοι στὸ δικαίωμά μας, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ 1/4 αἰῶνος ἀσχολούμεθα ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν ἔρευνα τῶν αἰτιῶν, ποὺ ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ μοναδικὴ πνευματικὴ μήτρα ἐπιστημονικῆς καὶ πολιτισμικῆς δημιουργίας (Επιστῆμες, Μαθηματικά, Τέχνες, Θεωρία, Θέατρο, Ἀθλητισμὸς κ.λπ., κ.λπ.) «στερέψε» ξαφνικά, καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ τῆς αἰφνίδιας «στείρωσής» του δὲν παρήγαγε πιὰ τίποτε ἀπολύτως, ποὺ νὰ ἀποτελέσῃ πολιτιστικὸ ἄλμα στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας καὶ διαχρονικὴ παγκόσμια ἀξία, ὅπως ἦταν τὰ προαναφερθέντα ἐπιτεύγματά του. Ποιὰ ἦταν ἡ ἀποφράδα γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα Ἱστορικὴ Στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία χάθηκε ἡ κινητήρια δύναμη (ἡ Ἑλλάδα) τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν κατὰσταση ἐνστικτώδους ζῶον στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἔλλογου ὄντος; Ἀπλὴ θεώρηση τοῦ **ἀληθινοῦ** παρελθόντος δὲν ἀφήνει καμμιὰ ἀμφιβολία:

ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΙΣΜΟ

Είναι ή Στιγμή, κατά την οποία, όπως συχνά υπογραμμίζουμε, «ό Έλληνας βιάστηκε πνευματικά κι έγινε Χριστιανός, κακοποιήθηκε έθνικά κι έγινε Βυζαντινός και δολοφονήθηκε συνειδησιακά κι έγινε Ρωμικός».

Η όλη θρία αυτή ιστορική εξάλλαγή του Έλληνισμού είναι (χρονικά και φιλοσοφικά) τόσο σαφής όσο και κραυγαλέα, ώστε οιάδήποτε απόκρυψη ή παρερμηνεία της όποθενδήποτε διαπραττόμενη είναι προϋδν δόλου ή άγνοιας ή σκοπιμότητας.

Και τὸ σημαντικώτερο: Ὁ πνευματικὸς βιασμὸς ἢ εὐνουχισμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἀποτελέσσει «στιγμαῖο» ἱστορικὸ κακούργημα, ἀλλὰ συνεχίσθηκε ἀδιάκοπα σ' ὅλες τὶς νεώτερες περιόδους (Βυζάντιο, Τουρκοκρατία, Νεοελληνικὸ Κράτος) καὶ συνεχίζεται ἔως σήμερα. Ὁ ἴδιος θύτης, ἡ Χριστιανοβυζαντινορρωμιοσύνη, ἐξακολουθεῖ νὰ εὐνουχίζῃ τὸ ἴδιο θῆμα, τὸν Ἑλληνισμό, στὴν Παιδεία του, στὸν Πολιτισμὸ του, γενικὰ στὴν πνευματικὴ «καθοδήγηση»-καθίζηση ἐνὸς λαοῦ, ποὺ ἀξίζει καλύτερη μοῖρα ἀνάμεσα στὰ πολιτισμένα ἔθνη τῆς Ὑδρογείου.

Δὲν θὰ ἐπιμείνουμε ἄλλο γιὰ νὰ κάνουμε ὁρατὴ τὴν σημερινὴ πνευματικὴ βία ποὺ ἀσκει πᾶν μας ὁ παραδοσιακὸς πνευματικὸς κατακτητὴς μας: Δεκάδες ἔρευνες σὲ κάθε τεῦχος μας ἀποδεικνύουν μὲ ἀδιάσειστα δεδομένα, πληροφορίες καὶ στοιχεῖα τὴν μεσαιωνοποίηση τῆς Παιδείας μας, τὴ ρωμιοσυννοποίηση τοῦ Πολιτισμοῦ μας καὶ τὶς ἀπόπειρες ἐξαλλοτριώσεως τοῦ Πνεύματος καὶ βυζαντινοποίησης τῆς ἐθνικῆς μας συνείδησης.

* * *

κτὸς τῶν προαναφερθέντων λόγων, ποὺ μᾶς ἐνθάρρυναν νὰ παραβοῦμε τὴν ἀρχὴ μας καὶ νὰ ἀπευθυνθοῦμε πρὸς τὴν κορυφὴ τῆς Πολιτείας, ὑπάρχει ἕνας ἀκόμη: Ὁ κ. Κων. Καραμανλῆς δηλώνει συχνὰ -καὶ ὀρθότατα- ὅτι **«ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ πολιτικὸ κόστος τῶν ἀποφάσεών του».**

Τοῦτο, ἂν ἰσχύῃ σὲ κάθε πράξη του, μποροῦμε νὰ τὸ θεωρήσουμε ὡς πολιτικὴ ἀρχὴ του, ἢ ὅποια «τοῦ λύνει τὰ χέρια» καὶ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸν κίνδυνο, ἢ Βυζαντινοχριστιανορρωμιοσύνη νὰ τοῦ ἐπιμετρήσῃ «κόστος» σὲ τὶς ἐπόμενες ἐκλογές π.χ. πριμοδοτῶντας τὸ γνωστὸ ὀρθόδοξο κόμμα ἢ ἄλλο «πολιτικὸ ἀντίτιμο», ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἐπισειεῖ πάντοτε ὁ Καισαροπαπισμὸς ἐναντίον τῆς κοσμικῆς Πολιτείας. Ἡ γνώμη ἢ δική μας πάντως εἶναι ὅτι, ἂν ἀρθρωθῇ ἱστορικοπολιτικὸς λόγος, ποὺ ὀρθὰ θὰ ἐξηγῇ τὸ ὑπέροχο ὄραμα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερῆς Ἑλλάδος, ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὸν Σκοταδισμό θὰ ἐκμηδενισθῇ ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄν πράγματι ἡ ἀδιαφορία του αὐτὴ πρὸς τὴν πολιτικὴ ζημιὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τολμᾷ, τότε βρίσκεται μπροστὰ στὴ μεγαλύτερη πρόκληση -εὐκαιρία ποὺ βρέθηκέ ποτε Ἑλληνας τὰ τελευταῖα 1650 χρόνια: τὴν πρόκληση-εὐκαιρία νὰ εἶναι αὐτός, ποὺ θὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἱστορικὸ ἄθλο τῆς πνευματικῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ Ἑλλήνα ἀπὸ τὴν πολυαῖωνη τυραννία τοῦ ἀσιατικοῦ Σκοταδισμοῦ καὶ ταυτόχρονα νὰ εἶναι αὐτός, ποὺ θὰ κἀνῃ μετὰ 1650 χρόνια καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα «χώρα παραγωγῆς γνώσης καὶ πολιτισμοῦ». Ἄλλος δρόμος γιὰ τὸν ἄθλον αὐτὸν δὲν ὑπάρχει. Ἡ ἱστορία βοᾷ, καὶ ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν τὰ μηνύματά της, ἀκουέτω.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ποῦ εἶναι ὁ πολιτισμὸς καὶ ποῦ ὁ ρατσισμὸς

Κύριοι τοῦ «Δαυλοῦ»,
Δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττουν οἱ πρόσφατες ἐξάρσεις ἀσυνδοσίας, ἀνηθικότητος καὶ ἀνθελ-
ληνισμοῦ ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο (ὅπως π.χ. ἡ κάλυ-
ψη τοῦ κατασκόπου Βαβύλη, ποὺ δούλευε γιὰ τὸ Ἰσραήλ). Ὅσο περισσότερο οἱ ἐκπρόσωποί του γίνονται τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, δοκιμάζον-
τας τὰ ἀνταντακλαστικά του καὶ τὰ περιθώρια ἀντίδρασής του, καὶ ὅσο ὁ λαὸς δὲν ἀντιδρᾷ καὶ δὲν ἀντιστέκεται, δείχνοντας τὸ βάθος τῆς τυφλῆς, ἀνευ ἐλέγχου, ἐμπιστοσύνης καὶ τοῦ ληθάργου του, ἄλλο τόσο πιδ βέβαιοι εἶναι ὅτι τὸν ἐλέγχουν, τὸν ἐξουσιάζουν καὶ τὸν κατευ-
θύνουν καὶ ὅτι ἔχουν ἐξασφαλίσαι τὴν περαι-
τέρω παραμονή τους στὴν ἐξουσία.

Γιὰ νὰ διατηρηθοῦν οἱ μνήμες τῶν ταγῶν τῆς φυλῆς μας στὴ μνήμη τῶν ἐπερχόμενων γε-
νεῶν, ἔστησαν οἱ προγόνοί μας μνημεῖα (ἀπὸ τὸ μνήμη-μνημοσύνη) ὑπέρτατης Τέχνης. Ἡ ἀ-
νατολίτικη λαίλαπα τῆς σήψης καὶ τῆς παρα-
κμῆς ὀδηγούμενη ἀπὸ τὸ σύνδρομο κατωτερό-
τητας, φυγοδικίας καὶ ἀνασφάλειας, ἐλλεῖπει ἀξιόλογον παρελθόντος, κατέστρεψε μὲ λύσσα κάθε μνημεῖο, ποὺ ὑπενθύμιζε στὸν Ἕλληνα – καὶ ἀπεδείκνυε στὴν ἀνθρωπότητα – τὸ ἔνδο-
ξο παρελθόν του. Ἀντικατέστησε τοὺς σοφούς μας μὲ ὅ,τι χειρότερο εἶχε νὰ ἐπιδείξει ὁ Ἀνα-
τολισμὸς-Σκοταδισμὸς, στὴν θέση τους ἐπέβα-
λε τὸν αἰμοσταγὴ καὶ ζηλότυπο Γιαχβὲ (Ἐξο-
δος 34:14), τὸν σφαγέα τοῦ αἰγυπτιακοῦ λαοῦ Μωϋσῆ, τὸν αἰμομίκτη Λὼτ (Γένεσις 19:30-38),

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ «ΑΓΑΠΗΣ»;

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Μὲ τὴν πρόσφατη συνταρακτικὴ σωρεία ἀποκαλύψεων τῶν Μ.Μ.Ε. γιὰ τὸν βίο κάποιων κληρικῶν ἐνθυμήθηκα τὶς ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν ἀποκαλύψεις τοῦ «Δαυλοῦ» περὶ τὴν δράση τοῦ ἱερατείου καὶ ἔμεινα ἐκπληκτος, βλέποντας τὰ ὅσα διάβαζα τόσοσιν καιρὸς στὸ περιοδικό σας νὰ παρουσιάζονται ζωντανὰ στὴν ὁθόνη τοῦ τηλεοπτικοῦ δέκτη.

Τί συνέβη μὲ τὴν Δικαιοσύνη; Τίποτε. Ὅπως εἶναι θεσμοθετημένο σὲ τοῦτο τὸν τόπο, δὲν «ἄνοιξε ρουθούνη». Ἔτσι καὶ τὰ «κεκτημένα» τοῦ ἱερατείου εἶναι πολλά, καὶ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ ἀφήσης. Παραίτηση; Ποῦ νὰ χωρέση τὸ φιλότιμο στὸν θρόνο μαζί μὲ τὴν φαρδεῖα ἔδρα κάποιων. Ἔτσι θὰ περάσῃ ὁ καιρὸς καί, ἐνῶ τὸ ἱερατεῖο θὰ κάνῃ τὴν δῆθεν «αὐτοκάθαρση», ὅλα θὰ ξεχαστοῦν. Μάλιστα ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ ἰδρῶσιν καθόλου ἀπὸ τὰ ὅσα συμβαίνουν καὶ μὲ πλήρη ἀπάθεια, σὲ πρόσφατο κήρυγμά του παρουσίασε ὡς παράδειγμα πρὸς μίμηση τὸν Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος πολέμησε **«πρῶτα διὰ τὴν πίστιν καὶ μετὰ διὰ τὴν πατρίδα»**. Δύο συμπεράσματα προκύπτουν ἀμέσως ἀπὸ τὰ λεγόμενα τοῦ προκαθήμενου:

- Ἡ θρησκευτικὴ ὁργάνωση, ποὺ τότε ἀφώρισε τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα καὶ τοὺς ἀγωνιστὲς (φοβούμενη ὅτι μὲ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας θὰ χάσῃ τὴν δύναμιν, ποὺ εἶχε ἀποκτήσει συνεργαζόμενη μὲ τοὺς κατακτητὲς Τούρκους) σήμερον τοὺς χρησιμοποιεῖ ὡς παράδειγμα, παραποιώντας ἀκόμα μῖα φορὰ τὴν ἱστορίαν κατὰ τὸ πῶς τὴν ἐξυπηρετεῖ.

- Μὲ τὸν διαχωρισμὸ πίστεως (Χριστιανισμὸς) καὶ πατρίδας (Ἑλλάδας) ὁ προκαθήμενος μᾶς ἔκανε μῖα μεγάλη χάρη, γιὰτὶ ἔστω καὶ ἄθελά του προσπαθώντας νὰ ἐστίασῃ

τὸν προαγωγὸ τῆς συζύγου του Ἀβραάμ (Γένεσις 12:10-16) καὶ πολλὰ ἄλλα «πρότυπα», ποὺ καμμία σχέσηὶς δὲν ἔχουν μὲ τὴν ἠθονοητικὴν ιδιοσυγκρασίαν τοῦ Ἑλλήνα. Στὴ θέσιν τῆς πανάρχαιας Παράδοσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔθεσε τὸ Δόγμα, ἀντικατέστησε ἐπιστήμονες, ἰατροὺς, ἱστορικοὺς, φιλοσόφους, γεωγράφους καὶ μαθηματικοὺς μὲ ψαράδες, μαραγκοὺς, φακίρηδες καὶ βοσκούς. Ἐκτοτε ὁ Ἕλληνας ὑπέστη ἐθνοφυλετικὴ ἀλλοτρίωση, ὑποκλοπὴ ταυτότητος, ἠθικὴ παρακμὴ καὶ βραχυκύκλωμα μνή-

μης. Μὲ λίγα λόγια: ἀφελληνίσθη καὶ ἐβραιοποιήθη. Δὲν εἶναι ρατσιστὴς αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν πολιτισμὸν του, ρατσιστὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ μισεῖ ὅλες τὶς φυλὰς τοῦ κόσμου καὶ ἐπιβάλλει τὸ μῖσος του ὡς παγκόσμια θρησκεία. Ἐπειδὴ λαὸς χωρὶς παρελθὸν δὲν ἔχει μέλλον, τιμᾷτε τοὺς προγόνους, γιατί χανόμεσθε.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία,
Ἀλέξανδρος Κωτσογιάννης
Νέα Ὑόρκη, ΗΠΑ

«Τὸ λιοντάρι μὲ ἀνθρώπινη φωνὴ μίλησε γιὰ τὸ Χριστό»!

Ἀξιότιμη κ. Λάμπρου,

Θὰ μεταφέρω ἀπὸ ἓνα βιβλίο, ποὺ πρόσφατα διάβασα, ἓνα τυχαῖο «θαῦμα», ποὺ ἀφορᾷ σὲ δύο ἁγίους, τὸν μοναχὸ Ζώσιμο καὶ τὸν Ἀθανάσιο Κεμενταρήσιο, ποὺ ἐορτάζονται στὶς 4 Ἰανουαρίου. Νὰ διευκρινίσω ὅτι τὸ βιβλίο εἶναι ἐκδόσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ φέρει τὸν τίτλο «Συναξαριστὴς μηνὸς Ἰανουαρίου Νο 1 – Μὲ τοὺς ἁγίους μας». Ὑπάρχουν συνολικὰ 12 συναξαριστές (!), ἓνας γιὰ κάθε μῆ-

να καὶ ἀναφέρουν τὴ ζωὴ, τὸ ἔργο, τὰ μαρτύρια καὶ τὸν θάνατον ὅλων τῶν «ἁγίων» ποὺ ἐορτάζει ἡ ἰουδαιοχριστιανικὴ παράδοσις:

«Μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Ζωσίμου Μοναχοῦ καὶ Ἀθανασίου Κομενταρησίου.

» Ὁ ἅγιος Ζώσιμος ἐξῆλθε στὴν Κιλικίαν καὶ κατοικοῦσε στὴν ἐρημομαζὶ μὲ τὰ ἄγρια θηρία. Ἐκεῖ τὸν ἀναζήτησαν οἱ εἰδωολάτρες, τὸν ἔπιασαν καὶ τὸν ὠδήγησαν στὸν ἄρχοντα Δομετιανό. Ὁ Ζώσιμος ὡμολόγησε μὲ παρ-

στὸ προϊόν, ποὺ ἐμπορικὰ προσφέρει πρὸς κατανάλωσιν ἡ Ἐκκλησία, δηλαδὴ τὴν «πίστιν καὶ σωτηρίαν», ἄφησε ξεχωριστὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποκάλυψε ἔτσι τὴν ἀπάτη τοῦ «Ἑλληνοχριστιανισμοῦ», τῆς αὐθαίρετης δηλαδὴ μίξεως δύο ἀντιθέτων πραγμάτων, ὅτι τάχα ἀποτελοῦν τὴν ἴδιαν καὶ αὐτὴν οὐσίαν.

Συνταρακτικὸ ἦταν καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Β. Μανρομμάτη περὶ τῶν Κατηχητικῶν. Οἱ ἀναφορὲς στὴν παιδοφιλίαν καὶ πλύσιν ἐγκεφάλου μοῦ ἔφεραν στὸ νοῦ τὸ βίωμα φιλικοῦ προσώπου, ὁ ὁποῖός μοῦ τὸ ἐξιστόρησε περίπου 2 χρόνια πρὶν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πατέρας δύο ἀρρένων (καὶ οἱ δύο οἰκογενειάρχες σήμερον), ὅταν εὐρίσκονταν στὴν παιδικὴ ἡλικία τὰ ἔστειλε στὸ Κατηχητικόν, γιατί ἔτσι συνηθίζονταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Μία μέρα κάποιος τοῦ κύκλου του τὸν πληροφόρησε ὅτι ἐθεάθη ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του νὰ μοιράξῃ ἐκκλησιαστικὰ φυλλάδια σὲ κάποια πλατεῖα. Ὁ πατέρας ἀναζήτησε τὰ παιδιὰ του καί, ἀφοῦ τὰ μάζεψε σπῆτι, ἀναζήτησε τὰ αἶτια καὶ τίς ἐξηγήσεις. Ἐτσι ἔμαθε ὅτι στὸ Κατηχητικόν οἱ ἱερεῖς ἔλεγον στὰ παιδιὰ ὅτι «Δὲν ὑπάρχει ἄλλη οἰκογένεια γιὰ ἐσάς, ἡ οἰκογένειά σας εἴμαστε ἐμεῖς». Ἐδῶ ἔχουμε τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι, ὅποιος θέλῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του.

Κατὰ πόσο εἶναι ἐνήμεροι καὶ συνειδητοποιημένοι οἱ «πιστοί», γιὰ τὸ τί πραγματικὰ ἐστὶ Χριστιανισμὸς καὶ τὴν διαφορὰ τῆς ὡραιοποιημένης-ἐκλεπτυσμένης εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως παρουσιάζεται ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο, σὲ σύγκρισιν μὲ τὸ πῶς ἐμφανίζεται στὰ Εὐαγγέλια; Διότι ψευδῶς καὶ δολίως παρουσιάζεται ὁ Χριστιανισμὸς ὡς «θρησκεία τῆς ἀγάπης». Κάνοντας μίαν μικρὴ ἀνάλυσιν πάνω σ' αὐτὸ καταλήγουμε σὲ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα:

ρησία μπροστά στον άρχοντα την πίστη του στον Ίησού Χριστό. Ο άρχοντας τότε διέταξε να υποβάλουν τον άγιο σέ φοβερά βασανιστήρια. Του έκαψαν λοιπόν τὰ αὐτιά με πυρακτωμένα σίδερα, τὸν έρριξαν μέσα σέ καζάνι γεμάτο βόρβορο πὸν κόχλαζε καὶ τελικὰ τὸν κρέμασαν μετὰ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω. Κατὰ τρόπο ὅμως θαυμαστὸ διασώθηκε ἡ ζωὴ του ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ βασανιστήρια. Ἡ μανία ὅμως τῶν εἰδωλολατρῶν δὲν σταμάτησε ἐδῶ έρριξαν τὸν άγιο στὴν ἀρέννα τοῦ θεάτρου νὰ τὸν κατασπαράξουν τὰ πεινασμένα άγρια θηρία. Εκεί ὅμως ἐμφανίστηκε ἓνα λιοντάρι καὶ μετὰ ἀνθρώπινη φωνὴ μίλησε γιὰ τὸ Χριστό. Τὸ θαυμαστὸ αὐτὸ γεγονὸς εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ προσελκυστῇ στὴ χριστιανικὴ πίστη ὁ Κομενταρήσιος Ἀθανάσιος. Ἀλλὰ καὶ ὁ τύραννος ὕστερα ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἄφη-

σε ἐλεύθερο τὸν Ζώσιμο. Ὁ άγιος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του πῆγε στὰ ὄρη, ὅπου καὶ διέμενε. Μαζὶ του πῆγε καὶ ὁ Ἀθανάσιος, τὸν ὁποῖο καὶ κατήχησε στὴ χριστιανικὴ πίστη καὶ στὴ συνέχεια τὸν βάπτισε.

» Εκεί, στὸν έρημο τόπο, πὸν ἦταν οἱ δύο άγιοι, μιὰ πέτρα σχίστηκε ξαφνικὰ σέ δύο μέρη. Οἱ άγιοι ἀμέσως μῆκαν κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα, ὅπου καὶ παρέδωσαν τὶς ψυχές τους στὸν Κύριο.»

Τὰ σχόλια εἶναι περιττά, μόνο, πρὶν κλείσω, θὰ ἤθελα νὰ ἀφιερῶσω στοὺς δύο αὐτοὺς άγίους τὸ τραγούδι πὸν τραγούδησε ἡ Μαρινέλα: «Άνοιξε, πέτραααα!..»

Με ἐκτίμηση
Παναγ. Ίατροῦ
Θεσσαλονίκη

Ἡ ἀποκάλυψη τῶν συνωμοτῶν τῆς Φιλορθόδοξης Ἑταιρείας

Άγαπητὸ περιοδικό,
Εἶμαι ἀναγνώστης σας, συνδρομητῆς σας καὶ χαίρομαι γιὰ τὸ έργο, πὸν προσφέρετε στὰ

Έλληνικά Γράμματα, τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν. Εἰδικὰ μετὰ ἱκανοποιῶν ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψη, οἱ ἀποδείξεις καὶ ἡ ἀνάλυση, μετὰ τὶς

- Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι κάτι πὸν διδάσκεται, δηλαδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐμφυτευθῇ στὸν ἐγκέφαλο ἢ στὸν ἐσωτερικὸ κόσμον τῶν ἀνθρώπων μέσῳ τῆς διδασκαλίας. Ὑπάρχει μέσα μας ἀπὸ τὴν γέννησή μας ὡς μέρος τῆς ὀλότητάς μας.
- Ἡ «χριστιανικὴ ἀγάπη» στὴν διάρκεια τῶν αἰῶνων πολὺ λίγο χαρακτηρίζεε εἴτε τοὺς πιστοὺς εἴτε τὸ ἱερατεῖο. Μίσση, διχόνοιες καὶ ἀπληστία δὲν ἔπαψαν νὰ ὑπάρχουν. Τὸ ἱερατεῖο ἀλλὰ καὶ οἱ χριστιανοὶ ὄχι μόνο δὲν ἔδειξαν ἀγάπην, ἀνοχή καὶ κατανόηση πρὸς ὅτιδήποτε μὴ χριστιανικὸ, ἀλλὰ κινήγησαν μετὰ μῖσος τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, μιὰ κοσμοθεωρία τόσο διαφορετικὴ, ἀφοῦ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον σκεπτόμενον καὶ μετὰ βούλησιν, δηλαδὴ ἐντελῶς ἀκατάλληλον γιὰ νὰ γίνῃ καθοδηγούμενον, πειθήνιον, ἄβουλο «ποίμνιον».
- Ἡ ἴδια ἡ χριστιανικὴ πίστις χάρις στὴν μισαλλοδοξίαν, πλεονεξίαν καὶ μεγαλομανίαν τῶν ἱερωμένων εἶναι κατακερματισμένη σέ διάφορες Ἐκκλησίες καὶ «αἱρέσεις».
- Οἱ ἱερεῖς ἀκόμα καὶ σήμερον εὐλογοῦν τὰ ὄργανα τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ὀλέθρου.
- Μία προσεκτικώτερη ματιὰ στὶς «άγιες γραφές» μᾶς κατατοπίζει, κατὰ πόσον ὁ Χριστὸς ἦταν ἐραστὴς τῆς ἀγάπης: «Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι, αὐτοὺς ἀγάγετε ὥδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἐμπροσθέν μου.» («Λουκάς» ΙΘ' 27-28.)

Φυσικὰ ἡ Ἱστορία διδάσκει ὅτι θὰ ἦταν μωρὸ νὰ περιμένῃ κανεὶς ὅτι μετὰ τὸ ὁποιοδήποτε «χριστιανικὸ σεμινάριον ἀγάπης» στὰ Κατηχητικὰ ἢ ὅπου ἄλλου οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀλλάξουν. Ἀπαιτοῦνται πολίτες, πολίτευμα, πολιτισμός, ὀργανωμένες κοινωνίες καὶ πάνῳ ἀπ' ὅλα παιδεία καὶ γνώση.

Σὰς εὐχαριστῶ
Ἰάσων Μαργακάκης

όποιες γίνονται όλα αυτά και οι προσπάθειές σας πάντα να μην υπάρχει ψεγάδι σε όσα αναφέρεστε, για να μη βρίσκουν πεδία κατηγορίας σας οι αντίπαλοί της Έλληνικής Σκέψης.

Όρμώμενος από τα παραπάνω θα ήθελα να σας επισημάνω ένα ιστορικό στοιχείο που υπάρχει στο άρθρο του αγαπητού κ. Βασιλείου Μαυρομιάτη στο τελευταίο τεύχος σας, αρ. 280, με τίτλο «*Η Ελληνορθόδοξος Έταιρεία*» και συγκεκριμένα στη σελίδα 18675, όπου αναφέρεται στον Μακεδόνα αγωνιστή Έμμανουήλ Παππά. Αναφέρει ακριβώς ότι το 1839 ο αγωνιστής παρέδωσε στοιχεία στον βασιλιά Όθωνα, ενώ ο συγκεκριμένος όπλαρχηγός το

Νοέμβριο του 1821, μετά την άποτυχία της εξέγερσης στη Χαλκιδική, ενώ είχε επιβιβαστεί σε πλοίο και ταξίδευε με προορισμό την Ύδρα, απεβίωσε (το θέμα αυτό έχει ερευνηθεί από το περιοδικό σας σε άρθρο με τίτλο «*Η προδοσία των Αγιορειτών στο Είκοσιένα*», που δημοσιεύθηκε στο τ. 247, σελ. 16053).

Ίσως πρέπει να διορθώσετε το συγκεκριμένο ιστορικό λάθος, για να μην υπάρξει κατηγορία από τους διάφορους έχθρους της προσπάθειάς σας.

Με εκτίμηση

Αντώνιος Κωνσταντινίδης

Θήρα

Σημείωση: Στο βιβλίο *«Η θεμελίωση του Έλληνικού Κράτους»* των Ι.Α.Πετρόπουλου και Αϊκατερίνης Κουμαριανού, έκδοσεις Παπαζήση 1982 διαβάζουμε τα εξής:

Σελ. 204: «*Η συνωμοσία απέδειχθη, όταν ο Μακεδόνας Έμμανουήλ Παππᾶς παραδόθηκε στον βασιλιά Όθωνα...*»

Σελ. 205: «*Σύμφωνα με την έγγραφη μαρτυρία του Έμμανουήλ Παππᾶ και τα στοιχεία, που περιείχαν τα αποκαλυφθέντα έγγραφα, η κυβέρνηση σχημάτισε την εντύπωση ότι...*».

Σελ. 206: «*Ο "Αΐων", ὄργανο των Ναπαίων αναφέρθηκε στην συνωμοσία, αφού ο εκδότης της Φιλήμων πέτυχε ν' απαλλαγῇ ἀπ' την προηγούμενη ποινή, που είχε επιβληθῇ στην εφημερίδα του, παρουσιάζοντας ὡς ἀσήμενο τὸ ἐγχείρημα τοῦ Έμμανουήλ Παππᾶ και τοῦ Ρενιέ.*»

(Ο Ι.Α.Πετρόπουλος είναι τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου της Μασσαχουσέτης και η Αϊκ. Κουμαριανού είναι διδάκτωρ Ιστορίας στο Ίνστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών της Σορβόνης.)

Προφανώς πρόκειται για κάποιον συνώνυμο του γνωστού Έμμανουήλ Παπᾶ, επίσης Μακεδόνα.

B.M.

Ο Ἡράκλειτος καὶ ἡ σύγχρονη Φυσικὴ

Κύριε Λάμπρου,

Οἱ πρόγονοί μας μᾶς ἄφησαν πλῆθος γνωμικῶν ἐδῶ καὶ 2.500 ἔτη. Ἐνα ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ τὸ «*Εἷς πατὴρ θεῶν τε ἀνθρώπων τε Ζεὺς*». Μήπως μέσω αὐτοῦ τοῦ γνωμικοῦ του Ὁ Ἡράκλειτος μᾶς μεταφέρει τὴν σύγχρονη ἀντίληψη τῆς Φυσικῆς περὶ δημιουργίας τῆς ὕλης; Ἄς τὸ ἀναλύσουμε λοιπόν. *Πατὴρ*: τὸ αἷτιον, γιὰ νὰ γεννηθῇ ἓνα παιδί, δηλαδὴ δημιουργίας ὕλης. *Θεῶν* (ἀπὸ τὸ ρῆμα θεῶ-δημιουργῶ): δηλαδὴ τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τῆς ὕλης: ἰσχυρὴ πυρηνικὴ βαρὺτητα, ἀσθενὴς πυρηνικὴ- γλουό-

νια κ.λπ. *Ζεὺς*: Αὐτὸς ποὺ ζευγνύει, αὐτὸς ποὺ ἐνώνει κάτι μὲ κάτι ἄλλο. Δηλαδή: Ἐνα τὸ αἷτιο τῶν δημιουργῶν δυνάμεων τῆς ὕλης καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἡ ζεύξις.

Ἡ σύγχρονη Φυσικὴ μᾶς λέει: Τρία κουάρκς σὲ «ζεύξη» = ἓνα πρωτόνιο (ὕλη). Πέντε κουάρκς σὲ «ζεύξη» = ἓνα βαρυτόνιο. Βαρύτης: Τὸ αἷτιο τῆς δημιουργίας τῶν ἀστρῶν.

Μετὰ τιμῆς

Χρ. Γιαλατζόπουλος

Βούλα

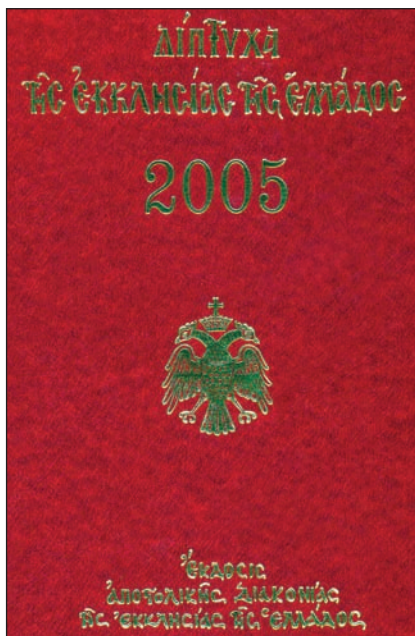
ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: Ο ΓΙΑΧΒΕ «ΕΚΤΙΣΕ» ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟ 5.508 π.Χ.!

Αποστολική Διακονία της Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδίδει κάθε χρόνο ἓνα πολυσέλιδο βιβλίο, τὸ ὁποῖο τιτλοφορεῖται «Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», στὸ ὁποῖο περιέχονται ὅλα τὰ θέματα, πού τὴν ἀφοροῦν (ἱστορικὰ γεγονότα, τυπικολογικὰ θέματα, διοικητικὰ κ.λπ.).

Στὶς παρακάτω φωτοτυπίες φαίνονται ἀριστερὰ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου, πού ἐκδόθηκε γιὰ τὸ 2005 καὶ δεξιὰ ἡ σελίδα τοῦ λα΄ (31), στὴν ὁποία ἀναγράφεται ἐπισήμως ὅτι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔχουν περάσει 7.513 χρόνια. Ἄν ἀφαιρέσουμε δηλαδή τὰ 2.005 χρόνια μ.Χ., ἡ κτίση τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Γιαχβὲ –σύμφωνα μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς θεοκρατίας, πού, ὅπως φαίνεται, καὶ σήμερα ἀκόμη ἀπεχθάνεται καὶ περιφρονεῖ τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις, ὅπως ἄλλωστε, δρώντας σκοταδιστικά, ἔπραττε πάντοτε– ἔγινε τὸ 5.508 π.Χ.!

Κίμων Ἐλευθερίου

ΠΑΣΧΑΛΙΟΝ τοῦ δισέκτου ἔτους ,βε΄ 2005 ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ 13 Ἀπὸ κτίσεως κόσμου: 7513 Ἡλίου κύκλοι 9. Σελήνης κύκλοι 8. Σελήνης θεμέλιον 1. Κρεοφαγίας ἡμέραι 72. Τὸ Τριώδιον ἄρχεται Φεβρουαρίου 20. Ἦχος πλ. α' — Ἑωθινόν Ε΄. Ἡ Ἀπόκριεως γίνεται Μαρτίου 6. Ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή ἄρχεται Μαρτίου 14. Ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, Παρασκευὴ Β΄ Ἑβδ. Νηστειῶν. Νομικόν Πάσχα, Μεγάλη Πέμπτη. Λατίνων Πάσχα, Μαρτίου 27. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ ΜΑΤΟΥΙ. Τῆς Ἀναλήψεως Ἰουνίου 9. Τῆς Πεντηκοστῆς Ἰουνίου 19. Τῶν Ἁγίων Πάντων Ἰουνίου 26. Νηστεία Ἀγ. Ἀποστόλων ἡμέραι 2. Μνήμη αὐτῶν ἡμέρα Τετάρτη.	
---	--

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ ΣΤΑ ΑΣΚΛΗΠΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Συνέντευξη τοῦ ἀμερικανοῦ ψυχολόγου Ε. Τίκ

Ἀσκληπιὸς ἦταν γιὸς τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς θνητῆς Κορωνίδος. Θεὸς τῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς Ὑγιείας (ὄνομα, τὸ ὁποῖο κληροδότησε καὶ στὴν κόρη του) διδάχθηκε τὴν Ἰατρικὴ ἀπὸ τὸν κένταυρο Χείρωνα. Ἡ ἐπιτυχία του προκάλεσε τὸν φθόνο τοῦ Διὸς καὶ τὴν κατακεραύνωσή του. Ὁ Ἀσκληπιὸς ἦταν γνωστὸς μὲ τίς ἐπωνυμίες: Ἰατρός, Σωτὴρ καὶ Ὅρθιος. Σύμβολά του: ὁ ὄφας, ὁ ἀλέκτωρ καὶ ὁ κύων. Ἐμβλήματα του: τὸ σκῆπτρο, ἡ ράβδος καὶ τὸ βιβλίο. Τὰ Ἀσκληπιεῖα ἦσαν ἱατρικὰ κέντρα, ὅπου ἐφαρμοζόταν ἡ κλασικὴ Ἰατρικὴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ὑδροθεραπεία καὶ τὴν δίαιτα. Ἡ διάγνωση τῆς γενικῆς ψυχοσωματικῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς γινόταν μέσῳ τῶν ὀνείρων, ποὺ ἔβλεπε κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ ὕπνου του, ἀφοῦ εἰσήγετο στὸ Ἀσκληπιεῖο.

Διάφορες ἐρμηνεῖες ἔχουν δοθῇ ὡς πρὸς τὴν σημασία καὶ τὴν ἀξία τῶν ὀνείρων, δηλαδὴ τὸν ρόλο τους στὴν λειτουργία τῆς ψυχῆς. Δυστυχῶς στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου «βούλιαξαν» στὸν βάλτο τῆς δεισιδαιμονίας, θεωρήθηκαν προφητικὰ καὶ γνώρισαν τὸν ἔσχατο «ἐξευτελισμὸ» μέσῳ τῶν ὀνειροκριτῶν. Ἀκολούθησαν δηλαδὴ τὴν πορεία τῆς παρακμῆς, ποὺ γνώρισαν καὶ οἱ λοιπὲς ἐπιστῆμες, οἱ τέχνες, ὁ ἐλεύθερος λόγος καὶ κάθε ἔκφραση τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ. (Βλ. «Δ», τεῦχος 282, «Ὁ δαιμονοδιώκτης Ἰησοῦς», Ἰούλ.-Αὐγ. 2005.) Σήμερα οἱ ἐπιστήμονες ἐπιστρέφουν στὴν ἀφετηρία τους, δηλαδὴ στὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότητα, ἐλπίζοντας σὲ μία πιὸ ἐλεύθερη καὶ ἀνοδικὴ πορεία.

Τότε ὁ Ἀσκληπιὸς ὡδηγοῦσε τοὺς ἀσθενεῖς του στὸ ἄβατον καὶ μέσῳ τῆς ἐγκοίμης σὺν προχωροῦσε στὴν διάγνωση τῆς ἀσθένειας καὶ τὴ θεραπεία της. Τὰ ὄνειρα ἦταν

στὰ χέρια αὐτοῦ τοῦ μεγάλου γιατροῦ καὶ ἀνθρώπου τὸ κλειδί γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ψυχικῆς κατάστασης τῶν ἀνθρώπων, τῶν παθῶν καὶ τῶν δεινῶν τους καὶ ἡ ἀνάγνωσή» τους ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτογνωσίας, τῆς θεραπείας καὶ τῆς ἀπελευθέρωσής τους.

* * *

δρ Ἴντουαρντ Τίκ ἔχει σπουδάσει Φιλοσοφία, Ψυχολογία (Goddard College), Ψυχοθεραπεία (American Expertise Therapy Association), Ρητορική καὶ Ἑπικοινωνία καὶ εἰδικεύεται στὴν ἐπανεκπαίδευση στὴν κοινωνία ἀτόμων μὲ τραυματικά βιώματα (π.χ. βετεράνων πολέμου, κατηγορία ἀνθρώπων μὲ ἰδιαίτερα βεβαρυνμένο ψυχικὸ κόσμο). Διαθέτει μεγάλη ἀκαδημαϊκὴ καὶ ψυχοθεραπευτικὴ ἐμπειρία καὶ ἀπὸ τὸ 1975 διευθύνει τὸ Διεθνὲς Κέντρο Ψυχοθεραπείας «Sanctuary International», ὅπου ἐφαρμόζει τὶς μεθόδους τοῦ Ἀσκληπιοῦ (ὅ,τι πιὸ σύγχρονο καὶ ριζοσπαστικὸ, κατὰ τὴν γνώμη του). Βιβλία, ἐργασίες καὶ συνεντεύξεις του ἔχουν δημοσιευθῇ σὲ ὅλον τὸν κόσμον καὶ τόσο ἡ Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ ὅσο καὶ ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς Κόσμος ἀποτελοῦν μόνιμο σημεῖο ἀναφορᾶς του. Ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ: «Ἡ θεραπεία τῆς ψυχῆς μέσα ἀπὸ τὰ ὄνειρα» (ποὺ κυκλοφόρησε καὶ στὴν Ἑλλάδα τὸ 2003), «Θεραπεία τοῦ Συνδρόμου Μπάουνελ μέσῳ τῆς μεθόδου τοῦ Ἀσκληπιοῦ», Journal of Science and Healing, 2005, «Οἱ σκιὲς τῆς Ἐφέσου: Θεώρηση τοῦ Συλλογικοῦ Ἀσυνειδήτου» (Voices: The Art and Science of Psychotherapy, 1998).

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ Ε. ΤΙΚ

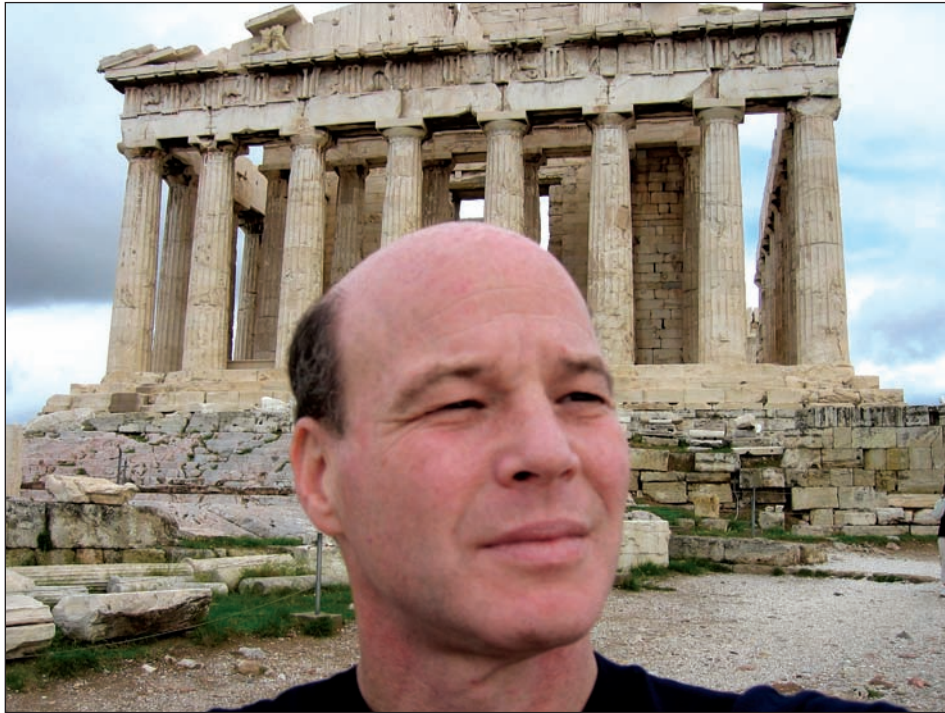

Ἑλληνας θεὸς τῆς Ἱατρικῆς Ἀσκληπιὸς λοιπὸν ἀποτελεῖ πηγὴ ἐμπνευσης καὶ ὁδηγὸ γιὰ τὸν δρ Ἴντουαρντ Τίκ, τὶς μεθόδους τοῦ ὁποῖου καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τους στὸ σήμερον μᾶς ἀναλύει στὴν συνέχεια, στὴν συνέντευξη ποὺ εὐγενῶς παραχώρησε στὸν «Δ».

«Δαυλός»: Δρ Τίκ, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεωροῦσαν τὴν αὐτογνωσίαν ὡς τὸ ὑψιστὸ ἀγαθόν, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος στὴν ζωὴ του ἀλλὰ καὶ ὅ,τι πιὸ δύσκολο. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀποψή σας σχετικὰ μὲ τὸ θέμα; Θεωρεῖτε ὅτι τὰ ὄνειρα μποροῦν νὰ μᾶς ὁδηγήσουν στὸν «ἄγνωστο» ἀκόμη καὶ σὲ μᾶς ἐαυτὸ μας;

Ἴντουαρντ Τίκ: Ὁ Σωκράτης ἄλλαξε τὸν κόσμον διδάσκοντας ὅτι «δὲν ἀξίζει νὰ ζῇ κανεὶς μία ζωὴ χωρὶς αὐτογνωσίαν». Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες προσέφεραν στὸν Δυτικὸ Πολιτισμὸ ἀλλὰ καὶ στὸν κόσμον γενικώτερα τὸ δῶρο τῆς αὐτοσυνειδησίας, χάραξαν ἓνα δρόμον ἄγνωστο μέχρι τότε. Ἡ οὐσία τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης εἶναι ἡ αὐτοσυνειδησία. Οἱ ὅποιες πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων (πολιτικές, θρησκευτικές, φιλοσοφικές κ.λπ.) εἶναι ἄνευ σημασίας. Ἡ χαρὰ, ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, ἡ δημιουργικότητα, ἡ σοφία, ἡ ἀφοσίωση στὸ κατῆκον καὶ τοὺς συνανθρώπους εἶναι καρποὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας.

Σὲ πολλὰ παραδόσεις καὶ γιὰ χιλιετίες τὰ ὄνειρα θεωρήθηκαν ὡς ἡ ὁδὸς ποὺ ἄγει στὸν ἄγνωστο ἐαυτὸ μας. Ὁ Φρόντ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀποκάλεσε τὰ ὄνειρα «βασικὴ ὁδὸ πρὸς τὸ ἀσυνείδητο». Ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος, χρησιμοποιοῦσε τὰ ὄνειρα ὡς ἐργαλεῖο, γιὰ νὰ ξεδιπλώσῃ τὸ ἀσυνείδητο τοῦ κάθε ἀτόμου, τὸ ὁποῖο διαμορφώνεται

Ο καθηγητής Έντουαρντ Γικ φωτογραφίζεται με φόντο τον Παρθενώνα σε παλαιότερη επίσκεψή του στην Ελλάδα.

κατά την παιδική ηλικία. Ο Γιούνγκ τροποποίησε αυτή την αντίληψη, εντάσσοντας στο άσυνείδητο και τα *άρχέτυπα* έτσι, ώστε η σχέση μας με τον κόσμο, την παράδοση και τον πολιτισμό να αποκαλύπτονται μέσα από τα όνειρα.

Η παράδοση του Άσκληπιού, όπως καταδεικνύεται στο βιβλίο μου «Η Θεραπεία της Ψυχής μέσα από τα Όνειρα», διδάσκει ότι ο πάσχων μπορεί να θεραπευτεί από τον θεό της Ιατρικής μέσω των ονείρων. Οί ασθενείς, οί όποιοι γίνονταν δεκτοί στα Άσκληπεία, δεν ανακουφίζονταν απλώς από τον πόνο, αλλά μέσα από τα όνειρα έφερναν στην επιφάνεια τραύματα και διαταραχές της ψυχής τους, που χάρις στην μέθοδο του Άσκληπιού θεραπεύονταν.* Υπ' αυτήν την έννοια η αυτογνωσία και η θεραπεία είναι στενά συνδεδεμένες.

* **Σημείωση «Δαυλού»:** Πρό της «είσαγωγής» των πασχόντων στα Άσκληπεία ήταν απαραίτητο να παραμείνουν για κάποιες μέρες σε ειδικά μικρά δωμάτια, που βρίσκονταν είτε στην είσοδο είτε γύρω από τον κεντρικό θάλαμο των νοσηλευτικών αυτών συγκροτημάτων (όπως σήμερα τα εξεταστήρια των «έξωτερικών ιατρείων»), μέχρι να ιδρ ο ασθενής κάποιο όνειρο. Το όνειρό του έπρεπε ο ασθενής να το αφηγηθι στους Άσκληπιάδες (ιατρούς), οί όποιοι το έρμηνευαν και αποφάσιζαν, αν η ψυχοσωματική κατάσταση του ένυπιαζόμενου επέτρεπε την είσαγωγή και θεραπεία του ή όχι (αν ήταν άνιαιος). Επομένως τα όνειρα στα Άσκληπεία είχαν μεγάλη διαγνωστική αξία, αλλά όχι θεραπευτική.

Ἡ μοναδικότητα τοῦ ἀτόμου – μοναδικότητα τῶν ὀνείρων του

«Δ»: *Δεδομένου ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι μοναδικός, θὰ πρέπει καὶ τὰ ὀνειρά του νὰ εἶναι μοναδικά, διαφορετικὰ ἀπὸ κάθε ἄλλου ἀνθρώπου. Κατὰ συνέπεια ἡ προσέγγιση καὶ ἐρμηνεῖα τους δὲν θὰ πρέπει νὰ γίνῃ βάσει τῶν βιωμάτων καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ κάθε ἀνθρώπου;*

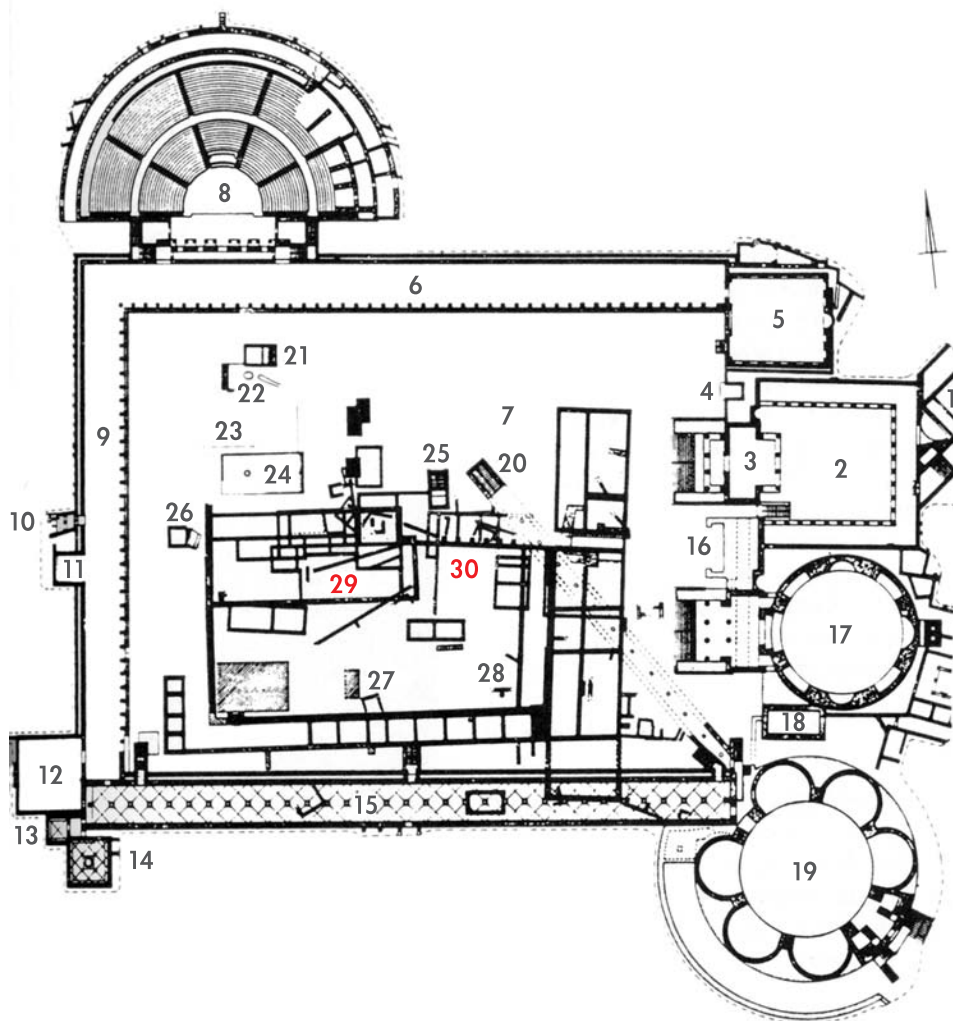
- Ἡ ἐρμηνεῖα τῶν ὀνείρων ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πάσχοντα μπορεῖ νὰ εἶναι ἀκριβὴς ἀλλὰ ὄχι ὠλοκληρωμένη. Ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ τὸ κάθε ἄτομο ἔχει τὴν μοναδική, δική του ψυχὸσύνθεση καὶ προσωπικὴ ἱστορία, τὰ ὀνειρά του εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ ὅποιου-δήποτε ἄλλου καὶ ἡ ἐρμηνεῖα τους πρέπει νὰ βασισθῇ σ' αὐτὲς ἀκριβῶς τίς διαφορές. Καθένας ἀπὸ ἐμᾶς φέρει τὴν ἐθνική, πολιτιστικὴ καὶ θρησκευτικὴ κληρονομιά του, ἡ ὁποία συχνὰ ἀποκαλύπτεται στὰ ὄνειρα. Μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ἐμφαίνονται στὰ ὄνειρα καὶ τὰ ἀρχέτυπα τοῦ ἀνθρώπου. Πρόκειται γιὰ μία συναρπαστικὴ πτυχή τοῦ θέματος, ποῦ οὔτε κ' ἂν ὑποψιαζόμαστε στὸν σύγχρονο κόσμο. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, σὲ ἀνθρώπους τῆς ἴδιας κουλτούρας λειτουργοῦν παρόμοια πρότυπα, καὶ ἡ «σκηνοθεσία» τῶν ὀνείρων τους εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο τυποποιημένη. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε καλύτερα, ἂν ἀναλογισθοῦμε τίς ἀλλαγές ποῦ λαμβάνουν χώρα στὴν Μυθολογία στὶς μέρες μας. Στὴν περίφημη τετράτομη πραγματεία τῆς Παγκόσμιας Μυθολογίας τοῦ Τζόζεφ Κάμπελ καταγράφονται οἱ μῦθοι καὶ τὰ ἐπαναλαμβανόμενα πρότυπά τους ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον (πρωτόγονη, δυτικὴ καὶ ἀνατολικὴ Μυθολογία). Ὁ τελευταῖος τόμος τοῦ ἔργου του φέρει τὸν τίτλον «Δημιουργικὴ Μυθολογία». Στὴν σύγχρονη ἐποχή, ὅπου παρατηρεῖται σαφὴς διαχωρισμὸς πολιτισμῶν καὶ παραδόσεων, γίνεται σαφὴς καὶ ἡ διαφορετικότητά καὶ ἀτομικὴ δημιουργικότητά (ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συνέβαινε σὲ προηγούμενες ἐποχές, μεγαλύτερης ὁμοιογένειας). Αὐτὸ ἀντικατοπτρίζεται καὶ στὰ ὄνειρα μὲ ἐπαναλαμβανόμενα θέματα καὶ τυποποιημένες εἰκόνες στὶς πρὸ παραδοσιακὰ κοινωνίες καὶ μὲ μεγαλύτερη ἀτομικότητα στὶς πρὸ σύγχρονες καὶ ἐξελιγμένες κοινωνίες.

Ἐπανερχόμενος στὸ θέμα τῆς ἐρμηνείας τῶν ὀνείρων ἀποψή μου εἶναι ὅτι πρέπει σὲ κάθε περίπτωση νὰ σεβώμεθα τὴν προσωπικότητα τοῦ κάθε ἀτόμου, ὅμως δὲν πρέπει σὲ καμμία περίπτωση νὰ περιορισθοῦμε στὴν ἀτομικὴ θεώρηση, τὴν στιγμήν μάλιστα ποῦ εἶναι δυνατὸν μέσῳ τοῦ ὀνείρου ὁ ἀσθενὴς νὰ γίνεται κοινωνὸς μιᾶς οἰκουμενικῆς ἀλήθειας.

Εὐρεῖα μόρφωση ἀπαιτεῖ ἡ ἐρμηνεῖα τῶν ὀνείρων

«Δ»: *Πόσο εὐκόλο εἶναι νὰ προχωρήσῃ κανεὶς στὴν ἐρμηνεῖα τῶν ὀνείρων; Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὰ «ἀναγνώσῃ» μὲ περισσότερη ἀκρίβεια, ὁ ἄνθρωπος ποῦ τὰ βλέπει ἢ κάποιος εἰδικὸς θεραπευτὴς-γιατρός;*

- Θέλουμε νὰ κρατήσουμε τοὺς δρόμους, ποῦ ὀδηγοῦν στὴν ἀλήθεια, ὀρθάνοικτους. Ἡ ἐρμηνεῖα τῶν ὀνείρων δὲν εἶναι εὐκόλη ὑπόθεση, καθ' ὅσον ἡ «σκηνοθεσία» τοῦ ὀνείρου ποικίλλει ἀπὸ ἄτομον σὲ ἄτομον, συχνὰ εἶναι διαφορούμενη ἢ πολυ-ἐπίπεδη. Μερικοὶ ἄνθρωποι ἔχουν ιδιαίτερες ἱκανότητες στὴν ἐξατομικευμένη ἐρμηνεῖα, ἄλλοι στὸ νὰ διακρίνουν τὴν οἰκουμενικὴ διάσταση τοῦ ὀνείρου. Τόσο ὁ θεραπευτὴς ὅσο

Τὸ τεράστιο νοσηλευτικὸ συγκρότημα τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Περγάμου. 1. Κατάληξη τῆς πλακοστρωμένης ὁδοῦ μὲ τίς κιονοστοιχίες 2. Περίστυλη αὐλή 3. Πρόπυλον 4. Κόγχη πὺν συνδεόταν μὲ λατρεία 5. Αἴθουσα γιὰ τὸν αὐτοκράτορα - Βιβλιοθήκη 6. Βόρεια στοά 7. Ὑπαίθριος χώρος τελετῶν 8. Ἀμφιθέατρο ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἱατρικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀσκληπιείου 9. Δυτικὴ στοά 10. Εἴσοδος δυτικῆς στοᾶς 11. Κτήριο ἀγνώστου προορισμοῦ 12. Αἴθουσα συγκεντρώσεων 13. Ἀφοδευτήρια γυναικῶν 14. Ἀφοδευτήρια ἀνδρῶν 15. Νότια στοά 16. Κόγχη πὺν συνδεόταν μὲ λατρεία 17. Ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ 18. Δεξαμενὴ 19. Θεραπευτικὸ κέντρο - Ναὸς Τελεσφόρου 20. Ὑπόγειος διάδρομος 21. Πηγὴ μὲ πόσιμο ἱαματικὸ νερό 22. Ἱχνη τῆς ἱερῆς πηγῆς 23. καὶ 24. Ἱχνη τῶν ναῶν τοῦ Ἀπόλλωνος Καλλιτέκνου, τοῦ Ἀσκληπιοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Ὑγίειας 25. καὶ 26. Δεξαμενές 27. καὶ 28. Παλαιότερες κιονοστοιχίες τοῦ ἱεροῦ.

Μὲ τοὺς ἀριθμοὺς 29. καὶ 30. ἐνδείκνυνται ἡ θέσις τῶν «ἐγκοιμητηρίων», πὺν ἦταν στὸ κέντρο τοῦ συγκροτήματος καὶ ἐπεῖχαν θέση ἐξωτερικῶν ἱατρείων, ὅπου ὠδηγοῦντο οἱ νεοεισερχόμενοι καὶ παρέμεναν ἐκεῖ κάποιες μέρες, ὥσπου νὰ ὄνειρευθοῦν καὶ νὰ ἀνακοινώσουν τὸ ὄνειρό τους στοὺς ἱατροὺς. Ἀπὸ τὸ ὄνειρο οἱ ἱατροὶ ἔκαναν διάγνωση τῆς γενικῆς ψυχροσωματικῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀναλόγως τοῦ ἔδιναν εἰσιτήριο, ἐὰν ἡ κατάστασή του ἦταν ἰάσιμη, ἢ ἐξιτήριο, ἐὰν ἦταν ἀνίατη.

καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶδε κάποιο ὄνειρο μποροῦν νὰ συλλάβουν πτυχεὶ τοῦ ὁνείρου, ποὺ ὁ ἄλλος δὲν ἀντιλαμβάνεται. Ἡ ἐρμηνεία εἶναι πιὸ ἀκριβής, ὅταν γίνη στὰ πλαίσια μιᾶς «θεραπευτικῆς συμμαχίας» καὶ ἀποτελεῖ καρπὸ συνδυασμένης προσπάθειας. Θεωρητικὰ ὁ θεραπευτὴς διαθέτει μεγαλύτερη ἐμπειρία καὶ εὐρύτητα πνεύματος γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων, ὅμως ὁ θεραπευόμενος εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ θὰ κρίνῃ ποιὰ ἐρμηνεία εἶναι ἢ πιὸ κατάλληλη γιὰ τὴν περίπτωσή του.

Γιὰ παρὰδειγμα ἡ ψυχοσεξουαλικὴ ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων τοῦ Φρόυντ μᾶς παρέχει μὲν τὴν δυνατότητα νὰ ἀνακαλύψουμε κάποιες κρυφές πτυχεὶ τῆς ψυχῆς μας, ἂν ὅμως περιορισθοῦμε σὲ μία τόσο μονόπλευρη θεώρηση, στερούμεθα κάθε δυνατότητας νὰ προχωρήσουμε σὲ ἄλλες ἐρμηνεῖες καὶ ἐμπειρίες. Ὁ Γιούνγκ ἔλεγε ὅτι οἱ ψυχοθεραπευτὲς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν εὐρύτατη γνώση τῶν παγκοσμίων μυθολογικῶν, πνευματικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ συλλάβουν τοὺς συμβολισμούς, ποὺ ἐμφανίζονται στὰ ὄνειρα. Ὁ οὐμανιστὴς ψυχολόγος καὶ συγγραφέας Ρόλλο Μεί ἔλεγε ὅτι ἓνας ψυχοθεραπευτὴς πρέπει νὰ ἔχῃ πρωτίστως παιδεία στὶς τέχνες, τὴν λογοτεχνία, τὶς ἀνθρωπιστικὲς σπουδὲς γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους.

Ἄλλο ἓνα πρόβλημα, ποὺ συχνὰ ἀνακύπτει, εἶναι ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀναγνωρίσουν τὰ σύμβολα. Ἄκουσα ἀπὸ ἀναγνώστες τοῦ βιβλίου μου στὴν Ἑλλάδα, τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, τὸν Καναδὰ καὶ τὴν Αὐστρία ὅτι εἶχαν δεῖ ὄνειρα, βασισμένα στὴν παράδοση τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀντελήφθησαν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, μέχρι τὴν στιγμή ποὺ διάβασαν τὸ βιβλίό μου, διότι δὲν γνώριζαν τὴν συγκεκριμένη παράδοση, τὰ σύμβολα καὶ τὶς ἱστορίες τῆς. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ μὲ ὁποιαδήποτε σύμβολα, γι' αὐτό, ὅπως δίδαξαν ὁ Γιούνγκ καὶ ὁ Μεί, ὅσο περισσότερες εἶναι οἱ γνώσεις μας στοὺς τομεῖς τῆς Μυθολογίας, τῆς Θρησκείας, τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ, τόσο καλύτερα εἴμαστε ἐξωπλισμένοι γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων.

Κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς ἐκ τῶν πολλῶν ἐπισκέψεών μου στοὺς Δελφοὺς διαλογίσθηκα μπροστὰ στὸν Ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ φαντάσθηκα μία συζήτηση μὲ τὸν θεό. Ὁ Ἡράκλειτος εἶπε: «Ὁ θεός, τοῦ ὁποίου τὸ μαντεῖο βρίσκεται στοὺς Δελφοὺς οὔτε μιᾶ οὔτε ἀποκρύπτει, ἀλλὰ **δείχνει σημάδια**.»* Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ διαλογισμοῦ μου διεμήνυσα στὸν θεὸ τοῦ μαντείου ὅτι τὰ σημάδια του δὲν ἦταν ἀρκετὰ καὶ δὲν μᾶς βοηθοῦσε στὴν ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων. Ἡ ἀπάντηση ποὺ ἄκουσα ἦταν, ὅτι ἡ θεότητα δείχνει σημάδια, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἐρμηνεία εἶναι ἀνθρώπινη ὑπόθεση.* Γιὰ τὴν ἐρμηνεία συνεργαζόμαστε μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ σύμπαντος. Ὅμως, ἀντέταξα, στὴν

* **Σημείωση «Δαυλοῦ»:** Τὸ ρῆμα ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Ἡράκλειτος εἶναι: «σημαίνει». Τὸ ρῆμα αὐτὸ πρωτογενῶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἔννοια «διαμορφῶνω κάτι τὸ ἀδιαμόρφωτο», ὅπως π.χ. ὅταν «σημαίνω» μὲ μία σφραγίδα (σήμαντρον) μιὰ ἐπιφάνεια (σήμανσις). Ἐπομένως ὁ Ἡράκλειτος (ποὺ ὑπῆρξε ἐκτὸς τῶν ἄλλων μέγας ψυχολόγος) ἐννοεῖ στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ὅτι ὁ «θεός ὁ ἐν Δελφοῖς», ὅπως γράφει (δηλαδὴ ὁ «διαφωτισμός» ποὺ ἀσκεῖ τὸ ἀπολλώνειο ἐπιστημονικὸ πνεῦμα), σὲ βοηθᾷ νὰ δώσης τὴν (ὑποκειμενικὴ) **σημασία** σὲ κάτι ποὺ δὲν ἔχει σαφὴ μορφή, ὅταν ἐμφανίζεται –ἀρα καὶ στὸ (ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἀσυνείδητο καὶ αἰνιγματικὸ) ὄνειρο.

πολιτική, την κοινωνία, την Ίατρική, την Θεραπευτική, την προσωπική εξέλιξη ἐμεῖς, τὰ ἀνθρώπινα ὄντα πολὺ συχνὰ κάνουμε λάθη. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀπόλλωνα ἦταν: «Γι' αὐτὸ ἡ ἐρμηνεία εἶναι ἡ μεγαλύτερη τέχνη.»

Στὴν σημερινὴ κοσμικὴ κοινωνία, πράγματα τὰ ὁποῖα ἦταν στὴν δικαιοδοσία τῶν ἱερέων, τῶν σαμάνων, τῶν μάγων, τῶν μαντείων, τῆς Πυθίας εἶναι σήμερα ὑπόθεση τῶν ψυχοθεραπευτῶν. Νομίζω ὅτι οἱ πιδὲ ἀποτελεσματικοὶ ψυχοθεραπευτὲς τῶν ἡμερῶν μας δὲν εἶναι ἀπλᾶ καὶ μόνο ἐπαγγελματίες, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἐνεργοποιήσουν τίς ψυχικὲς δυνάμεις τοῦ ἀσθενοῦς, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν ψυχοπνευματικὴ σημασία τοῦ τίτλου τους καὶ νὰ γίνουν αὐτὸ ποὺ ἦταν στὴν παράδοση τοῦ Ἀσκληπιοῦ: «ὑπηρέτες καὶ θεράποντες ἱατροὶ τῆς ψυχῆς», ποὺ μποροῦν νὰ ἐκπληρώσουν αὐτὸν τὸν σκοπὸ καὶ νὰ ὁδηγήσουν τὸν ἄνθρωπο στὴν ψυχικὴ ἀνασυγκρότηση.

«Δ»: *Τὰ ὄνειρά μας ἀφοροῦν σὲ πρόσφατες ἐμπειρίες, τραύματα, ἀγωνίες ἢ μήπως πηγαίνουν πιδὲ πίσω, βαθιὰ στὸ παρελθόν, σὲ πράγματα ξεχασμένα ἀκόμη καὶ ἀπωθημένα;*

– Ἄς μὴν ὑπεραπλουστεύουμε τὸ μυστήριον τῶν ὁνείρων. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ὑποθέσεις μποροῦν νὰ εἶναι ἀληθινές. Ὁ Φρόυντ ἔλεγε ὅτι κάθε ψυχολογικὸ σύμπτωμα ἔχει πολλαπλὰ ἐπίπεδα, ὅτι δηλαδὴ σὲ ἓνα καὶ μόνο σημάδι μποροῦν νὰ συμπτυκνοῦνται πολλὲς αἰτίες, αἰσθήματα καὶ ιδέες. Τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ὄνειρα εἶναι σὰν τοὺς χρησμοὺς τοῦ Ἀπόλλωνα – σημάδια μὲ βαθειὰ καὶ περίπλοκη σημασία, ποὺ λειτουργοῦν σὲ πολλὰ ἐπίπεδα καὶ χρειάζονται τὴν ἐρμηνεία μας.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ ὄνειρα μπορεῖ νὰ εἶναι σχετικὰ μὲ ὅ,τι ἀναφέρετε στὴν ἐρώτησίν σας καὶ ἀκόμη περισσότερα. Ἐνα ἄτομον ἱκανὸ στὴν ἐρμηνεία μπορεῖ νὰ διαχωρίσῃ τὰ πρόσφατα ἀπὸ τὰ παλαιότερα γεγονότα καὶ τὰ ἀρχέτυπα, ποὺ παρουσιάζονται σὲ ἓνα ὄνειρο. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐμφανίζονται στὸ ἴδιο ὄνειρο. Πολὺ συχνὰ οἱ εἰκόνες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὸ παρελθὸν δὲν ἀφοροῦν σὲ προσωπικὰ βιώματα, ἀλλὰ ἀναφέρονται σὲ πράγματα ξεχασμένα ἢ ἀπωθημένα.

Ὁ Κ. Α. Μιέρ, ὁπαδὸς τοῦ Γιούνγκ, ἀναφέρει στὸ βιβλίον του «Ἀρχαία Ἐπόφαση καὶ Σύγχρονη Ψυχοθεραπεία» (ἐξεδόθη τὴν δεκαετία τοῦ 1940), ὅτι ἀποφάσισε νὰ μελετήσῃ τὴν παράδοση τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὅταν μία ἀσθενής του εἶδε ἓνα ὄνειρο, τὸ περιεχόμενο τοῦ ὁποίου ἦταν ἀπλᾶ καὶ μόνο μία φράση: «Τὸ καλύτερο πρᾶγμα ποὺ δημιούργησε ἦταν ἡ Ἐπίδαυρος.» Οὔτε ἡ ἀσθενής οὔτε ὁ Μιέρ γνῶριζαν τὸ παραμικρὸ γιὰ τὸν Ἀσκληπιό, ὅταν συνέβη αὐτό. Ἔτσι λοιπὸν διαπιστώνουμε ὅτι μερικὲς φορὲς τὸ ξεχασμένο εἶναι πολιτιστικὸ, ἱστορικὸ ἢ πνευματικὸ στοιχεῖο, ἐνῶτε προερχόμενο ἀπὸ τὸ πολὺ μακρυνὸ παρελθόν.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς μου εἶναι ἓνας 19χρονος ἄνδρας. Μερικοὺς μῆνες πρὶν εἶδε ἓνα ὄνειρο, στὸ ὁποῖο ἀναπαρήγαγε μὲ ἀκρίβεια ὅλο τὸ τελετουργικὸ τῆς Διονυσιακῆς γιορτῆς τῆς ἄνοιξης, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ὁποίας βακχευτὲς, οἱ ὁποῖοι χόρευαν τὸν παρέσυραν σὲ ἓνα μαγευτικὸ δάσος. Αὐτὸς ὁ νεαρὸς δὲν ἦταν ἐλληνικῆς

καταγωγής ούτε είχε εντρυνώσει στην Έλληνική Παράδοση. Αυτή την στιγμή επιζητεί ψυχική ώριμότητα και σεξουαλική μύηση. Βρίσκεται σε σύγκρουση με τους γονείς του, οι όποιοι είναι χωρισμένοι. Ο πατέρας του τον εγκατέλειψε, όταν ήταν 3 ετών. Χρησιμοποιήσαμε αυτό το όνειρο, για να προσεγγίσουμε όλα τα επίπεδα της ψυχής του. Το όνειρο αυτό είχε να κάνει με την παρούσα αναζήτησή του ωριμότητας και πνευματικής και σεξουαλικής μύησης. Ήταν σχετικό επίσης με το παλαιό και άπωθημένο ζήτημα της εγκατάλειψής του.

Στο όνειρο ο Διόνυσος ήρθε να προσφέρει πατρότητα, οι ιέρειες μητρότητα και οι διονυσιαστές οικογένεια και φυλή – όλα αυτά τα απαραίτητα στοιχεία για την ωριμότητά του (τα όποια και τοῦ λείπουν). Ἡ τελετουργία, πού εἶδε στοῦ ὄνειρό του, προήλθε ἀπό τὰ ἀρχέτυπα, τὰ ὁποῖα λειτουργήσαν καί τοῦ προσέφεραν πνευματική μύηση μέσω τῶν εἰκόνων καί τῶν παραδόσεων ἀπό τήν Ἀρχαία Ἑλλάδα. Τοῦ πρότεινα νά μελετήσῃ τίς «Βάκχες» τοῦ Εὐριπίδη. Στήν ἐπόμενη συνεδρία μοῦ εἶπε: «Ναί, αὐτό ἦταν τὸ ὄνειρό μου. Μόνο πού ἐγὼ ἔλαβα μέρος στήν ιεροτελεστία καί δὲν ἀρνήθηκα τὸν θεό!»

«Δ»: Σὲ περίπτωση ἀπόθησης πῶς μπορούμε νὰ βροῦμε τὸν μίτο τῆς Ἀριάδνης;

– Ὁ Θησέας καί ἡ Ἀριάδνη ἔπρεπε νὰ ἐμπιστεύωνται ἀπόλυτα ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ὅπως ἐπίσης νὰ ἀντιληφθοῦν τὸν προορισμό τους καί νὰ ἀφήσουν πίσω τους τὸν παλιό τους κόσμο. Στὸ μυαλό μας ὁ Μινώταυρος εἶναι τὸ ἄγριο, πρωτόγονο ζῷο, πού καραδοκεῖ νὰ μᾶς κατασπαράξῃ. Ὅμως σύμφωνα με τήν Μαίρη Ρενὼ στὸ βιβλίο της «Ὁ βασιλιάς πρέπει νὰ πεθάνῃ» ὁ Μινώταυρος ἦταν ἓνας βάνανσος κυβερνήτης, πού ἔπρεπε νὰ ἀνατραπῇ, καθὼς ἐπίσης καί ἓνας ἄρρωστος βασιλιάς, πού ἔπρεπε νὰ θυσιαστῇ. Σύμφωνα με τήν ἐκδοχὴ τοῦ Καζαντζάκη ὁ Μινώταυρος ἦταν ἓνα φτωχό, μοναχικὸ παρεξηγημένο καί ἀξιοθρήνητο πλάσμα. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ ἀντιμετωπίσουμε προκλήσεις, πού μᾶς τρομάζουν, νὰ χαράξουμε τὸν δρόμο μας βάσει τῶν νόμων τοῦ σύμπαντος, νὰ ἀναζητήσουμε καί νὰ δεχθοῦμε βοήθεια ἀπὸ ἀνθρώπους καί πηγές, πού μπορούμε νὰ ἐμπιστευθοῦμε, καί τέλος νὰ κοιτάξουμε κατὰματα καταστάσεις τοῦ παρελθόντος ἀλλὰ καί τοῦ παρόντος κόσμου, πού μᾶς περιβάλλει, καί πού μᾶς προκαλοῦν φόβο.

Ἄν συσχετίσουμε ὅλα αὐτὰ με μνήμες, πού ἔχουν ἀπωθηθῇ, σημαίνει ὅτι νιώθουμε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀρχίσουμε νὰ «σκάβουμε» ὅλο καί πιὸ βαθιὰ στήν ψυχὴ μας, διότι εἶναι προφανές ὅτι ἡ ζωὴ μας δὲν μᾶς ικανοποιεῖ, αἰσθανόμαστε ὅτι δὲν ἔχουμε βρεῖ τὸν δρόμο μας (μοῖρα). Πρέπει νὰ ἀρχίσουμε τὴν ἀναζήτηση, νὰ ἀφήσουμε τὸ γνωστό, τὸ οἰκεῖο, νὰ βροῦμε ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν, καί τοὺς ὁποίους ἐμπιστευόμαστε καί νὰ ἀντιμετωπίσουμε τοὺς φόβους μας με θάρρος καί εὐρύτητα πνεύματος. Πολὺ συχνὰ ἀνακαλύπτουμε ἀπωθημένες ἀναμνήσεις στήν πορεία. Καὶ αὐτὸ εἶναι πιὸ πιθανὸ νὰ συμβῇ, ὅταν ἔχουμε ἀναπτύξει μία θετική στάση ἀπέναντι στὸ δικό μας ταξίδι στήν ζωὴ, στήν δική μας «μοῖρα» ἔτσι, ὥστε οἱ ἀναμνήσεις πού ἔρχονται στήν ἐπιφάνεια νὰ γίνονται κομμάτι τῆς προσωπικῆς μας ἱστορίας καί νὰ τὶς δεχώμαστε. Συχνὰ ἐπίσης ἀνακαλύπτουμε τὸν συμβολισμό πού δίνουμε στὶς ἐμ-

Παράσταση του Ασκληπιοῦ με κοιμώμενο ασθενή. Ἡ ὑποχρεωτική «ἐγκοίμησις» τῶν ἀσθενῶν, πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τους στὰ Ἀσκληπιεία εἶχε σκοπὸ τὴν διάγνωση τῆς γενικῆς ψυχροσωματικῆς τους καταστάσεως (ἡ Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ ἀντιμετώπιζε τὸν ἀσθενῆ ὡς σύνολο σώματος-ψυχῆς) μέσω τοῦ ὄνειρου τους, τὸ ὁποῖο ἐπρεπε, ὅταν ξυπνοῦσαν, νὰ ἀφηγηθοῦν στους ἰατρούς, γιὰ νὰ λάβουν (ἢ ὄχι) τὸ εἰσιτήριο εἰσαγωγῆς.

πειρίες μας. Αυτό σημαίνει ότι ό,τιδήποτε έρχεται στην επιφάνεια σαν άπωθημένη μνήμη μπορεί να μην είναι αληθινή στην κυριολεξία αλλά να εκφράζει τον τρόπο που βιώσαμε κάποιο γεγονός. Η ανάμνηση ή όποια διαμορφώνεται στο μυαλό μας μπορεί να μάς δείχνει την μύχια βιωματική έμπειρία της ψυχής μας.

Τὸ παρελθὸν μπορεῖ νὰ «εἶναι» καὶ παρὸν

«Δ»: Μὲ ποῖό τρόπο τὸ παρελθὸν συνδέεται μὲ τὸ παρὸν στὰ ὄνειρά μας;

– Στὰ ὄνειρα δὲν ὑπάρχει παρελθόν. Ἐπιπροσθέτως ἡ ψυχὴ δὲν κάνει διάκριση μεταξὺ ὀνείρου καὶ πραγματικῶν γεγονότων. Τὰ πάντα εἶναι παρόντα, τὰ πάντα εἶναι ἀληθινά, ἀκόμη καὶ οἱ σωματικὲς ἐμπειρίες, ποὺ βιώνουμε στὰ ὄνειρά μας. Γι' αὐτὸ οἱ φαντασιώσεις καὶ οἱ ἐφιάλτες μοιάζουν τόσο ἀληθινοί. Διότι βιώνουμε καὶ τὶς μὲν καὶ τοὺς δὲ σαν νὰ συνέβαιναν στὴν πραγματικότητα. Γι' αὐτὸ ἀποκαλῶ τὰ ὄνειρα ἐμπειρίες τῆς ψυχῆς. Στὸ προαναφερθὲν ὄνειρο ὁ νεαρὸς ἄνδρας ἔλαβε μέρος στὴν ἀρχαία Διονυσιακὴ τελετουργία, ὡς νὰ ἦταν παρόντες ὁ Διόνυσος, οἱ Νύμφες κ.λπ. Βλέπουμε καὶ πάλι ὅτι τὸ παρελθὸν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὸν σ' ἓνα ὄνειρο σὲ προσωπικό, συλλογικό, ἱστορικό, ἀρχετυπικὸ καὶ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Ἡ θέαση τοῦ κόσμου μέσφ τῶν ὀνείρων εἶναι εὐρυτάτη καὶ συλλαμβάνει πράγματα, ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβουμε, ὅταν εἴμαστε ξύπνιοι. Πρόκειται γιὰ ἀλήθεια γενικῆς ἰσχύος καὶ δὲν ἀφορᾷ μόνο στὸ ἀτομικὸ ἀσυνείδητο.

«Δ»: Τί συμβαίνει, ὅταν κάτι στὸ ὄνειρο εἶναι ἰδιαίτερος δυσάρεστο, ἀποκρουστικὸ ἢ μοιάζει ἀλλόκοτο;

– Τὸ ἀτομικὸ καὶ συλλογικὸ ἀσυνείδητό μας δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὸ τί εἶναι εὐχάριστο γιὰ μᾶς. Αὐτὸ γίνεται εὐκόλα ἀντιληπτό, ἂν ἀνατρέξουμε στὴν Μυθολογία καὶ παρατηρήσουμε ὅλα τὰ προβλήματα καὶ τὶς προκλήσεις, ποὺ δημιουργοῦσαν οἱ θεοὶ στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἄνθρωποι βρίσκονται ἐκ φύσεως σὲ διαρκὴ σύγκρουση μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ τὶς συμπαντικὲς δυνάμεις. Αὐτὸ ἀποκαλύπτεται καὶ στὰ ὄνειρα. Τὰ δυσάρεστα, περίπλοκα ἢ καὶ ἀλλόκοτα ὄνειρα μπορεῖ νὰ εἶναι πιὸ ἀπατηλά, ἐνδέχεται ὅμως νὰ εἶναι φορεῖς πολλῶν μηνυμάτων καὶ νὰ ἀνοίγουν τὸν δρόμο γιὰ μεγαλύτερη ἐξερεύνηση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Μπορεῖ νὰ πρόκληται γιὰ ἓναν λαβύρινθο, στὸν ὁποῖο πρέπει νὰ μποῦμε καὶ νὰ ψάξουμε γιὰ τὸν μίτο τῆς Ἀριάδνης. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι ὁ θεὸς τῶν χρησμῶν δίνει σημάδια.

Ἡ ἡέξη-ῥόγος ὡς στοιχεῖο ἐνὸς ὀνείρου

«Δ»: Τί εἶναι ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀποδίδουμε ἰδιαίτερη σημασία; Σύμφωνα μὲ τὴν ἐλληνικὴ ἀντίληψη περὶ ἐρμηνείας τῶν ὀνείρων τὸ κλειδί εἶναι οἱ λέξεις, τὰ ὀνόματα, οἱ φράσεις, τῶν ὁποίων ἡ δύναμη εἶναι καταλυτικὴ (καὶ ὄχι οἱ συμβολισμοὶ ὅπως ἰσχυρίζονται ὠρισμένοι ψυχχαναλυτές, π.χ. ὁ Φρόνντ).

– Ἡ ἐλληνικὴ ἀντίληψη ὅτι οἱ λέξεις, οἱ φράσεις καὶ τὰ ὀνόματα ἀπὸ μόνον τους εἶναι φορεῖς νοημάτων εἶναι σημαντικώτατη καὶ πολὺ χρήσιμη. Ἡ «λέξη» προέρχεται ἀπὸ τὸν «Λόγος». Στὴν ἐρμηνεία τῶν ὀνείρων πρέπει νὰ συνδυάζουμε ποιητικὰ ὅλα τὰ στοιχεῖα, ὅλα τὰ νοήματα, νὰ ἀναζητοῦμε τὶς ρίζες τῶν λέξεων καὶ νὰ προσπαθοῦμε

να δοῦμε τί ἀποκαλύπτουν. Τὸ ὄνομα «Ἀσκληπιός» σημαίνει «ἥπιος εἰς τὸ διηνεκές». Προέρχεται ἐπίσης ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ρῆμα «ἀσκέω», τὸ ὁποῖο σημαίνει ἐπεξεργάζομαι, κοσμῶ, ἐκπαιδεύω, προσπαθῶ, κοπιᾶζω. Ὅλες αὐτὲς οἱ σημασίες τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ ἀποκαλύπτουν κλειδιὰ γιὰ τὴν ἐπίτευξη ὀλισθητικῆς θεραπείας καὶ ὑγείας – πρέπει δηλαδὴ νὰ εἴμαστε πάντοτε ἥπιοι, εἰδικὰ μὲ τὰ τραύματα καὶ νὰ ἀσκοῦμε τὸ σῶμα καὶ τὸ μυαλό.

«Δ»: *Πῶς λειτουργεῖ ἡ ψυχὴ, ὅταν συλλάβῃ τὸ μήνυμα τοῦ ὀνείρου; Μποροῦμε νὰ μιᾶμε γιὰ κάθαρση, ἐλευθέρωση ἢ ἀπεμπλοκὴ;*

– Ἡ «θεραπευμένη» ψυχὴ μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ μὲ πολλοὺς τρόπους, ἀφοῦ λάβῃ τὸ μήνυμα τοῦ ὀνείρου. Μποροῦμε νὰ μιᾶμε γιὰ ἀλλαγὴ τῆς δομῆς τῆς ψυχῆς.

Οἱ ψυχοπνευματικὲς ἐννοιες τῆς κάθαρσης, τῆς ἐλευθέρωσης καὶ τῆς ἀπεμπλοκῆς πραγματώνονται μέσῳ τῶν ὀνείρων. Ὁ Ἀριστοτέλης μᾶς δίδαξε ὅτι ἡ κάθαρση εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἀρνητικὰ συναισθήματα, ἰδιαίτερα τὸν φόβο καὶ τὸν οἶκτο. Ἐνὰ ὄνειρο, τὸ ὁποῖο φέρνει στὴν ἐπιφάνεια τέτοιον εἶδους βιώματα, μπορεῖ νὰ συντελέσῃ καὶ στὴν ἀπαλλαγὴ τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ αὐτά.* Μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ, ὅπως ἀκριβῶς μία τραγῳδία στοὺς θεατὲς ποὺ τὴν παρακολουθοῦν. Ὅτι εἶναι συλλογικὸ στὴν τραγῳδίαν εἶναι ἀτομικὸ στὸ ὄνειρο. Οἱ θεραπευτὲς πρέπει νὰ ὠθοῦν τοὺς ἀσθενεῖς στὴν κάθαρση. Πρέπει νὰ δουλεύουμε μὲ τὴν ψυχὴ καὶ ὄχι ἀπλᾶ νὰ ἐρμηνεύουμε μὲ τὸ μυαλό.

Ἡ ἐλευθέρωση ἔχει τόσο ψυχολογικὲς ὥς καὶ πνευματικὲς διαστάσεις. Ὅταν γιὰ παράδειγμα προσπαθοῦμε νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ παιδικὰ τραύματα, σὲ πνευματικὸ ἐπίπεδο ἡ ἐλευθέρωση αὐτὴ σημαίνει τὴν ἐλευθέρωσή μας ἀπὸ μπλοκαρίσματα, τὴν ἱκανότητά μας νὰ ἀντιμετωπίζουμε καλύτερα τὶς δυσκολίες, νὰ ὀρίζουμε ἐμεῖς, ἐλευθεροὶ τὴν «μοῖρα» μας, νὰ μὴν περιοριζώμαστε στὴν ἱκανοποίηση προσωπικῶν ἀναγκῶν ἀλλὰ νὰ γίνουμε ἱκανοὶ νὰ ὑπηρετοῦμε ὑψηλότερους σκοποὺς καὶ ἀξίες.

Ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία μᾶς διδάσκει, πῶς νὰ διακρίνουμε τὶς ὑψηλὲς ἀξίες ἀπὸ τὶς σκοπιμότητες. Μερικὰ ὄνειρα μᾶς ὀδηγοῦν στὸ ὑψιπετὲς καὶ μᾶς ἀπελευθερώνουν ἀπὸ τὶς σκοπιμότητες. Ὁ νεαρὸς ἄνδρας, ποὺ ὀνειρεύτηκε ὅτι ἔλαβε μέρος σὲ μία Διονυσιακὴ ἱεροτελεστία, πέτυχε τὴν ἐλευθέρωσή του ἀπὸ τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικία καὶ ἔγινε βακχευτής. Αὐτὸ τὸ ὄνειρο «ταιριάζει» στὴν προσωπικότητά του, διότι εἶναι ἕνας ταλαντοῦχος καλλιτέχνης ποὺ ἀγωνίζεται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὄνειρο ἀφωσιώθηκε περισσότερο στὴν τέχνην του.

* **Σημείωση «Δαυλοῦ»:** Προφανῶς ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία τοῦ ὀνείρου κι ὄχι γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ὄνειρο (τὸ ὁποῖο καθ' ἑαυτὸ δὲν θεραπεύει, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἐλλογο ἀλλὰ ἀσυνεῖδτο), ὅπως καὶ ἡ «κάθαρση» στὴν τραγῳδίαν δὲν ἐπέρχεται ἀπὸ τὴν θέαση ἐπὶ σκηνῆς τῶν (ἀλόγων) παθῶν τῶν ἡρώων ἀλλὰ ἀπὸ τὰ «νοήματα», ποὺ δίνει μὲ τὸν τραγικὸ λόγον τοῦ ὁ ποιητῆς στίς (ἀσυνεῖδτες) πράξεις τῶν ἡρώων.

Ἡ ἀπεμπλοκή μπορεί νὰ ἔλθῃ μέσῳ τῶν ὀνείρων, καθὼς ξεκαθαρίζουμε, δεχόμεστε καὶ συγχωροῦμε ὀδυνηρὰ βιώματά μας. Ὅσο ἰσχυρότερα ἀρχέτυπα ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια, τόσο ἐλευθερωνόμαστε ἀπὸ τὰ δεσμά μας. Ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς ἔμαθε πολλὰ μέσα ἀπὸ τὴν ὑπεράνθρωπη προσπάθειά του νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν ἐστία του, ἔτσι κι ἐμεῖς γινόμαστε σοφώτεροι μέσα ἀπὸ τὶς δοκιμασίες καὶ τὸ μακρὸν ταξίδι τῆς ζωῆς.

«Δ»: Ποιό βλέπετε νὰ εἶναι τὸ μέλλον τῆς θεραπείας τῆς ψυχῆς μέσῳ τῶν ὀνείρων; Τί θὰ μπορούσε νὰ προστεθῇ στὸν λόγο τοῦ Ἀσκληπιοῦ;

– Ἡ ἐρώτηση ἀφορᾷ τόσο στὸ παρελθὸν ὅσο καὶ στὸ παρόν. Θὰ μπορούσε νὰ τεθῇ ὡς ἐξῆς: Τί μᾶς διδάσκουν οἱ θεωρίες τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ τί θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε στὶς θεωρίες του.

Πρόσφατα ἔδωσα διαλέξεις σὲ μία ἀμερικανικὴ σχολὴ Ἰατρικῆς μὲ θέμα τὸν Ἀσκληπιὸ καὶ τὴν ἀπαρχὴ τῆς Ἰατρικῆς. Σημειωτέον ὅτι οἱ φοιτητὲς δὲν γνώριζαν, ποῦ ἀναπτύχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἔτσι προστεθῇ αὐτὴ ἡ γνώση στὴν κατάρτισή τους. Μετὰ τὸ πέρας τῆς διάλεξης μὲ πλησίασαν φοιτητές, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν ὅτι οὐδέποτε διδάχθηκαν τίποτε γιὰ τὰ ὄνειρα, κατὰ τὴν διάρκειά τῆς φοίτησής τους στὴν Ἰατρικὴ σχολή, ὅμως οἱ ἴδιοι ἦταν πεπεισμένοι ὅτι τὰ ὄνειρα μποροῦν νὰ προσφέρουν πολλὰ στὸν χῶρο τῆς Ἰατρικῆς.

Οἱ θεωρίες τοῦ Ἀσκληπιοῦ μποροῦν νὰ μᾶς διδάξουν τὴν ἱατρικὴ χρῆση τῶν ὀνείρων. Ὅπως ἀκριβῶς δίδαξαν ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Γαληνὸς καὶ οἱ πρῶτοι Ἀσκληπιάδες, τὰ ὄνειρα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελοῦν τμῆμα τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ κάθε ἀσθενοῦς. Μποροῦμε νὰ μάθουμε καὶ νὰ διδάξουμε τὴν χρῆση τῶν ὀνείρων γιὰ διαγνωστικούς καὶ κατὰ συνέπειαν γιὰ θεραπευτικούς σκοπούς. Θὰ μπορούσαν νὰ διαμορφωθοῦν εἰδικοὶ χῶροι σὲ νοσοκομεῖα καὶ κέντρα ὑγείας, ὅπως ἀκριβῶς στα Ἀσκληπιεῖα, ὥστε ἡ ἀνάλυση τῶν ὀνείρων νὰ ἔλθῃ καὶ πάλι στὸ ἐπίκεντρο τῆς θεραπευτικῆς διαδικασίας.

Στὴν ἱατρικὴ παράδοση τῆς Δύσης κυριαρχοῦσε κάποτε μία ὀλιστικὴ προσέγγιση τῆς θεραπείας σώματος-ψυχῆς. Ἦταν ταυτόχρονα ἐπιστημονικὴ καὶ πνευματικὴ. Σ' αὐτὴν ἔχουν τίς ρίζες τους τόσο ἡ Ἰατρικὴ ὅσο καὶ ἡ Ψυχολογία. Ἐπρόκειτο γιὰ ὀλοκληρωμένη ἐπιστήμη, ὅπως ἡ κινεζικὴ καὶ Ἰνδικὴ (Ayurveda) Ἰατρικὴ καὶ τὴν ὁποία μελετοῦν οἱ γιατροὶ καὶ σήμερα. Ἡ παράδοση τοῦ Ἀσκληπιοῦ μπορεί νὰ προσαρμοσθῇ στὶς ἀνάγκες τοῦ σήμερα καὶ τὰ ὄνειρα νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἐκ νέου διαμόρφωση σώματος, ψυχῆς καὶ τῆς σχέσης τους μὲ τὰ ἀρχέτυπα καὶ τὰ βαθύτερα ψυχικά μας πρότυπα, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε πῶς ἡ ψυχὴ μας μιλᾷ μέσα ἀπὸ τὸ σῶμα μας (σωματικὰ συμπτώματα), καὶ νὰ μάθουμε νὰ δουλεύουμε μὲ τὴν ψυχὴ. Ἡ παράδοση τοῦ Ἀσκληπιοῦ μπορεί νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ διδάξῃ. Σ' αὐτὴν βρίσκονται οἱ ρίζες τῆς θεραπείας σώματος καὶ ψυχῆς, καὶ μέσῳ αὐτῆς μπορούμε νὰ προσφέρουμε ἀνακούφιση στὸν σύγχρονο κόσμο.

Ἄρτεμις Γεωργιάδου

ΠΩΣ «ΚΡΙΝΟΥΝ» ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Ἡ πῶς «κατασκευάζεται» ἓνας ἅγιος

“ ΚΥΡΙΕ, ΚΑΤΕΝΟΗΣΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΣΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΣΤΗΝ.

» Σεβασμιώτατε,

» Μέσα εἰς τὸ κτῆμα μας ὑπάρχει ἓνα ἐρημοκκλήσι τιμώμενον εἰς τὴν χάριν τῆς Παναγίας, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισα νὰ κτίσω κατόπιν ἐπιθυμίας τῆς συζύγου μου, ἡ ὁποία, ὡς μοῦ ἔλεγε, ἔβλεπε εἰς τὸν ὕπνον τῆς τὸν μακαρίτην θεῖον τῆς, ὅστις τὴν ἐβίαζεν νὰ τὸ ἔκτιζε [...]

» Ἐνῶ ἐκτίζετο τὸ ἐκκλησάκι, ἡ σύζυγος τοῦ Δούκα Τσολάκη εἶδε ἓναν καλόγηρον νὰ στέκεται ἐπάνω εἰς τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ ἔντρομος ἐτράπη εἰς φυγὴν. Τὴν ἰδίαν νύκτα εἶδε στὸν ὕπνον τῆς τὴν Παναγίαν καὶ τῆς εἶπε: «Δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθῆς, ἦταν ὁ καλόγηρος, ποὺ ζοῦσε ἐδῶ καὶ τὸν ἔσφαξαν οἱ Τοῦρκοι. Μιὰ μέρα θὰ μάθετε τὸ ὄνομά του καὶ ὅλην τὴν ἱστορία του.» Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ξαναβλέπει στὸν ὕπνο τῆς τὴν Παναγίαν καὶ τῆς λέει νὰ ἔλθῃ νὰ μοῦ πῇ νὰ σταματήσουν ὅλους τοὺς ἐργάτας μὴδ' ἐξαιρουμένου τοῦ συζύγου τῆς, διότι βλασφημοῦσαν συνεχῶς. Μοῦ τὸ εἶπε δὲ αὐτὸ κρυφὰ ἀπὸ τὸν σύζυγό τῆς, τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο πολὺ, καθ' ὅτι τὴν ἐπέπλητε διὰ τὴν πίστιν τῆς. Ἐγὼ δὲν ἔδωσα σημασίαν εἰς τὸ ὄνειρόν τῆς καὶ ἡ ἐργασία συνεχίζετο. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας μοῦ ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια, πάντοτε κρυφὰ ἀπὸ τὸν σύζυγό τῆς, καὶ μοῦ λέει πῶς ἡ Παναγία εἶπε ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχουν εἰκόνα καὶ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ὑποδείκνυε μία ἡμέρα εἰς τὸ κατάλληλον πρόσωπον. Τὰ ὄνειρά τῆς ἔγιναν γνωστὰ εἰς ὅλους, ὅποτε μίαν ἡμέρα, ἐνῶ εὐρισκόμουν εἰς τὸ ἐκκλησάκι, μᾶς ἐπισκέφθησαν ὁ κύρ. Εὐστράτιος Λύτρας καὶ ὁ κ. Παπαθεοδώρου, ἐκ Παμφύλων ἀμφοτέρω, οἱ ὁποῖοι ἐπεθύμουν νὰ ἰδοῦν τὴν γυναῖκα ποὺ ὄνειρευόταν. Ἐπλήρωσαν ἓνα παιδάκι καὶ τὴν ἐφώνησαν ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐκεῖνη ἦλθε εἰς τὸ ἐκκλησάκι, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐξιστόρησε τὸ τί εἶδε, τὴν παρεκάλεσαν νὰ ὑποδείκνυε τὸ μέρος, ποὺ ἐκρύβοντο τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα, διὰ νὰ σκάπαμε. Ἀπήντησε ὅτι ἡ Παναγία δὲν ἀπεκάλυψε ἀκόμη τὸ μέρος, ποὺ ἐκρύβοντο. Ὁ κύρ. Λύτρας δὲν τὴν ἐπίστευσε καὶ μετὰ τὴν ιδέα ὅτι ἡ Μαρία Τσολάκη μᾶς ἀπέκρυπτε τὴν ἀλήθεια, διὰ νὰ ἔσκαπτε μόνη τῆς, ἀπεφασίσαμε νὰ σκάπαμε μόνοι μας εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου ὠραματίσθη τὸν καλόγηρον. Καὶ ἐπῆγάμε πράγματι μία νύκτα, ἐγὼ καὶ οἱ δύο Παφλιώτες, ἐν ἀγνοίᾳ ὅλων,

» Σημ.: Ὅσων μίαν μικρὰν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ θαύματα τῆς Θεομητῆς, δημοσιεύομεν τὴν Ἐκθεσιν, ὅπου ἀπέστειλε πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Μυτιλήνης κύριον Ἰάκωβον, ὁ κ. Ἄγγ. Ράλλης.

καὶ τῆς συζύγου μου ἀκόμη. Ὁ κύρ. Λύτρας, μόλις ἤρχισε νὰ σκάπτη, σταμάτησε ἀποτομα λέγοντας ὅτι δὲν πρόκειται νὰ κάμαμε τίποτα καὶ χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ περισσότερες ἐξηγήσεις μὲ καληνύχτησαν καὶ ἔφυγαν. Ἐπέστρεψα καὶ ἐγὼ στὸ σπίτι μου εἰς τὰς 11.45. Τὴν ἐπομένη ἡμέρα τὸ πρωὶ ἔρχεται ἡ Μαρία Τσολάκη στὸ σπίτι μου καὶ μοῦ λέγει ἕνα περίεργο ὄνειρό της, τὸ ὁποῖον μὲ ἔκαμε νὰ ἀνατριχιάσω καὶ νὰ πιστεύσω ἀπόλυτα τὰ ὄνειρα αὐτῆς τῆς γυναίκας, τὰ ὁποῖα μέχρι τότε μοῦ φαίνονταν κάπως γελοῖα. Τὸ ὄνειρό της ἦταν ἡ ἀναπαράστασις τῆς σκηνῆς, ποὺ διεδραματίσθη μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν Παφλιωτῶν τὴν περασμένη νύκτα, τῆς εἶπε δὲ ὁ καλόγηρος πῶς, ἂν ξανασκάψωμε, θὰ πάθουμε κακόν.

» Αὐτὲς τὶς ἡμέρες ὁ ἐργάτης Λεωνίδας Σιδεράς ὠθήσας μὲ τὸ πόδι του τὸ σακκὶ μὲ τὰ ὁστὰ ἤκουσε ἔκπληκτος ἀπὸ μέσα κρότον καὶ στεναγμόν. Ἦρχισε νὰ ὀνειρεύεται καὶ ἡ σύζυγός μου:

» Ἴον ὄνειρό της: Εἶδε εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναυδρίου ἕνα ἐρειπωμένο μοναστήρι μὲ κελλιά. Μέσα ἀπ' αὐτὸ ἔβγαιναν τρεῖς καλόγηροι, ἐνῶ οἱ δύο μῆταν εἰς ἕνα κελλί, ὁ τρίτος παίρνοντας μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια ἕνα ἀκάνθινο στέφανο, τὴν ἐπλησίασε καὶ δείχνοντας μ' αὐτὸ τοὺς δυὸ καλογήρους τῆς εἶπε: «Νὰ τὸ μυστήριον, ποὺ ζητᾷς νὰ μάθῃς. Πήγαινε τώρα στὴν ἐκκλησίαν, νὰ ἰδῇς.» Ἐκεῖνη μῆκε καὶ εἶδε τὰ εἰκόνας ζωγραφισμένας στοὺς τοίχους, ἀριστερὰ τὰ Γενέθλια τῆς Θεοτόκου, δεξιὰ τὴν ἁγία Παρασκευή, καὶ δίπλα μιὰ μαρμαρίνη πλάκα μὲ σκαλισμένες λέξεις. Ἐδιάβασε: «ΠΡΕΒΑΝΤΟΡΙΟΝ. Ἰδρυθὲν ὑπὸ Μελπομένης 1333.» Ἐξύπνησε καὶ ἔγραψε ἀμέσως αὐτὸ ποὺ εἶδε. Ὁ πατήρ Εὐθύμιος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπε τὸ ὄνειρό της, μᾶς συνέστησε ὁ ἐορτασμὸς τοῦ ναυδρίου νὰ γινόνταν στὰς 8 Σ)βρίου. Πράγματι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔγινε ἡ πρώτη λειτουργία. Πλήθος χριστιανῶν εἶχε ἀνέβῃ, καὶ ἡ λειτουργία πῆρε πανηγυρικὴν ὄψιν. Ὁ ἐργάτης Δούκας Τσολάκης ἀπὸ τὸ πρωὶ ἤρχισε νὰ εἰρωνεύεται τὰ ὁστὰ τοῦ νεκροῦ. Ξαφνικά, ὡς λέγει, νοιώθοντας σὰν κάποια δύναμις νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἄρχισε νὰ τρέχῃ φοβισμένος καὶ ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὰ μάτια μας. Εἰς ἀναζητήσιν μας, τὸν εὐρήκαμε ξαπλωμένον στὴ γῇ παράλυτον, μὲ μάτια κλειστά, νὰ θρηνῇ, νὰ ζητᾷ συγγνώμην ἀπὸ τὴν Παναγίαν γιὰ τὴν ἀθείαν του καὶ νὰ λέγῃ ὅτι ἕνας καλόγηρος τὸν κεντοῦσε μὲ μίαν λόγχην, λέγοντας «δυὸ μῆνες, ποὺ ἐργάζεσαι, συνεχῶς κοροϊδεύεις καὶ βλαστημᾷς καὶ σήμερον ἀπὸ τὸ πρωὶ τὰ ὁστὰ μου κοροϊδεύεις». Τὸν μεταφέραμε εἰς τὸ ἐκκλησάκι κι' ἐκεῖ μὲ τὰ μάτια πάντα κλειστά καὶ παράλυτος ἄρχισε νὰ ἐξομολογῇται ὅλα τὰ σφάλματά του κλαίοντας. Ἐλεγε δὲ ὅτι ἔβλεπε τὴν Παναγίαν καὶ τὴν ἁγία Παρασκευὴ στὸ πλάι του νὰ τὸν ἐπιπλήτουν γιὰ τὴν ἀθείαν του καὶ νὰ τοῦ λένε νὰ μείνῃ ὀλομόναχος εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὅλη τὴν νύκτα, καὶ ὅτι, ἂν ἐπιχειρούσαμε νὰ τὸν σηκώναμε, θὰ γινόνταν ἀσκήωτος. Ἐνῶ ὅλοι βλέποντας τὸ πραγματικὸν αὐτὸ θαῦμα ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἄφηναν, ἐγὼ, σκεπτόμενος τὰς εὐθύνas, ἐπέμεινα τὸ ἀντίθετον. Ἐτσι, παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας του, τὸν μεταφέραμε ἐπάνω σὲ μιὰ σκάλα, 11 ἄτομα μὲ ἀφάνταστη δυσκολία, ὡς πραγματικὰ νὰ ἦταν ἀσκήωτος.

» Ἀνέβηκε ὁ ἱερεὺς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξιστόρησε κλαίοντας τὸ τί συνέβη καὶ λέγοντας ὅτι: τρεῖς ἡμέρες θὰ μείνῃ παράλυτος καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς Παναγίας θὰ φορέσῃ 11 ἡμέρας μαῦρον πονκάμισο καὶ θὰ ἀναβαῖνῃ ἐπὶ 40 ἡμέρας πρωὶ καὶ βράδυ νὰ ἀνάπῃ τὸ κανδήλι. Τὴν τρίτῃ ἡμέραν εἰς τὴν ὁλονύκτιον ἀγρυπνίαν ποὺ ἔγινε, συνήλθε κάπως καὶ μετὰ 10-15 ἡμέρας ἐντελῶς. Ἐνήστευσε καὶ ἐκοινώνησε, ἔπειτα ἀπὸ

ΣΗΜΕΙΟΝ ΜΕΓΑ

ΗΓΟΥΝ

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΘΕΡΜΗΣ

Ἐκθαμβωτικὴ ἐμφάνισις τῶν ἁγίων Μαρτύρων
Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης, μετὰ τῶν σὺν
αὐτοῖς μαρτυρικῶς τελειωθέντων κατὰ τὸ ἔτος
1462 μ.Χ. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μονῇ τῶν Καρυῶν, εὐ-
ρισκομένη πλησίον τῆς Θερμῆς ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ.

Βιβλίον συγγραφὴν μετὰ πόθου παρὰ τοῦ

ἐλαχίστου

ΦΩΤΙΟΥ ΝΙΚΟΛ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Κυδωνιέως,

συνταχθὲν δὲ ἐκ πολλῶν αὐτογράφων ἀφηγήσεων τῶν ἰδόν-
των ἐναργέστατα, ἐν ὁράμασι καὶ ἐνυπνίοις, τοὺς νεοφανεῖς
τούτους ἀθλοφόρους Μάρτυρας, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀμωμότητος Πί-
στεως ἡμῶν κρεουργηθέντας καὶ παρὰ τοῦ ἀθλοθέτου Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιφανῶς δοξαζομένους.

Δαπάναις καὶ τύποις « Ἀστέρος » τῶν ἀδελφῶν
Ἀλεξάνδρου καὶ Εὐαγγέλου Παπαδημητρίου,
ἐν τῇ περιβοήτῳ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, σωτηρίῳ ἔτει

α ς ε'

Φωτοτυπία τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ βιβλίου τοῦ ἁγιογράφου Φωτίου Κόντογλου «Σημεῖον Μέ-
γα» κ.λπ., ποὺ ἀποτελεῖ βιβλιογραφικὴ πηγὴ γιὰ τὴν «τεκμηρίωση» τῆς ἀγιότητος τοῦ
Ραφαήλ κ.λπ. Τὸ παρὸν ἄρθρο ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευση τοῦ α' κεφαλαίου τοῦ ἐν λόγῳ
βιβλίου.

27 ἔτη ποὺ εἶχε νὰ κοινωνήσῃ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἡ γραῖα Παρασκευὴ Δουργκούνα, ἐνῶ ἦταν ἐτοιμοθάνατος, βλέπει στὸν ὕπνο της ἕναν καλὸ γῆρον καὶ τῆς λέει: «Εἶμαι ἅγιος, ἔλα στὸ ἐκκλησάκι τῶν Καρυῶν νὰ προσκυνήσῃς τὰ ὀστᾶ μου καὶ θὰ γίνῃς καλά.» Κλαίονσα εἶπε τὸ ὄνειρό της εἰς τὰς τρεῖς θυγατέρας της, αἱ ὁποῖαι τὴν ἀνέβασαν εἰς τὸ ἐκκλησάκι καὶ ἀμέσως ἔγινε ἐντελῶς καλά. Ἐπηκολούθησε δεύτερον θαῦμα εἰς τὴν σύζυγόν μου, ἡ ὁποία ὑπέφερε ἐπὶ 5 μῆνας ἀπὸ τὸ στομάχι της. Εἶδε στὸν ὕπνο της τὸν καλὸ γῆρον, ὁ ὁποῖος τῆς ἐσταύρωσε τρεῖς φορὲς τὸ στομάχι, καὶ ἀπὸ τὴν νύκτα αὐτὴ οὐδεμίαν στομαχικὴν ἐνόχλησιν αἰσθάνεται. Μία νύκτα βλέπει στὸν ὕπνο της ἕναν κληρικὸν μὲ ἐπανωκαλύμμαυχον καὶ ἐγκόλπιον καὶ τῆς λέει: «Εἶμαι ὁ ὁσιομάρτυς Ραφαήλ. Δικά μου εἶναι τὰ ὀστᾶ, ποὺ βρήκατε. Ζοῦσα στὸ Μοναστήρι τῶν Καρυῶν καὶ μ' ἔσφαξαν οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ μὲ ἐβασάνισαν σὰν τὸν Χριστό. Εἶμαι ἅγιος καὶ θὰ κάμω πολλὰ θαύματα.» Τὴν συνεβούλεσα νὰ μὴν πῇ πουθενὰ τίποτε γιὰ τὸ ὄνομα ποὺ ἄκουσε. Ποία ὅμως ἡ ἐκπληξὶς ὅλων μας, ὅταν ἐμάθαμε ὅτι τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς νύκτα, ὁ συγχωριανὸς μας Κων)νος Τσαλίκης ἤκουσε εἰς τὸν ὕπνον του μίαν φωνήν, ποὺ τοῦ εἶπε «ὀνομάζομαι Ραφαήλ». Ὁ ἀπλοϊκὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς μορφωμένους νὰ τοῦ ἐξηγήσουν αὐτὸ ποὺ τοῦ συνέβη, καὶ φυσικὰ ἄλλοι εἰρωνεύοντο, καὶ ἄλλοι ἀπεδίδαν τὴν φωνήν εἰς τὸν Ταξιάρχην. Ακριβῶς τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἔρχεται ἡ Μαρία Τσολάκη καὶ μᾶς εἶπε τὸ ἐξῆς ὄνειρο, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸ τί εἶδαν οἱ ἄλλοι. Ὁνειρεύτηκε τὴν Παναγίαν, ἡ ὁποία τῆς εἶπε ὅτι ἐκεῖ κάτω βρισκόταν κρυμμένη ἡ εἰκόνα της, τὴν ὁποίαν εἶχε βάλει μὲ τὰ χέρια του ὁ πατὴρ Ραφαήλ, ὁ καλὸ γῆρος τοῦ μοναστηρίου. Ζητοῦσε δὲ νὰ γίνῃ λειτουργία καὶ νὰ μνημονευθοῦν τὰ ὀστᾶ μὲ τὸ ὄνομα Ραφαήλ. Μετὰ δύο ἡμέρας, ὁ καλὸ γῆρος παρουσιάστηκε εἰς τὸν ὕπνον τοῦ πατρὸς Παχωμίου, ἐφημερίου Πύργων Θέρμης, εἰς τὸν ὁποῖον διεβεβαίωσε τὸ ὄνομα Ραφαήλ, συνεπλήρωσε δὲ ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἰθάκη καὶ τοῦ ἐξήτησε Εἰκόνα καὶ Ἀκολουθίαν. Ἐπίσης ἐπαρουσιάστηκε εἰς τὸν ὕπνον τῆς Μυρσίνης Λυκαρδοπούλου, ἀνεψιάς τοῦ ἱερέως Εὐθυμίου, εἰς τὴν ὁποίαν διεβεβαίωσε ἐπίσης τὸ ὄνομα Ραφαήλ. Αὐτὰς τὰς ἡμέρας ὥραματίσθηκε τὸν ἅγιο Ραφαήλ ἡ καθηγήτρια Εὐγλωττία Σβουρῶνου, κάτοικος Πύργων καὶ διαμένονσα τώρα εἰς Ἀθήνας. Δύναται ὅμως νὰ σᾶς διαβεβαιώσῃ τὸ γεγονὸς ὁ πατὴρ Παχώμιος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφηγήθη κλαίονσα τὸ γεγονός. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ πατὴρ Παχώμιος ἔχει ἀκούσει καὶ τοὺς κτύπους μέσα ἀπὸ τὰ ὀστᾶ, ὅπως καὶ ἀμέτρητα ἄλλα ἄτομα. Κτύπους καὶ στεναγμοὺς ἤκουσε καὶ ὁ κ. Γεώργιος Βασιλέλλης, κάτοικος Παμφύλων, μετὰ τῆς συζύγου του καὶ ἄλλων, καὶ θὰ ἐνθυμῆσθε, Σεβασμιώτατε, ποὺ σᾶς τὸ διηγῆθῃ ὁ ἴδιος τὴν ἡμέραν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας. Μετὰ τὸ ὄνειρον τοῦ ἐφημερίου Πύργων ἐπακολουθεῖ ὄνειρον τῆς συζύγου μου.

» Βλέπει στὸν ὕπνον της τὸν ἅγιον Ραφαήλ καὶ τῆς λέει: «Ἦλθα νὰ συμπληρώσω τὴν ἱστορία μου. Ἀπὸ τὴν Ἰθάκη κατάγομαι, ἀλλὰ ζοῦσα εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὅταν πῆραν οἱ Τοῦρκοι τὴν Κων)πολιν καὶ εἰσέβαλαν εἰς τὴν Θράκην, ἔφυγα ὡς πρόσφυξ ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξ)πόλεως καὶ ἦλθα εἰς τὴν Λέσβον,* ὅπου εἰς τὸ βουνὸ τῶν Καρυῶν ὑπῆρχε παλαιὸ μοναστήρι. Ἐκεῖ βρῆκα ἄσυλον. Ὅταν οἱ Τοῦρκοι πῆραν τὴν

[Σημείωση «Δαυλοῦ»:] Οἱ Τοῦρκοι δὲν «εἰσέβαλαν εἰς τὴν Θράκην» καὶ τὴ Μακεδονία μετὰ τὴν Ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), ἀλλὰ τὴς εἶχαν καταλάβει 120 χρόνια πρὶν καὶ εἶχαν καταστήσει πρωτεύουσά τους τὴν Ἀδριανούπολιν (1362). Δὲν ὑπῆρχε ἐπίσης ἡ πόλις τῆς ►

Ὁ ἐκλιπὼν μητροπολίτης Μυτιλήνης Ἰάκωβος Κλεόμβροτος σὲ φωτογραφία τοῦ 1961 στὸν τόπο, ποὺ σκάβανε οἱ ἐργάτες καὶ κατασκευαζόταν μὲ «ὕλικά» τὰ ὄνειρα καὶ τὰ θαύματα, τὸ «ἱστορικό» τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν ἁγίων Ραφαὴλ κ.λπ.

Λέσβον, ἔκαψαν τὸ μοναστήρι μας καὶ ἐμένα μ' ἔσφαξαν μέσα ἀπὸ τὸ στόμα, ἀφοῦ με ἐβασάνισαν σὰν τὸν Χριστό. Πήγαινε νὰ πῆς τὴν ἱστορία μου εἰς τὴν Μητρόπολιν.» Πράγματι ἡ σύζυγός μου κατέβηκε τὴν ἴδιαν ἡμέραν καὶ τὰ ἀνέφερε ὅλα εἰς τὸν Ἅγιον Πρωτοσύγκελλον.

» Αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἤρχισαν νὰ ὀνειρεῦνται τὸν ἅγιον πλῆθος ἀτόμων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρω τὰ κυριώτερα: Μαρία Δουργκούνα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπε: «Εἶμαι ὁ ἅγιος Ραφαήλ· ἦλθα εἰς τὴν Λέσβο τὸ 1454. Ὁ πατέρας μου ὠνομαζόταν Διονύσιος καὶ ἡ μητέρα μου ἦταν μία μεγάλη χριστιανή. Πέντε Τοῦρκοι μ' ἐβασάνισαν καὶ μ' ἔσφαξαν μετὰ τὸ πριόνι.» Τῆς ἔκαμε δὲ καὶ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς σφαγῆς του. Τὸ ὄνειρό της συγκινημένη ἔτρεξε καὶ τὸ ἀνέφερε εἰς τὸν πατέρα Εὐθύμιον.

» Ἐπακολουθοῦν ὄνειρα καὶ ὁράματα τοῦ Νικολάου Φύκια, ἡλικίας 14 ἐτῶν. Μία ἡμέρα ποὺ ἀνέβηκε εἰς τὸ ἐκκλησάκι, νὰ προσευχηθῇ διὰ τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀσθενὴς εἰς νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν, εἶδε μίαν φωτεινὴν στήλην νὰ προχωρῇ πρὸς τὸ μέρος του. Ἐφοβήθη καὶ ἔνοιωθε τὰ πόδια του νὰ παραλύουν. Τὴν νύκτα εἶδε εἰς τὸν ὕπνον του τὴν Παναγία, καὶ τοῦ εἶπε ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθῇ. Ἐπίσης τοῦ εἶπε νὰ νηστεύσῃ καθαρὰ καὶ ν' ἀνέβῃ πρῶτὴ εἰς τὸ ἐκκλησάκι. Τὸ παιδί ἀνέβηκε τὸ πρῶτὸν τῶν Εἰσοδίων. Εἰς προσπάθειάν του νὰ ἀνοίξῃ τὴν πόρτα ἐστάθη ἀδύνατον· ἀκούοντας μέσα σιγανὸ κλάμμα καὶ ὁμιλίες ἔσκυψε περιέργῳ ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἡ σκηνὴ ποὺ εἶδε τὸν ἔκαμε νὰ μείνῃ ἀναυδος. Ἕνας κληρικὸς ἴστατο ὀρθὸς εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔκαμε ἁγιασμό. Δίπλα του μία ἡλικιωμένη γυναῖκα ντυμένη σὰν καλόγρια, μιὰ νέα μετὰ τὰ γαλάζια, καὶ ἓνα κοριτσάκι γονατιστὸ σιγόκλαιε. Τὸ παιδί τρομαγμένο ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ ἐξιστόρησε ἀμέσως τὸ γεγονὸς εἰς τὸν ἅγιον Πρωτοσύγκελλον καὶ τοὺς ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι παρευρέθησαν εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν τὴν ἡμέραν τῶν Εἰσοδίων. Τὴν νύκτα βλέπει στὸν ὕπνον του τὸν καλόγηρον νὰ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ ἁγίασμα καὶ νὰ τοῦ λέει: «Εἶμαι ὁ ἅγιος Ραφαήλ, ἦλθα ἐδῶ στὰ 1454. Ὁ πατέρας σου θὰ γίνῃ καλὰ, μὴ στενοχωρεῖσαι, ἡ καρκίνοπαθὴς ὁμως γειτόνισσά σου Ἐλένη Καϊλάρη θὰ σταματήσουν μόνον οἱ πόνοι της.» Καὶ πραγματικὰ ἔτσι ἔγινε. Εἰς ἄλλο του ὄνειρο εἶδε τὴν Παναγίαν στὸν ὕπνον του καὶ τοῦ εἶπε: «Νίκο, ἔλα νὰ μείνῃς μία νύκτα ἐδῶ, διὰ νὰ μάθῃς ὅλο τὸ μυστήριον ποὺ κρύβεται. Δὲν θᾶσαι μόνος, μὴν φοβᾶσαι, θὰ εἶμαι ἐγώ, ὁ Γέροντας, ἡ κοπέλλα, τὸ κοριτσάκι, καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος Νικόλαος, ποὺ βρίσκεται θαμμένος εἰς τὸ ἀριστερὸν προαύλιον τῆς ἐκκλησίας.» Τὸν ἀρχιδι-

Ἀλεξανδρούπολης οὔτε τὸ λιμάνι της, ἀπ' ὅπου δῆθεν ἔφυγαν ὡς «πρόσφυγες» «μὲ καΐκι» (ὅπως ἀναγράφεται σ' ἄλλο σημεῖο τοῦ βιβλίου) οἱ καλόγεροι (σήμερα ἅγιοι) Ραφαὴλ κ.λπ., διότι ἡ πόλι αὐτὴ ἰδρύθηκε τὸ 1876 (ὅπως καὶ τὸ λιμάνι της), ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἔστρωναν τὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κωνσταντινουπόλεως-Θεσσαλονίκης. Στὴ θέσιν τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως ὑπῆρχε ἓνα γη-ραλέο δένδρον (τουρκιστὶ «ἀγάτς»), κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν θρύλον ἐμόναζε ἓνας Τοῦρκος καλόγερος (δερβίσης) ὀνόματι Δεδέ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἡ πόλι ἔλαβε, τὸ 1876 ποὺ ἰδρύθηκε, τὸ τουρκικὸ τῆς ὀνόμα Δεδέ-Ἀγάτς. Ἀλεξανδρούπολη ὠνομασθῆκε τὸ 1919, ὅταν πέθανε ἀπὸ δάγκωμα πιθήκου στὸ Τατόι, λίγο ἀφ' ὅτου τὴν εἶχε ἐπισκεφθῇ, ὁ τότε βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Γλύξμπουργκ. (Τὸ τουρκικὸ ὄνομα φέρει καὶ σήμερα στὴ διεθνῇ ναυτικῇ γλῶσσα ὁ φάρος της, ποὺ κατασκευάσθηκε τὸ 1919, μετὰ τὴν προέλασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.)

Συνεπῶς ὁ ἅγιος Ραφαὴλ ἢ δὲν ξέρεῖ ἱστορία ἢ ψεύδεται μιλῶντας γιὰ τὴ ζωὴν του στὴν ἐνυπνιαζόμεν. **Δ.Ι.Λ.**

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ραφαὴλ καὶ τοῦ συναγίου του Νικολάου. Ἐννοεῖται ὅτι ὅση ἀλήθεια περιέχει τὸ «σκεπτικόν», ἐπὶ τοῦ ὁποῖου στηρίχθηκε τὸ «φτειάζιμο» τοῦ μύθου τῶν ἁγίων, ἀνάλογα ἀληθινὲς εἶναι καὶ οἱ φυσιογνωμίες τους, ὅπως τὶς «εἶδε» ἀπολύτως φανταστικὰ ὁ ἁγιογράφος Φῶτιος Κόντογλου.

άκονο Νικόλαο ἤρχισαν νὰ ὀνειρεύωνται ἐπίσης ἡ Μαρία Τσολάκη, ἡ Ἀγγελικὴ Μα-
ραγκοῦ, ἡ Μυρσίνη Λυκαρδοπούλου κ.λπ.

» Ἐπακολουθεῖ ἓνα θαῦμα εἰς τὸν τρελλὸν Ἀθανάσιον Γιαβρίμην, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τρι-
μνηον εὐρίσκετο εἰς ψυχιατρεῖον, ἄνευ ἀποτελέσματος. Μιὰ νύκτα ὁ δωδεκαετὴς ἀ-
δελφός του Εὐθύμιος εἶδε στὸν ὕπνο του τὸν καλόγηρον, καὶ τοῦ εἶπε ὅτι θὰ γιαιτρεύ-
σῃ τὸν Ἀθανάσιον. Οὐδεὶς ἔδωσε σημασίαν εἰς τὸ ὄνειρο τοῦ παιδιοῦ. Μετ' ὀλίγας ἡ-
μέρας ὁ τρελλὸς εἰς μίαν κρίσιν του ἐφώναξεν «τάξτε εἰς τὸ ἐκκλησιάκι ποῦ εἶναι στὶς
Καρυές». Ἐπese ἔπειτα εἰς βαθὺν ὕπνο καὶ ἐξύπνησε καλὰ. Ἐπακολουθεῖ ὄνειρο τῆς
συζύγου μου εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἰδίᾳ ἡ Παναγία συμπληρώνει τὴν ἱστορία. «Ὅταν πῆραν
τὴν Λέσβο οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔκαψαν ἀμέσως τὸ μοναστήρι. Ἐγινε κάποια ἀνταρσία καὶ
πολλοὶ χριστιανοὶ βγήκαν στὰ βουνά. Τότε οἱ Τοῦρκοι μὲ τὴν ιδέα ὅτι εὕρισκαν ἄσυ-
λο εἰς τὸ μοναστήρι, συνέλαβον τοὺς καλογήρους καὶ τοὺς ἐβασάνισαν, νὰ ὁμολογή-
σουν ποῦ ἐκρύπτοντο οἱ χριστιανοὶ ἀντάρται. Τὸν ἅγιον Ραφαὴλ ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰ
βασανιστήρια τὸν ἔσφαξαν μὲ πριόνι. Ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης ἀρχιδιάκονος Νικόλαος,
ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει μαζί του ὡς πρόσφυξ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ἐνθ' τὸν ἐβασάνιζαν
τὸν βρήκε συγκοπή. Μαζὺ τοὺς ἐβασανίσθη τὸ 12ετὴς κοριτσάκι τοῦ προεστοῦ τοῦ
χωριοῦ, διὰ νὰ ἀναγκασθῇ ὁ πατέρας του νὰ ὁμολογήσῃ, ποῦ ἐκρύπτοντο οἱ χριστια-
νοί. Ἐσκότωσαν καὶ τὸν διδάσκαλον (χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ ποῦ ἔχει ταφή). Ἐδῶ, ἔξακο-
λούθησε, εἶναι θαμμένη ἡ εἰκόνα μου, θέλω ὅμως πίστιν μεγάλην, ἀγῶνα καὶ προσευ-
χὴν διὰ νὰ σᾶς ὑποδείξω τὸ μέρος.» Συνέχεια ἡ Μυρσίνη Δουργκοῦνα ὀνειρεύθηκε ὅ-
τι τὸ κοριτσάκι τοῦ προεστοῦ εἶχε κατὰ ζωντανό, καὶ ὅτι τὸ κοσμοκδὸν ὄνομα τοῦ ἀγί-
ου Ραφαὴλ ἦταν Γεώργιος, καὶ ἐν τῇ κελεύσει του μετωνομάσθη Ραφαήλ. Κατόπιν ἐ-
νὸς ὀνείρου τῆς Βιργινίας Ἀδάμ, ἡ ὁποία ὑπέδειξε νὰ σκάψωμε εἰς ἓνα σημεῖον εὐρέ-
θῃ ἓνας πίθος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχον ὑπολείμματα καμμένων παιδικῶν ὀ-
στῶν. Δι' ὀνείρου δὲ τῆς Μαρίας Τσολάκη εὐρέθῃ ἡ κάτω σιαγὼν τοῦ ἀγίου Ραφαήλ
καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου μέτρων ἐκ τοῦ ναυδρίου καὶ 1,50 μέτρου βάθους. Ἐξα-
κολουθεῖ ὁ ἀγὼν διὰ τὸ μνημεῖον, δηλ. διὰ τὸν τάφον τοῦ διακόνου. Οἱ γυναῖκες ὀνει-
ρεύονται ἐπανειλημμένως τὸν ἅγιον Ραφαήλ, καὶ τοὺς λέει νὰ σκάψουν εἰς τὸ ἀριστε-
ρὸν προαύλιον, ἀφήνοντας τρία μέτρα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐκκλησία. Τὸ ἀναφέρουν εἰς
τὸν ἱερέα, εἰς τοὺς ἐπιστρόπους καὶ εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ἡμεῖς ὅμως οἱ ἐπίτροποι, καὶ
ιδίως ἐγώ, φοβούμενος τὰ σχόλια, ἐν περιπτώσει ποὺ δὲν θὰ εὐρίσκετο μνημεῖον, ἀνέ-
βαλλα τὸ σκάψιμο, βρίσκοντας πάντα κάποια δικαιολογία. Ἀπὸ τὴν ἐβδομάδα τῶν
Βαΐων, ὁ ἅγιος ἀρχίζει νὰ ὑποδεικνύῃ τὸ ἀκριβὲς σημεῖον τοῦ μνημείου. Τὸ ὀνειρεύον-
ται ἡ Ἀγγελικὴ Μαραγκοῦ, ἡ Μαρία Τσολάκη, ἡ Μυρσίνη Δουργκοῦνα, ἡ Μυρσίνη
Λυκαρδοπούλου, ἡ Βιργινία Ἀδάμ, ἡ σύζυγός μου, καὶ ὁ ἐργάτης Δούκας Τσολάκης.
Τὸ μέρος ποὺ ὑποδείκνυναν ἀμφοτέρωι μεγάλωνε τὴν ἀμφιβολία μου, καθ' ὅτι ἦταν ἀ-
νώμαλο καὶ ἐπάνω του ὑπῆρχε θεόρατος σωρὸς ἀπὸ χῶμα στερεὸ καὶ πέτρες. Βλέπον-
τας ὅμως τὴν ἀγωνίαν των καὶ τὴν ἐπιμονὴν των, ἀναγκάσθηκα νὰ στεῖλω δύο ἐργά-
τες, διὰ νὰ σκάψουν. Ἀρχικῶς ἔσκαψαν εἰς ἓνα σημεῖο, ποῦ ὑπέδειξε ἡ Μαρία Τσο-
λάκη, λέγοντας ὅτι ἐκεῖ ἔβλεπε καθ' ὕπνον μίαν γυναῖκα νὰ κλαίῃ καὶ νὰ λέει νὰ σκά-
ψουν νὰ τὴν βγάλουν, διότι περνοῦσαν καὶ τὴν πατοῦσαν. Ὡς τοῦ θαύματος, ἐκεῖ εὐ-
ρέθῃ τὸ Ἐγκόλπιον μὲ τὴν ἀνάγλυφον εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ταξιάρχου. Ἐ-
πειτα ἤρχισαν νὰ σκάπτουν διὰ τὸ μνημεῖον. Εἰς τὰς τρεῖς ἡ ὥρα ἤρχισε ἡ βροχή, καὶ

Τὸ γιγάντιο «θηρησκευτικο-τουριστικό» συγκρότημα τοῦ ἁγίου Ραφαὴλ στὴ Θερινή Λέσβου. Τὰ ἐτήσια ἔσοδά του ἀπὸ τοὺς ὀβολοὺς τῶν πιστῶν καὶ ἄλλες πηγὲς ἀνέρχονται σὲ δισεκατομμύρια δοχ. Πρὶν ἀπὸ 45 χρόνια στὴ θέση τοῦ κατασκευάσματος αὐτοῦ ὑπῆρχε ἕνα ἐλαιοχώραφον...

εἰς τὰς τέσσαρας, ὑπὸ βροχὴν πάντοτε, εὗρέθη ἄθικτον τὸ λείψανον σκεπασμένον με μικρὰς πλάκες, καὶ ἔτσι ἐπαλήθευσαν τὸ ὄνειρον τῆς Μυρσίνης Δουργκούνα ὅτι θὰ εὗρίσκετο ὑπὸ βροχὴν. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν πολλὰ ἄτομα ὀνειρεύονται τοὺς καλογήρους καὶ πολλοὶ μάλιστα οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἀμφέβαλλαν, ἀνέβηκαν κατόπιν ὀνείρου καὶ ἠσπάσθησαν τὰ ὀστᾶ. Σὰς γράφω τὰ ὀνόματα μερικῶν ἀτόμων, ποὺ ἐνυπνιάσθησαν μετὰ τὴν εὔρεσιν: Ἐμμανουὴλ Τσαγκαράκης (χωροφύλαξ), Θεόδωρος Ἀντωνίου, Μελανθία Βουλγαρέλλη, Εὐτυχία Κάπα, Κων)νος Κανέλλος. Εἰς τὸν ξύπνον των ὥραματίσθησαν τὸν διάκονον Νικόλαον ἢ Σοφία Ἀργ. Γιαβρίμη, κάτοικος Πύργων, καὶ προχθὲς ἡ σύζυγος τοῦ ἱερέως Νικολάου Βασιλέλλη ἡ ὁποία, παρουσία πολλῶν, ἔμεινε λιπόθυμος. Καθὼς βλέπετε Σεβασμιώτατε ἐξακολουθοῦν καταπληκτικὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα κρατοῦν εἰς διαρκὴ συγκίνησιν τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανοὺς καὶ ἐγινάντωςαν τὴν πίστιν των γιὰ τοὺς νέους ἁγίους.

» Ἐν Θεσμῇ τῇ 10/7/1960

» Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
Φιλῶ τὸ χέρι σας

Ἄγγελος Ράλλης

Σημείωση «Δαυλοῦ»:

Τὸ κείμενο αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπιστολὴ τοῦ ὑπογράφοντος αὐτὴν πρὸς τὸν πρῶν μητροπολίτη Μυτιλήνης Ἰάκωβον Κλεόμβροτον καὶ δημοσιεύθηκε τότε (1962) στὸ βιβλίο τοῦ ἁγιογράφου Φωτίου Κόντογλου «*Σημεῖον Μέγα κ.λπ.*» (βλ. πλήρη τίτλο του στὴν δημοσιευόμενη φωτοτυπία τοῦ ἐξωφύλλου του). Ὅπως γράφει ὁ ἁγιογράφος σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ βιβλίου του, οἱ ἐνυπνιαζόμενες γυναῖκες, ποὺ προφανῶς μετὰ τὴν ἀνακοίνωση τῶν πρῶτων ὀνείρων κάποιας χωρικῆς προσφυγικῆς καταγωγῆς κατελήφθησαν ἀπὸ «μαζικὴ ὑστερία», ἦταν κι αὐτὲς ὅλες προσφυγικῆς καταγωγῆς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς κ.λπ. εἶχαν σφαγιασθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ τοῦ 1922 (κάποιες ἐξ αὐτῶν, ὅπως γράφει ὁ Φ.Κ., οἱ Τούρκοι εἶχαν σφάζει 28 συγγενεῖς). Τὰ «στοιχεῖα» τῶν ὀνείρων τοὺς προφανῶς προέρχονται ἀπὸ τὶς ὀδυνηρὰς αὐτὲς ἐμπειρίες τους, τὶς ὁποῖες «ἐνσαρκώνουν» στὸ ὀνειρικὸ ἀποκύημα «Ραφαήλ», ὡς ὑποκατάστατο προφανῶς τῶν ἀπολεσθέντων γονέων τους. Ἔτσι ἡ ζωὴ τοῦ Ραφαήλ εἶναι ὑποσυνείδητη πιστὴ «ἀναπαράσταση» («ἐκτόπλασμα») τῆς μοίρας τῶν πατεράδων τῶν ἐνυπνιαζόμενων: «πάτερ» (ἱερωμένος), πρόσφυγας γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐν τέλει σφαγμένος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ποὺ ὅμως «ἀνασταίνεται», «μιλάει» καὶ ἀπαιτεῖ «νὰ τὸν δοξάσουν» – ὅλα ὀνειρικὲς ἐπιθυμίες ἢ στερητικὰ σύνδρομα τῶν τραγικῶν αὐτῶν γυναικῶν.

Νὰ θυμώσῃ κανεὶς ἢ νὰ κλάψῃ μετὰ τὴν «ἀντικειμενικοποίηση» ἀσυνείδητων δεινῶν τῶν γυναικῶν αὐτῶν, τὶς ψυχικὰς καταστάσεις τῶν ὁποίων «εἰσέπραξε» τὸ ἱερατεῖο καὶ τὶς ἔκανε σήμερα ἓνα γιγάντιο συγκρότημα «Θρησκευτικοῦ Τουρισμοῦ» με κέρδη δισεκατομμυρίων, ὅπου καταθέτουν τὸν ὀβολό τους χιλιάδες πιστοὶ ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ τοὺς θεραπεύσῃ ἀπὸ πᾶσαν νόσον με «θαῦμα» ὁ ὀνειρικὸς αὐτὸς ἅγιος; **Δ.Ι.Λ.**

ΗΓΟΥΜΕΝΗ ΚΛΕΙΔΑΡΑ

ήγουμένη της Ίεράς Μονής Αγίου Ραφαήλ κ. Εὐγενία Κλειδαρᾶ συνηθίζει νὰ δημοσιεύῃ σὲ ἔντυπα ἢ βιβλία, ποὺ ἐκδίδει μὲ λεφτὰ τῆς Μονῆς, χριστιανικοὺς στίχους, ποὺ φέρουν τὸ ὄνομά της καὶ ταυτόχρονα νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν δημοσίευση ἀπὸ ἐπαγγελματίες «κριτικούς» (ἢ ἄλλους «πτωχοπρόδρομους» γράφοντες) διαφόρων ἐγκωμίων γιὰ τὴν ἴδια καὶ τὰ χριστιανικὰ ποιήματα ποὺ ἐκδίδει, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἔχῃ συσσωρευθῇ ἓνας τεράστιος ὄγκος πολυτελῶς τυπωμένου χαρτιοῦ –ποὺ ὅμως τὸ ἀγνοεῖ πλήρως ὁ ποιητικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος. Πρόσφατα ὁ «οἷστρος» αὐτὸς τῆς ἡγουμένης νὰ τῆς ἀναγνωρισθοῦν οἱ ἀκριβοπληρωμένες αὐτὲς «ποιητικὲς δάφνες» ξεπέρασε κάθε ὄριο: «Ἐπεισε» τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο Μυτιλήνης νὰ λάβῃ τὴν πρωτοφανῆ ἀπόφαση νὰ εἰσαγάγῃ στὴ Νεανικὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Μυτιλήνης τὸ προαναφερθὲν ἔντυπο ὑλικὸ **καὶ μόνον αὐτὸ (!)** καὶ νὰ ἀποκλείσῃ οἰοδῆποτε ἄλλο βιβλίον (!), κάτι ποὺ ὁ Τύπος τῆς Μυτιλήνης θεωρεῖ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς «δωρεᾶς» τῆς κ. Κλειδαρᾶ πρὸς τὸ Δῆμο Μυτιλήνης ποσοῦ 25.000.000 δρχ.

Τὰ ἀπίστευτα αὐτὰ κατορθώματα τῆς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πλουσιώτερου μοναστηριοῦ τοῦ Κόσμου προκάλεσαν τὴν ἀγανάκτηση σύσσωμης τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ νησιοῦ, ποὺ θεωρεῖ τὴν ἀπόφαση τοῦ Δήμου σκοταδιστικὴ, μὲ συνέπεια ἀφ' ἐνὸς νὰ διασπασθῇ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ὀργανωθοῦν συντονισμένες καὶ δυναμικὲς ἀντιδράσεις: Οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι Μάρω Μπουρνοῦ, Βαγγέλης Χριστοδούλου καὶ Βασίλης Μαμούλης προσέφυγαν στὴν Περιφέρεια Βορείου Αἰγαίου καὶ ζητοῦν τὴν ἀκύρωση τῆς ἀπόφασης, ποὺ στερεῖ ἀπὸ τὴ νεολαία τῆς πόλης τὴ δυνατότητα πρόσβασης πρὸς τὴ γνώση, οἱ ἐφημερίδες «Αἰολικὰ Νέα», «Πολιτικά», «Ἐμπρός» κ.ἄ. δίδουν εὐρεῖα δημοσιότητα στὸ μεγάλο αὐτὸ σκάνδαλο καὶ ὁ Σύνδεσμος Φιλολόγων Λέσβου ἐξέδωσε ἀνακοίνωση ζητώντας ἐπίσης τὴν ἄμεση ἀκύρωση τῆς πρωτοφανοῦς ἀπόφασης, ποὺ δείχνει καθαρὰ ὅτι στὴ σύγχρονη Ρωμιοσύνη κυριαρχεῖ καὶ στοὺς φορεῖς τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ὁ μεσαιωνικὸς βυζαντινισμός.

Θὰ παρατηρήσουμε ἐμεῖς, ὅτι ὑπάρχει μία διαφορὰ μεταξὺ τοῦ σκοταδισμοῦ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς σημερινῆς Ρωμιοσύνης: Τότε μόνοι τοὺς οἱ μοναχοὶ ἔκαιγαν τὰ βιβλία ἢ τὰ ἔκαναν «παλίμψηστα» μέσα στὰ μοναστήρια τοὺς γράφοντας πάνω στὶς «βαμμένες» σελίδες τοὺς προσευχές. Τώρα τὰ ἐξαφανίζουν δημοτικὲς ἀρχεὲς χάρῃ τῶν λεφτῶν τῶν μοναχῶν καὶ τὰ ἀντικαθιστοῦν μὲ χριστιανικοὺς στίχους, ποὺ φέρουν τὴν ὑπογραφή μιᾶς ἡγουμένης. Κρίνετε ἐσεῖς, ποιά ἐποχὴ ἀπὸ τὶς δύο εἶναι ἡ καλύτερη. Γιὰ μᾶς εἶναι ὁ Μεσαίωνας: γιὰ ἓναν ἀπλὸ λόγο: Οἱ φορεῖς τῆς τότε κοσμικῆς ἐξουσίας δὲν ὑποδουλώνονταν τόσο εὐκόλα στὸ «ἱερὸ χρῆμα», ὅσο π.χ. ἓνας σημερινὸς Δήμος, γιὰ νὰ ἀντικαταστήσουν αὐτοὶ τοὺς καλογήρους στὸ σκοταδιστικὸ τοῦς ἔργο.

Γ.Σ.Π.

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἐπικοινωνῶ μαζί σας. Διαβάζω τὸν «Δαυλό» τακτικά ἢ περιοδικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ πιστεύω πὺς ἀποτελεῖ πραγματικὸ δαυλὸ γνώσης καὶ ἔρευνας, ποὺ καλύπτει ἓνα μεγάλο κενὸ στὸ χωρὸ τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας. Ἀποκαθιστᾷ ἱστορικὲς ἀλήθειες καὶ ρίχνει φῶς στὴν συστηματικὴ παραχάραξη, ποὺ ἔγινε καὶ γίνεται στὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ ρημαγμένου τόπου.

Ἀπὸ τὰ μαθητικά μου χρόνια μοῦ ἄρεσε ἡ ἱστορικὴ ἀναζήτησις. Ὅμως πολλὰ πράγματα «δὲν ταίριαζαν». Μὲ ἐνοχλοῦσε ἀφάνταστα ἡ ἀντιμετώπιση τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας, τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ τῶν προγόνων μας. Μαθαίναμε γιὰ λαμπροὺς προγόνους, ἀλλὰ τίποτα γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς σκέψης τους. «Μουσειακὴ» ἀντιμετώπιση τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἀλλὰ μόλις ἄρχιζαν οἱ συγκρίσεις μὲ τὴν περίοδο κατοχῆς ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ δώθε καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς «ἐρεῖας» τάξης πραγμάτων, ἄρχιζε καὶ ἡ λάσπη: Εἰδωλολάτρες οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ μας. Οἰκαιοθελῶς οἱ Ἕλληνες προσκύνησαν τὴ νέα πίστις τῆς μοιρολατρείας ἀναγνωρίζοντας τὸ «φῶς» τοῦ Χριστιανισμοῦ σὲ σχέση μὲ τὸ «σκοτάδι» τῶν μωρῶν καὶ πεπλανημένων φιλοσόφων καὶ ἐπιστημόνων μας. Ἡ παραχάραξη καὶ ἡ συκοφάντησις δὲν ἔχουν τέλος. Πίστεψαν οἱ φορεῖς τοῦ σκοταδισμοῦ πὺς, καταστρέφοντας τὰ μνημεῖα καὶ τὴ γνώση, θὰ ἐμφανιστοῦν, καὶ θὰ περάσουν σὰν ἰδρυτὲς τοῦ νέου κόσμου. Ὅτι θὰ πείσουν πὺς ὁ κόσμος, ἡ ἱστορία ἀρχίζουν τὸ ἔτος 0.

Ἡ ἀρχικὴ ἐκπληξή μου, ὅταν διαπίστωσα ὅλα αὐτὰ μελετώντας τὴν διαχρονικὴ ἐνορχήστρωση ἐξολόθρευσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Σκέψης, ἔγιναν ἀγανάκτησις. Καὶ ἐνίωθα ὅτι δὲν ἀρκοῦν οἱ διαπιστώσεις καὶ οἱ ἀκαδημαϊκὲς συζητήσεις. Πρέπει νὰ βγάλουμε φωνή, δυνατὴ. Μὲ ἐνοχλεῖ ἀφάνταστα ἡ ὑποκρισία τῶν «μορφωμένων», ποῦ, ἐνῶ γνωρίζουν, σιωποῦν. Ἀποδέχονται τὴν πνευματικὴ τρομοκρατία. Προσκυνοῦν καὶ ριγοῦν, ὅταν βλέπουν ράσο. Ξεχνοῦν τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἐκτίθενται ἐπὶ ὄνομα, μὴ καὶ χάσουν τὴν ἐπαγγελματικὴ τους ἐξέλιξη.

Μὰ πὺς οἱ πλανημένοι, δαμονισμένοι, εἰδωλολάτρες Ἀρίσταρχος, Εὐκλείδης, Διόφαντος, Ἀρχιμήδης, Πυθαγόρας κ.ἄ. γνωρίζαν Μαθηματικά, Ἀστρονομία, τὴν πραγματικὴ μορφή τοῦλάχιστον τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ἐνῶ ὁ φωτισμένος, θεόπνευστος Παῦλος π.χ. δὲν ἔμαθε ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία του μὲ τὸν Κύριο ὅτι ἡ Γῆ δὲν εἶναι ἐπίπεδο γήπεδο μὲ γκρεμοὺς γύρω γύρω...; Θὰ σταματήσω ἐδῶ, γιὰτὶ καὶ κουραστικὸς γίνομαι καὶ οὔτε γίνεται νὰ ἐξαντλήσω τὰ ἐπιχειρήματά μου. Δὲν ξέρω πάντως, ἂν ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχη χρόνο ἀκόμα, γιὰ νὰ ἀνακάμψῃ ἢ ἂν τὸ παιχνίδι χάθηκε γιὰ πάντα. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Χριστιανισμοῦ πάντως καὶ ἡ ἐκ τῶν ἔσω ἄλωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔχουν ἐπιφέρει καίρια χτυπήματα στὸν Ἑλληνικὸ Τρόπο Σκέψης. Εὐτυχῶς, ποὺ ὑπάρχει χώρος τώρα καὶ βῆμα μέσα ἀπὸ τὸν Τύπο, τὸ βιβλίον καὶ δειλά-δειλά ἀπὸ τὴν Τηλεόρασις, ὥστε ἐκκλητικοὶ οἱ Ἕλληνες νὰ βλέπουν τὸν διαχρονικὸ βιασμό τους. Μ' αὐτὰ θέλω ἀπλῶς νὰ ἐκφράσω κάποιες σκέψεις μου. Δὲν τὸ γράφω γιὰ δημοσιοποίηση, εἶναι αὐθόρμητο, ἀδούλευτο καὶ ἴσως χωρὶς συνοχή.

Ἡ αἰτία ἦταν βασικὰ νὰ σᾶς στείλω λίγες ἐρασιτεχνικὲς φωτογραφίες γιὰ ὁποιαδήποτε χρῆσις, ἂν εἶναι ἀξιοποιήσιμες. Ἡ εἰκόνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἡ ἴδια: κατεστραμμένα μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ ὁμορφους τόπους καὶ ἀντικατάστασή τους μὲ ἐκκλησίες. Μοῦ θυμίζει τὸν νικητὴ τῆς πάλης, ποὺ γονατίζει στὸ στήθος τοῦ νικημένου, ἔστω καὶ ἂν ἡ νίκη

«ΤΑΠΑ» ΠΑΝΩ ΣΤΟΝ ΛΕΒΗΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

του ήταν δόλια. Οί δικαιολογίες τών ιερωμένων, ειδικὰ αὐτῶν ποὺ γνωρίζουν, μ' ἀφήνουν ἀδιάφορο καὶ κάποτε μὲ ἐξοργίζουν. Δὲν βλέπουν, πῶς ὑλοποιοῦν συνεπέστατα τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Μωυσῆ πρὸς ἀποκατάσταση τοῦ περιούσιου λαοῦ του; Δέχονται πῶς πατέρες τους εἶναι οἱ Ἑβραῖοι φύλαρχοι;

Ὁ τόπος εἶναι στὶς νότιες ἀκτὲς τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, στὸ χωριὸ Λέντας, τὸν ἀρχαῖο Λεβήνα, μερικὰ χιλιόμετρα ἀνατολικά τῶν Καλῶν Λιμένων. Ἦταν τὸ νότιο λιμάνι-μάτι τῆς Μινωικῆς Κρήτης πρὸς τὴν Αἴγυπτο-Παλαιστίνη. Διαθέτει ἱαματικὰ ὕδατα, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ναὸς καὶ θεραπευτήριον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Στὴν φωτογραφία φαίνονται λείψανα τοῦ μεγάλου, ὅπως φαίνεται, ναοῦ. Ἀπὸ τὰ ὑλικά τῆς κατεδάφισης χτίστηκε ἓνα θλιβερὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἁγ. Ἰωάννη. Μεγάλα δουλεμένα μάρμαρα ἐντοιχίστηκαν, κάποια μάλιστα ἐνεπίγραφα. Κιονόκρανα καὶ κίονες σπασμένα καὶ σκορπισμένα στὸ χώρον καὶ τὶς γύρω πλαγιές. Προστασία καμμία. Ἀνάμεσα στὶς κιονοστοιχίες ὑπάρχουν ψηφιδωτὰ, ποὺ καταστρέφονται ἀπὸ τὶς ὀπλὲς γιδοπροβάτων καὶ τὰ παπούτσια ἐπισκεπτῶν. Ἡ θεὰ πρὸς τὸ Λιβυκὸ δὲν περιγράφεται. Ἰδια εἰκόνα καὶ δίπλα στὸ Ἀσκληπιεῖο. Μόνο ποὺ ἐκεῖ ὑπάρχει μία ὑποτυπώδης περίφραξη. Ὅπου σκάβουν στὴν περιοχὴ γιὰ οἰκοδόμησι, φανερώονται κίονες καὶ βάσεις ἀρχαίων οἰκοδομημάτων.

Σὰς ζητῶ συγγνώμη γιὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ κειμένου μου. Μπορεῖτε νὰ ἀξιοποιήσετε ὅ,τι εἶναι ἀξιοποιήσιμο.

Ἰωάννης Μέρμηγκας
Δάσκαλος, Θεσεῖο-Ἀθήνα

Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ

Γραμματικός φασισμός

Δέν μπορούμε νά μὴ σταθοῦμε ἐνεοὶ μπροστὰ στὴν βα-
θειὰ σοφία μιᾶς ἀρθρογράφου ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος,
ποὺ διαβάσαμε τὴν 25/5/2005 σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάγκη ἢ
ὄχι ἐκμαθήσεως τῆς Γραμματικῆς. Τί πλοῦτος ἐπιχειρημά-
των! Καὶ πόσο ταλαιπωροῦνται τὰ καημένα τὰ παιδιὰ νὰ τὴν μάθουν, καὶ ὅτι
τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Γιόρκ τὴν ἀπεκάλεσε «χάσιμο χρόνου» (ἐνῶ, ἂν οἱ μαθη-
τὲς σὲ ρεῖβ πάρτυ ἔπαιρναν «ἔκσταση», θὰ κέρδιζαν χρόνο), καὶ ὅτι καταστρέ-
φει τὸ δημιουργικὸ γράψιμο τῶν μαθητῶν, ἀφοῦ χρησιμοποιεῖται μόνον γιὰ
δοκιμιακὸ λόγο (λὲς καὶ οἱ μαθητὲς, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ συντάξουν μίαν αἴτη-
ση, θὰ συναγωνιστοῦν τὸν Πρεβὲρ καὶ τὸν Μαρκῆς στὴν λογοτεχνία). Ἐνῶ ἡ
κ. Μάρω Κακριδὴ δίνει τὰ ρέστα τῆς διαβλέποντας καὶ ἰδεολογικὲς προκατα-
λήψεις σὲ ὅσους χρησιμοποιοῦν σωστὰ τὴν γλῶσσα, ἀφοῦ οἱ ἄθλιοι ἔχουν τὴν
μανία νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς ὀρθοὺς τύπους τῶν λέξεων ἀντὶ τῶν ἀλαμπουργ-
νέζικων, ποὺ κάθε τρεῖς καὶ λίγο μᾶς σερβίρουν διάφοροι πανεπιστημιακοὶ
καὶ κουλτουριάρηδες, πού, ὅταν μιλοῦν καὶ γράφουν, ψάχνεις ἐναγωνίως μὲ
τὶς ὥρες νὰ βρῇς τί ἤθελαν νὰ ποῦν. (Εὐτυχῶς ἡ κ. Μάρω Κακριδὴ δὲν ἀπε-
κάλεσε φασίστες, ὅσους σέβονται ἀκόμη τὴν Ἑλληνικὴ οὔτε ἔκανε ἀναδρομὴ
στοὺς «γερμανοτσολιάδες», στὸν ἐμφύλιο καὶ στὴν ἥττα τῆς Ἀριστερᾶς, ποὺ
ὡς θέμα συζητεῖται κατὰ κόρον ἐσχάτως.)

Δὲν πιστεύουμε βεβαίως ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἄρθρα καὶ τὰ ἀρθρίδια, ποὺ στε-
γάζονται κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Κόντρες γιὰ τὴν Γραμματικὴ στὸ Σχολεῖο»,
ἀποτελοῦν φαιδὰ διαφήμιση τοῦ βιβλίου «Γραμματικὴ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς»
τῶν Χρ. Κλαίρη καὶ Γ. Μπαμπινιώτη. Ἄπαπα! Τελείως συμπτωματικὰ ὅλους
τοὺς ἀρθρογράφους τοὺς ἔπιασε νταγκᾶς ἀβάσταχτος νὰ προστατέψουν τὸ
ἀγοραῖο μας γλωσσικὸ μὶσθόφωμα ἀπὸ τὰ φασιστικὰ Ἀρχαῖα καὶ τὴν ὑπουλὴ
καθαρεύουσα, ποὺ νοθεύουν τὸ «δικαίωμα ἔκφρασης τοῦ Λαοῦ». Καὶ εἶναι
φανερὸν ὅτι ἔτσι, ὅπως εἶναι σφόδρα ἀπασχολημένοι νὰ βάλουν τὴν Γραμμα-
τικὴ στὸ «χρονοντούλαπο τῆς Ἱστορίας», δὲν διαβάζουν ἐφημερίδες νὰ δοῦν
τὶς ἐπιδόσεις τῶν μαθητῶν στὰ γλωσσικὰ μαθήματα. Ποὺ ὁ καλῦτερος ἀπλᾶ
συλλαβίζει λανθασμένα. Αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία τοῦ «γλωσσικοῦ μας πειράματος»
δημιουργεῖ ἓνα γλωσσικὸ κουρελοπρολεταριάτο. Μὲ ἀποτέλεσμα παιδιὰ καὶ
ἐνήλικες νὰ καταφεύγουν (καὶ καλὰ κάνουν) σὲ ἐλλαδεμπόρους, γιὰ νὰ μά-
θουν τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά -καὶ φυσικὰ δὲν μαθαίνουν τίποτε, ἀκριβοπληρώ-
νοντας φύκια γιὰ μεταξωτὲς κορδέλλες. Καὶ οἱ ἐπαγγελματίες κουλτουροκα-
θηγητᾶδες μας σφυρίζουν κλέφτικα κλείνοντας ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὸ μάτι, σὰν
τοὺς ἀγύρτες οἰωνοσκόπους στοὺς δρόμους τῆς ἀρχαίας Ρώμης.

Γιῶργος Πετρόπουλος

ΤΑ «ΑΤΟΜΑ» ΣΤΗΝ «ΠΟΛΙΝ» ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΥΛΗ

**Δημόκριτος: Ένας ψυχολόγος,
πολιτικός –καὶ ὄχι μόνο «φυσικός»**

λλοιωμένη καὶ «ἀποστεωμένη» πέρασε στὰ νεώτερα χρόνια ἡ δημιουργία τοῦ φιλοσόφου Δημόκριτου. Ἄν καὶ ἡ φιλοσοφία του ἦταν πλήρης, ἀφωροῦσε δηλαδή καὶ τὴν ἀνθρώπινη ψυχολογία καὶ ἠθική, ἔγινε γνωστὸς ὡς «φυσικὸς φιλόσοφος» καὶ μάλιστα «ὑλιστής». Ἡ «Ἀτομικὴ Θεωρία» ἀποτελοῦσε τὸν πυρῆνα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Δημόκριτου. Ἡ μελέτη τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης συμβάδιζε στὴ σκέψη του μὲ τὴ μελέτη τῆς ἀνθρώπινης ἀτομικότητας, ὑποκειμενικῆς συμπεριφορᾶς καὶ προσωπικῆς συνείδησης. Κεντρικὸς ἄξονάς της ἡ ἔλλογη ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου μὲ ὅ,τι αὐτὸ σημαίνει: εὐθύνη καὶ ὀρθολογισμὸς, ὁλοκλήρωση καὶ δημιουργία, μέσφ τῆς ἐναρμόνισής του μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σύμπαντος. Ἡ φράση-κλειδί τῆς σκέψης τοῦ Δημόκριτου εἶναι: «Ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν»: νὰ ζῆς σύμφωνα μὲ τὴν φύση – ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ (ψυχή).

Ὁ Ἀβδηρίτης φιλόσοφος εἶναι συνεχιστὴς μιᾶς ιδεολογικῆς γραμμῆς, ποὺ ἀπαντᾶται καὶ στὴ σκέψη τοῦ Ὀμήρου, ὅπως διατυπώνεται στὴν ραψωδία α τῆς Ὀδύσσειας, διέρχεται ἀπὸ τὴν ἐννοιολογικὴ ρήση τοῦ Ἡράκλειτου «*ψυχῆς πείρατα οὐκ ἂν εὐρήσῃς*» (=δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ βρῆς τὸ πέρας τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς), ὅπως δὲν μπορεῖς νὰ βρῆς τὸ πέρας τῆς ὕλης, δηλαδή τὴν κατάτμησή της σὲ «ἅτομα», μὴ ἐπιδεχόμενα ἄλλη τομὴ σωματίδια, τοῦ Ἀναξαγόρα τοῦ Κλαζομένου («*νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούειν*»), ἐνῶ ἡ συνέχειά της ἀποσιωπᾶται στὰ νεώτερα χρόνια.

Ἡ Ὀμηρικὴ ἄποψη εἶναι σαφής: Οἱ ἄνθρωποι εὐθύνονται γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τους –ὄχι οἱ θεοί. Οἱ θεοὶ ἀπλῶς δείχνουν (*σημαίνουν*, ὅπως λέει ὁ Ἡράκλειτος), τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσης τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτσι ἀπλῶς προειδοποιοῦν. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πράττουν καὶ –ἐπομένως– ἡ εὐθύνη εἶναι ὁ πυρῆνας τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας στὸ πλαίσιο τῆς θνητῆς τους φύσης. Ἀπὸ δικὰ τους σφάλματα πάσχουν λοιπὸν οἱ θνητοί.

Κεντρικός πυρήνας της ανθρώπινης δραστηριότητας είναι ο Νοῦς, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ νοητικές –ἐγκεφαλικές– λειτουργίες εἶναι προωρισμένες νὰ ἀλληλεπιδροῦν τόσο μεταξύ τους, ὅσο καὶ μετὰ τις σωματικές ἐναρμονισμένα. Ἡ σκέψη συναρτᾶται τόσο μετὰ τὴν ὄραση, ὅσο καὶ μετὰ τὴν ἀκοή. Κρίση, μνήμη, φαντασία ἀλληλεπιδροῦν μετὰ τὴν γνώση καὶ καθίστανται κινητήριες δυνάμεις τῆς δράσης. Ἡ ποικιλία τῶν μορφῶν συμπεριφορᾶς συναρτᾶται μετὰ τὴν νομοτελειακὴ ἀλληλουχία αἰτίου-ἀποτελέσματος, γιὰ τὴ «τὰ πάντα ρεῖ» στὴν ἐλεύθερη δημιουργία. Ἡ προσαρμογὴ σὲ διαρκῶς μεταβαλλόμενες συνθήκες ἀποτελεῖ ζητούμενο τοῦ πολίτη καὶ τῆς πόλεως καὶ πυρήνα τῆς ἁρμονικῆς συμβίωσης. Νοῦς καὶ πόλις, φιλοσοφία καὶ πολιτικὴ σὲ ἀλληλεπίδραση συνιστοῦν καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ Δημοκρίτου.

Πῶς «ἀκρωτηρίασαν» τὴν καθολικότητα τοῦ Δημοκρίτου

λα αὐτὰ δὲν εἶναι μυστικά τὸν 5ο αἰ. π.Χ., κατὰ τὸν ὁποῖο ἔζησε καὶ ὁ Δημόκριτος. Ἀποτελοῦν βασικοὺς πυρῆνες τῆς ἀνθρώπινης καὶ ἀνθρωπιστικῆς φιλοσοφίας καὶ σκέψης. Εἶναι κοινὸι τόποι, θὰ ἔλεγε κανεὶς. Ἀπαρτίζουν, μάλιστα, μὴ σφαιρικὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση, ἡ ὁποία πορεύεται στὸ διηνεκές, ἀποβαίνοντας κλασικὴ. Μεταγενέστερες παρεμβάσεις –ἐκ τῶν ἔξω– συνετέλεσαν στὴν ἐντύπωση τῆς ἀλλοίωσής τους. Οἱ παρεμβάσεις αὐτὲς προέρχονταν ἀπὸ τὴν ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα, ὅπως ἐκφράσθηκε μετὰ τὴν Ἑβραϊκὴ Σκέψη. Πρόκειται γιὰ μίαν συνολικὴ πρακτικὴ ἀνθελληνισμοῦ, ποὺ ἐπιτίθεται στὴν ἐγκεφαλικὴ λειτουργία πρωταρχικὰ καὶ κύρια. Τὸν ἥπουλο ἀγῶνα τοῦ μονοθεϊσμοῦ κατὰ τῆς σκέψης τῶν Ἑλλήνων τὸν συνοψίζει ἡ χριστιανικὴ ἀγιογραφία. Καὶ εἶναι εὐγλωττη: Ὅπως, ποὺ χρεῖται χριστιανὸς ἅγιος (Δημήτριος κ.ἄ.), εἰκονίζεται νὰ χτυπᾷ μετὰ τὴν αἰχμὴ τοῦ δόρατός του, τὸν ἐχθρὸ τοῦ ἐγκέφαλου.

Ἡ προπαγάνδα καταστρέφει συστηματικὰ τὸν Ἑλληνικὸ Λόγο ὡς γλῶσσα καὶ σκέψη καὶ ἄρα τὴν Φιλοσοφία, προκειμένου νὰ βληθῇ ἡ συνακόλουθη πολιτιστικὴ δράση. Ἡ «πεπατημένη» τῆς ἀλλοίωσης διεισδύει καὶ στὴν Ἱστορία, στοχεύοντας στὴ διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας (τῆς ψυχικῆς, ἱστορικῆς καὶ φυσικῆς ἀλήθειας). Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐπιχειρεῖται συστηματικὰ ὁ κατακερματισμὸς, τὸ κομμάτιασμα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῶν πρωταγωνιστῶν του. Ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν φιλοσόφων προβάλλονται οἱ ὑποτιθέμενοι «πρὸ Χριστοῦ Χριστιανοί», ὅπως ὁ Πλάτων, τοῦ ὁποῖου τὰ ἔργα ὅλως περιέργως σφύζονται ὅλα.

Ἄν τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος σφύζονται ὅλα, τοῦ Δημόκριτου σφύζονται λίγα καὶ ἀποσπασματικά. (Αὐτό, παρ' ὅλο ποὺ οἱ δύο φιλόσοφοι εἶναι σύγχρονοι.) Ὅσοι δὲν ἐξυπηρετοῦν τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἁ-λογης πίστεως, τῆς ἀκρισίας καὶ τῆς ἀνοίας, ἐπιχειρεῖται νὰ ἀποκρύπτονται, νὰ καταστρέφονται καὶ νὰ ἀποκολλῶνται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ φυσικὴ πραγματικότητα. Ἡ τελευταία ἀντιδιαστέλλεται μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καθὼς ὁ γιανγκικός λόγος ἀφορᾷ στὸ «πνεῦμα τῆς ἀλήθειας» καὶ ὄχι στὴν ἀλήθεια καθ' αὐτήν.

Τὰ Ἀβδηρα τῆς Θράκης εἶναι τόσο τὸ σημεῖο ἐκκίνησης τῆς πορείας τοῦ φιλοσόφου ὅσο καὶ ὁ χώρος κατάληξής του. Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ τούτη πόλη-κράτος εἶναι ἡ ἀρχὴ

Δημόκριτος· ὁ πρῶτος πολίτης τῶν Ἀβδήρων καὶ τοῦ Κόσμου. Ἡ Θεωρία τῶν Ἀτόμων ὡς βάσης τῆς πραγματικότητας καλύπτει τὴν ὕλη, τὴν πολιτεία (πολίτης) καὶ τὴν ψυχὴ (ὑποκειμενικότητα-ἀτομικότητα). Κανεὶς ὁμῶς δὲν μιλάει γιὰ τὴ γενικὴ ἰσχὺν τῆς ἔννοιας ἄτομο (=κάτι ποὺ δὲν σηκώνει τομὴ, κομμάτισμα) καὶ τὴν περιορίζουν στὴν ὕλη: Ἡ ἐπέκτασή της στὴν κοινωνία θὰ ἀποτελοῦσε ἐπικίνδυνη ἐξέλιξη γιὰ τὸν μαζισμό τοῦ νεώτερου ἐξουσιαστικοῦ πνεύματος. Στὸν πίνακα τοῦ μεγάλου ζωγράφου Ροῦμπενς (ἔργο τοῦ 1603) ὁ Δημόκριτος ἐμφανίζεται νὰ κρατᾷ μίαν σφαῖρα, σύμβολο σφαιρικῆς ἀντιλήψεως τῆς πραγματικότητας κι ὅχι τεμαχιστικῆς, ὅπως φαντάζονται ὅσοι τὸν θεωροῦν ἀπλῶς φιλόσοφο τῆς Ὑλῆς. (Μαδρίτη, Μουσεῖο Πράδο.)

καὶ τὸ τέλος τῆς φυσικῆς ζωῆς του. Τὸν ἐνδιάμεσο χρόνο τὸν ἀφιέρωσε στὴ μόρφωσή του. Γιὰ παιδευτικοὺς σκοποὺς ταξίδεψε σὲ ὅλον τὸν πολιτισμένο κόσμον μαθητεύοντας καὶ φοιτῶντας. Τὸ ἀπόσταγμα τῆς σφαιρικῆς του παιδείας τὸ ἀφιέρωσε τόσο στὰ Ἀβδηρα ὅσο καὶ στὸν κόσμον ὁλόκληρο, ἐμπλουτίζοντας τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ δράση του ἀποτελεῖ πνευματικὴ παρακαταθήκη.

Ἡ πολιτιστικὴ παρουσία τοῦ Δημοκρίτου δὲν εἶναι ἀπομονωμένη ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς δημιουργίας, ὅσο καὶ ἂν ἡ προπαγάνδα ἐπιμένῃ. Ἡ διατύπωση τῆς «Ἀτομικῆς Θεωρίας» του σημαίνει ὅτι συνεχίζει τὴ γραμμὴ τοῦ Λευκίππου. Ἐπομένως δὲν ἔχει τὴ θέσι ἐνὸς «κεραυνοῦ ἐν αἰθρίᾳ», ὅπως οἱ ἀντίπαλοι διακηρύσσουν. Τὰ παιδευτικὰ κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦταν πάμπολλα, ἐνῶ τὸ γνωστικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ περιεχόμενο βαθύ, πλατύ, καθολικῆς ἀλήθειας. Ἡ ὑποβάθμιση τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἡ προπαγάνδα ἐπιβάλλει στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμον, στηρίζεται στὴν τεχνικὴ τῆς «μυσῆς ἀλήθειας».

Ἡ ἐπιλεκτικὴ προβολὴ ἑνὸς τμήματος μονάχα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Δημοκρίτου – τοῦ μέρους τῆς Ἀτομικῆς Θεωρίας, ποὺ ἀφορᾷ μόνο στὴν Φύση – καὶ ἡ συνακόλουθη κατὰ τάξιν του στὴ σειρὰ τῶν φιλοσόφων ποὺ ἐπωνομάσθησαν «φυσικοί», ἀκρωτηριάζει τὴν καθολικότητα τοῦ πνεύματος τοῦ Δημοκρίτου. Οἱ «φυσικοί» φιλόσοφοι τῆς ἀρχαιότητος δὲν ἦταν μόνο «φυσικοί», οὔτε «ξερὰ ὕλιστές». Ὁ ὑπερτονισμὸς τῆς φύσης καὶ τῆς ὕλης, ποὺ ἀποδίδεται στοὺς «φυσικοὺς φιλοσόφους» (Ἵωνες: Ἡράκλειτος, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξίμενης, Θαλῆς κ.λπ.), ἀποτελεῖ στρέβλωση τῆς ἀλήθειας καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἀποκαλυφθῇ.

Σφαιρικὰ ἐξέταζαν τὸν κόσμον τόσο οἱ «φυσικοὶ φιλόσοφοι» ὅσο καὶ ὁ Δημόκριτος. Καὶ στὸ μακρόκοσμον καὶ τὸ μικρόκοσμον διέβλεπαν τὴν φυσικὴ ἁρμονία, ἐνῶ τὴ συμπαντικὴ τάξιν ἐπιχείρησαν νὰ τὴν κάνουν καὶ ψυχολογία καὶ πολιτεύμα.

Μετὰ τὶς χριστιανικὲς «πυρὲς», ποὺ μᾶς ἄφησαν μόνο «ρετάλια» ἀπὸ τὸ ἔργο του, ἡ συκοφάντησις τοῦ Δημόκριτου καὶ ἡ ἐπιχείρησις ὑποβάθμισης τῆς ἀξίας του συνεχίζεται ἀπὸ τὸν Κάρολ Μάρξ, ποὺ ἦταν γόνος οἰκογένειας ραββίνων. Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνας φιλόσοφος «περνάει» τὸ 19ο αἰ. μ.Χ. στὴν ἐπιστημονικὴ σκέψιν «κολοβωμένος» ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἑβραϊσμοῦ. Ἡ πνευματικὴ δημιουργία τοῦ Δημοκρίτου, ποὺ ἀποτελέσει θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ Μάρξ, «ἀφαιμάσσεται», κατακερματίζεται, ἀλλοιώνεται, διαστρεβλώνεται. Ὁ Δημόκριτος (ἐσκεμμένως) «χρίεται» ἀπλῶς ὕλιστῆς (δύχως νὰ εἶναι), χρησιμοποιεῖται στὴ διαμόρφωσιν ἑνὸς πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ μοντέλλου, ἀπ' ὅπου ὁ ἀνθρωπιστικὸς πλοῦτος (ψυχὴ, σκέψιν κ.λπ.) ἐξορίζεται.

Ἡ στρεβλὴ τούτῃ θεώρησις τῆς ποιότητος τοῦ Δημοκρίτου διαγράφει τὴν ἠθικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ του διάστασις. Ἡ συρρίκνωσις τῆς σφαιρικότητος ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀχρήστευσιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς δράσης, τὶς μετατρέπει σὲ ἀπλὸ «φαινόμενο» στὰ χέρια τοῦ Μάρξ καὶ δὲν ἀντανακλᾷ τὴν καθαρότητα τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, ποὺ βίωσε, ἀλλὰ καὶ ποὺ διαμόρφωσε ὁ Δημόκριτος.

Ἡ κακομεταχείρισις τοῦ Δημοκρίτου ἀπὸ τὴν προπαγάνδα ἀποτελεῖ κεντρικὸ στοιχεῖο τῆς ἐβραϊκῆς πρακτικῆς. Ὅ,τι ἐπιχειρεῖται εἶναι ἡ ἀπενεργοποίηση τῆς σκέψης, ἡ καθήλωσίν της στὸ στενὸ ἐπίπεδο τοῦ ὕλικου στοιχείου καὶ ἡ ἀπομόνωσίν της ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δράσιν – πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ. Ὁ πολίτης τοῦ 19οῦ αἰ. (καὶ ἐντεῦθεν) «προγραμματίζεται» ὅπως ἓνα ρομπότ: Δὲ χρειάζεται νὰ σκέπτεται ὡς ὑποκείμενο, νὰ κρίνῃ καὶ –ἀναλόγως– νὰ δρᾷ. Ἐπιβάλλεται νὰ ὑπακούῃ στὴν «κοινὴ λογικὴ», δηλαδή στοὺς καθοδηγητὲς του, τοὺς «opinion makers». Πρόκειται γιὰ τραγικὴ ὑπονόμευσις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ γιὰ σύνθλιψιν τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἰσοπέδωσις δρομολογεῖται, καθὼς ἡ ἀνθρώπινη δράσις μηχανοποιεῖται. Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα στὴν πλούσια ποικιλία της ἐξορίζεται ἀπὸ τὴν βιομηχανικὴ καὶ τὴ μαρξιστικὴ κοινωνία. Στὴ νέον τύπου κοινωνία ὁ λαὸς καθίσταται μᾶζα καὶ μάλιστα πνευματικὰ ἀδρανὴς – ὄργανο στὰ χέρια τῶν ἰθυνόντων. Τὸ ἄτομον ἐξαφανίζεται.

Προλετάριοι καὶ «σταυροφόροι» ὄχι μόνον «ἄγονται καὶ φέρονται», παρὰ καθίστανται ἀντικείμενο, ἀντὶ νὰ εἶναι ὑποκείμενο τοῦ πολιτισμοῦ. Παιδευτικὸ πρότυπο

Οἱ ἄγγελοι ἀριστερὰ εἶναι ἀπὸ τοιχογραφία τῆς βυζαντινῆς μονῆς Παναγίας Μανριώτισσας κι ὁ ἄγιος Δημήτριος δεξιὰ ἀπὸ εἰκόνα τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου Τσιριλάβου Καστοριάς. Τόσο οἱ ἄγγελοι ὅσο κι ὁ ἄγιος Δημήτριος στοχεύουν καὶ πλήττουν μὲ τὰ κοντάρια τοὺς τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων, τόσο κυριολεκτικὰ ὅσο καὶ μεταφορικὰ. Τὸ «κεφάλι» τοῦ ἀτόμου συμβολίζει τὴν ἀτομικότητα-προσωπικότητά του, καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνο στὰ μαζικὰ κινήματα (θηροκεντρικὰ ἢ πολιτικά), ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ὁ νεότερος (μεταχριστιανικός) διεθνῆς ἐξουσιασμός. Αὐτὸ τὸ ἀτομο-στοιχεῖο τῆς πολιτείας ἀνέδειξε μὲ τὸ ἔργο του ὁ Δημόκριτος ὡς τὸ ἀντίστοιχο τοῦ ἀτόμου-στοιχείου τῆς ὕλης.

κατάλληλο για τὰ «ἀντικείμενα» τῆς Ἱστορίας δὲν εἶναι ὁ ἐλεύθερα σκεπτόμενος πολίτης, ποὺ κρίνει, συγκρίνει, συναισθάνεται καὶ ἀναλόγως ἀποφασίζει, ψηφίζει καὶ δοῖ. Δὲν εἶναι οὔτε ὁ περήφανος, ἀξιοπρεπὴς καὶ τιμημένος ἄνθρωπος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος. Εἶναι ἓνας δοῦλος (τοῦ Γιαχβέ) ἢ ὁπαδὸς μαζικοῦ κινήματος. Πολὺ λιγώτερο εἶναι ὁ ἐνεργὸς πολίτης-διαμορφωτὴς τῆς εὐτυχίας –ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς– καὶ τῆς ἁρμονίας στὴν πολιτεία.

Ἡ προσκύνηση, ἡ γονυκλισία καὶ ἡ συνακόλουθη ἡττοπάθεια ἀποτελοῦν σύμπτωμα νεκρῆς ἀτομικότητος, ποὺ ἔχει ἀποξενωθῇ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι καὶ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ τῆς ἄρμοξε νὰ εἶναι: ἄνθρωπος, ἄτομο, πολίτης ἐνεργὸς (ὅπως καὶ ὁ Δημόκριτος).

* * *

γνώση, ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Τεχνολογία προοδεύουν. Ἡ πληροφορία διασχίζει τάχιστα τὸ Σύμπαν ἀπὸ τὴ μίαν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. «Φῶς-φανάρι» ὅτι τὸ σκότος τοῦ πνεύματος, ποὺ μαγεύει καὶ μεθοδεύει μὲ τὰ «κολλυβο-γράμματα» τὸ κατεστημένο, «πνέει τὰ λούστια». Ἡ ζωντανὴ δημιουργία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος εἶναι δυνατὸ σήμερα νὰ ἀνακαλύπτεται καὶ νὰ ἀποκαλύπτεται. Τὰ πολιτιστικὰ πρότυπα τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποτελέσουν ἐρεῖσματα ἀναδιαμόρφωσης τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος.

Ἀνάμεσα στὰ πρότυπα ὁ Δημόκριτος φαντάζει ὡς αἰσιόδοξη δυναμικὴ ἀτομικὴ παρουσία στὸ διηνεκές. Ἡ ὁλοκλήρωση τῆς ἰσχύος ἀντανάκλαται στὸ αἰσιόδοξο χαμόγελο τῆς ἔμπρακτης ἀτομικῆς σοφίας. Ἡ αὐτοπεποίθηση ἀναγεννιέται στὸ ἐδῶ καὶ τὸ τώρα, ποὺ θεᾶται νῦν καὶ ἀεὶ, πρὸς ὄφελος τῆς ἁρμονίας –ὑποκειμενικῆς καὶ πολιτικῆς– κοινωνικῆς.

Ὁ Δημόκριτος (δῆμος + κρίνω) ἐξέλεγε πολιτικὸς ἡγέτης τῶν Ἀβδήρων ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἀξιοσημείωτο γεγονός, ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ἀξία τῆς παιδείας καὶ τὴ σημασία τῆς ἀναγνώρισής της. Ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἀνθρώπινης ἀτομικότητος πρὸς ὄφελος τοῦ συνόλου ἐπιβάλλεται νὰ προσεχθῇ ἰδιαίτερα. Νόμος τῆς Πολιτείας τῶν Ἀβδήρων ὥριζε νὰ διώκεται ἀπὸ αὐτὴν ὅποιος δὲν διέθετε περιουσία. Ὁ Δημόκριτος, ἂν καὶ γόνος πλούσιας οἰκογένειας, ξόδεψε ὅλη του τὴν περιουσία γιὰ τὴ μόρφωσή του, τὴν ὁποία ἀξιοποίησε γράφοντας ἓνα βιβλίο. Ὅταν ἔγινε οἰκονομικὸς ἔλεγχος καὶ ὁ Δημόκριτος ἐπρόκειτο νὰ ἐξορισθῇ, παρουσίασε στοὺς συμπολίτες του τὸ βιβλίο, ποὺ εἶχε συγγράψῃ. Ἡ ἀξιολόγησις τοῦ ἔργου ὄχι μόνον τὸν ἐπανατοποθέτησε ὡς πολίτη στὴν πόλιν τῶν Ἀβδήρων, παρὰ καὶ στὴν ὑψηλότερη πολιτικὴ θέσι μέσα σ' αὐτήν. Ἡ διοίκηση τοῦ Δημόκριτου ἦταν ἀντάξια τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ σοφὸ ἄντρα.

Ἡ νίκη τῆς ἀτομικότητος-προσωπικότητος ἐπὶ τῆς «κόμμου σένς» εἶναι ἀδιαμφισβήτητη. Ἀρκεῖ τὸ ἄτομο νὰ ὁρᾷ καθαρὰ καὶ νὰ ἀκούῃ ζῶντας «ὁμολογουμένως τῇ φύσει», τῇ ἐσωτερικῇ-ἀτομικῇ του φύσει.

Ἀριάδνη Ἐλευθερίου

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

Η ΕΡΤ, ο Σέρβος παπᾶς καὶ οἱ ἀνακαλύψεις στὴν Ὀλυμπία

Ἐκπλήσσονται «Τὰ Νέα» (19/6) ἀπὸ τὰ «φοβερὰ πράγματα», ὅπως γράφουν, ποὺ συμβαίνουν στὴν Ἑλληνικὴ Τηλεόραση. Ποιὰ εἶναι αὐτὰ τὰ «φοβερά»; Προεβλήθη κά- ποιο ντοκιμανταὶρ μὲ φυσικὲς σκηνὲς ἀπὸ μαζικὲς δολοφονίες μουσουλμάνων, ποὺ διέπρα- ξαν οἱ ὁμόδοξοί μας Σέρβοι, ἀπὸ τὴν ὁποία προβολὴ «κόπηκε» ἡ σκηνή, στὴν ὁποία ἕνας ὀρθόδοξος παπᾶς εὐλογοῦσε τοὺς σφαγεῖς καὶ τὰ ὅπλα τους -σκηνὴ ποὺ παρουσιάσθηκε σ' ὅλες τὶς τηλεοράσεις τῆς Εὐρώπης. Φανταζόμαστε ὅτι ἡ ἐκπλήξη «Τῶν Νέων» γιὰ τὸν ἀ- πλόυτο ἰουδαιοχριστιανικὸ ἔλεγχο τῶν ἐλληνικῶν καναλιῶν θὰ ἦταν μικρότερη, ἂν ἤξεραν ὅτι ἡ ΕΡΤ Α.Ε. ἔκοψε πληρωμένη διαφήμιση τοῦ «Δ» καὶ ἀπὸ τὰ τρία κανάλια τῆς, γιὰτὶ ἀ- ναφέραμε τὶς ἀνακαλύψεις Γερμανῶν ἀρχαιολόγων στὴν Ὀλυμπία, οἱ ὁποῖες ἀπέδειξαν ὅ- τι οἱ Ἕλληνες συνέχισαν «παράνομα» τὴν τέλεση Ὀλυμπιάδων γιὰ τρεῖς αἰῶνες μετὰ τὴν ἀ- παγόρευσίν τους καὶ τὴν ἰσοπέδωση τῆς Ὀλυμπίας ἀπὸ τοὺς ἰουδαιοχριστιανούς, ἀνακαλύ- ψεις ποὺ εἶχαν προβληθῇ ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς τηλεοράσεις ὡς «εἰδηση τοῦ αἰῶνα». Ἐδῶ ἀ- σκεῖται βυζαντινὴ λογοκρισία γιὰ πανάρχαιους ἐλληνικοὺς θεσμοὺς καὶ παγκόσμιας ἀπο- δοχῆς καὶ ἀξίας ἐλληνικὰ ἐπιτεύγματα καὶ ἡ ἀπόκρυψη τῆς ἐγκληματικῆς δράσης ἐνὸς Σέρ- βου παπᾶ μᾶς μάρανε;

Υ.Γ. Ἦ ἔφεση τοῦ «Δ» κατὰ τῆς ΕΡΤ Α.Ε., ποὺ θὰ ἐκδικαζόταν τὸν Μάιο, ὅπως εἶχαμε προαναγγεῖλει, θὰ ἐκδικασθῇ τὸν Δεκέμβριο, ὕστερα ἀπὸ πρωτοβουλία τοῦ νομικοῦ μας συμβούλου ποὺ ὀφείλεται στὴν τωρινὴ κατὰστασι ποὺ ἐπικρατεῖ στὴ Δικαιοσύνη, δηλα- δὴ τὸν γνωστὸ ἰουδαιοχριστιανικὸ ἔλεγχο, ποὺ ἀσκοῦν θρησκευτικὰ παραδικαστικὰ κυ- κλώματα καὶ στὸν τομέα αὐτὸν τῆς δημόσιας ζωῆς τῆς Ρωμιοσύνης.

Δ.Ι.Δ.

Παρθενῶν

«Τοῦτον ποὺ κληρονομήσαμε, νὰ συντηρήσουμε θέλουμε» (Γιῶργος Σταματόπουλος, γιὰ τὸν Παρθενῶνα). Παρθενῶν σεμνύνεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ὑποκλίνεται μπρὸς στὸ ἀνεπανά- ληπτο αὐτὸ ἀριστούργημα. Παίρνει οἰκουμενικὴ διάστασι. Γενιὲς τὸ θαύμασαν, λαοὶ παρή- λασαν, οἱ χρόνοι τὸ σεβάστηκαν. Ἐκπέμπει τέχνη, ἁρμονία, κάλλος.

Ἀπὸ τίνος χρόνου ἄρχισαν ἐργασίες, γιὰ τὴν συντήρησίν του, λένε. Ἀντικρῦζοντας κανεῖς τὸν Παρθενῶνα ἀπὸ τὴν Πατησίων θλίβεται, πονεῖ, ὑποφέρει, ἀγανακτεῖ. 2.500 χρόνια σε- βάστηκαν τὴν ὕπαρξίν του καὶ ἄντεξε στοὺς βανδαλισμούς, στὸν καιρὸ καὶ στὸ χρόνο πά- νω 'κεῖ στὸν ἀρχαῖο βράχο. Ποιὸς ἐγγυᾶται τὴν πλήρη ὅπως πρὶν ἀποκατάστασι; Πάραν- τα, χρειάζονται 70 ἑκατομμύρια εὐρὼ γιὰ τὴν ἀναστήλωσι τοῦ Παρθενῶνα. Εἶναι ὄνειδος γιὰ τὴν Πολιτεία, ἂν δὲν διαθέσῃ τὰ χρήματα αὐτά. Ὁ Πρωθυπουργός, ὡς ὑπουργὸς Πολιτι- σμοῦ, πρέπει νὰ ἐπέμβῃ ἄμεσα, δυναμικὰ καὶ ἀστραπιαῖα, νὰ ἐξεύρῃ τὸ ποσὸν καὶ νὰ παρα- δώσῃ τὸν Παρθενῶνα τελειωμένον.

Σ.Φ.

Κατηχητικὰ ἀντὶ θεωρημάτων τοῦ Ἀρχιμήδη

Στὴν «Ε», 23.5.2005 διαβάσουμε γιὰ τὸ «Παλίμψηστον τοῦ Ἀρχιμήδους», ποὺ ἐρευνᾷ ἁμε- ρικανικὸ πανεπιστήμιο, ὅτι σὲ 174 σελίδες ἐμπεριείχε 15 θεωρήματα τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τὴ διατριβὴ του γιὰ τὴν ἄνωσι, γραμμένα σὲ ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Περὶ τὸν 12ον αἰῶνα καλό- γερος μετέτρεψε τὴν περγαμινὴ καλύπτοντας τὴν ἀρχικὴ γραφὴ μὲ μαῦρο μελάνι, γράφον- τας ἐπάνω προσευχές. Τὸ 1998 ἀγοράστηκε ἀπὸ ἀνώνυμο συλλέκτη ἀντὶ δυὸ ἑκατομμυρίων δολλαρίων, ὁ ὁποῖος καὶ χρηματοδότησε τὶς ἐρευνες γιὰ τὴν ἀποκωδικοποίησίν του. Μέχρι τῶρα ἔχουν διαβασθῇ μὲ ὑπερύθρες ἀκτίνες 3-4 σελίδες τῆς περγαμινῆς, καὶ γιὰ τὴν πλήρη ἀποκωδικοποίησίν της τῶν 174 σελίδων θὰ χρειασθοῦν πάνω ἀπὸ τρία χρόνια. Παρατηροῦ-

με: 1. Ἡ φθορὰ ποὺ προξένησαν οἱ καλόγεροι ἀποτελεῖ μέγα ἔγκλημα κατὰ τῆς Ἐπιστήμης. Ὁμοιάζει μὲ τὸ ἀνάψιμο τῶν βιβλίων, ποὺ καλλιεργοῦσαν τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν. 2. Ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ὑποχρέωσιν, χρὸς καὶ καθήκον, προβαίνοντας σὲ δικές τῆς θυσίες, ν' ἀγόραζε τὸ Παλίμψηστον. 3. Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴ μεγάλη περιουσίᾳ τῆς, ἀντὶ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ξενοδοχεῖα, πάρκινγκ, Καρέα κ.ἄ., θὰ ἔπρεπε, διαπνεόμενῃ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, ἀντὶ οἰουδὴποτε τιμήματος ν' ἀγόραζε τὸ Παλίμψηστον, νὰ τὸ δώριζε στὴν Πολιτεία γιὰ μὀρφωσιν τῆς φοιτητικῆς ἑλληνικῆς νεολαίας. Ἀντὶ τοῦτου, ἀρκεῖται στὴ συντήρηση κατηχητικῶν. Δυστυχῶς στέκεται μακρὰν τῶν Ἑλληνικῶν καιρῶν.

Σ.Φ.

«Οὐδεὶς μωρότερος...»

Γιὰ τὴν ομάδα ἐκείνῃ τῶν «πανεπιστημιακῶν δασκάλων», ποὺ ἐνεργοποιεῖται μὲ ἀπεργιακὲς κινητοποιήσεις –μὲ σκοπὸ νὰ μὴ γίνῃ νόμος τοῦ κράτους τὸ ν/σ, τὸ ὁποῖο θὰ κρίνῃ καὶ θὰ βαθμολογῇ τὰ ὅποια ἐπιστημονικὰ τοὺς ἐπιτεύγματα-, ἀκόμη καὶ ὁ πλέον βλᾶξ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τὸν λόγον αὐτῆς τῆς δριμείας ἀντιδράσεώς τῆς. Πρόκειται γιὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὸ «κλάμπ» τῶν ἀνικάνων ἢ –ἐπεικῶς– ἀνεπαρκῶν πανεπιστημιακῶν δασκάλων. Ἐπικρέμαται λοιπὸν μέγας κίνδυνος –γιὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν– νὰ καταδειχθῇ ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν γύμνια, τὴν ὁποίαν ἐπικάλυψαν μὲ παντοειδεῖς τρόπους.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖο μὲ ἀφήνει κατάπληκτο, εἶναι ἡ μωρία τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Πῶς εἶναι δυνατόν, ἀντιδρώντας μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, νὰ μὴ καταλαβαίνουν ὅτι ἔτσι αὐτοαποκαλύπτονται;

Δ.

Παιδιὰ μὲ δύο μάνες-χωρὶς πατέρα ἢ τάνάπαλιν

Ἡ ἰσπανικὴ Βουλὴ ἐνέκρινε νομοσχέδιο, ποὺ ὅχι ἀπλῶς νομιμοποιεῖ τοὺς γάμους μεταξὺ ὁμοφυλοφίλων ἀλλὰ τοὺς δίνει καὶ τὴν δυνατότητα νὰ νυθετοῦν παιδιά. Καὶ ποῖα τὰ δικαιώματα τῶν ἀνυπεράσπιστων παιδιῶν ἔναντι δύο... μαμιάδων ἢ δύο μπαμπάδων; Στὴν Καθολικὴ Ἰσπανία τὸ ψήφισμα συνέπεσε μὲ τὴν ἐκλογὴ τοῦ νέου Πάπα, ὁ ὁποῖος μᾶς συστήθηκε ὡς ἄκρως συντηρητικὸς, μὲ αὐστηρὴ Καθολικὴ ἠθική. Καὶ ὅμως ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα, ἡ μοναδικὴ χώρα τοῦ πλανήτη, ποὺ εἶχε δρακόντειους νόμους ἐναντίον τῆς ὁμοφυλοφιλίας, κατηγορήθηκε ψευδέστατα ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὡς «παράδεισος τῆς ὁμοφυλοφιλίας...»

Α.Ρ.

Ἔνας ἐπίσκοπος συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν... ἀνδρίδα του!

Ἀπίστευτο, ἀλλὰ ἡ ἀπολύτως ἔγκυρη δημοσίευσή του δὲν ἀφήνει κανένα περιθώριο ἀμφιβολίας. Ἀπὸ τὸν «Ὁρθόδοξο Κήρυκα», τὸ ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μεγάλῃς Βρεταννίας (τευχὸς Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2004, σσ. 6-8), παραθέτουμε ἀπόσπασμα εἰδησεογραφίας, ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Προσλαλὶὰ γενομένη ὑπὸ τοῦ Πρωτοσυγκελλεύοντος Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Τροπαίου κ. Ἀθανασίου»:

«Ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Θυατείρων ἐπραγματώθησαν εὐάριθμοι τιμητικαὶ ἐκδηλώσεις, περιλαμβάνονσαι δεξιώσεις καὶ φιλοξενίας. Ἐν τοῖς πλαισίοις τούτοις ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ προσέφερε φιλοξενίαν τῇ Αὐτοῦ Χάριτι τῷ Ἀγγλικανῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κυρίῳ Rowan Williams μετὰ τῆς συμβίας αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τῷ Ἀγγλικανῷ Ἐπισκόπῳ Ντόβερ (Dover) Κυρίῳ Stephen Venner μετὰ τῆς ἀνδρίδος αὐτοῦ, ἀμφοτέρως τὰς φιλοξενίας ταύτας κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον.»

Πάντα στὴν πρωτοπορία ἡ Ἐκκλησία. Μιὰ λέξη τῆς μόνο (ἀνδρίδος), καὶ «διαλύονται» αὐτοστιγμὴ προκαταλήψεις, ρατσισμός, φασισμός, σεξισμός, ὅλα δηλαδὴ τὰ δεινὰ ποὺ ταλανίζουν τὴν ἀνθρωπότητα. Θὰ προτείνουμε στοὺς λεξικογράφους νὰ ἐνημερώσουν τὰ ἔργα τοὺς μὲ τὸν νέον αὐτὸν ὄρο. Εἶναι πιὰ δόκιμος καὶ ἔχει καθ-«ἐρωθῇ» εὐρώως.

Α.Γ.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΕΚΔΙΚΕΙΤΑΙ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ ΤΗΣ

Με πυρηνική μέθοδο αποκρυπτογραφούν τὸν Ἀρχιμήδη

Ὁ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνουν ἐπιστήμονες, ποὺ ζοῦν καὶ ἐργάζονται στὸ ἐξωτερικό, γιὰ τὸν Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ εἶναι εὐθέως ἀνάλογο μὲ τὴν ἀπόλυτη ἀδιαφορία τῆς Ρωμιοσύνης γιὰ τὴν λαμπρὴ Κλασικὴ μας Παράδοση. Μία σπουδαία προσπάθεια, ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ὁμάδα ἀποτελούμενη ἀπὸ ἐρευνητές, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ RB Toth Associated, τὸ Ἴδρυμα Τεχνολογίας τοῦ Ρότσεστερ, τὸ Πανεπιστήμιο John Hopkins καὶ τὸ Πανεπιστήμιο Conoco Phillips and Rutgers, παίρνει σάρκα καὶ ὅσῳ, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς φέρνει στὸ φῶς μετὰ ἀπὸ αἰῶνες τὸ περιεχόμενο τῶν κατεστραμμένων χειρογράφων (παλίμψηστων) τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνα μαθηματικοῦ-φυσικοῦ Ἀρχιμήδη. (Βλέπε «Δαυλόν», τεύχη 204 καὶ 264.)

Ἐπικεφαλῆς τῆς ὁμάδας εἶναι ὁ William Noel, ἑφορος χειρογράφων καὶ σπάνιων βιβλίων στὸ Μουσεῖο Τέχνης Walters στὴν Βαλτιμόρη. Μὲ τὴ χρῆση μεθόδων τῆς Πυρηνικῆς Φυσικῆς ἔγινε ἡ αποκρυπτογράφηση περγαμινῶν τοῦ 10ου π.Χ. αἰῶνα, ποὺ ἀποτελοῦν ἀντίγραφα τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀρχιμήδη. (Βλέπε «Δαυλόν», τεύχη 263 καὶ 266). Τὸ περιεχόμενο τῶν συγκεκριμένων περγαμινῶν δυστυχῶς καταστράφηκε τὸ 12ο π.Χ. αἰῶνα, ὅταν κάποιοι μοναχοὶ τὴς χρησιμοποίησε ὡς ὑπόστρωμα, γιὰ νὰ συγγράψῃ προσευχές. Μία πρακτικὴ κατὰ τὴν ὁποία σβηνόταν τὸ πρωτότυπο κείμενο καὶ ποὺ συνηθιζόταν κατὰ τοὺς περασμένους αἰῶνες, μετατρέποντας τὴς περγαμινὲς στὰ ἐπονομαζόμενα παλίμψηστα. Ἡ ἀλλοίωση τῶν πρωτότυπων κειμένων βασιζόταν στὴ χρῆση ἀσθενοῦς ὀξέος, ὅπως ὁ χυμὸς λεμονιοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ στὸ ξύσιμο τῆς περγαμινῆς μὲ ἐλαφρόπετρα. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο καταστράφηκαν πλῆθος ἀπὸ ἀρχαῖα κείμενα, στὴ θέση τῶν ὁποίων γράφτηκαν κείμενα προσευχῶν ἢ βίων ἁγίων.

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ

λα ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν διαπίστωση ὅτι ἡ μελάνη τοῦ χειρογράφου περιεῖχε σίδηρο. Ὅπως ἀναφέρει ὁ ἐπιστήμονας Uwe Bergmann, αὐτὸ ἔδινε τὴν δυνατότητα νὰ ἀναγνωστῇ ἡ περγαμινὴ μὲ ἀκτίνες X βάσει εἰδικῆς μεθόδου μὲ φθορισμὸ ποὺ ἔχει ἐπινοήσῃ τὸ SSRL (Stanford Synchrotron Radiation Laboratory). Τὸ φῶς τῶν ἀκτίνων X, ποὺ συντονίζεται σὲ μίᾳ συγκεκριμένη ἐνέργεια, ἀναγκάζει τὰ ἐναπομείναντα Ἴχνη μελανιοῦ-σιδήρου νὰ φωσφορίζουν. Ἕνας ἀνιχνευτὴς «συλλαμβάνει» τὸν φθορισμὸ,

Χριστιανική εικόνα στο Μουσείο Τέχνης Walters. Κάτω ακριβώς από την άγιογραφία υπάρχει το κείμενο του Αρχιμήδη, πού μόνο οι ακτίνες «Σύγχροτρον» μπορούν να αναγνώσουν.

Καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἀπεικόνισι τῶν ἀκτίνων φθορισμοῦ διακρίνομε τὸ χειρόγραφο τοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχιμῆδη, κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ χριστιανοῦ ἀγίου. Ἡ Ἐπιστήμη ἐκδικεῖται τὸν σκοταδισμό, ποὺ θέλησε νὰ τὴ θάψῃ κατὰ τὰ εἰκονίσματά του.

καθιστώντας τις σκέψεις της μαθηματικής μεγαλοφυΐας του Άρχιμήδη άναγνώσιμες! Νά έπισημάνουμε ότι ή συγκεκριμένη τεχνική άπαιτεί μεγάλη προσοχή, δέν άποτελεί μία εύκολη διαδικασία, άφοϋ κρίνεται ως άπαγορευτικό ή άκτίνα Χ νά έστιάση στην κάθε γραμμή τοϋ χειρογράφου παραπάνω άπό μερικά κλάσματα δευτερολέπτου, καθώς έγκυμονεί τόν κίνδυνο νά καταστραφοϋν οι λεπτές ίνες της περιγαμνής και ή όλη ή προσπάθεια νά άποβή μοιραία.

Μάλιστα σέ τέσσερις άπό τις σελίδες τοϋ χειρογράφου ή έφαρμογή της παραπάνω μεθόδου ήταν άκόμα πιό δύσκολη, καθώς ήταν έπιζωγραφισμένες με βυζαντινές εικόνες, οι όποιες άποδείχθηκε μάλιστα ότι ήταν άπομμήσεις τοϋ 20οϋ αιώνα!

Παρ' όλα αυτά τó σύστημα άκτίνων μπόρεσε νά διαπεράση τις εικόνες και νά άποκαλύψει τó κρυμμένο κείμενο τοϋ Άρχιμήδη, πού άναφερόταν στα έπιπλέοντα σώματα και την ισορροπία τών πεδίων. Σέ μία άλλη σελίδα, πού μελετάται αυτή την περίοδο στο SSRL, περιέχεται μία εισαγωγή άπό τη μέθοδο μηχανικών θεωρημάτων, όπου ό Άρχιμήδης έξηγεί, πώς κατέληξε σέ αυτή.

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΚΤΙΝΑΣ

ς δοϋμε όμως, πώς ακριβώς λειτουργεί ή άκτίνα «Σύγχροτρον», πού άποκρυπτογράφησε τά χειρόγραφα τοϋ Άρχιμήδη. Σέ αντίθεση με τόν σωλήνα καθοδικών άκτίνων Χ ή άκτίνα «σύγχροτρον» είναι παράλληλη, δέν άπαιτείται νά έστιάση, μπορεί νά πλωθή και νά συντονιστή. Ό σίδηρος διαθέτει 27 ήλεκτρονία σέ διαφορετικές τροχιές. Μία άκτίνα πού συντονίζεται σέ μία ένέργεια 7,1 Kev μπορεί νά βγάλη ένα ήλεκτρόνιο άπό την τροχιά ένός άτομου σιδήρου. Όταν συμβή αυτό, τó άσταθές άτομο γεμίζει άμέσως τó κενό με την «άρπαγή» ένός ήλεκτρονίου άπό την έξωτερική τροχιά. Δεδομένου ότι τó ήλεκτρόνιο άντικατάστασης έχει λιγώτερη ένέργεια, καθώς τοποθετείται στη νέα του θέση, εκπέμπει άκτίνες Χ φθορισμοϋ, ένα φωτόνιο με 6,4 Kev, ακριβώς την διαφορά μεταξύ τών δύο ήλεκτρονίων. Αυτό είναι, πού δημιουργεί ένα σήμα φθορισμοϋ σέ μία ένέργεια συγκεκριμένη για τó σίδηρο. Τó παράθυρο άνιχνευτοϋ είναι ρυθμισμένο σέ 6,4 Kev, ώστε νά συλλάβη τά σήματα σιδήρου. Όπως ένας παλαιός έκτυπωτής άκίδων, ό άνιχνευτής δημιουργεί την εικόνα στοιχείο-στοιχείο, άποτυπώνοντας κάθε σημείο τοϋ σιδηρούχου μελανιοϋ. Τό έπιπρόσθετο μελάνι είναι εκείνο πού προκαλεί ένα έντονότερο σήμα.

Η μελάνη άπό τó κείμενο τοϋ Άρχιμήδη δέν είναι παρ' ένας έξασθενημένος λεκές στις ίνες της περιγαμνής, έν' ή μελάνη, πού έχει χρησιμοποιηθή για τη συγγραφή τών θρησκευτικών κειμένων, καθώς είναι παχύτερη, βρίσκεται στην έπιφάνεια της περιγαμνής. Στο σημείο λοιπόν εκείνο, πού τά δύο κείμενα έπικαλύπτονται (τά κείμενα είναι γραμμένα κάθετα τó ένα στο άλλο), τó σήμα σιδήρου είναι ισχυρότερο, γεγονός πού έπιτρέπει στους έρευνήτες νά τά ξεχωρίσουν.

Είναι πραγματικά έντυπωσιακό, πόσο ή σύγχρονη Έπιστήμη μπορεί νά νικήση τó χρόνο και νά συνεργαστή άψογα και εύεργετικά με τó παρελθόν. Η έπιστημονική ομάδα προγραμματίζει νά άποκρυπτογραφήση όλόκληρο τó κείμενο μέχρι τó 2008 και νά τó καταχωρίση σέ ψηφιακό δίσκο DVD.

Πηγές:

<http://www-ssrl.slac.stanford.edu/>
www.cnn.com

Ταξιαρχούλα Λαδά

ΠΡΩΤΟΙ ΟΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ «ΚΑΘΙΕΡΩΣΑΝ» ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΣΤΗΝ ΠΥΡΑ

Περιγραφή ἐκτέλεσης τῆς χριστιανικῆς
αὐτῆς ποινῆς ἀπὸ τὴν Ἄννα Κομνηνὴ

Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία σεμνύνεται ὅτι «δὲν βαρύνε-
ται μὲ Ἱερὲς Ἐξετάσεις καὶ καύσεις ἀντιφρονούντων στὴν πυ-
ρά». Ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές. Διαφωτιστικὲς πληροφορίες
μᾶς παραδίδει ἡ Ἄννα Κομνηνὴ στὸ ἔργο της «Ἀλεξιάς». Ὑπεν-
θυμίζουμε ὅτι ἡ Ἄννα Κομνηνὴ εἶναι ἡ κόρη τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου
Α΄ Κομνηνοῦ (1081-1118) καὶ ἔγραψε τὴν «Ἀλεξιάδα», γιὰ νὰ διασώσῃ τὰ
πεπραγμένα τοῦ πατέρα της, ὡς ἀξιωματοῦχου τοῦ κράτους ἀρχικὰ καὶ αὐ-
τοκράτορος ἐν συνεχείᾳ, προβάλλεται δὲ τὸ ἔργο αὐτὸ ὡς ἀξιόλογη πηγὴ
γιὰ τὴν ἐποχὴ της. Πρὶν ἀναφερθοῦμε ὅμως στὸ κύριον θέμα μας, ἃς μετα-
φερθοῦμε στὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς μέσα ἀπὸ τὴν «Ἀλεξιάδα».

Ὁ Ἀλέξιος ἀνέρχεται στὸν θρόνον τὸ 1081, δέκα μόλις χρόνια μετὰ τὴν καθοριστικὴν
ἡττὰ γιὰ τὴν μετέπειτα πορεία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπὸ τοὺς Σελτζού-
κους Τούρκους στὸ Ματζικέρτ (1071). Ἡ αὐτοκρατορία ἀπειλεῖται περιμετρικὰ καὶ ὁ
Ἀλέξιος εἴτε μὲ στρατιωτικὰ εἴτε μὲ διπλωματικὰ μέσα ἀντιμετωπίζει μᾶλλον ἐπιτυχῶς
τὶς ἐξωτερικὲς ἀπειλές, γι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται ὡς ἐπιτυχημένος αὐτοκράτωρ. Ὅμως
ἀντιμετωπίζει καὶ ἐσωτερικὲς ἀπειλές μὲ συνεχεῖς συνωμοσίες ἐκ μέρους τῶν γαιοκτη-
μόνων καὶ τῶν ἐποφθαλμιούντων τὸν θρόνον του. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ κέντρα τῶν συνωμοσιῶν
εἶναι καὶ τὰ ἴδια τὰ ἀνάκτορα, στὰ ὁποῖα κλίμα καχυποψίας καὶ φόβου πλανᾶται μο-
νίμως. Ἐξ ἄλλου ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξιος εἶχε καταλάβει τὸ θρόνον κατόπιν συνωμοσίας καὶ
πραξικοπήματος. Στὰ ἀνάκτορα κυριαρχοῦν οἱ εὐνοῦχοι. Εὐνοῦχοι δεσπόζουν καὶ στίς
ἀνώτατες κρατικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς θέσεις, ὅπως ὁ δρογγάριος τοῦ στόλου (ναύαρχ-
ος) Εὐστάθιος Κυμνειανὸς καὶ ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης Εὐστράτιος Γαριδᾶς.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, ὅταν ἐκστρατεύῃ, ἀναθέτει τὴν εὐθύνη τοῦ χειρισμοῦ
τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους στὴν Βουλγάρα μητέρα του Μαρία, ἡ
ὁποία περιστοιχίζεται ἀπὸ Βουλγάρους, ἐνῶ ἡ σύζυγός του καὶ αὐτοκράτειρα Εἰρή-
νη περιορίζεται στὴν μελέτῃ βίων ἁγίων.

Τὶς κρίσιμες ἀποφάσεις ὁ αὐτοκράτωρ λαμβάνει συσκεπτόμενος μὲ τοὺς ἐξ αἵματος
καὶ ἐξ ἀγχιστείας συγγενεῖς του. Ἐνίοτε ἐπικαλεῖται τὴν θεῖα βούλησι, ἢ ἀποφασίζει...

τραβώντας λαχνό (γιάντες από κοτόπουλα!). Οί συμφωνίες κλείνονται με ὄρκο - ὁ ὁποῖος δὲν τηρεῖται πάντοτε - καὶ οἱ ὄρκοι δίδονται... στὸ ἅγιο καρφί!

Ἡ λαϊκὴ θέλησις ἀπουσιάζει παντελῶς. Ἡ τύχη τοῦ λαοῦ εἶναι τραγική, ἀφοῦ αὐτὸς πάντοτε «πληρώνει τὴ νύφη». Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι κατὰ τὸ κίνημα ποῦ ἔφερε τὸν Ἀλέξιο στὸ θρόνο τὰ ὑποστηρίζοντα αὐτὸν στρατεύματα ληλάτησαν ἀγρίως τὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ὁ Ἀλέξιος, γιὰ νὰ ἀπαλύνη προφανῶς τὶς ἐντυπώσεις στὰ μάτια τοῦ λαοῦ, συνεκάλεσε Σύνοδο μὲ τὸν πατριάρχη καὶ μερικοὺς ἐπισκόπους καὶ καλογήρους καὶ ἐξωμολογήθηκε ἐνώπιόν των γιὰ τὰ συμβάντα, ἡ δὲ Σύνοδος τοῦ ἐπέβαλε ἐπιτίμια (νηστεία, μετάνοιες κλπ.), καὶ ἔτσι «καθάρισε» τὴν συνειδήσή του. Γιὰ κάποιο εἶδος ἀποζημιώσεως ἢ οἰκονομικῆς ἐλαφρύνσεως τῶν παθόντων γιὰ τὰ διαπραχθέντα αἵσχη οὔτε λόγος.

Κλίμα λοιπὸν φόβου καὶ τρόμου, θρησκοληψίας καὶ δεισιδαιμονίας κυριαρχεῖ παντοῦ. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα ἀναπτύσσονται πάσης φύσεως αἱρέσεις, οἱ ὁποῖες βρίσκουν πρόσφορο ἔδαφος ἀκόμα καὶ στὰ ὑψηλότερα κοινωνικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ στρώματα, κάθε μία ἐξ αὐτῶν διεκδικεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της τὴν «ἀλήθεια» τῆς πίστεως.

Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν αἱρέσεων εἶναι σκληρὴ καὶ συντονισμένη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν αὐτοκράτορα (ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἐπορευέτο χέρι- χέρι μὲ τὸν «καίσαρα» καὶ ἔτσι μόνον ἐστερεώθη καὶ ἐπικράτησε). Πλέον χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν Βογομιλῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν καὶ τὴν ἰσχυρότερη αἵρεσι (Βογομιλισμός) τῆς ἐποχῆς. Ἀφοῦ τὸ κύμα τῆς αἱρέσεως αὐτῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνακοπῇ μὲ ἥπια μέσα, ἐπεστρατεύθησαν οἱ βασιανισμοὶ καὶ ἡ πυρὰ.

Οἱ «ἀπρόβλητοι» ἄγγελοι καὶ τὸ τέστ τοῦ ... μανδύα

Ἐ θριαμβικὸν ὕψος ἀλλὰ μὲ μῖσος καὶ δηλητηριώδη γλῶσσα ἡ Ἄννα Κομνηνὴ περιγράφει τὶς ἀνατριχιαστικὰς λεπτομέρειες τῆς ἐκτελέσεως στὴν πυρὰ, στὸν Ἰππόδρομο, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Βογομιλῶν Βασιλείου: «ἅπαντες τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῶν Ναζιραίων⁽¹⁾ λογαδες καὶ αὐτὸς δὴ ὁ τότε πατριάρχης Νικόλαος πυρὸς ἄξιον (τὸν Βασίλειον) ἔκρινον. Οἷς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σύμψηφος ἦν... (ὁ ὁποῖος) καὶ πυρκαϊὰν μεγίστην ἀνάψας...»

Στὴν σκηνὴ ὠδηγήθησαν καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βασιλείου πρὸς παραδειγματισμόν, ἐνῶ ὁ Ἰππόδρομος ἐγέμισε ἀσφυκτικά: «Τὸ πλῆθος πολὺ κατὰ τε τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἱππικοῦ (=στίβος) καὶ κατὰ τοὺς ἀναβαθμοὺς (=κερκίδες) συνέρεε, караδοκοῦντες (=περιμένοντες μὲ ἀνυπομονησίαν) τὸ γενησόμενον.» Ἀκολουθοῦν δραματικὲς πρὸ τῆς ἐκτελέσεως σκηνές, τοῦ μὲν Βασιλείου ἀψηφοῦντος τὴν πυρκαϊὰν καὶ «ἀπειλοῦντος» ὅτι οἱ ἄγγελοι... θὰ τὸν ἀρπάξουν ἀπὸ αὐτήν, ἐνῶ οἱ δήμιοι ἐδίσταζαν, μήπως αὐτὸ συμβῇ,

(1) Ναζιραῖοι= τὸ ὄνομα τῶν Ἰουδαίων ἀσκητῶν, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιοῦσαν καὶ οἱ βυζαντινοὶ καλόγηροι τότε, οἱ «κομάντος» τῆς Ἐκκλησίας θὰ λέγαμε σήμερα, οἱ ἴδιοι ποὺ κατεσπάραξαν τὴν Ὑπατία, «οἱ τὰ φαιὰ ἱμάτια φέροντες», ποὺ ἀναφέρει ὁ Παπαρηγόπουλος, οἱ ὁποῖοι καθωδήγησαν τοὺς χριστιανοὺς Γότθους τοῦ Ἀλάριχου στὴν γενοκτονία κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ στὴν ἰσοπέδωσι τῶν πόλεων, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν καλλιτεχνημάτων τῆς Ἑλλάδος. Παντοῦ (καὶ ἐδῶ) παρόντες.

Ἄν καὶ οἱ ὀρθόδοξοι εἶναι οἱ «πρῶτοι διδάξαντες» τὴν χριστιανικὴ ποινὴ τοῦ «διὰ πυρᾶς θανάτου» τῶν «αἵρετικῶν», γιὰ τοὺς πολλοὺς ἡ τερατώδης αὐτὴ πρακτικὴ φανατισμοῦ καὶ μίσους ἀποδίδεται μόνο στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησίᾳ. Στὴν εἰκόνα κατὰδικος ἱεροδικείου ὁδηγεῖται στὴν πυρᾶ. (Μικρογραφία ἀπὸ μεσαιωνικὸ χειρόγραφο, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Παρισίων.)

πραγματικά! Γιὰ δοκιμὴ δὲ ἔρριξαν τὸν μανδύα του στὴν φωτιὰ καί, ἀφοῦ διεπίστωσαν ὅτι ὁ μανδύας πραγματικὰ καίγεται, «ἄραντες ἔωσαν αὐτὸν αὐτοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδήμασιν εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου» (=τὸν ἄρπαξαν καὶ τὸν ἔσπρωξαν μὲ τὰ ροῦχα καὶ τὰ ὑποδήματά του στὸ μέσον τοῦ καμινιοῦ). Καὶ τελειώνει μὲ τὶς φρικιαστικὲς λεπτομέρειες τοῦ θανάτου του.

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βασιλείου, ὅσοι δὲν ἐξαναγκάστηκαν νὰ «ἀνανήψουν», «ἐπαπέθανον εἰρκταῖς» (πέθαναν στὴν φυλακὴ), ἀφοῦ τοὺς παρείχον τροφὴ καὶ ροῦχα, ὅπως αὐταρέσκως τονίζεται στὸ κείμενο. Προφανῶς ὑπονοεῖ ὅτι συνήθως δὲν ἔδιναν τροφὴ στοὺς φυλακισμένους «αἵρετικούς», καὶ ἔτσι πέθαιναν ἀπὸ ἀσιτία.

Αὐτὰ συνέβησαν, λίγο πρὶν πεθάνῃ (1118) ὁ Ἀλέξιος, δηλαδὴ περισσότερο ἀπὸ ἓναν αἰῶνα πρὶν ἰδρυθῇ ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις στὴν Δύση ἀπὸ τὸν πάπα (1231). Μήπως λοιπὸν τὴν πατρότητα τῆς «Πυρᾶς» κατέχει ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία; Ἐρευνητέον.

Γεώργιος Β. Φάκος

Ταξίαρχος ἐ.ἀ.

Ο ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ ΤΟΥ ΧΘΕΣ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ:

ταν ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς ὀγδόντα σχεδὸν χρόνια πρὶν συνέλαβε καὶ προσπάθησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρο τῶν σύγχρονων Δελφῶν, οἱ περισσότεροὶ τὸν εἶπαν ὀνειροπόλο, ἄσεβῃ ἀκόμη καὶ ἀλαφροΐσκιωτο. Εἶναι ἡ μοῖρα τῶν μεγάλων πνευμάτων, ποὺ προηγοῦνται πολὺ τῆς ἐποχῆς τους, νὰ μὴ μποροῦν οἱ σύγχρονοὶ τους νὰ τοὺς καταλάβουν. Ὁ ἴδιος σημειώνει: «Ὁ πιὸ μέγας κίνδυνος γιὰ κάθε ἀνώτερη δημιουργικὴ προσπάθεια ἦταν πάντα ὁ κίνδυνος νὰ καλυφθοῦν μὲ κάποιο τρόπο τὰ βαθύτερα πνευματικὰ της κίνητρα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐπίπεδα μιᾶς ἐξωτερικῆς της τοποθέτησης καὶ ἐφαρμογῆς.»

Μὲ ἄλλα λόγια ἔβλεπε τὴν κατάρρευση τῆς πνευματικότητας τῶν λαῶν, προέβλεπε ἔστω καὶ ἀχνὰ τὴ θύελλα ποὺ ἐρχόταν –καὶ ἀκόμα ἀρνόμαστε νὰ τὴν πιστέψουμε– καὶ ἀγωνιοῦσε. Εἶχε ἴσως ἀπὸ τότε ἀντιληφθῇ τὸν ἐπερχόμενο πνευματικὸ μεσαίωνα, τὸ μεσαίωνα τοῦ «Μεγάλου Ἀδελφοῦ». Ἔβλεπε νὰ χάνεται τὸ πνευματικὸ ρόδο, ἔβλεπε τὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ διαισθανόταν πὼς γιὰ τὸ λαὸ αὐτὸ εἶχε σημάνει ἡ κρίσιμη ὥρα, γι' αὐτὸ καὶ γράφει: «*Ἡ ἐπὶ τόσους αἰῶνες ἔκπτωσή του ἀπὸ κάθε φωτεινὸ σημεῖο ἀνώτερης ἐξωτερίκευσής του ἢ δηλώνει τὸν ἀνεπανόρθωτο ἐκφυλισμὸ του ἢ τὴ μέσα ἀπὸ τὴ μακρινὴν ἱστορικὴ του βάσανο βαθμιαία δημιουργία μιᾶς ἀτμόσφαιρας ἱκανῆς νὰ ἐγκυμονήσῃ καὶ νὰ παραγάγῃ, μὲ τὴν ὥρα ἡ ἀπροσδόκητα, μιὰ ἀνώτερη ἀμύλλα ἀξιών.*»

Πίστευε ὅμως, κι ἂν ζοῦσε θὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸ πιστεύῃ ὅπως καὶ σήμερα ὑπάρχουν μερικοὶ ρομαντικοὶ ποὺ θέλουν νὰ πιστεύουν, πὼς ὁ λαὸς αὐτὸς δὲ χάθηκε. Πίστευε ἀκόμη, ὅπως θεωροῦν καὶ σήμερα ἴσως περισσότεροὶ ἀπ' ὅσους νομίζουμε, ὅτι οἱ πνευματικὲς ἀρετὲς αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ληθαργοῦν «ἐν δυνάμει» στὴν κληρονομικὴ του οὐσία καὶ περιμένουν τὴ στιγμή ποὺ θὰ ξεπηθήσουν πάλι, γιὰ νὰ καταυγάσουν μὲ φῶς τὴν παγκόσμια σκέψη. Ἐγραφε γιὰ τὴν πεποίθησή του αὐτή: «*Ὁ ἀνώτερος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἱστορικὸς του ψυχισμὸς, κομματιασμένος ὅπως εἶναι, σκεπασμένος ἀπὸ τὸ ὄργιο μιᾶς ἄθλιας πολιτικῆς ζωῆς, δὲν τοὺς ἐμπνέει τὴν φωτεινὴ ἐμπιστοσύνη –ἢ ὅτι αὐτὸς ὁ λαὸς κρατεῖ πνιγμένο κάτω ἀπὸ μία πίεση ἐξωτερικὴ ἀνυπόφορη ἔναντι πίδακα ζωτικότητας ἱερᾶς, ἢ πὼς θὰ μπορῇ, ἂν τοῦ δινόταν γιὰ τοῦτο ἡ εὐκαιρία, νὰ δεχτῇ μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ζωικῆς ὑπόστασής του μίαν ἀνώτερη ἔνεση πνευματικῆς.*»

Δὲν ἔλεγε τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ σήμερα, ὁκτὼ δεκαετίες ἀργότερα, ἄλλοι ψελλίζουν κι ἄλλοι τὰ λένε δυνατότερα γιὰ τὴν δημόσια ζωὴ τοῦ

«Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΕΡΕΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ»

τόπου καὶ τὸ πανθομολογούμενο χάλι της. Κι εἶναι πιά περισσότερο ἀπὸ σίγουρο σήμερα ὅτι ἔφθασε ἡ ἐποχὴ ποὺ χρειάζεται ὁ ἕνας, ὁ φωτισμένος, ὁ πνευματικὸς ἐθνεγέρτης, ποὺ θὰ ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐμφυσήσῃ νέα πνοὴ στὸν κοιμισμένο λαό μας. Χρειάζεται ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἶναι ἱκανός, ἂν ὁ λαὸς δὲν μπορῇ, νὰ τὸν τραβήξῃ καὶ νὰ τὸν ξεσηκώσῃ. Αὐτὸς ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ κἀνῃ πράξῃ τὰ λόγια τοῦ Σικελιανοῦ: «Ἀλλ’ ἂν νιώθῃς πὼς ἀργοῦνε νὰ φανοῦνε, πὼς διστάζουνε νὰ πάρουνε τὸ δρόμο καὶ ν’ ἀνέβουνε μαζί σου, σήκω κι ἔβγα νὰ τοὺς κράξῃς, νὰ βιαστοῦνε ν’ ἀνεβοῦν.»

* * *

Ἦν παρουσία τῆς αἰώνιας ἐλληνικῆς πνευματικότητος στὴν ἀνάπτυξη τοῦ Παγκόσμιου Πολιτισμοῦ, τοῦλάχιστον γιὰ τὸ παρελθόν, κατένας δὲν τὴν ἀρνιέται. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ, παρὰ τίς ὅποιες προσπάθειες ὀρισμένων σύγχρονων λεγόμενων «διανοητῶν», ὅτι ἡ ἐλληνικὴ πνευματικότητα ὑπῆρξε τὸ προζύμι κάθε παγκόσμιας σημερινῆς πνευματικῆς κίνησης, τοῦλάχιστον γιὰ τὸ Δυτικὸ κόσμο.

Ὁ Σικελιανὸς σημειώνει ὅτι «ἡ καθαυτὸ πνευματικὴ ἐλληνικὴ ἐστία, ...λυτρωμένη ἀπὸ καταβολῆς τῆς Ἱστορίας ἀπὸ δογματισμούς, φανατισμούς, περιορισμούς κάθε λογῆς, παρέχει τὸ ἔδαφος, τὸ πιδ στέρεο καὶ φωτεινὸ ποὺ ὑπάρχει, γιὰ τὴ ζωντανὴ συνάντηση καὶ τὴ δυναμικὴ διαφώτιση τῶν σκοτεινῶν θελήσεων τῶν λαῶν». Σύμφωνα μὲ τὴ σκέψη τοῦ Σικελιανοῦ ἡ ἐποχὴ του εἶχε ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς νέους πνευματικοὺς Δελφούς, ποὺ προσπάθησε νὰ τοὺς ἀναβιώσῃ. Ἀλλὰ ἂν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, πρὶν ἀπὸ ἑπτὰ δεκαετίες, εἶχε αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, τότε τί ἀνάγκη ἔχει ἡ σημερινὴ ἐποχὴ, αὐτὴ ποὺ ἔχει ἀναγάγει σὲ θεό της μόνο τὸ χρῆμα καὶ τίποτε περισσότερο;

Οἱ ἡγέτες τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τίποτ’ ἄλλο ἀπὸ μαριονέττες μιᾶς παγκόσμιας δυνάμεις, ποὺ προσπαθεῖ νὰ συσσωρεύσῃ ὅσο γίνεται περισσότερο πλοῦτη καὶ ξεχνάει ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα δὲν γίνεται νὰ ἐπιβιώσῃ κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα τοῦ ὁποιοῦδήποτε «Μεγάλου Ἀδελφοῦ». Ἐδῶ λοιπὸν γεννιέται τὸ ἐρώτημα, μήπως πλησιάζει ἡ ὥρα τῶν φωτισμένων μυαλῶν, καὶ (τί καλύτερο!) αὐτὰ νὰ εἶναι ἐλληνικά, γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση, ἐκείνη ποὺ θὰ δώσῃ τὸ νέο φτερούγισμα γιὰ ἐνατένιση νέων ὀριζόντων. Ἡ ὥρα ἐκείνη, ποὺ θὰ δώσῃ νέο Προμηθεά καὶ νέο Ὁρφέα ποὺ θὰ ἀνάψῃ τὴ δᾶδα τοῦ πνευματικοῦ φωτός.

Κ.Κ. Θανασουλόπουλος

Ὁμότιμος καθηγητὴς Α.Π.Θ.

«ΦΟΒΟΥΜΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ...»

πιό σπουδαῖος Ρωμαῖος ἐπικὸς ποιητὴς ἴσως νὰ εἶναι ὁ Πόπλιος Βιργίλιος ἢ ἀλλιῶς Virgilius Maro, ὁ ὁποῖος ἔζησε ἀπὸ τὸ 70 ἕως τὸ 19 π.Χ. Ἐγράψε τρία μεγάλα ἔργα ποιήσης, τὰ «Βουκολικά», τὰ «Γεωργικά» καὶ τὸ θεωρούμενο ὡς τὸ καλὺτερό του τὴν «Αἰνείαδα» (μὲ 12 βιβλία ἀπὸ 800 περίπου στίχους τὸ καθένα).

Στὸ 20ὸ βιβλίο τῆς Αἰνείαδας, στίχος 46 ἀναφέρει τὰ ἑξῆς λόγια γιὰ τοὺς Ἕλληνες, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἐπιγραμμатικά καὶ λέγονται καὶ μνημονεύονται περισσότερο γιὰ τὴ σημασία τους. Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι: «*Timeo Danaos et dona ferentes*». Σὲ ἀπλὴ μετάφραση σημαίνουν: «*Φοβοῦμαι τοὺς Δαναοὺς, ἀκόμη καὶ ὅταν φέρουν δῶρα*». Ἄλλοι τὸ μεταφράζουν: «*Νὰ φοβᾶσαι τοὺς Δαναοὺς...*» κ.λπ. Ποιοὶ ὅμως ἦταν οἱ Δαναοί; Ὁ Δαναὸς ἦταν ὁ πρόγονος τῶν Ἀργείων καὶ κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους ἡ κοινὴ ὀνομασία τῶν Ἀργείων ἦταν Δαναοί. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸ Πόλεμο συνεκδοχικὰ Δαναοὶ ὠνομάζονταν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ποὺ πῆραν μέρος σ' αὐτόν.

Τὰ παραπάνω λόγια τὰ ἔβαλε ὁ ποιητὴς Βιργίλιος στὸ στόμα τοῦ Λαοκόοντα. Ὁ Λαοκόων ἦταν ἱερέας ἀπὸ τὴν Τροία, ποὺ τὸν ἐπνίξαν δύο φίδια ποὺ ἔστειλε ὁ Ἀπόλλων κατὰ τὸν Βιργίλιον, γιὰτὶ συμβούλευσε τοὺς Τρῶες νὰ μὴν μπάσουν στὴν Πόλη τους τὸν Δούρειο Ἴππο, ἐπεὶδὴ ὑποψιάστηκε κάποιον δόλο καὶ τοὺς εἶπε τὰ παραπάνω λόγια, ποὺ στὸ γυμνάσιο μὲ καθαρενουςιάνικο καὶ πομπώδη στόμφο τὰ λέγαμε: «*Φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας*.»

Τὸ 1506 βρέθηκε στὴ Ρώμη ἓνα καταπληκτικὸ γλυπτικὸ σύμπλεγμα, ποὺ παριστάνει τὸ Λαοκόοντα καὶ τοὺς δύο γιούς του νὰ τοὺς περισφίγγουν, γιὰ νὰ τοὺς πνίξουν, τὰ δύο φίδια. Εἶναι ἔργο τῶν Ροδίων Ἀγησάνδρου, Πολυδώρου καὶ Ἀθηνοδώρου καὶ βρίσκεται σήμερα στὸ Βατικανό.

Ὁ Δούρειος Ἴππος (=τὸ ξύλινο ἄλογο, ἀπὸ τὸ δόρυ = τὸ ξύλινο ὅπλο) ἦταν τάχα δῶρο τῶν Δαναῶν (=Ἑλλήνων), ποὺ θὰ ἐξιλέωνε τὴν Ἀθηνᾶ, ἐνῶ αὐτὸ ἔφερε τὴν καταστροφὴ τῆς Τροίας ποὺ εἶχε ἀντιταχτῇ ὡς τότε στοὺς Ἕλληνες γιὰ δέκα χρόνια ἢ ἡ αἰώνια μάχη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν θεῶν (ἀπὸ τὸν Προμηθεά ἕως σήμερα); Τὰ λόγια αὐτὰ –καὶ ὁ Δούρειος Ἴππος– λέγονται μέχρι σήμερα καὶ ἐνώνουν σταθερὰ τὴν Ἱστορία, τὴν Παράδοση καὶ τὴ Μυθολογία σ' ἓνα πλούσιο σύνολο μεταφορικῶν σημασιῶν.

Θωμᾶς Ἡλιόπουλος

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Συγκρίσεις με τη δουλεία τῶν νεωτέρων χρόνων

πιβάλλεται καὶ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀσχοληθοῦμε μετὰ τὸ νομικὸ καθεστῶς τῆς δουλείας στὴν προχριστιανικὴ ἀρχαιότητα, ἔτσι ὥστε νὰ γίνη αὐτὸ γνωστὸ καὶ γιὰ τὸ «φυγεῖν τὴν ἄγνοιαν», ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἐξαχθοῦν χρήσιμα συμπεράσματα στὴν Φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας. Ἀθήνα, Σπάρτη καὶ Ρώμη εἶναι οἱ τρεῖς πόλεις-κράτη, ποὺ ἐκφράζουν τὴν πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀρχαιότητα, γιὰτὶ ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὴν ἱστορία τῆς καὶ τὸ νομικὸ καθεστῶς αὐτῶν θὰ διευκρινίσῃ τὸ καθεστῶς τῆς δουλείας στὴν ἀρχαιότητα.

ΑΘΗΝΑ

ερχόμαστε στὴν Ἀθήνα, ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς χάρις στὴ διαλεκτικὴ σχέση Φιλοσοφίας καὶ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἔφθασε στὴν κορυφώ-σή του, σ' ὅλες τὶς ἐκφράσεις του ὥστε νὰ διεκδικῇ περίλαμπρη θέση καὶ ὁ νομικὸς πολιτισμὸς τῆς. Ὁ Δημοσθένης στὸν «κατὰ Μειδίου» λόγο του μᾶς διέσωσε τὸ κείμενο νόμου, ποὺ ἀφορᾷ στὴ δουλεία. Ὁ νόμος ἔλεγε:

«Ἄν κάποιος προσβάλλῃ κάποιον ἢ παιδὶ ἢ γυναῖκα ἢ ἄνδρα ἐκ τῶν ἐλεύθερων ἢ τῶν δούλων ἢ κάτι παράνομο πράξῃ σὲ κάποιον ἀπὸ αὐτοῦς, μπορεῖ νὰ τὸν μηνύσῃ στοὺς Θεσμοθέτες, ὅποιος ἐπιθυμῇ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὸ δικαίωμα. Οἱ δὲ Θεσμοθέτες εἰσάγουν (τὴ μήνυση) στὴν Ἡλιαία ἐντὸς τριάντα ἡμερῶν ἀπὸ τὴν ὑποβολή τῆς, ἂν δὲν ὑπάρχῃ κάποιο νομικὸ κώλυμα. Διαφορετικὰ αὐτὴ ἐκδικάζεται κατὰ προτεραιότητα.» («Κατὰ Μειδίου», 47.)

Καὶ ὑπερήφανα ὁ Δημοσθένης ἀναφωνεῖ γιὰ τὸ νομικὸ πολιτισμὸ τῆς Ἀθήνας: «**Ἀκού-στε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὸ νόμο τῆς φιλανθρωπίας, ποὺ ἀξιώνει, οὔτε οἱ δούλοι νὰ προ-σβάλλωνται.**» («Ἀκούετ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας, οὐδὲ τοὺς δούλους ὑβρίζεσθαι ἀξιοῖ.») («Κατὰ Μειδίου» 48.)

Ὁ Δημοσθένης θὰ τονίσῃ ιδιαίτερα τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰ τοῦ νόμου κατὰ τῆς ἀσκη-σης βίας ὡς δημόσιον ἀδικήματος:

«Γιὰτὶ τὴν πόλιν πιστεῦει πὼς ἀδικεῖ καὶ ὄχι μόνον τὸν παθόντα, ἐκεῖνος ποὺ ἐπι-χειρεῖ νὰ προσβάλλῃ... Καὶ σὲ τέτοιο βαθμὸ ὑπερβολῆς ἔφθασε, ὥστε, καὶ ἂν κάποιος

προσβάλλη δοῦλο, ὁμοίως ἔδωσε ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ δικαίωμα δημόσιας μήνυσης. Γιατὶ ἔκρινε πὼς δὲν πρέπει νὰ ἀποσκοπῇ στὸ ποιὸς εἶναι ὁ παθὼν, ἀλλὰ ποιὰ εἶναι ἡ πράξις ποὺ ἔγινε. Καὶ ἐπειδὴ τὴν βρῆκε ἐντελῶς παράνομη, εἴτε γίνεται εἰς βάρος δούλου εἴτε ὁποιουδήποτε, ἀπαγόρευσε τὴν διάπραξη αὐτῆς.» («Κατὰ Μειδίου, 45 καὶ 46.)

Ὁ γραμματικὸς καὶ ἱστορικὸς σοφιστὴς Ἀθήναιος ἐπιβεβαιώνει τὸ νομικὸ αὐτὸ ὑπὲρ τῶν δούλων καθεστὼς τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας:

«Οἱ Ἀθηναῖοι δέ, καὶ γιὰ τὴ τύχη τῶν δούλων ἀφοῦ προνόησαν, νομοθέτησαν ὑπὲρ τῶν δούλων, νὰ εἶναι ἀδίκημα αὐτεπάγγελτης δίωξης ἢ προσβολή τους. Μάλιστα ὁ ῥήτορας Ὑπερείδης στὸν “Κατὰ Μαντιθέου προσβολῆς” λόγο λέει πὼς ὑπάρχει νόμος ὃχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἐλεύθερων, ἀλλὰ ποὺ προβλέπει ἀκόμη ὅτι, ἂν κάποιος σωματικὰ προσβάλλη δοῦλο, νὰ παρέχεται τὸ δικαίωμα αὐτεπάγγελτης δίωξης κατὰ ἐκείνου ποὺ διέπραξε τὴν προσβολή.» (Ἀθήναιος, «Δειπνοσοφισταί» ΣΤ')

Ὁ Σόλων (640-560 π.Χ.) μὲ τὴν Σεισάχθεια κατάργησε τὸ δανεισμὸ «ἐπὶ σώμασι», ὥστε οἱ ἐλεύθεροι νὰ μὴ γίνωνται δοῦλοι καὶ ἐξαγόρασε μὲ χρήματα τῆς πολιτείας τοὺς ἐλεύθερους, ποὺ πωλήθηκαν ὡς δοῦλοι. Καὶ «ὁ Κλεισθένης (τὸ 510 π.Χ.) μετὰ τὴν ἐκβολὴ τῶν τυράννων, πολλοὺς ἀθρόως κατέταξε στὶς φυλὰς ὡς πολῖτες ξένους καὶ δούλους καὶ μετοίκους». (Ἀριστοτέλης, «Πολιτικά» 1275, 10.)

Πέραν αὐτῶν ὁ Ἀθηναῖος πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα ἀπελευθέρωσης τῶν δούλων εἴτε μὲ ἀνταμοιβὴ ὑπηρεσιῶν εἴτε μὲ ἐξαγορά, ὅπου οἱ δοῦλοι θὰ μπορούσαν νὰ δανείζονται ἀπὸ εἰδικὲς Τράπεζες. Ἀκόμη ομάδες πολιτῶν σχηματίζαν ἐρανικὲς ἐπιτροπὲς γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση δούλων. Ἐπίσης βάσει τῶν ἰσχυόντων νόμων ἀπολάμβαναν οἱ δοῦλοι τὴν ἰσότιμη συμμετοχὴ στὶς ἱερὲς γιορτὲς.

ΣΠΑΡΤΗ

Πανσανίας στὰ «Λακωνικά» ἀναφέρει τὸ ἱστορικὸ τῆς θεσμοθέτησης τῆς εἰλωτείας: «Παραθαλάσσια ἦταν μία πόλη, ποὺ καὶ ὁ Ὅμηρος μνημόνευσε στὸν κατάλογο τῶν Λακεδαιμονίων: αὐτοὶ κατεῖχαν τὶς Ἀμύκλες καὶ τὴν παραθαλάσσια πόλιν Ἑλος. Αὐτὴν ἔκτισε ὁ Ἑλιος, ὁ νεώτερος ἀπὸ τὰ παῖδιὰ τοῦ Περσέα, ὕστερα ὅμως οἱ Δωριεῖς τὴν πολιορκήσαν, καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἔγιναν δοῦλοι τῶν Λακεδαιμονίων καὶ εἰλωτες ὠνομάσθησαν πρῶτοι, ὅπως πράγματι ἔγιναν. Καὶ οἱ δοῦλοι, ποὺ ἀποκτήθηκαν ὕστερα καὶ ἦταν οἱ Δωριεῖς Μεσσήνιοι, καὶ αὐτοὶ ὠνομάσθησαν εἰλωτες, ἀφοῦ καὶ αὐτοὺς τοὺς νίκησαν.» (Λακωνικά, Γ' 6.)

Πράγματι ἐτυμολογικὰ ἡ λέξις εἰλωτες προέρχεται πιθανὸν ἀπὸ τὸ ρῆμα αἰρῶ (κυριεύω), ἀόριστος β' εἶλον. Οἱ εἰλωτες λοιπὸν ἦταν οἱ ἡττηθέντες στὸν πόλεμο. Νομικὰ ἀποτελοῦσαν ἰδιοκτησία τοῦ κράτους τῶν Σπαρτιατῶν, ποὺ τοὺς παραχωροῦσε πρὸς χρῆση μαζὶ μὲ τὶς δημόσιες γαῖες στοὺς πολῖτες γιὰ καλλιέργεια. Γενικὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐλεύθερων πολιτῶν στὴ Σπάρτη ἐπὶ τῶν εἰλώτων ἦταν περιορισμένα. Στὸν πόλεμο οἱ εἰλωτες ἀκολουθοῦσαν τοὺς ἐλεύθερους πολῖτες ὡς θεράποντες ἢ ὡς ψιλοὶ (ἐλαφρὸ πεζικό) καὶ ὡς ναῦτες. Ἐπιτρεπόταν βάσει τῆς νομοθεσίας τῆς Σπάρτης καὶ ἀπελευθέρωση τῶν εἰλώτων ὡς ἀνταμοιβὴ πολεμικῶν ὑπηρεσιῶν. Οἱ ἀπελεύθεροι εἰλωτες ἐξωμοιώνονταν πρὸς τοὺς περὶοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης στεροῦνταν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Ἐκτὸς τῆς προστασίας, ποὺ προσέφερε στοὺς δούλους ἡ νομοθεσία τῶν ἀρχαιοελληνικῶν πόλεων, προέβλεπε καὶ τὴν ἀπελευθέρωσή τους, ἀκόμη καὶ τῶν εἰλώτων, ὑπὸ ὥρισμένες προϋποθέσεις προσφορᾶς στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Στὴ φωτογραφία ἀνάγλυφο ἐνθύμιο τῶν ἀνακτησάντων τὴν ἐλευθερία τους δούλων Δημητρίου καὶ Φιλονεΐκου, ποὺ τοὺς δώρησε ὁ δικαστὴς Λικίνιος.

ΡΩΜΗ

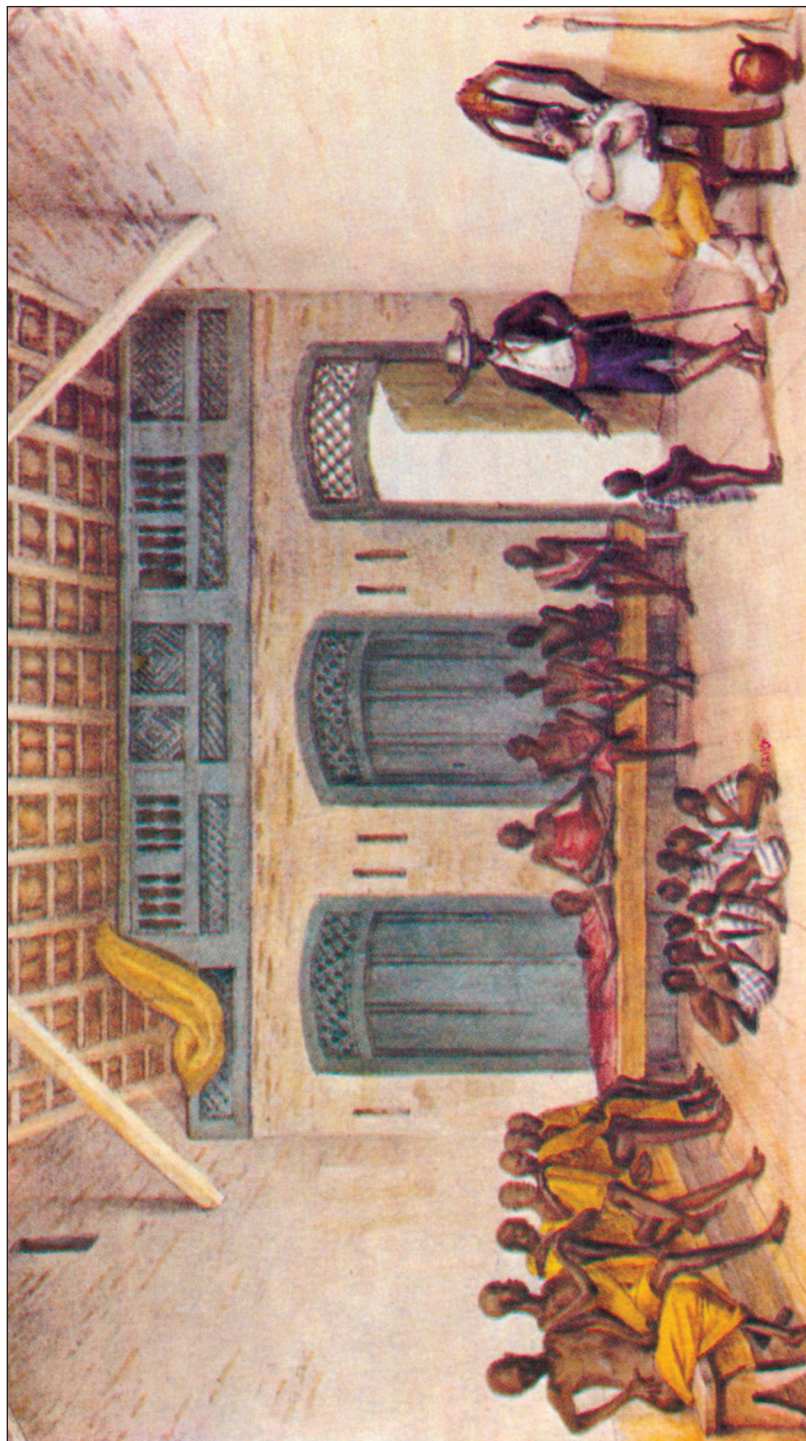

σφαλῶς στὴ Ρώμη, ὡς ἱμπεριαλιστικὸ στρατιωτικὸ κράτος, ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας ὑπῆρξε σκληρότερος. Ὁ δοῦλος θεωρεῖτο πράγμα (*res*), ὑπαγόμενος στὸ δίκαιο τῶν πραγμάτων (*Res Publica Romana*), ὅπου ὁ κύριος τοῦ δούλου εἶχε καθολικὴ ἐξουσία πάνω του, ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση ἀνώμαλων ὀρέξεων, τὴν ἐργασία, μέχρι τὴν χρησιμοποίησή του ὡς μονομάχου ἢ θηριομάχου στὸ Κολοσσαῖο, τὸ μνημεῖο τοῦ Ρωμαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, ποὺ προσέφερε στοὺς Ρωμαίους «ἄρτον καὶ θεάματα». Ἀκόμη ὁ κύριος τοῦ δούλου μποροῦσε νὰ τὸν πωλήσῃ, νὰ τὸν φονεύσῃ καὶ νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ στὰ ὄργια τῶν ρωμαϊκῶν συμποσίων. Γιατὶ στὸν Ρωμαῖο πολίτη ἀνῆκε καὶ ὄχι στὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος, ὅπως συνέβαινε στὴ Σπάρτη.

Ὑπῆρχε ἀκόμη καὶ ὁ θεσμὸς τῆς δουλοποίησης τῶν ἐλεύθερων πολιτῶν. Ὡς δοῦλος ἐπωλεῖτο ἐκεῖνος ποὺ καταδικάσθηκε γιὰ θηριομαχία μὲ ξίφος ἢ πέλεκυ ἢ σὲ καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ ἡ Ρωμαία ποὺ συνδέθηκε ἐρωτικὰ μὲ δοῦλο.

Οί δούλοι στην άρχαιότητα μπορούσαν οί ίδιοι ή τὰ τέκνα τους νὰ ἀνακτήσουν βάσει νόμων τὴν ἐλευθερίά τους. Στὴς χριστιανικὲς χώρες ἡ δουλεία ἦταν κληρονομικὴ. Στὴ φωτογραφία τέσσαρες γενεὲς οἰκογένειας δούλων σὲ φυτεία τῶν νότιων ΗΠΑ τὸ 1862.

Στήν ἀρχαιότητα ἡ πλειονότητα τῶν δούλων ἦσαν «δορυάλοιοι», δηλ. ἡττηθέντες στή μάχη ἐχθροί, πού τοὺς χαρίσθηκε ἡ ζωὴ μὲ τίμημα τὴν «ὑπόπτωσή» τοὺς σὺν νομικὸ καθεστῶς τῶν δούλων. Στὴς χριστιανικὲς χῶρες τῆς Ἀμερικῆς οἱ δούλοι ἀπῆγοντο ἀπὸ τῆς κατοικίᾳς τοὺς (κυρίως ἀπὸ τὴν Ἀφρική) καὶ ἐπωλοῦντο σὺν δουλεμπόρῳ. Στὴν εἰκόνα «αἰθουσα πολήσεως δούλων» στὴ Ν. Ἀμερική. (Χαρακτικὸ τοῦ Ζ.-Μ. Ντεμπρέ, πού ἔζησε στὴν Βασιλία ἀπὸ τὸ 1816-1831. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, Παρίσι.)

ΔΟΥΛΕΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1948!

έννομη δουλεία, επίκτητη ή κληρονομική, συνεχίστηκε και στους νεώτερους χρόνους μέχρι τη διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ΟΗΕ το 1948. Η δουλεία συμπεριέλαβε τη δουλοπαροικία κατά το Μεσαίωνα, όποτε άνθησε το δουλεμπόριο. Υπήρξε μεγάλο ρεύμα δουλεμπορίου από βαλκανικούς λαούς προς τη χριστιανική Δύση, που ονομάστηκαν *σκλάβοι*. Ακόμη έντατικοποιήθηκε το δουλεμπόριο Αφρικανών δούλων στην Αμερική. Ο Κολμπέρ με διάταγμά του («*Μαύρος Κώδιξ*», 1685) καθώρισε την έννομη δουλεία σύμφωνα με το Ρωμαϊκό Δίκαιο.

Μόλις το 1807 απαγορεύεται το δουλεμπόριο από την Αγγλία και το 1815 από τη Γαλλία και ακολουθεί η χειραφέτηση των δούλων το 1833 από την Αγγλία και το 1848 από τη Γαλλία. Και συνεχίστηκε η αντιδουλοκτητική πολιτική με σειρά διατάξεων σε άλλα κράτη με ικανοποιητικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα στις ΗΠΑ το 1866 νομοθετήθηκε η ισότιμη δικαστική αντιμετώπιση των Μαύρων, το 1964 η ίση απασχόληση και μόλις το 1968 καταργήθηκε η διάκριση για την αγορά και ένοικιαση κατοικιών σε βάρος των Μαύρων.

ατόπιν αυτών τίθεται το ιστορικό ερώτημα: Γιατί η Αθηναϊκή Δημοκρατία είχε την καλύτερη έννομη τάξη περι δουλείας διαχρονικά ανά τους αιώνες με την ισότιμη ελευθέρων και δούλων δικαστική αντιμετώπιση, θεωρώντας την προσβολή των δούλων δημόσιο αδίκημα, ώστε ο λακεδαιμονίζων ολιγαρχικός ψευδο-Ξενοφών να εκφράσει έτσι την αντίθεσή του στην Αθηναίων Πολιτεία: «*Των μετοίκων πάλι και των δούλων είναι μεγάλη στην Αθήνα η ἀκολασία και οὔτε μπορείς να πατάξης δούλο οὔτε παραμερίζει αὐτός, γὰρ νὰ περάσῃς*»;

Τὴν ἀπάντησι ἔδωκε ὁ Περικλῆς στὸν κλασικὸ ἐπιτάφιο λόγῳ του, λέγοντας μὲ «*ποιό πολίτευμα*» (36) ἐπιτεύχθηκε τὸ θαῦμα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πολιτισμοῦ, ὅπου ισότιμη θέσι σὲ αὐτὸν ἔχει καὶ ὁ νομικὸς πολιτισμὸς. «*Καὶ κατὰ τὸ ὄνομα*», τόνισε ὁ Περικλῆς, «*δημοκρατία ὀνομάζεται, γιὰ τὸ ὅτι ἡ ἐξουσία ἀσκεῖται ὄχι ἀπὸ λίγους, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς*» (37) καὶ ἐπίσης «*ὀλόκληρη ἡ πόλις εἶναι ἐκπαιδευτήριον τῆς Ἑλλάδος*» (41).

Ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος τοῦ ἀθηναϊκοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἔδωσε τὴ δυνατότητα στοὺς σοφιστές, στοὺς φιλοσόφους τοῦ Διαφωτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος, νὰ τόνισουν πὼς παρὰ φύσιν ἦταν ἡ κατὰ νόμο καὶ βία δουλεία («*Πολιτικά*», 1253 β), καὶ πρὸς τὴν ἀποψη αὕτη συμφωνοῦσε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης («*Πολιτικά*» 1255 α: βλ. «*Δ*», τ. 254, «*Ἡ κατάστασι τῶν δούλων στὴν ἀρχαιότητα*» καὶ τ. 279, «*Ὁ Ἀριστοτέλης ἐναντίον τῆς δουλείας*»). Καὶ ἀπὸ σκηνῆς ὁ φιλόσοφος Εὐριπίδης μεγαλόφωνα, χωρὶς φόβον, θὰ πῇ πὼς «*ἡ ψυχὴ πολλῶν δούλων εἶναι πιδ ἐλευθέρη καὶ ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων*». (Στοβαῖος Ξβ, 39.)

Γεράσιμος Καζάνας
Οἰκονομολόγος

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΛΟΝΔΙΝΟΥ-ΖΥΡΙΧΗΣ

Λάβαμε καὶ δημοσιεύουμε τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολὴ τοῦ δικηγόρου –στε-
νοῦ συνεργάτη τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου κατὰ τὰ γραφόμενά του–
δρ Μιχαὴλ Πίσσα:

Ἀγαπητοὶ Κύριοι,

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν λαμβάνω, διαβάζω καὶ ἀναφέρομαι στὰ ὥραϊα ἱστορικά,
πολιτικά καὶ κοινωνικά ἄρθρα καὶ κείμενα τοῦ περιοδικοῦ σας, καὶ ἀναμιφθό-
λως πρέπει νὰ ὁμολογήσουν οἱ πάντες ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ σημαντικὴ πνευματικὴ
καὶ πολιτιστικὴ προσφορὰ εἰς τὸν Ἑλληνισμό. Εἰς τὸ τεῦχος σας ἀρ. 280, Μαΐου
2005, διάβασα τὸ ἐντυπωσιακὸ δημοσίευμα, ποὺ ἀναφέρεται μὲ φωτογραφίες
μάλιστα στὸν ἐθνάρχη, ἀρχιεπίσκοπο καὶ πρῶτο πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημο-
κρατίας, τὸν Μακάριο Γ'.

Κάθε πολιτικός, ὅσον σοφὸς καὶ ἔξυπνος καὶ ἂν εἶναι πράγματι, θὰ ἔχη ἐλλεί-
ψεις, θὰ κἀνὴ λάθη, ποὺ πολλὰς φορὲς μεγαλοποιοῦν οἱ πολιτικοὶ του ἀντίπαλοι.
Αὐτὸ φυσικὰ καὶ ἀναπόφευκτα συνέβη καὶ μὲ τὸν ἐθνάρχη Μακάριο. Τὰ ἴδια
συνέβησαν καὶ μὲ τοὺς Τρικούπη, Βενιζέλο, Καραμανλῆ, Παπανδρέου ἢ Σημίτη.
Γιατὶ ὁ Μακάριος ἦ ὁ Διγενὴς νὰ ἦσαν ἀλάνθαστοι;

Τὸ «κουσούρι» τοῦ Μακαρίου τὸ κατεσκεύασε καὶ μᾶς τὸ σέρβιρε ἡ ἀγγλικὴ
προπαγάνδα, γιὰ νὰ πλήξῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ Μακαρίου, ποὺ μὲ τὸν στρα-
τηγὸ Διγενῆ πολέμησαν καὶ ἐξευτέλισαν τὴν πανίσχυρη καὶ ἀήττητη Βρετανικὴ
Αὐτοκρατορία. Ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἦταν ἐξόριστος, ἓνας Ἄγγλος συγγραφέ-
ας μᾶς σέρβιρε τὸν μῦθον ὅτι ὁ Μακάριος ἦταν δῆθεν παιδεραστὴς καὶ γι' αὐτὸ
ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα
καὶ νὰ στραφῇ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν δημιουργίαν μιᾶς Δημοκρατίας,
ὅπως μᾶς ἐπέβαλλεν ἡ Μπάριμπαρα Κάσλ! Ἀφοῦ δὲν πέτυχε τὸ ὕβριστικὸ αὐτὸ
κατασκευάσμα, οἱ Ἄγγλοι στράφηκαν στὴν βασίλισσα Φρειδερίκη καὶ τὸν προ-
σφιλῇ τῆς πολιτικῆς Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, ποὺ «ρίχτηκαν» μὲ ὅλες τὲς
δυνάμεις-μηνύματα, πιέσεις καὶ τηλεφωνήματα (ποὺ τὰ ἔπαιρνα ἐγὼ προσωπικὰ
πρῶτος, προτοῦ τὰ μεταβιβάσω στὸν συνεξόριστό μου Μακάριο) μὲ σκοπὸ νὰ
τὸν πείσουν νὰ ὑπογράψῃ τὶς συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου στὸ Λάγκαστερ Χά-
ουζ στὶς 17-19 Φεβρουαρίου 1959, μὲ ἐγγυήτριες Δυνάμεις τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Τουρ-
κίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Δὲν ἀμφισβητοῦμε τὴν προτίμησιν τοῦ Μακαρίου στὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀφοῦ
πάμπολλοι Κύπριοι καὶ Ἑλλαδίτες πολιτικοὶ ζητοῦσαν νὰ καθέξῃ τὸν προεδρικὸ
θῶκο σὲ μία ἀνεξάρτητη Κυπριακὴ Δημοκρατία. Εἶχα προσωπικὰ μακρὰς καὶ

συνεχείς έντονες συζητήσεις μαζί του για την αυτοδιάθεση ή την ανεξαρτησία, όπως όταν κατελήξαμε στις Συμφωνίες της Ζυρίχης-Λονδίνου, και ήμουν διαρκώς και ανελλιπώς δίπλα του **σε όλες τις συναντήσεις του** με τον Καραμανλή και τον Ευάγγελο Αβέρωφ, όταν την δεύτερη ημέρα των συζητήσεων αυτών ο Μακάριος έφερε αντίρρηση στην παρουσία τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο και διέκοπη ή συνεδρία, ο Άγγλος πρωθυπουργός μās τόνισε –επί παρουσία των Αβέρωφ, Ξανθόπουλου-Παλαμᾶ, Δημ. Μπίτσιου και έμοῦ, ως ειδικού συμβούλου του Μακαρίου– ότι, αν ναυαγήσουν οι συνομιλίες, τότε οι Βρεταννοὶ θὰ ἐπεδίωκαν νὰ συλλάβουν τὸ ταχύτερο δυνατό τὸν στρατηγὸ Γρίβα-Διγενή. Τὴν ἴδια ἡμέρα, τὸ πρωί, μόλις διεκόπησαν οἱ συνομιλίες (18-2-1959), μās πήρε στὸ τηλέφωνο ἡ βασίλισσα Φρειδερίκη στὸ ξενοδοχεῖο «Ντόρτσεστερ» καὶ εἶπε ἀπειλητικὰ στὸν Μακάριο: «Μακαριώτατε, μὴν φέροντε ἀντιρροήσεις στὴν ὑπογραφή των συμφωνιών. Ἡ Ἑλλὰς τὶς ὑπέγραψε ἤδη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ πίσω τὴν ὑπογραφή της!» Διευκρινίζω ὅτι ἐγὼ πήρα τὸ τηλέφωνο καὶ φώναξα τὸν Μακάριο, ποὺ ἄκουσε τὴν βασίλισσα ἐπὶ παρουσία μου. Συνεπῶς ἄλλοι ἦσαν οἱ παράγοντες ποὺ ἔπεισαν τὸν Μακάριο στὸ ξενοδοχεῖο «Κλάριτζ» (οἱ Καραμανλῆς καὶ Αβέρωφ). Τὰ περὶ Ἀγγλου πράκτορα καὶ περὶ ὁμοφυλοφιλίας καὶ «κουνσουριού» εἶναι ἀσύστολα ψεύδη καὶ βρεταννικὰ κατασκευάσματα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι κατέτρεχαν τὸν ἐθνάρχη Μακάριο.

Κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν γράφοντα δὲν γνώρισε καλύτερα καὶ περισσότερο τὸν Μακάριο, καὶ ὀφείλω γιὰ τὴν ἱστορία νὰ δηλώσω σαφέστατα τὰ ἀκόλουθα, ποὺ γνωρίζω ἀπὸ προσωπικὴ ἀντίληψη: Ὅταν στὶς 20 Ἀπριλίου 1924 ὁ μικρὸς Μακάριος ἔχασε τὴ μητέρα του Ἑλένη Μούσκου, ποὺ ἔπese σὲ πηγάδι στὸ χωριὸ Παναγιά τῆς Πάφου καὶ μάλιστα τὸ τραγικὸ αὐτὸ γεγονός συνωδεύτηκε μὲ τὴν εἰκασία ὅτι πιθανὸν νὰ τὴν ἔσπρωξε ὁ πατέρας του Χριστόδουλος Μούσκος, γιὰτὶ ἤθελε νὰ παντρευτῇ μία ἄλλη, ὁ ἀπελπισμένος 13χρονος Μακάριος κατέληξε στὴν Ἱ. Μονὴ Κύκκου, ὅπου τὸν συνάντησα σὰν καλογηροπαίδι τὸν Ὀκτώβρι 1938 μὲ τὸν μητροπολίτη Πάφου Λεόντιο. Ἐκεῖ ἀπὸ κοινοῦ πείσαμε τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς Χρυσόστομο νὰ τὸν χειροτονίῃ διάκονο, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε, καὶ ἔκτοτε ἀπὸ κατὰ κόσμον Μιχάλης Μούσκος ἐγένετο ὁ ἱερωμένος Μακάριος.

Ὅταν ἐπέκειντο οἱ πρῶτες μητροπολιτικὲς ἐκλογὲς τὸ 1947-48, τὸν ἐπρότεινα, καὶ ὑπὸ τὴν κηδεμονία μου διεξήχθη σκληρὸς ἀγῶνας ἐνάντια στοὺς ὑποψηφίους τοὺς προσκείμενους στὸ ΑΚΕΛ καὶ ἐπέτυχᾶ νὰ ἐκλεγῇ ὡς μητροπολίτης Κιτίου καὶ γραμματεὺς τοῦ Ἐθναρχικοῦ Συμβουλίου. Προσθέτω ὅτι μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Β΄ πρωτοστάτησα ἐναντίον τῶν ἀριστερῶν καὶ «Κυρηνειακῶν» ὑποψηφίων, καὶ στὶς 20 Ὀκτωβρίου 1950 ὁ Κιτίου Μακάριος ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος ὡς Μακάριος Γ΄.

Ἡ συνεργασία μας στὸ Ἐθναρχικὸ Συμβούλιο καὶ τὴν διεξαγωγὴ τοῦ Ἐνωτικοῦ Δημοψηφίσματος ὑπῆρξε ἄσφογος καὶ συνεχὴς, μέχρις ὅτου τὸ 1952 ἀπεδεί-

χθη ὅτι μὲ τὸ δημοψήφισμα μόνον δὲν θὰ πετυχαίναμε τὴν ἔνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπεφασίσθη νὰ ὁργανωθῇ ἔνοπλος ἀγῶνας κατὰ τῆς βρεταννικῆς ἀποικιοκρατίας. Ἀπεστάλην τότε ὑπὸ τοῦ Ἐθναρχικοῦ Συμβουλίου, γιὰ νὰ ἐξεύρω κατάλληλον στρατιωτικὸν κυπριακῆς καταγωγῆς, ἔμπειρο ἀγωνιστῇ. Μετέβην στὴν Ἀθήνα τὸ 1952, καὶ πρότεινα τὴν ἀρχηγία στὸν Κύπριο στρατηγὸ Μενέλαο Παντελίδη, ὁ ὁποῖος λόγῳ ἀσθενείας δὲν ἀπεδέχθη, καὶ κατέληξα στὴν ἐπιλογή τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Γεωργίου Γρίβα, ὁ ὁποῖος τὸ Μάρτιο 1953 ἀπεδέχθη καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1955 κατῆλθε στὴν Κύπρο μὲ τὴν ταυτότητα «Νίκος Πέτρου, ἠλεκτρολόγος ἐκ Λεμεσοῦ Κύπρου». Μὲ αὐτὴ τὴν ταυτότητα διεξήγαγε τὸν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ τὸ 1955-1959, χωρὶς ποτε οἱ Ἀγγλοὶ νὰ ὑποψιαστοῦν ὅτι κάτω ἀπὸ τὸ ὄνομα ἐκρῦβετο ὁ δαϊμόνιος Γεώργιος Γρίβας-Διγενής.

Τὸ 1956 οἱ Ἀγγλοὶ τὸν μὲν Μακάριο Γ΄ ἔστειλαν σὲ ἐξορία στὶς Σεϋχέλλες καὶ ἐμένα μὲ ἐνέγκλεισαν στὸ στρατόπεδο Κοκκινοτριμιθιάς ὡς πολιτικὸ κρατούμενο (ἀριθ. 254). Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1957 ἐπανασμίξαμε σὰν ἐξόριστοι στὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἀγγλία, στὶς Βρυξέλλες καὶ στὴ Νέα Ὑόρκη μέχρι τὸν Φεβρουάριο 1959, ὁπότε ἐπεστρέψαμε μαζί στὴν Ἀγγλία, γιὰ νὰ συζητήσουμε καὶ νὰ υπογράψουμε τὶς Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Ἐκεῖ ἐκτὸς τριῶν ἀντιπροσώπων –τῶν Τάσου Παπαδόπουλου, Βάσου Λυσσαρίδη καὶ ἐμοῦ– οἱ ὑπόλοιποι 30 Κύπριοι ἀντιπρόσωποι ἐδέχθησαν τὶς προτροπὲς τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, ὑπεστήριξαν τὶς Συμφωνίες καὶ ἐπείξαν τὸν Μακάριο νὰ ἀφήσῃ τὶς ἐπιφυλάξεις του, καὶ νὰ τὶς υπογράψῃ.

Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια –ὀλόκληρες δεκαετίες καὶ στὴν Κύπρο καὶ στὴν ἐξορία– ἔμεινα **πάντοτε δίπλα** στὸ Μακάριο, μαζί του καὶ στὶς ἐπιτυχίες καὶ στὶς ἀποτυχίες. Μέναμε γιὰ 2 1/2 χρόνια στὸ ἴδιο διαμέρισμα στὴν ἐξορία –κυρίως στὴν Ν. Ὑόρκη– καὶ δὲν μπορούσε νὰ μπῇ μῦγα στὸ διαμέρισμά μας χωρὶς τὴν ἄδεια καὶ τὸν ἑλεγχό μου –γυναῖκες ἢ ἄνδρες– δικοὶ μας ἢ ξένοι. Ποῦ καὶ πῶς ἐκδηλώθηκε λοιπὸν τὸ βρώμικο «κουσούρι», ποὺ ἀνακάλυψε ὁ Βρεταννὸς ὑβριστὴς, ἐνῶ μπορούσε –ἂν ἤρχετό ποτε κοντά μας– νὰ δῇ ὑπέροχες καλλονές Ἑλληνίδες καὶ ξένες, ποὺ ἐπεδίωκαν δεσμὸ μαζί του; Καὶ ὅταν ἦταν ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὅταν ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας (1960-1977) ἦταν σωρεῖα οἱ καλλονές ποὺ ἐμπαινόβγαιναν στὸ γραφεῖο του στὴν ἀρχιεπισκοπὴ καὶ προκαλῶ νὰ μᾶς ποῦν ἕναν ἀρσενικό, δικό μας ἢ ξένο, ποὺ νὰ ἔμεινε μόνος του μὲ τὸν Μακάριο στὸ γραφεῖο του ἢ, ἂν κανεὶς εἶδε ποτὲ κανέναν στὴν κρεβατοκάμαρά του, ἐνῶ ἄλλοι Κύπριοι, κυρίως ἀντίπαλοί του, ἐπλαθάν μύθους γιὰ ἐρωτικὸς δεσμούς του μὲ γνωστὲς Κύπριες καλλονές. Ἄν οἱ κατήγοροι τοῦ Μακαρίου ἀνεφέροντο σὲ δεσμούς τοῦ Μακαρίου μὲ γυναῖκες, εἴτε ὅταν βρισκόμαστε στὴν Ν. Ὑόρκη, στὸ Λονδίνο, στὴν Ἀθήνα, εἴτε στὴν ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου, δὲν θὰ μπορούσα νὰ ἤμουν τόσο ἔντονα ἀρνητικὸς, ἀλλὰ οὔτε θὰ κατηγοροῦσα τὸν Μακάριο (ἢ ἄλλον ἱεράρχη), γιὰτὶ συνῆψεν δεσμὸν μὲ γυναῖκα. Μὲ ὅλο ὅμως τὸ σθένος τῆς ἀρνήσεώς μου καταδικάζω κάθε ὑβριστῇ, ποὺ ἐκ τῶν ὑστέρων

έρχεται να κολλήσει τέτοιο «κουσούρι» στὸν ἐθνάρχη Μακάριο. Κι ὅταν ἀκόμα οἱ χουντικοὶ καὶ οἱ πράκτορες τοῦ Ἰωαννίδη καὶ τοῦ Γκιζίκη ὠργάνωσαν τὸ πραξικόπημα ἐναντίον τοῦ Μακαρίου στὶς 15 Ἰουλίου τὸ 1975, καὶ ἐξητοῦσαν τὸ «κεφάλι του στὸ σακκί», οὐδέποτε ἐτόλμησαν νὰ τοῦ κολλήσουν τέτοιο χυδαῖο κουσούρι, διότι ἤξεραν ὅτι ὁ Μακάριος δὲν ἦταν θηλυπρεπής. Καὶ ὅταν ἡ χούντα τῶν Ἰωαννίδη-Γκιζίκη καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς μὲ ὑποκίνηση τοῦ τότε Ἀμερικανοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Κίσσινγκερ καὶ τοῦ Τοῦρκου Ἐτζεβίτ ὠργάνωσαν μὲ τὴν βοήθεια τῶν Ἀγγλων τὴν εἰσβολὴ τῆς Τουρκίας στὴν Κύπρο –20 Ἰουλίου 1974–, κανένας, μὰ κανένας Τοῦρκος ἢ Ἕλληνας ἐχθρὸς του δὲν τοῦ ἐκόλλησαν τέτοιο κουσούρι. Ἀλλὰ καὶ ὅταν οἱ τρεῖς μητροπολίτες πολέμησαν τὸν Μακάριο τὸ 1972-73 καὶ ζητοῦσαν τὴν καθαίρεσή του, πῶς δὲν ἀνεκάλυψαν τὸ «κουσούρι» του;

Λάθη ἔκανε πολλὰ καὶ σὰν ἀρχιεπίσκοπος καὶ σὰν πρόεδρος· καὶ θέλω νὰ καταθέσω τὴ μαρτυρία, ὅτι τοῦ τὰ «ψάλλαμε» πάντα κατὰ πρόσωπο. Ἔχω ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς δράσης τοῦ Μακαρίου, καὶ τίς ἐπιτυχίες του καὶ τὰ λάθη του, ἔτοιμος νὰ τὰ συζητήσω μὲ ὅποιον ἔχει πρόθεση καὶ διάθεση, ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ δεχθῶ τὸν χαρακτηρισμὸ του ὡς ὁμοφυλόφιλου καὶ μάλιστα μὲ νεαρόν... Βρεταννό!

Μπορεῖ κανεὶς νὰ καυτηριάσῃ τὴν βουλιμία τοῦ Μακαρίου γιὰ τὴν ἐξουσία, χάριν τῆς ὁποίας ἐγκατέλειψε τὴν γραμμὴ τῆς αὐτοδιαθέσεως-ἐνώσεως, γιὰ νὰ γίνῃ πρόεδρος τῆς ἀνεξαρτήτου Κύπρου. Μπορεῖ νὰ καυτηριάσουμε τὴν διαβόητη ἄστοχη ὁμιλία του στὴν Γενικὴ Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ, γιὰ τὰ 13 σημεία ποὺ πρότεινε ἀργότερα, γιὰ τὸ λεγόμενο «ἐφικτόν» καὶ ἄλλα πολιτικὰ του σφάλματα. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ κανένας νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἐλληνοπρεπεῖ ἀνδρισμὸ του, ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκει μέσα στὸν σφικτὸ κλοιὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.

Δρ Μιχ. Πίσσας

Δικηγόρος-συγγραφέας
Πρώην διπλωμάτης

Σημείωση «Δ»: Δημοσιεύουμε τὴν ἀποψη τοῦ κ. Μ. Π. ὡς στενοῦ συνεργάτη τοῦ Μακαρίου χάριν τοῦ διαλόγου. Παρατηροῦμε ὅτι τὸ τυχὸν ἀτόπημα («κουσούρι») τοῦ Μακαρίου ἀποτελεῖ ψόγο μικρότερο τοῦ τυχὸν ἀτοπήματος («ἐκβιασμός») τῶν ἀγγλικῶν ὑπηρεσιῶν, τὸ ὁποῖο ἀτόπημά τους οἱ τελευταῖες δὲν δίστασαν νὰ ὁμολογήσουν μὲ τὸ βιβλίο τοῦ πιὸ ἀντιπροσωπευτικοῦ ἱστορικοῦ τους. Ἄλλωστε τὸ θέμα τοῦ δημοσιεύματός μας δὲν ἦταν τὰ «προσωπικὰ δεδομένα» κανενὸς –κάτι ποὺ δὲν ἀπασχολεῖ καὶ δὲν ἀπασχόλησέ ποτε τὸν «Δ»– ἀλλὰ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἔρευνά μας ἀφωροῦσε στὶς συνθήκες, κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ὑπεγράφη ἡ Συμφωνία τῆς Ζυρίχης – μιὰ συμφωνία, οἱ συνέπειες τῆς ὁποίας ταλαιπώρησαν καὶ ταλαιπωροῦν ἔως σήμερα τὴν Κύπρο καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ γενικώτερα.

Η... «ΑΛΛΗΛΟ- ΠΕΡΙΧΩΡΗΣΗ» (;!) ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ- ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Στὴν πρῶν «ἐπαρχία» τοῦ κ. Χριστόδουλου

ἄθε Μητρόπολι ἀσκεῖ ποικίλες δραστηριότητες γιὰ τὴ χειραγώγηση τοῦ ποιμίνου τῆς περιφέρειάς της. Στὴ Μητρόπολι Δημητριάδος ὁμως, «ἐπαρχία» ἐπὶ πολλὰ χρόνια τοῦ νῦν ἀρχιεπισκόπου, σημειώθηκε καὶ συνεχίζεται μία «ὑπερδραστηριότητα». Προπαγάνδα, ἄρτος καὶ θε...α(ύ)ματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς. Πλήθη πιστῶν, στρατιᾶς ἐμπιστῶν ἐπιστημόνων, «πανεπιστήμονες» κληρικοὶ θεολογοῦν καὶ διαλέγονται ἐπὶ παντός.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ γραπτὴ ἐκφραστικὴ ποικιλία, ποὺ παρατηρεῖται σὲ ἔντυπα –ἐνημερωτικὰ καὶ διαφημιστικὰ– μουσείων, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ ναῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἐπισήμων φορέων. Προκειμένου νὰ ἀποσπασθοῦν τὰ εὔσημα τῆς Θεοκρατίας, μὲ εὔσημο τρόπο ἐπιχειρεῖται ἡ ἀπόκρυψη τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας σχετικὰ μὲ τὴν τύχη ποὺ ἐπιφυλάχθηκε γιὰ τοὺς φορεῖς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τὰ μνημεῖα του ἀπὸ τοὺς «σταυροφόρους» -καταστροφεῖς του. Πρόκειται γιὰ ἓνα εἶδος παγίδας... λεκτικῆς, στὴν ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ πέσῃ ὁ ἀνυποψίαστος ἀναγνώστης ἢ ἐπισκέπτης· τὸ «τυγρί» τῆς παγίδας εἶναι ἡ ὁμαλότητα μετάβασης ἀπὸ τὸν Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ στὸν –δήθεν– «Ἑλληνοχριστιανικόν».

Αὐτὸς ὁ τρόπος ἔκφρασης εὐφάνταστων καὶ ἐπιτήδειων φιλολόγων ἰσοδυναμεῖ μὲ προδοσίαν ἐπιστημονική.

Ἡ ἐπίσημη διατύπωση κειμένων ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ἓνα ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας. Ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς οὔτε νικηθῆκε ἀπὸ τὸ χρόνο οὔτε διαλύθηκε ἀπλᾶ στὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ἐβλήθη καὶ διεβλήθη καὶ κατεβλήθη μὲ τὴ χρῆση τῆς πιὸ ἄγριας στὴν Ἱστορία βίας. Ὑπεβλήθη σὲ μία καταστροφή στὸ διηνεκές, ποὺ συνεχίζεται τεχνικῶς καὶ σήμερα. Οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ ἀλλοιώθηκαν. Τὸ δίκαιο ἀπέκτησε ξένο ἀφέντη, ποὺ κάποιοι τὸν εἶπαν «θεός» (!). Ἡ ἐλευθερία ἀπώλεσε τὴν φύση καὶ ἡ φύση τὸ ὄνομά της. Ἡ ὑποδούλωση ἐπιχειρήθηκε καὶ στὴν ὕλη καὶ στὸ πνεῦμα. Ἡ γαλβανιστικὴ προπαγάνδα – ἀποσκοπώντας στὴ λείανση τοῦ ἐγκεφάλου – κατασκεύασε καὶ ἀναπαράγει «δοῦλους τοῦ Θεοῦ», πρὸ καὶ μετὰ Χριστόν, ἀναδρομικά. Ὁ ἀναξαγόρειος «Νοῦς» τοῦ ἀνθρώπου ξέμαθε νὰ ὁρᾷ καὶ νὰ ἀκούῃ καὶ ἡ γλῶσσα φλυαρεῖ δίχως νὰ ... λέῃ τὰ πράγματα μὲ τὸ ὄνομά τους. Ἡ πολιτιστικὴ ἔκφραση (θηρησκεία, θέατρο, ἀρχιτεκτονικὴ) ἀπώλεσε τὴ ζωτικότητα καὶ τὴ λειτουργικότητά της, καθὼς ἡ χριστιανικὴ θεολογία ὑποκατέστησε τὴν Φιλοσοφία καὶ ἀντικατέστησε τὸ Λόγον μὲ τὸ ἄ-λογο τῆς πίστεως. Αἰῶνες τώρα σερβίρεται... κουτόχορτο, τὸ ὁποῖο πολλὴ συχνὰ «χάφτεται», καθὼς ἡ διατύπωση τῶν scriptorum κατασκευάζεται μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια.

Στὴ συνέχεια παρατίθεται συλλογὴ ἀποσπασμάτων, ὅπου τὸ ψεῦδος πριμοδοτεῖται λεκτικά, ἐνῷ ἡ ἀλήθεια ὑπολάνθάνει. Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές παρατίθενται εἰκόνες.

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΩΣ ΜΑΘΗΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Το εγχειρίδιο τών μαθητῶν, πού περιέχει τήν εἰκόνα, εἶναι τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσας. Κι ἐδῶ Θρησκευτικά;

ΝΕΟΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΑ ΝΕΟΠΑΓΑΝΙΣΜΟΣ

Εἶναι ἰδιαίτερα λυπηρό καί ἄδικο νά προσπαθοῦν μερικοί νεοειδωλολάτρες νά βάλλουν ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ὀνόματι δῆθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νά ἀγνοοῦν τήν ἱστορική πραγματικότητα, αὐτή τῆς «ἀλληλοπερικώρσης» Ἑλληνισμοῦ καί Χριστιανισμοῦ...

Δέν βγάζουμε τὸ «ἀλληλοπερι» νὰ τὸ ἀλλάξουμε μὲ τὸ «ἀνα», νὰ γίνῃ ἀναχώρηση Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, «ἐξω ἀπὸ ὅδω καὶ μακρονά»;

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ «Χριστιανισμός & Εὐρώπη»

«... Μήπως ὅμως ὁ χριστιανισμός εἶναι μὲν ὁ δημιουργός τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ ἀποτελεῖ πιά παρελθόν; Τί ἔχει πλεόν νά προσφέρει στή σημερινή Εὐρώπη, ὅπου δέν ὑπάρχουν πιά βάρβαροι, πού ἔχει ὡς πρῶτο λικό τῆς ἀστερά τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν κανόνα δικαίου;»

Καλὰ «τοὺς τὴν ἔλεγε», ἀλλὰ... ἔληγε ... ἡ θητεία του.

Ποιὸς εἶπε πὼς δέν ὑπάρχουν πιά βάρβαροι; «Πιπερί στοὺ στόμα.»

Τί ἔιδους πρότυπο κοινωνικότητας εἶναι ἡ Ἁγία Τριάδα; Πατήρ-Υἱὸς καὶ Πνεῦμα ἁγίου, μητέρα δὲν βλέπω. Τρεῖς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας βλέπω, μητέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν βλέπω. Ἀγαπλις καὶ φιλιὰ μεταξὺ ἀποστόλων» ναι, βλέπω· κοπέλλα δὲν βλέπω. Νυμφίό βλέπω· νυμφὺ· λα δὲν βλέπω. Ἀδελφες, κορες, ξαδέλφες ὑπάρχουν; Τί σὺ καλὸ! Μόνο κατ' ὄνομα (...τε ...ἐπωνυμιον) εἶναι ἡ «Ἁγία Τριάδα» θηλυκή;

Ἡ τοιχοδομία τοῦ ναοῦ Μεταμορφώσεως Βόλου. Βρίσκεται στὸ λόφο Ἐπισκοπῆς, ὅπου ἔχουν κτισθῇ τέσσερις ἀκόμη βυζαντινοὶ ναοί, ὅλοι μὲ ἐνσωματωμένα ἀρχαῖα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Μάρμαρα «σὲ δεύτερη χρῆση»

Τὸ σύνολο τῶν ἀρχαίων ναῶν τῆς πατρίδας μας –σὲ ἐκτέλεση τοῦ «ἐς ἔδαφος φέρειν» τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων– κατεδαφίστηκε καὶ στὴ θέση τους ἀναγέρθηκαν χριστιανικοὶ ναοὶ καὶ μονὲς μὲ χρῆση τῶν ἀρχαίων μελῶν ὡς δομικῶν ὑλικῶν. Σὲ σχετικὰ ἀφιερῶματα παλαιότερων τευχῶν τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχουν παρουσιασθῇ οἱ καταστροφές στὴ Θεσσαλονίκη (τ. 272-273), στὴ Ρόδο (τ. 273), στὴ Βέροια καὶ στὴ Σάμο (τ. 275), στὴ Μονὴ Δαφνίου (τ. 277), στὴ Μονὴ Πεντέλης (τ. 278), στὴν Ἐλευσίνα (τ. 279), κ.ἄ. Στὸ παρὸν ἄρθρο παρουσιάζονται σημαντικὲς καταστροφές τῶν χριστιανῶν σὲ ἀρχαίους ἐλληνικοὺς ναοὺς τῆς Μαγνησίας, ποὺ ἀνήκουν στὴ δικαιοδοσίᾳ τῆς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ.

Ὁ κ. Χριστόδουλος, ἀναφερόμενος στὶς καταστροφές, ποὺ ἔκαναν οἱ χριστιανοὶ στὰ Ἑλληνικὰ ἱερά, εἶχε –φυσικῶτα– δηλώσει πρὸ ἐτῶν ἀπὸ τηλεοράσεως ὅτι: «οἱ χριστιανοὶ ἐσεβάσθησαν τὴ λατρεία καὶ τὴ θρησκεία τῶν προγόνων τους καὶ ἐξαγίασαν τὰ ἱερά, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀφιερῶμένα στὶς εἰδωλολατρικὲς θεότητες. Τὰ ἐξαγίασαν μὲ τὸ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ὡς ναοὺς ἢ νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ ὑλικά, γιὰ νὰ γίνουν χριστιανικοὶ ναοί».

Ἑλληνορθόδοξος ἀπολογητής, ὁ ἀκαδημαϊκὸς Μ. Χατζηδάκις, εἶχε χρησιμοποιήσει ἄλλη διατύπωση: «Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν ἀρχαιότητα πιστοποιεῖται μὲ τὴ χρῆση ὑλικοῦ ἀπὸ παλαιότερα κτήρια.» («Στὰ ἵχνη τῆς Βυζαντινῆς Ἀθήνας», Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, 2001).

Διδάκτωρ ἀρχιτέκτων – ἀναστηλωτῆς τῆς περιοχῆς τῆς μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ, ἀναφερόμενος στοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς τῆς Μαγνησίας χρησιμοποίησε μίᾳ ἄλλῃ ἔκφραση, μοναδικὴ καὶ εὐρηματική: «Εἶναι κτισμένοι ἀπὸ λαξευτοὺς καὶ ἡμιλαξευτοὺς πωρόλιθους καὶ μάρμαρα, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ γλυπτὰ σὲ δεύτερη χρῆση.» (Σ. Μαμαλούκου, «Οἱ βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Μαγνησίας», ἐν Βόλῳ, τ.12).

Περιγηθῆτε λοιπὸν τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς τῆς περιοχῆς μὲ τὰ ἀγαπημένα στοὺς χριστιανοὺς καὶ «ἐξαγιασμένα» ὑλικά τους καὶ ἀπολαύστε τα σὲ «δεύτερη χρῆση»...

Ἀριάδνη Ἐλευθερίου

ΓΑΜΟΣ

Πῶς ἄρχισε, ποῦ κατέληξε

αθ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, λόγω τῆς φύσεώς της, ἡ γυναῖκα καταγινόταν μὲ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν της, τὴν προστασία τους ἀπὸ τ' ἄγρια θηρία, τὸ κρύο καὶ τὶς κακουχίες. Κατάφερνε νὰ τὰ γιατρεύῃ ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες μὲ διάφορα βότανα καὶ γιατρικά, νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴν ἀποταμίευση τῶν τροφῶν τῆς οἰκογενείας, ἐνῷ ἦταν ἐκείνη ποὺ κυφοροῦσε καὶ γεννοῦσε τοὺς ἀπογόνους τῆς φυλῆς. Ὁ ἄνδρας κυνηγὸς καὶ τροφοσυλλέκτης τὴν σεβόταν, τὴν ὑπολόγιζε καὶ ἐκτιμοῦσε τὶς σπουδαῖες ικανότητές της. Ἡ γυναῖκα περνᾷ στὴν Μυθολογία μὲ ὅλες τὶς ιδιότητες ποὺ εἶχε στὴν πρωτόγονη ἐποχή, ταυτίζεται μὲ θεότητες τῆς φύσεως, προστάτιδες τῆς εὐγονίας καὶ τῆς γονιμότητος, ὅπως ἡ μεγάλη Μητέρα Θεὰ Γαῖα, ἡ Κυρία μὲ τὰ Φίδια, ἡ Κυβέλη, ἡ Ἴσις, ἡ Ἀστάρτη κ.ἄ. Οἱ γυναῖκες γίνονται νύμφες, νεράιδες καὶ μοῦσες, ἰέρειες καὶ σίβυλλες προβλέποντας τὰ μελλούμενα. Τὴν ἐποχή τῆς Μητριαρχίας οἱ γυναῖκες κατεῖχαν μίαν ἐξαιρετικὰ μεγάλη ἐξουσία στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες. Τὸ γένος καθωρίζετο ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς γυναίκας καὶ τὰ παιδιὰ ἀνῆκαν στὴν φυλὴ τῆς μητέρας.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου, ἡ κατασκευὴ τῶν ὄπλων ἀπὸ μέταλλα καὶ οἱ πόλεμοι γιὰ τὸ ποιά φυλὴ θὰ ἐπικρατοῦσε ἐπὶ τῆς ἄλλης καθιέρωσαν τὴν ἀνδρική κυριαρχία καὶ ἔθεσαν σὲ δευτερεύουσα μοῖρα τὶς ἀσχολίες τῆς γυναίκας. Μὲ τὴν καθιέρωση τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας καὶ τὴν συσσώρευση πλούτου ἐμφανίσθηκε τὸ πρόβλημα τῆς κληρονομικῆς μεταβιβάσεως τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας. Ὁ ἄνδρας πατέρας καὶ πολεμιστὴς κατεῖχε τὰ ὅπλα, τὰ ἐργαλεῖα καὶ τοὺς δούλους καὶ ἤθελε πλέον νὰ τὸν κληρονομοῦν τὰ παιδιὰ του. Ὁ ἄνδρας προσπάθησε καὶ ἐπέβαλε σταδιακὰ τὴν κυριαρχία του ἐπάνω στὴν γυναῖκα. Οἱ ἀφηγήσεις γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἀμαζόνων φαίνεται νὰ ἔχουν κάποια σχέση μὲ τὴν ἐνοπλὴ ἀντίσταση, ποὺ πρόβαλλαν οἱ γυναῖκες τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀνδρῶν. Ὅμως στὴν διάρκεια τοῦ χρόνου οἱ ἄνδρες κατώρθωσαν νὰ τὶς ὑποτάξουν. Ἡ ἀνατροφή τοῦ μητρικοῦ δικαίου ὑπῆρξε ἡ μεγάλη κοσμοϊστορικὴ ἥττα τοῦ γυναικείου φύλου. Ἡ ἐποχή τῆς πατριαρχίας εἶχε ἀρχίσει.

ΖΕΥΓΑΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΓΑΜΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

οἰκογενειακὸς θεσμὸς πέρασε ἀπὸ πολλὰ καὶ διαφορετικὰ σχήματα. Τὴν ὁμαδικὴ κοινοβιακὴ οἰκογένεια, τὴν μητριαρχικὴ οἰκογένεια, ὅπου ἀναγνωρίζοταν μόνον τὸ γένος τῆς μητέρας, τὴν ὁμόαιμῃ οἰκογένεια, ὅπου ἀδελφία, ἀδελφὲς καὶ συγγενεῖς πρώτου καὶ δεύτερου βαθμοῦ δημιουργοῦσαν οἰκογένεια.

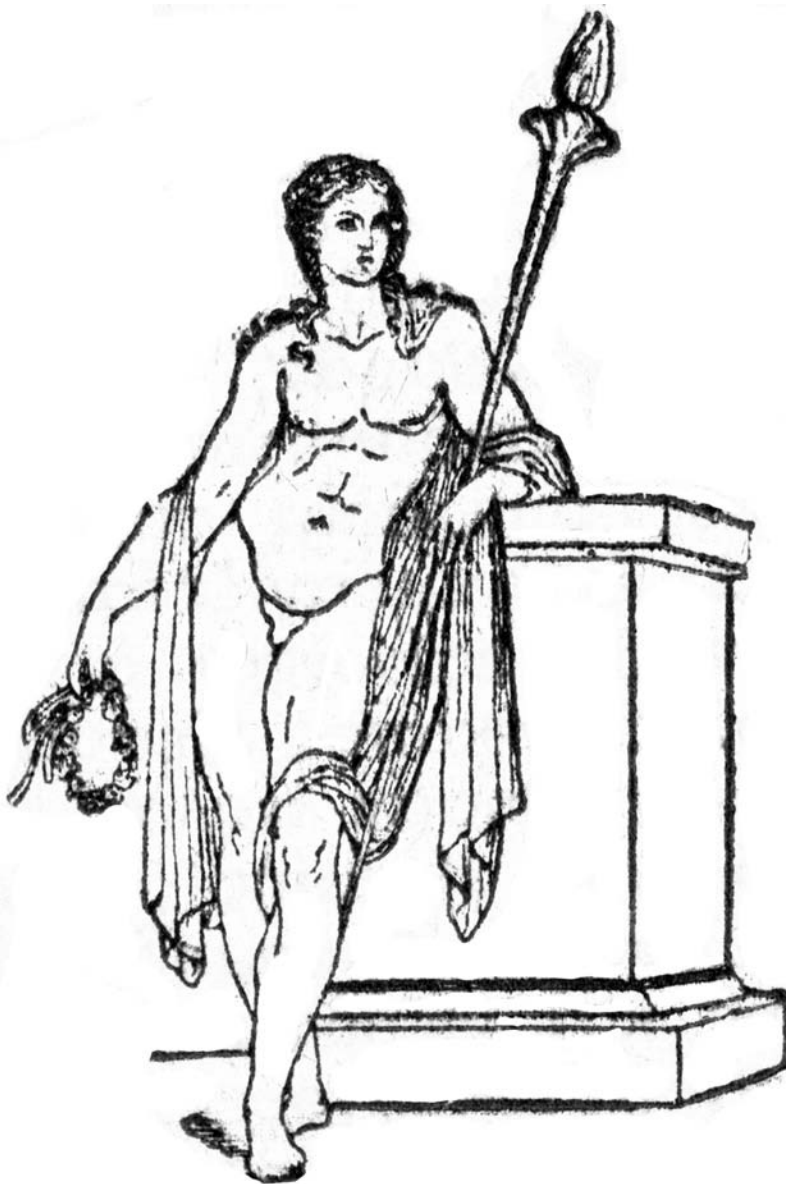
νεις, την φυλετική οικογένεια, την ζευγαρωτή οικογένεια (που μᾶς ενδιαφέρει ἄμεσα καὶ θὰ ἐξετάσουμε παρακάτω), γιὰ νὰ καταλήξῃ στὴν γνωστὴ σὲ ὅλους μας μονογαμικὴ οἰκογένεια.

Εἶναι γνωστοὶ οἱ ἱεροὶ γάμοι τοῦ Διός, ὅπως μᾶς τοὺς παρουσιάζει ὁ Ἡσίοδος: «Κι ὁ Ζεὺς, ὁ βασιλέας τῶν θεῶν, πρώτη ἔκανε γυναῖκα του τὴν Μῆτιν, ποὺ ἤξερε τὰ πιὸ πολλὰ ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς καὶ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους (...). Δεύτερη πῆρε τὴν λαμπρὴ Θέμιδα, ποὺ γέννησε τὶς Ὠρες, τὴν Εὐνομία, τὴν Δίκη καὶ τὴν ἀνθηρὴ Εἰρήνη, ποὺ φροντίζουν μὲ τὰ ἔργα τοὺς τοὺς θαλεροὺς ἀνθρώπους. Καὶ στὴν κλίνη τῆς πολύτροφης τῆς Δήμητρας ἐπῆγε, κι ἐκεῖνη γέννησε τὴν λευκοχέρα Περσεφόνη (...). Καὶ πάλι τὴν Μνημοσύνη ἀγάπησε τὴν ὁμορφομάλλα, κι ἀπ' αὐτὴν οἱ χρυσοδιάδημες γεννήθηκαν οἱ Μοῦσες (...). Καὶ πιὸ τελευταία τὴν Ἥρα θαλερὴ του ἔκανε ὁμόκλινη. Κι αὐτὴ τὴν Ἥβη, τὸν Ἄρη καὶ τὴν Εἰλείθυια ἐγέννησε, σμιγμένη στὴν ἀγάπη μὲ τὸν βασιλέα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.» («Θεογονία» 887-923.)¹ Ἐδῶ βλέπουμε τὸν βασιλέα τῶν θεῶν Δία νὰ παντρεύεται πολλὲς γυναικεῖς θεότητες, ἀλλὰ ἡ κύρια γυναῖκα του νὰ εἶναι ἡ Ἥρα, ὅπως μᾶς λέει ὁ Ἡσίοδος.

Σὲ κείμενα ὅπως αὐτὸ στάθηκε ἀργότερα ὁ Χριστιανισμός, γιὰ νὰ λοιδορήσῃ καὶ νὰ γελοιοποιήσῃ τὴν Ἑλληνικὴ Παράδοση καὶ Μυθολογία. Ὁ Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ παγκοσμίου πανθέου σπιλώθηκαν καὶ ὑβρίσθηκαν μὲ συκοφαντικὸ τρόπο ἀπ' τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὡς μοιχοὶ καὶ φαλλοκράτες, ποὺ εἶχαν πολλὲς γυναῖκες, γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦν τὰ σαρκικά τους πάθη, ἐνῷ πόρνες καὶ μοιχαλίδες ἀπεκατέστησαν ὅλες οἱ θηλυκὲς θεότητες. Αὐτὸ βεβαίως ἔχει κάποια βάση, ἀν τὸ συγκρίνουμε μὲ τὴν ἐπιλογὴ τῆς μονογαμίας καὶ τὸν μονογαμικὸ γάμο. Ἀν ὅμως συγκρίνουμε μὲ τὰ ἠθικά πιστεύω τῆς ἐποχῆς μας τὴν κοινοβιακὴ ἢ τὴν ὁμόαμη οἰκογένεια, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν σεξουαλικά ἀνώμαλοι, ἀφοῦ πατέρες δὲν ὑπῆρχαν στὴν πρώτη περίπτωσι, ἐνῷ ἡ αἰμομιξία χαρακτηρίζει τὴν δευτέρη περίπτωσι. Βεβαίως ὁ Χριστιανισμὸς τηρεῖ σιγὴ ἰχθύος γιὰ τὶς περιπτώσεις τῶν Ἑβραίων βασιλέων Σολομῶντος καὶ Δαυὶδ (Βασιλειῶν Γ', ΙΑ 1-3) καὶ ἀντιστοίχως (Βασιλειῶν Β', Ε' 6). Ὁ Σολομὼν εἶχε 700 γυναῖκες δευτέρης σειρᾶς καὶ 300 γυναῖκες πρώτης σειρᾶς ἀλλὰ παρομοίως καὶ ὁ Δαυὶδ. Τί εἶναι ὅμως ἡ περίπτωσις τοῦ Διός, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν καὶ θεαινῶν;

Εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ ζευγαρωτοῦ γάμου. Ὁ ζευγαρωτὸς γάμος εἶναι ἴσως καὶ ἡ πρώτη ἐγκαθίδρυσις τῆς τελετῆς τοῦ γάμου ὡς ἐπισημοποίησης τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ. Γράφει ἡ «Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Γυναίκας», τόμος 3ος, ἔκδ. «Παλμός», σελ. 374, κεφ. «Ζευγαρωτὸς Γάμος»: «Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ κυριαρχοῦσε ὁ ὁμαδικὸς γάμος εἶχε παρουσιασθῇ τὸ φαινόμενο τοῦ ζευγαρωτοῦ γάμου. Ὁ ἄνδρας εἶχε μίαν κύρια γυναῖκα

1. Πρόκειται γιὰ πολιτικὲς ἀξίες (ὄχι γυναῖκες-συζύγους), τὶς ὁποῖες πρῶτος ὁ Ζεὺς ἐφάρμοσε, ὅταν πῆρε τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν Κρόνο: *Μῆτις* εἶναι ἡ πολιτικὴ σκέψις, *Θέμις* εἶναι ἡ δικαιοσύνη, *Δήμητρα* εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Γεωργίας στὴν (τροφοσυλλεκτικὴ καὶ θηρευτικὴ ἔως τότε) Οἰκονομία. Ἀναφέρονται ἐπίσης ὡς σύζυγοι τοῦ Διὸς ἡ *Εὐρυνόμη*, δηλ. ἡ ἰσονομία καὶ ἡ *Μνημοσύνη*, δηλαδὴ ἡ «πολιτικὴ» παράδοσις (ἱστορικὴ μνήμη) ἀπὸ τὸ παρελθόν. (Βλέπε πλήρη ἀνάλυσιν εἰς: Ἡλία Τσατσόμοιρου, «*Ἱστορία Γενέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας - Ἀπὸ τὸν ἑλλοπα θηρευτὴ μέχρι τὴν Ἐποχὴ τοῦ Διός*», ἐπιμέλεια Δημ. Ι. Λάμπρου, ἔκδ. «Δαυλός» 1991, β' ἔκδοσις 2002.) [Σημείωσις «Δαυλοῦ».]

Ὁ πανάρχαιος θεὸς τοῦ Γάμου Ὑμέναιος, ὅπως ἀργότερα τὸν φαντάζονταν οἱ καλλιτέχνες τῆς Ἑλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἡ λέξη εἶναι συγγενὴς πρὸς τὶς λέξεις ὑμῆν-ὑμένος (πρβλ. «παρθενικὸς ὑμῆν») καὶ ὕμνος (γαμήλιο ἄσμα, ποὺ ἐπίσης ὠνομαζόταν «ὑμέναιος»). Τὸ νοηματικὸ ὑπόβαθρο τῆς λέξης ὑποδηλώνει τὸ περιεχόμενο τοῦ πανάρχαιου αὐτοῦ ἑλληνικοῦ θεσμοῦ. Ἐνδιαφέρονσα ἀπὸ ψυχολογικὴ ἄποψη εἶναι ἡ μυθολογικὴ παράδοση ὅτι τὴ νύχτα τοῦ γάμου του ὁ Ὑμέναιος καταπλακώθηκε ἀπὸ τὸ σπῆτι του καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιό - συμβολισμὸς τῆς ψυχικῆς ἀνατροπῆς, ποὺ συνεπάγεται ὁ γάμος, ὥσπου νὰ ἀποκατασταθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὴν συνειδητοποίησή της. (Τοιχογραφία τῆς Πομπηίας.)

ἀνάμεσα στίς ἄλλες γυναῖκες του καὶ ὁ ἴδιος ἦταν γι' αὐτὴν ὁ κύριος ἄνδρας ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους (...). Μὲ τὴν αὐξανόμενη περιπλοκὴ τῶν ἀπαγορεύσεων τῶν ὁμαδικῶν γάμων ἐπεκράτησε ὁ ζευγαρωτὸς γάμος. Σ' αὐτὸ τὸ στάδιο ἕνας ἄνδρας ζῆ μὲ μία γυναῖκα μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ πολυγαμία καὶ ἡ ἐνδεχόμενη ἀπιστία νὰ παραμένουν ἀποκλειστικὸ δικαίωμα τῶν ἀνδρῶν.» Ἐπομένως οἱ ζευγαρωτοὶ γάμοι καὶ ἡ ἀνδρική πολυγαμία σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν γάμων εἶναι ἕνα φαινόμενο, ποὺ χαρακτηρίζει μία μεγάλη περίοδο τῆς ἐξελίξεως τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ καὶ ἀναδεικνύει τὴν ἐπικράτηση τῆς πατριαρχίας στίς ἀνθρώπινες κοινωνίες. Ἐπομένως καὶ οἱ γάμοι μεταξὺ τῶν θεῶν-θεαινῶν, ὅπως διασώθηκαν στίς μυθολογίες ὅλων τῶν λαῶν, χαρακτηρίζουν τίς ἀνθρώπινες κοινωνίες καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς τους.

Ὅμως ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου ὡς ἐπισημοποίησης τῆς οἰκογενείας φαίνεται ὅτι εἶναι μία ἑλληνικὴ καινοτομία. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία ὁ Γάμος ἢ Ὑμέναιος εἶναι θεὸς καὶ μάλιστα υἱὸς τοῦ θεοῦ Ἐρωτος, μᾶς ἀναφέρει ὁ Νόννος («Διονυσιακά», ραψωδία Μ 402).

Ὁ Ἀθήναιος (Α 9 α-β) ἀναφέρει ὅτι ὁ Φιλόξενος ἔψαλε γαμήλιον ᾄσμα ποὺ ἀρχίζει: «Γάμε λαμπρότατε τῶν θεῶν, τοὺς πάντες ψυχαγωγεῖς.» Ἦταν δὲ διθυραμβοποιός. Κατὰ τὸν Λιβάνι οἱ συγγενεῖς τῶν μνηστευομένων ἀποκαλοῦσαν τὸν θεὸ Γάμο «ὡς ὄντα πατέρα ἀνθρώπων». Ὁ Εὐριπίδης στίς «Τρωάδες» (310-314, 324-328) παρουσιάζει τὴν Κασσάνδρα μετὰ τὴν πτώση τῆς Τροίας νὰ χορεύει καὶ νὰ τραγουδᾷ γιὰ τὸν μελλοντικὸ τῆς γάμο μὲ τὸν κατακτητὴ Ἀγαμέμνονα: «ὦ Ὑμέναιε, Ὑμέναιε ἀφέντη. Μακάριος ὁ γαμπρός.» Σύμφωνα μὲ τὴν μαθηματικὴ θεωρίαν τῶν Πυθαγορείων μὲ τὸν θεὸ Γάμο καὶ τὴν Ἀφροδίτη ταυτιζόταν ἡ ἑξάδα (Στοβαῖος, «Ἀνθολογία» Α' 22.3). Παραστάσεις τοῦ θεοῦ Γάμου μὲ θηλυκὴ μορφή ὑπάρχουν σὲ πολλὰ ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ νομίσματα.

Ἄς ἔρθουμε στὴν μονογαμικὴ οἰκογένεια («Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Γυναίκας», σελ. 377, κεφ. «Ἡ μονογαμικὴ οἰκογένεια»): «Ἡ μονογαμικὴ οἰκογένεια προῆλθε ὡς ἐξέλιξη ἀπὸ τὴν ζευγαρωτὴ οἰκογένεια καὶ ἡ ὀριστικὴ ἐπικράτησίς της εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τοῦ σημερινοῦ μας πολιτισμοῦ. Βασίζεται στὴν κυριαρχία τοῦ ἀνδρα μὲ κύριο σκοπὸ τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν μὲ ἀδιαμφισβήτητὴ πατρότητα. Ἡ πατρότητα αὐτὴ ἀπαιτεῖται, ἐπειδὴ τὰ παιδιά μέλλουν νὰ γίνουν νόμιμοι φυσικοὶ κληρονόμοι καὶ κάτοχοι τῆς πατρικῆς περιουσίας. Διαφέρει ἀπ' τὸν ζευγαρωτὸ γάμο, διότι παρουσιάζει μεγαλύτερη σταθερότητα τοῦ γαμήλιου δεσμοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ πιά νὰ λυθῇ μὲ τὴν θέληση τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους. Μόνον ὁ ἄνδρας μπορεῖ νὰ λύσῃ τὸν δεσμὸ καὶ νὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του. Ἄν ἡ γυναῖκα ἀπιστήσῃ τιμωρεῖται αὐστηρότερα ἀπ' ὅσο θὰ τιμωροῦνταν σὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐποχή.»

Πρώτῃ περίπτωσι μονογαμικοῦ ζευγαριοῦ, ποὺ ἐμφανίζεται στὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, εἶναι ὁ Ὁρφέας καὶ ἡ Εὐρυδίκη. Ὁ μύθος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ὁρφέας κατέβηκε τίς πύλες τοῦ ᾍδη, γιὰ νὰ φέρῃ πίσω στὴν ζωὴ τὴν ἀγαπημένην του σύζυγο Εὐρυδίκη. Ὁ Ὁρφέας κατὰ τὴν ἀνάδοξο του γοήτευσε μὲ τὴν θείαν μουσικὴν του τὰ τέρατα τοῦ κάτω κόσμου. Τότε ὁ Ἄδης καὶ ἡ Περσεφόνη συγκατατέθηκαν νὰ ἐπιστρέψῃ ἡ Εὐρυδίκη στὸ φῶς, ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ μὴν τὴν δῇ ὁ σύζυγός της, μέχρι νὰ ἐγκαταλείβουν μαζὶ τὸ βασιλεῖο τῶν νεκρῶν. Ἀλλὰ καθὼς βάδιζαν πρὸς τὴν ἔξοδο, λόγῳ τοῦ μεγάλου τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν σύζυγό του, ὁ Ὁρφέας δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἔστρεψε τὸ

Χάλκινη προτομή της Σαπφούς της Λεσβίας, της μεγαλύτερης ποιήτριας της Αρχαιότητας, «δέκατης Μούσας» κατὰ τὸν Πλάτωνα. Ὑμνησε τὸν θεσμὸ τοῦ γάμου μὲ τοὺς γλυκύτερους στίχους της, ἀπέκτησε κόρη, τὴν Κλεΐδα, τὴν ὁποία ὕμνησε τρυφερότατα καὶ τέλος ἐρωτεύτηκε τὸν Φάωνα, χάριν τοῦ ὁποίου αὐτοκτόνησε. Κι ὅμως ὁ Χριστιανισμὸς τὴν συκοφάντησε ὡς ὁμοφυλόφιλη, γιατί ξεφενγε ἀπὸ τὸ γυναικεῖο χριστιανικὸ μοντέλλο: ἵδρυνε σχολή, ὅπου δίδασκε τὴν Ποίηση καὶ τὴ Μουσικὴ στίς νεαρὲς συμπατριώτισσές της. (Museo Nazionale, Νεάπολη.)

βλέμμα του προς αυτήν. Τότε ἡ Εὐρυδίκη ἐξαφανίσθηκε διὰ παντός, καὶ μάταια ὁ Ὀρφέας θὰ τὴν ἀναζητῇ αἰωνίως.

ΟΜΗΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ενὶ στοὺς ἀνατολικοὺς καὶ εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἐπικρατοῦσαν διάφορα πολυγαμικά σχήματα, τὴν ἴδια ἐποχὴν σὲ ἀρκετὲς πολιτεῖες τῆς Ὀμηρικῆς Ἑλλάδος εἶχαν ἐπικρατήσῃ οἱ ζευγαρωτοὶ γάμοι καὶ ἡ μονογαμία. Ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια ἀποτελοῦσαν τὸν ἱερώτερον ἴσως θεσμὸν τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς. Ἡ διάλυσις τοῦ ἦταν ἀπὸ τὸ ἀδύνατον. Ἡ γυναῖκα εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς τοῦ γαμπροῦ, ἀλλὰ ἔπρεπε ἀπαραιτήτως νὰ ὑπάρχῃ ἡ συγκατάθεσις τῶν γονέων τῆς. Ὁ ὑποψήφιος γαμπρὸς προσφέροντας δῶρα προσπαθοῦσε ν' ἀποσπάσῃ τὴν εὐνοία τῶν γονέων τῆς. Ὁ πατέρας τῆς νύφης πρόσφερε στὸν γαμπρὸ τὰ «μεῖλια», τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν κατὰ κάποιον τρόπο τὴν πρώτη καὶ στοιχειώδη ἀρχὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς προίκας. Οἱ συζυγικὲς σχέσεις βασιζόνταν στὸν ἀμοιβαῖο ἔρωτα καὶ στὴν ἐκτίμησι τῶν δύο συζύγων. Οἱ γάμοι ἀπὸ τὴν Ὀμηρικὴ ἐποχὴ γίνονταν κατὰ τὴν διάρκειά τῆς πανσελήνου, διότι ἡ σύνοδος τῶν τριῶν οὐρανίων σωμάτων συμβόλιζε τὸ αἴσιο μέλλον τοῦ γάμου. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Νουμηνίας (Νέας Σελήνης) τελοῦνταν τὰ *Θεογάμια*, ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ ἱεροῦ γάμου Διὸς-Ἥρας καὶ Περσεφόνης-Πλούτωνος. Ἡ σελήνη καθορίζει τὸν κύκλο καὶ τὰ ἔμμηνα τῶν γυναικῶν παίζοντας μεγάλο ρόλο στὴν σύλληψη καὶ στὴν γέννηση. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἄρτεμις-Σελήνη ἦταν μετὰ τὴν Ἥρα ἡ προστάτιδα θεὰ τοῦ γάμου. Ὁ Ἀγαμέμνων ὀρίζει νὰ γίνουν οἱ γάμοι τῆς Ἰφιγένειας μὲ τὸν Ἀχιλλέα κατὰ τὴν διάρκειά τῆς πανσελήνου, «ὅταν σελήνης εὐτυχῆς ἔλθῃ κύκλος» (Εὐριπίδης «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι» 717). Ὁ ἄντρας ἦταν ὁ ἥλιος, ποὺ μὲ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς του θὰ φώτιζε τὴν γυναῖκα-σελήνη.

Ὁ Τρωικὸς πόλεμος ξεκίνησε μὲ ἀφορμὴ τὴν προσβολὴ τοῦ γαμήλιου θεσμοῦ, ὅταν ὁ Πάρις ἔκλεψε (μὲ τὴν συγκατάθεσίν τῆς) τὴν ὁμορφὴ Ἑλένη, ποὺ ἦταν παντρεμένη μὲ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Μενέλαο.

Κατὰ τὴν διάρκειά τῶν μαχῶν ὁ Ἀχιλλέας παντρεύτηκε τὴν αἰχμάλωτή του καὶ σκλάβαν Βρισηίδα. Ὅταν ὁ Ἀγαμέμνων τοῦ πῆρε ὡς λάφυρο τὴν σύζυγό του, ἐκεῖνος σταμάτησε νὰ πολεμᾷ. (Ἰλιάς Α' 335-340, Β' 685-690.) Ὁ Ἀχιλλέας ἀρνήθηκε τὴν πρότασι τοῦ Ἀγαμέμνονος, ποὺ τοῦ ἔδινε νὰ διαλέξῃ καὶ νὰ παντρευτῇ μία ἀπὸ τὶς τρεῖς κόρες του καὶ πλοῦτο ἀμύθητο, διαλύοντας τὴν ἑριδα μεταξὺ τους. «Κι ὅταν στὸ Ἄργος ἀφίχθου-με τὸ Ἀχαικό, μαστὸ τῆς γῆς, γαμπρός μου νὰ γίνῃ (...). Τρεῖς δε μοῦ εἶναι θυγατέρες στὸ γεροκοντισμένο μέγαρο, ἡ Χρυσόθεμις, ἡ Λαοδίκη καὶ ἡ Ἰφιάνασσα, ὅποια ἀπ' αὐτὲς τοῦ εἶναι ἀρεστὴ γυναῖκα χωρὶς δῶρα ἅς ἄγῃ στὸν οἶκο τοῦ Πηλέως. Κι ἐγὼ δῶρα θὰ δώσω πάρα πολλὰ, ὅσα οὐδέποτε ἄλλος ἔδωσε στὴν θυγατέρα του.» (Ἰλιάς Ι 141-147.) Ὁ Ἀχιλλέας, πιστὸς στὴν σύζυγό του, θὰ τοῦ ἀπαντήσῃ: «Μὰ κάθε ἄνδρας ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων τὴν δικήν του φιλεῖ καὶ κήδεται, ὅπως κι ἐγὼ μ' αὐτὴν ὁλόψυχα εἶμαι ἐρωτευμένος, ἂν καὶ μὲ τὸ δόρυ τὴν ἀπέκτεῃ.» (Ἰλιάς Ι 341-343). Ἡ γυναῖκα τῆς Ὀμηρικῆς Ἑλλάδος εἶχε ὡς μέγιστο ὄρκο τῆς τὸ «κουρίδιον λέχος», δηλαδὴ τὴν νόμιμη συζυγικὴ κλίνη.

Ἡ Ἀνδρομάχη παρακαλεῖ τὸν σύζυγό της Ἑκτορα νὰ μὴν πολεμήσῃ μὲ τὸν Ἀχιλλέα καὶ τοῦ τονίζει ὅτι εἶναι τὸ πᾶν γι' αὐτήν: «Ἐκτορ, σὺ μοῦ εἶσαι πατέρα καὶ σεβασμία

μητέρα και ἀδελφός, σὺν καὶ θαλερός μου συγκάτοικος.» (Ίλιάς Ζ 429-430.) Ὁ ἀτελείωτος γόος-θρήνος της γιὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀγαπημένου της συζύγου Ἐκτορος ἔκανε ἑκατομμύρια ἀνθρώπους νὰ συγκινηθοῦν μέσα ἀπ' τὶς σελίδες τοῦ ὁμηρικοῦ ἔπους. (Ίλιάς Ω 725-759.) Τὰ ἴδια αἰσθήματα ἀντικατοπτρίζονται στὰ ζευγάρια Λαοδάμειας-Πρωτεσίλαου, Ἀλκίνοου-Ἀρήτης, Ὀδυσσέας-Πηνελόπης. Ἐξ ἄλλου ἡ στοργὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά τους ἦταν μεγάλη καθὼς καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὁ μεγαλύτερος ὄρκος τοῦ Ὀδυσσέως ἦταν στὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ του Τηλεμάχου. Καὶ ὁ παπποῦς Λαέρτης, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀποδημίαν τοῦ Τηλεμάχου, σταμάτησε νὰ τρώῃ καὶ νὰ πίνῃ: «Λένε πὼς οὔτε ἔφαγε οὔτε ἔπινε ὡσαύτως, οὔτε τὰ ἔργα ἐπέβλεψεν, ἀλλὰ μὲ στεναγμὸ καὶ γόο κάθεται ὀδυρόμενος, καὶ φθίνει ἀπ' τὰ ὅσῃα του τὸ δέριμα.» (Ὀδύσεια π 143-144.) Παρομοίως καὶ ἡ Πηνελόπη, ὅταν ἔμαθε γιὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τηλεμάχου. Ὁ Ὀδυσσεὺς κατέβηκε στὸν Ἄδη, γιὰ νὰ δῇ καὶ νὰ συναντήσῃ τὴν ἀγαπημένην του μητέρα. Κάθε παραμέλησις ἢ ἀδικία τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἦταν καταδικαστέα ἀπὸ τὴν κοινωνίαν καὶ τιμωροῦνταν ἀπὸ τὶς Ἑρινύες. Ἡ πολυτεκνία ἦταν θεῖο δῶρο, ἐνῶ ἡ ἀτεκνία ἀποτελοῦσε μεγάλην συμφορὰ.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΕΥΓΟΝΙΣΜΟΣ

Ἄν τελετὴ ὁ γάμος δὲν εἶχε ποτὲ θρησκευτικὸ χαρακτῆρα καὶ δὲν τελοῦνταν ποτὲ μέσα σὲ ναό. Ὁ γάμος ἦταν μία καθαρὰ πολιτικὴ πράξις καὶ γινόταν στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἡ ἐκάστοτε πολιτεία λάμβανε μέτρα νομοθετικῆς προστασίας τοῦ θεσμοῦ. Ὁ Πλάτων («Νόμοι» Δ' 721) λέει ὅτι «οἱ περὶ τῶν γάμων νόμοι πρέπει νὰ κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, διότι ἀποτελοῦν τὴν βάση κάθε εὐνομούμενης πολιτείας». Κύριος σκοπὸς τοῦ γάμου σὲ ὅλες τὶς ἐποχὰς ἦταν ὁ εὐγονισμός. Οἱ Πυθαγόρειοι φιλόσοφοι θεωροῦσαν τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογενείας ἱερό. Μετὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωες κατὰ σειρὰν τιμοῦσαν τὴν οἰκογένειαν: «Καὶ τοὺς γονεῖς νὰ τιμᾷς, ὡς καὶ ὄσους ἐκ γενετῆς πρὸς ἐσένα πρόσκεινται.» («Χρυσὰ Ἐπη τῶν Πυθαγορείων», στ. 4.) Ἡ Πυθαγόρεια κοινότητα ἔδινε μεγάλην σημασίαν στὸν εὐγονισμὸ καὶ τὴν προγεννητικὴν ἀγωγήν: «Επίστευαν ἐπίσης ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τεκνοποιοῦν πρέπει νὰ λαμβάνουν μεγάλην πρόνοιαν γιὰ τοὺς μελλοντικοὺς ἀπογόνους. Πρώτη καὶ μεγίστη πρόνοια κατὰ τοὺς Πυθαγορείους εἶναι νὰ παρέχῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ πρὸς τεκνογονίαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἔχει ζήσῃ σωφρόνως καὶ ὑγιεινῶς καὶ ἔτσι συνεχίζει νὰ ζῇ, χωρὶς νὰ παραχορταίνῃ μὲ τροφὴν ἀκαίρως οὔτε νὰ δέχεται τροφὰς τέτοιες, μὲ τὶς ὁποῖες οἱ συνήθειες τῶν σωμάτων καθίστανται χειρότερες, οὔτε βέβαια νὰ μεθύῃ ποὺ εἶναι χειρότερο ὅλων. Διότι παραδέχονταν ὅτι ἀπὸ μία φαύλη καὶ μὴ ἁρμονικὴ καὶ ταραχώδη φύσιν διεφθαρμένα γίνονται τὰ σπέρματα.» (Ἰαμβλίκου, «Περὶ Πυθαγορικοῦ Βίου», 211.) Παρομοίως ὁμοίει καὶ ὁ Πλάτων στοὺς «Νόμους» ΣΤ' Ε'.

Στὴν Μήδεια τοῦ Εὐριπίδου ἡ τραγικὴ μάνα καὶ φόνισσα τῶν παιδιῶν της ἀποδίδει τὸ ἔγκλημα στὴν μητέρα της καὶ στὶς κακὰς σκέψεις της ἀλλὰ καὶ στὴν ἑλλειψιν καλοσύνης, ὅσο τὴν κυφοροῦσε στὴν μήτρα της: «Ἄχ! Κόσμε! Μακάρι ἐσένα ὑπαίτιον νὰ θεωροῦσα, γιὰ ὅ,τι σὲ μένα ἔκανα κακό, ποὺ ὅμοιο δὲν στάθηκε ὡς τώρα, ἀλλὰ τὴν μάνα μου φταίχτρα θὰ πῶ καὶ ὑπαίτια, διότι σὰν στὰ κατάψυχρά της σπλάχνα μὲ κυφοροῦσε, μονάχα τοῦ κακοῦ τὴν σκέψιν ἄφηνε νὰ μὲ φθάνη, καὶ συμφορὰς νὰ γίνω ἐγὼ ἢ αἰτία νὰ ῥθοῦν, καὶ ἄξια γιὰ τοῦτες νὰ θρηνήσω νὰ εἶμαι.»

Στὴν Δωρικὴ Σπάρτῃ ἐπικρατοῦσε ἓνα εἶδος ζευγαρωτοῦ καὶ μονογαμικοῦ γάμου. Οἱ νεαρὲς Σπαρτιάτισσες φοροῦσαν κοντὸ χιτῶνα καὶ συναναστρέφονταν ἐλεύθερα μὲ τοὺς νέους, ἐρωτεύονταν καὶ παντρεύονταν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων τοὺς σὲ ἡλικία 23-25 ἐτῶν. Αὐτό, διότι οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ὥριζαν ρητῶς ὅτι ἡ Λάκαινα παρθένα ἔπρεπε ἀπ' τὸ 7ο ἔτος τῆς ἡλικίας της νὰ γυμνάζεται κάτω ἀπὸ αὐστηρὴν πειθαρχεῖα στὴν πάλῃ, στὸν δρόμο καὶ στὶς ρίψεις, γιὰ νὰ δυναμώνῃ τὸ σῶμα της, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ φέρῃ στὸν κόσμον γερὰ καὶ ἱκανὰ παιδιά, ποὺ θὰ ὑπερασπισθοῦν τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἐστία. «Παρατάνε ἐκείνες τὰ σπίτια τοὺς καὶ μὲ ξέσκεπα τὰ μηρία τοὺς καὶ μὲ τὰ πέπλα ἀνεμίζοντας γυμνάζονται στὰ στάδια καὶ στὶς παλαίστρες μαζί μὲ τ' ἀγόρια.» (Εὐριπίδης, «Ἀνδρομάχη», 597-598.) Κύριος προορισμὸς τῆς παντρεμένης Σπαρτιάτισσας ἦταν ἡ γέννησις καὶ ἡ ἀνατροφὴ παιδιῶν μὲ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ προσόντα. Ἀγόρια ἔξυπνα, ὑγιῆ, εὐρωστα, μὲ ἀνδρεία καὶ πατριωτισμὸν μέχρι αὐτοθυσίας καὶ κορασίδες μὲ ὑγεία, χάρι, ὁμορφιά, μὲ δυνατὴ σωματικὴ διάπλαση, κατάλληλες γιὰ σύζυγοι καὶ μητέρες, ἀντάξιες τῆς Σπάρτης. Ὅταν ἡ Γοργώ, ἡ σύζυγος τοῦ Λεωνίδα, ρωτήθηκε ἀπὸ κάποια γυναῖκα τῆς Ἀττικῆς «Γιατί μόνον ἐσεῖς οἱ Λάκαινες ἀσκεῖτε ἐξουσία πάνω στοὺς ἄνδρες σας;», ἐκείνη ἀπάντησε: «Διότι εἴμαστε καὶ οἱ μόνες ποὺ γεννᾶμε ἄνδρες.» Ὅταν ὁ Λεωνίδας ἐφευγε γιὰ τὴν θυσία στὶς Θερμοπύλες, ἐκείνη τὸν ρώτησε, τί νὰ κάνῃ καὶ ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε: «Νὰ παντρευτῆς καλὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ γεννήσῃς καλὰ παιδιά.» (Πλούταρχος, «Λακωνίων Ἀποφθέγματα», Γοργώ, 6.) Στὴν Σπάρτῃ ἐδιώκετο ποινικῶς ἡ ὀψιγαμία (ἡ λάθος ἡλικία τῶν νεονύμφων), ἡ κακογαμία (ἀταίριαστοι γάμοι), καὶ ἡ ἀγαμία. Οἱ ἄτεκνοι γάμοι διαλύονταν ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ οἱ γυναῖκες ξαναπαντρεύονταν. Οἱ γάμοι μεταξὺ ξένων (Ελλήνων ἀπὸ ἄλλες πόλεις) ἀπαγορεύονταν αὐστηρῶς. Ὅσο γιὰ γάμους μὲ βαρβάρους οὔτε λόγος γινόταν.

Στὴν Ἀθήνα ἡ μονογαμία ἦταν θεσμὸς ἀρχαιότατος. Κατὰ τὸν Εὐστάθιο («Σχόλια εἰς Ἰλιάδα» Σ 1156, 41) «Γάμους γὰρ καὶ ὑμεναίους ἐν Ἀθήναις πρῶτους ἀχθῆναι ὑπὸ Κέκροπος» καὶ τὸν Ἀθήναιο (Π' 555d) «Ἐν δὲ Ἀθήναις πρῶτος Κέκροψ μίαν ἐνὶ ἔξευξεν, ἀνέδην τὸ πρότερον οὐσῶν τῶν συνόδων καὶ κοινογαμίων ὄντων», δηλαδὴ ὁ πρῶτος ποὺ καθιέρωσε τὸν μονογαμικὸν γάμον στὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἦταν ὁ μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Κέκροψ.

Ἡ πολιτικὴ νομοθεσία τῆς Ἀθήνας ὀρίζει ὡς ἀρχηγὸ τῆς οἰκογενείας τὸν πατέρα. Ἡ γυναῖκα ἐδῶ εἶναι πῶς περιορισμένη. Ὁ γάμος ἦταν ἱερός, ζήτημα τιμῆς γιὰ τὴν συγκράτησιν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Κι ἐδῶ ἡ ἀγαμία ἐδιώκετο ποινικά. Ὁ Πλάτων («Νόμοι» ΣΤ') προτείνει χρηματικὸν πρόστιμον στοὺς ἀγάμους.

Στὴν Θράκῃ ἐπικρατοῦσε ἡ πολυγαμία: Θοῤῥξ ποὺ νυμφευόταν λιγώτερες ἀπὸ πέντε γυναῖκες θεωρεῖτο ἀνάξιος τιμῆς καὶ ἀνυμναιὸς.

Η ΓΑΜΗΛΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

ἡ τελετὴ τοῦ γάμου ἦταν τρεῖς: Τὰ «προτέλεια» ἢ «προγάμια», ὁ «κυρίως γάμος» καὶ τὰ «ἐπαύλια». Πρὶν τὴν τελετὴν τῶν προτελείων δινόταν ἡ «ἐγγύησις», ὁ σημερινὸς ἀρραβῶνας. Στὴν τελετὴ αὐτῇ, ποὺ γινόταν στὸ σπίτι τῆς νύμφης, κανονιζόταν ἡ προῖκα, ἕνας θεσμὸς ποὺ καθιερώθηκε τὸν 8ο π.Χ. αἰῶ-

Πανάρχαια παράσταση της θεάς Μητέρας (δεξιά), πρὸς τὴν ὁποία σπεύδουν γυναῖκες χορεύοντας, γὰρ νὰ τῆς ἀναγγείλουν κάποιο χαρμόσυνο γεγονός σχετικὸ μὲ τὴν ιδιότητά της ὡς προστάτιδας τοῦ θεομοῦ τοῦ γάμου. (Μικρογραφία πάνω σὲ χρυσὸ δακτυλίδι τῆς Μινωικῆς περιόδου. Μουσεῖο Ἡρακλείου.)

να. Ήταν τὸ κυριώτερο καὶ νομιμώτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ γάμου, ἀφοῦ ἐξασφάλιζε τὴν νύφη, διότι σὲ περίπτωση διαζυγίου ἢ μοιχείας ὁ γαμπρὸς ἐπέστρεφε τὴν προῖκα. Τὴν ἡμέρα τῶν προτελείων (παραμονὴ τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου) οἱ Ἀθηναῖοι γονεῖς ὠδηγοῦσαν τὴν νύφη στὴν Ἀκρόπολη, ὅπου πρόσφεραν θυσία ἢ σπονδὴ στὴν θεὰ Ἀθηνᾶ (Σουίδα, λήμ. «Προτέλεια»). Οἱ νύφες ἀφιέρωναν στὴν Ἀθηνᾶ (σὲ ἄλλες πόλεις στὴν Ἀρτέμιδα ἢ στὴν Ἥρα) τὰ παιδικὰ τους παιχνίδια καὶ μία πλεξούδα ἀπὸ τὰ μαλλιά τους, διότι μὲ τὸν γάμο ἀποχαιρετοῦσαν τὴν ἀθώα παιδική τους ζωὴ. Μετὰ ἀκολουθοῦσε ἡ «λουτροφορὰ», τελετὴ ἐξαγνισμοῦ τῆς νύφης μὲ νερό, ποὺ ἔφερναν ἀπὸ τὴν ἱερὴ πηγὴ τοῦ τόπου. Ὁ γαμπρὸς λουζόταν κι αὐτὸς σὲ ποτάμι συνοδεῖα τῶν φίλων του καὶ τοῦ «παρόχου» (κουμπάρου). Τὸ νερὸ ἔφερναν φίλες τῆς νύφης σὲ πομπὴ μὲ ἤχους αὐλῶν καὶ δᾶδες. Τὴν ἐπομένῃ νωρὶς τὸ ἀπόγευμα γινόταν ὁ κυρίως γάμος στὸ σπίτι τῆς νύφης, ποὺ ἦταν στολισμένο μὲ φύλλα ἐλιάς καὶ δάφνης, ἐνῶ οἱ αὐλητρίδες ἔπαιζαν τοὺς αὐλοὺς τους. Ἡ νύφη ἦταν καλυμμένη στὸ πρόσωπο μὲ τὸ πέπλο. Ὅπως καὶ σήμερα, φοροῦσε λευκὰ ροῦχα, γιὰ νὰ ἀναδείξει τὴν παρθενία της καὶ τὴν ἀγνότητά της, ἐνῶ ὁ γαμπρὸς φοροῦσε κι αὐτὸς λευκὰ καὶ ἦταν στεφανωμένος μὲ ἄνθη. Ἀκολουθοῦσε τὸ γαμικὸ γεῦμα, καὶ στὸ κέντρο τοῦ τραπεζιοῦ ὑπῆρχε ἕνας μεγάλος «πλακοῦς» ἢ «σησαμῆ» (παστέλι), στολισμένος μὲ ρόδια, σύμβολα γονιμότητος. Ἡ ἐπικύρωση τοῦ γάμου γινόταν, ὅταν ὁ γαμπρὸς ἔπιανε τὸ χέρι τῆς νύφης («*χεῖρ' ἐπὶ καρπῶ*»). Τὸ βράδυ ὁ γαμπρὸς μὲ τὴν συνοδεία τοῦ παρόχου μετέφεραν τὴν νύφη στὸ πατρικὸ του σπίτι μὲ ἄμαξα, ποὺ ἔσερναν δύο βόδια. Ἀκολουθοῦσε πομπὴ μὲ συγγενεῖς καὶ φίλους μὲ ἀναμμένες δᾶδες καὶ τραγουδοῦσαν τὸν «*ὑμέναιον*», συνοδεῖα αὐλῶν καὶ κιθάρας. Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ οἱ γονεῖς του ἔρραιναν τὴν νύφη μὲ καρπούς (φουντούκια, καρύδια, ξερὰ σύκα, σταφίδες), ἐνῶ προσέφεραν στὸ ζεῦγος πλακοῦντα καὶ ἕνα κυδῶνι, σύμβολο κι αὐτὸ γονιμότητος. Τὰ τραγούδια τοῦ ὑμέναιου ἠχοῦσαν μέχρι πρωΐας ἔξω ἀπ' τὸ δωμάτιο τοῦ ζευγους. «*Τοῦ σπιτιοῦ ψηλὰ τὴν θύρα, Ὑμέναιε, νὰ σηκώσετε τεχνίτες, Ὑμέναιε, γαμπρὸς ὅμοιος τοῦ Ἄρη μπαίνει, Ὑμέναιε, ἀπὸ μεγαλόσωμο ἄνδρα ψηλότερος ἀκόμα.*» (Σαπφώ, ἀπ. 111.) Τὴν ἐπόμενη μέρα ἐωρτάζονταν τὰ *ἐπαύλια*, ὅπου οἱ συγγενεῖς ἔφερναν τὰ δῶρα στοὺς νεονύμφους. (Ἀριστοφάνης, «Εἰρήνη» 1206.)

ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

ατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴ καὶ Ρωμαϊκὴ περίοδο ὁ γάμος συνεχίζονταν μὲ ὅλη τους τὴν μεγαλοπρέπεια. Παρὰ τὴν διὰ βίας ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς κρατικῆς θρησκείας, ὁ γάμος συνέχισε ν' ἀποτελῇ δικαιιοπραξία τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, χωρὶς νὰ περιβληθῇ ἀπὸ θρησκευτικὸ μανδύα. Ὁ ὑποχρεωτικὸς θρησκευτικὸς γάμος ἐπιβλήθηκε ἀπὸ τὸν Λέοντα τὸν Σοφὸ τὸ 893 μ.Χ. Ὁλοκληρώθηκε διὰ βίας ἀπ' τὸν Ἀλέξιο Α' Κομνηνὸ καὶ συνεχίζεται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἰησοῦς στράφηκε ἐναντίον τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου: «*Διότι ἦλθον νὰ χωρίσω ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. Καὶ ἔχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου θέλουσιν εἶναι οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.*» (Ματθαῖος Ι' 35-36.)

Παρομοίως ἐκφράζεται καὶ στὸν εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ (ΙΔ' 26). Σύμφωνα μὲ τὶς ἱστορικὲς μαρτυρίες ὁ Ἰησοῦς εἶχε μνηθῇ στὴν κοινότητα τῶν Ἑσσαίων κατὰ τὴν διάρκεια

τῆς νεότητός του («Δαυλός», 268, «Ἑσσαῖοι-Ζηλωτές»). Οἱ Ἑσσαῖοι ἦταν αἰρετικοὶ Ἰουδαῖοι, ποὺ ζοῦσαν κοινοβιακά, δὲν ἔκαναν παιδιά, διότι θεωροῦσαν ἀκάθαρτη κάθε σαρκική ἐπαφή καὶ ζοῦσαν κάτω ἀπὸ ἓνα καθεστῶς στερήσεων καὶ ἀπαγορεύσεων. Στὴν συνέχεια ὁ «ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν» Παῦλος εἰσήγαγε μίαν ἐντελῶς νέα ἀντίληψη περὶ γάμου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ γάμος ἔχει γιὰ κύριο σκοπὸ τοῦ ὄχι τὴν τεκνογονία ἀλλὰ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ ἁμαρτήματος τῆς πορνείας! «Περὶ δὲ τῶν ὧσων μοῦ ἐγράψατε, καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴν ἀγγίξῃ γυναῖκα. Διὰ τὸ ἀποφύγῃ τὴν πορνείαν ἕκαστος, ὅς ἔχῃ τὴν δικήν του γυναῖκα, καὶ ἑκάστη ὅς ἔχῃ τὸν δικό της ἄνδρα (...). Διότι θέλω ὁ κάθε ἄνθρωπος νὰ εἶναι ὅπως ἐγώ (...). Διὰ αὐτὸ λέγω στοὺς ἀνυπάνδρους καὶ στὶς χήρες, ὅτι καλὸν εἶναι νὰ μείνουν ὅπως καὶ ἐγώ. Ἀλλὰ ἂν δὲν μποροῦν νὰ συγκρατηθοῦν, ὅς νυμφευθοῦν. Διότι καλύτερον εἶναι νὰ νυμφευθοῦν, παρὰ νὰ ἐξάπτωνται.» (Κορινθίους Α', κεφ. ζ', 1-9.) Γιὰ τὸν Παῦλο ὁ βιολογικὸς σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι ὁλότελα ἀσήμαντος, διότι φανταζόταν ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ ἔρθῃ καὶ πῶς ὅλοι οἱ «εἰδωλολατρικοί» πολιτισμοὶ καὶ ὁ κόσμος θὰ καταστρέφονταν. Ὁ Παῦλος ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ πίστευαν ὅτι ὁ γάμος ἦταν ἓνα ἐμπόδιο στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν σωτηρία τους. Οἱ νοσηρὲς ἀντιλήψεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς βιολογικοὺς νόμους, δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ τοὺς ὑγιεῖς ἀνθρώπους παρὰ μόνον σὰν νοσηρὲς παρεκκλίσεις. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Χριστιανισμὸς ἐξελίχθηκε σὲ μία δεισιδαιμονικὴ ἰδεολογία, ποὺ προκαλεῖ βαθιὰ ψυχονοητικὰ προβλήματα καὶ ἀρρωστημένους ἀπόψεις ζωῆς. Ἡ σαρκικὴ ἐπαφή, ἔστω καὶ στὸν γάμο, ἦταν καταδικαστέα. Τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι γεμάτα μομφὲς ἐναντίον τῆς γυναίκας. «Οἱ γυναῖκες νὰ προσεύχωνται μὲ στολὴν σεμνῆ, μὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην νὰ στολίζωνται καὶ ὄχι μὲ χρυσόν, μὲ μαργαριτάρια ἢ ἐνδύματα πολυτελῆ (...). Ἡ γυναῖκα ὅς μάθῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ πᾶσαν ὑποταγήν.» (Τιμόθεον Α', κεφ. β' 9-11.) Ἡ ἀγαμία θεωρήθηκε ἁγιωσύνη καὶ οἱ πιστοὶ ἀποσύρονταν στὴν ἔρημο γιὰ νὰ πολεμήσουν τὸν Σατανᾶ, ποὺ γέμιζε τὴν φαντασία τους μὲ τὰ πιὸ κολασμένα ὁράματα. Ἡ Ἐκκλησία καταδίκασε τὴν ἀναγκαῖα συνήθεια τῆς καθαριότητος καὶ τοῦ λουτροῦ, γιὰ τὸν λόγο ὅτι κάθε τι ποὺ κάνει τὸ σῶμα πιὸ ἐλκυστικὸ τὸ παρασύρει στὴν ἁμαρτία. Ἀντιθέτως προήγαγε τὴν ἀκαθαροσύνη καὶ τὴν «δόμην τῆς ἀγιότητος». Οἱ ψεῖρες ἦταν «τὰ μαργαριτάρια τοῦ Γιαχβέ» καὶ ἡ ἄφθονη ὑπαρξὺς τους ἦταν τὸ ἀπαραίτητο ἐφόδιο τῶν μαρτύρων, ὁσίων καὶ ἁγίων. Ἡ δυστυχία γίνεται θέλημα τοῦ Γιαχβέ, ὁ ἔρωτας βαπτίζεται «ἀσέλγεια», ἐνῶ οἱ ἐρωτικὲς φιλοφρονήσεις «ἐκκλυσὶς ἡθῶν» καὶ «πορνεία». Ἡ γυναῖκα τοῦ Μεσαίωνα ντρέπεται ποὺ εἶναι γυναῖκα, ζῇ μέσα σὲ μετάνοιες, κατάρεις καὶ ἁμαρτίες. Οἱ γυναῖκες, ὡς πλάσματα τοῦ Σατανᾶ, καίγονται στὶς ἐξαγνιστικὰς πυρὲς τῶν ἱεροεξεταστῶν, βασανίζονται μὲ φρικτοὺς τρόπους, λιθοβολοῦνται, διασύρονται, διαπομπεύονται. Τὰ πρῶτα δικαιώματα τῶν γυναικῶν καὶ τοῦ πολιτικοῦ γάμου δόθηκαν χάρις στοὺς ἐλεύθερους στοχαστὲς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Στὴν Εὐρώπῃ σήμερα ὁ πολιτικὸς γάμος ἔχει κερδίσει τὴν θέση ποὺ τοῦ ἀρμόζει.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ Νεοἑλλὴν παντρεύεται ὡς «δοῦλος» τοῦ θεοῦ Γιαχβέ στὶς ἐκκλησίες καὶ χορεύει τὸν χορὸ τοῦ ἀνθέλληνα Ἑσσαῖα, ποὺ ὑβρίζει ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Παλαιστίνης καὶ εἰδικῶς τοὺς ἑλληνικῆς καταγωγῆς Φιλισταίους. «Καὶ τὰ εἰδωλα αὐτῶν θέλουν ὀλοκλήρως καταστραφῇ καὶ αὐτοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ σπήλαια

τῶν βράχων καὶ εἰς τὰς τρύπας τῆς γῆς διὰ τὸν φόβον Κυρίου.» (Ἡσαΐας, κεφ. Β' 18-19.)

Ὁ χριστιανὸς ἱερέας εὐχεται στοὺς νεονύμφους ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῶν Ἑβραίων προπατόρων του Ρεβέκκας, Ἰακώβ καὶ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ Σάρας. Δηλαδή προτρέπει τὸν γαμπρὸ νὰ γίνῃ μαστροπὸς τῆς νύμφης καὶ βεβαίως τὴν νύμφη νὰ γίνῃ πόρνη! [Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη βλέπουμε τὸν Ἀβραάμ νὰ ἐκδίδῃ τὴν σύζυγό του Σάρα πότε στὸν βασιλιᾶ τῶν Φιλισταίων (Γένεσις, κεφ. 12) καὶ πότε στὸν Αἰγύπτιο Φαραῶν (Γένεσις, κεφ. 20).] Ὅμως καὶ νωρίτερα, κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἀρραβώνων, τὸ τροπάρι παραμένει τὸ ἴδιο: «Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἀρραβωνίζεται τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ» κι ἐνῶ ὁ ἄνδρας περνᾷ τὸ δακτυλίδι στὴν μέλλουσα σύζυγό του, ὁ παπᾶς εὐχεται «νὰ λάμπῃ τὸ δακτυλίδι ὅπως στὸ δάκτυλο τῆς Θάμαρ, τέκνον μου». Ἀξίζει νὰ δοῦμε ἀπ' τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ποιά ἦτανε ἡ Θάμαρ: «Ἀφοῦ ἔβγαλε τὰ ρούχα τῆς χηρείας τῆς, σκέπασε καὶ περιτυλίχθηκε μ' ἓνα κάλυμμα καὶ κάθισε στὴν δίοδο τῆς ὁδοῦ Θαμνᾶ. Κι ὅταν τὴν εἶδε ὁ Ἰούδας τὴν πέρασε γιὰ πόρνη καὶ στράφηκε καὶ τῆς εἶπε: Ἄσε με, σὲ παρακαλῶ, νὰ εἰσέλθω μέσα σου, διότι δὲν γνώριζε ὅτι ἦταν νύφη του. Αὐτὴ τότε τοῦ λέει: Τί θέλεις νὰ μοῦ δώσης γιὰ νὰ εἰσέλθῃς μέσα μου; Κι ἐκεῖνος εἶπε: Θὰ σοῦ στείλω ἐρίφιο αἰγῶν ἀπὸ τὸ ποίμνιό μου. Κι ἐκείνη εἶπε: Θέλω νὰ μοῦ δώσης ἓνα ἐνέχυρο μέχρι νὰ μοῦ τὸ στείλῃς. Ὁ δὲ εἶπε: Τί ἐνέχυρο νὰ σοῦ δώσω; Ἡ δὲ εἶπε: Τὸ δακτυλίδι, τὸ περιδέραιο καὶ τὸ ραβδί ποὺ κρατᾷς στὸ χέρι. Καὶ ἐκεῖνος τῆς ἔδωσε αὐτὰ καὶ εἰσήλθε μέσα τῆς καὶ συνέλαβε ἀπ' αὐτόν.» (Γένεσις 38, 14-19.) Μὲ «τεκμήρια» τὰ ἀντικείμενα αὐτά, ἡ Θάμαρ, ὅταν γέννησε, ἐξεβίασε τὸν πεθερὸ τῆς, ὁ ὁποῖος δέχθηκε ὅτι τὸ παιδί ἦταν δικό του. Γιατί λοιπὸν οἱ ἱερεῖς τοῦ Χριστιανισμοῦ ξεστομίζουν ὅλες αὐτὲς τὶς κατάρες ἐναντίον τῶν νεονύμφων; Διότι τὸ τρίπτυχο πατρίδα, θρησκεία, οἰκογένεια, ποὺ πρεσβεύουν, ἀποτελεῖ ἓνα τεράστιο φαρισαϊκὸ ψεῦδος. Τὴν πατρίδα δὲν τὴν ὑπηρετοῦν, ἡ θρησκεία τοὺς εἶναι καθαρὰ ἐβραϊκὴ καὶ ἀνθελληνικὴ καί, ὅσο γιὰ τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογενείας, ὅπως εἶδαμε παραπάνω μέσα ἀπ' τὰ ἱερὰ τοὺς βιβλία, τὸν μισοῦν θανάσιμα, διότι εἶναι ἑλληνικὴ ἐφεύρεσις. Τέλος ἂς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι μόνον οἱ κατώτεροι κληρικοὶ παντρεύονται.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

πολιτικὸς γάμος εἶναι ἓνας θεσμός, ποὺ κράτησε τὰ ἔθιμά του κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ χρόνου, ὁ Χριστιανισμὸς ὅμως κατάφερε νὰ τὸν ἐκφυλίσῃ καὶ νὰ τὸν ὑποβαθμίσῃ (ὅπως καὶ πολλοὺς ἄλλους θεσμούς) καὶ νὰ τοῦ στερῇ τὴν οὐσία του. Οἱ χριστιανοὶ μαθαίνουν νὰ ὑπακούουν ὡς «δοῦλοι τοῦ Θεοῦ», ἡ εὐγονία καὶ ἡ ὀρθὴ τεκνοποιία παραγκωνίστηκαν, τὸ ἐνδοξο παρελθὸν τῶν προγόνων λωιδωρήθηκε, καθὼς ἀποκόπηκε καὶ ἡ ἐναρμόνισις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν φύση. Τὸ νὰ κλέψῃς τὸ πουνκάμισο κάποιου, νὰ τὸν σκοτώσῃς, νὰ τοῦ γκρεμίσῃς τὸ σπίτι καὶ νὰ τὸ φορέσῃς, δὲν σημαίνει βέβαια πὼς εἶσαι καὶ ἡ συνέχειά του. Στὴν σημερινὴ Ρωμιοσύνη ὁ θρησκευτικὸς γάμος καλὰ κρατεῖ, ἀφοῦ ὁ σύγχρονος Ρωμιὸς κοιμᾶται καὶ θὰ κοιμᾶται γιὰ πολὺ χρόνο ἀκόμη τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου.

Βασίλειος Μαυρομμάτης

ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΓΝΩΣΗ ΚΤΗΝΟΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ- ΚΤΗΝΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ

Σπουδαίες πληροφορίες στα Όρφικὰ καὶ στὰ Ἑρμ

κοπὸς τῆς ἐργασίας μας ἦτο α) νὰ παρουσιάσωμε μερικὰ στοιχεῖα Κτηνιατρικῆς, ποὺ περισυλλέξαμε ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα τῶν ἐλληνικῶν γραπτῶν καὶ β) νὰ ἐκθέσωμε τὰ περὶ τῆς ψυχῆς τῶν ζώων, ποὺ μνημονεύονται στὰ γραπτὰ αὐτά, κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὶς σύγχρονες ἀπόψεις περὶ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ πρῶτες κτηνιατρικὲς γνώσεις στὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἀνεφύησαν στὴν Μακεδονία, γενέτειρα τοῦ Ὁρφέως, διότι στοὺς στίχους τῶν «Ὁρφικῶν», ποὺ περιεσώθησαν μέχρι σήμερα, ὑπάρχει μία πανάρχαια ὁδηγία γιὰ τὴν αὔξηση τῆς γαλακτοφορίας τῶν αἰγοπροβάτων. Ὁ Ὁρφεὺς γεννήθηκε στὰ Λεῖβηθρα τῆς Πιερίας,¹ σὲ μιὰ τοποθεσία τοῦ Ὀλύμπου, ποὺ ἐθεωρεῖτο ἡ κατοικία τῶν θεῶν καὶ εὐρίσκεται στὴν νοτιοδυτικὴ Μακεδονία. Ἐθεωρεῖτο, ὅτι ἔζησε σὲ ἀπροσδιόριστα μακρινὴ ἐποχὴ, στὰ ὄρια μεταξὺ τοῦ μύθου καὶ τῆς πραγματικότητος. Κατὰ ἡμετέρους ὅμως ὑπολογισμοὺς βάσει ἀστρονομικῶν στοιχείων ὁ πρῶτος Ὁρφεύς, ποὺ ἔλαβε μέρος στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ἔζησε τὴν 21ῃ χιλιετίᾳ π.Χ.² Ὁρισμένους στίχους τῶν «Ὁρφικῶν» τοὺς ἔγραψαν δύο μεταγενέστεροι ποιηταὶ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα, ὁ δεῦτερος καὶ ὁ τρίτος Ὁρφεύς.³ Μερικοὶ ἄλλοι στίχοι παρενεβλήθησαν ἀργότερα στὰ «Ὁρφικά» ἀπὸ ἀγνώστους.

Στοιχεῖα Κτηνιατρικῆς ὑπάρχουν καὶ στὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Ὅμηρος εἶναι πολὺ μεταγενέστερος τοῦ Ὁρφέως, καί, ἐξ ὧσων ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος,⁴ συνάγεται ὅτι ὁ ποιητὴς ἔζησε περὶ τὰ τέλη τοῦ 9ου ἕως τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνα π.Χ. Ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν γεγονότων, ποὺ περιγράφονται στὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου συνέβησαν στὴν παναρχαιότητα καὶ ἐγράφησαν προφανῶς βάσει στοιχείων, ποὺ εἶχαν περιοσθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου. Στὴν «Ἰλιάδα» ἀναφέρεται μία ἐπιζωοτία (ἀθροῖα νόσηση ζώων), ποὺ παρουσιάσθηκε στὴν Τρωάδα καὶ μετεδόθη στοὺς πολεμιστὲς τοῦ Ἀγαμέμνονος μὲ πάρα πολλοὺς νεκρούς. Ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς ἀποδίδει αὐτὴ τὴ συμφορὰ σὲ αἷτια, τὰ ὁποῖα προφανῶς εἶναι ἀπὸτοκα τῶν περὶ τοῦ κόσμου δοξασιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παναρχαιότητος, ὅταν διεδραματίζετο ὁ Τρωικὸς Πόλεμος (βλ. κατωτέρω).

A. Μὴ πανάρχαια ὁδηγία γιὰ τὴν αὔξηση τῆς γαλακτοφορίας

Ὁρφεὺς⁵ στὸ «Περὶ λίθων» ἔργο του ἀφηγεῖται στὸν Θειοδάμαντα, γιὰ τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῆς Τροίας, τὶς ιδιότητες ὠρισμένων λίθων, δίνοντας στὸν συνομιλητὴ του καὶ τὸ ἀντίστοιχο δείγμα τῆς πέτρας. Ἡ ἀφήγησις γίνεται, ἐνῶ ἐβάδιζαν μαζὶ μὲ ἄλλους συντροφούς τους πρὸς τὸ ἱερὸ τοῦ θε-

οὔ Ἥλιου, γὰρ νὰ θυσιάσουν ἓνα μόσχο, ποὺ συνήθιζε νὰ προσφέρει ὁ Θειοδάμας κά-
θε χρόνο στὸν θεὸν αὐτόν, ἐπειδὴ στὴν τοποθεσία ἐκείνη, ὅταν ἦτο ἀκόμη παιδί, εἶχε
σωθῇ ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἐνὸς πελώριου φιδιοῦ, ποὺ τὸν κυνηγοῦσε ἀνοικοκλείνοντας τὸ
στόμα του καὶ ἀγγίζοντας μὲ τὰ δόντια του τὴν ἄκρη τοῦ ἐνδύματός του. Ὁ Θειοδά-
μας γλύτωσε μπαίνοντας σ' ἓνα κοπάδι μὲ αἰγοπροβάτα. Ἡ συζήτηση φαίνεται ὅτι εἶχε
γίνει, ὅταν ὁ Ὁρφεὺς ἦτο πλέον σὲ μεγάλη ἡλικία, διότι στοὺς στίχους του προσφωνεῖ
τὸν συνομιλητὴ του «ἀγαπητὸν υἱό».

Στὸ ποίημα αὐτὸ ὁ πανάρχαιος ποιητὴς λέγει στὸν Θειοδάμαντα:

(Ὁρφέως, «Περὶ λίθων, στίχ. 188-218)

- 188 «Θὰ σοῦ δώσω ἓνα δεύτερο λίθο βοηθὸ στὴν προσευχή σου,
γεμάτο μὲ θεϊκὸ γάλα, σὰν μαστὸ
πρωτότοκης νύμφης ἢ αἰγὸς γαλακτοφόρου
αὐτὸν οἱ μὲν παλαιοὶ ἐπανορθοῦντα (ἀνακτίτην) ἀδάμαντα
τὸν ὠνόμαζαν, διότι κατευνάζει τὸν νοῦν τῶν θεῶν, ὅταν τὶς θυσίες
ἀποδέχωνται καὶ θέλουν τοὺς ἐπιγίους νὰ βοηθήσουν.
Ἐκεῖνοι λοιπὸν (Ὁρφικοὶ) ἐπιλήσιμονα τὸν ὠνόμασαν, γιατί πάντοτε
196 ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση τῆς ἐνοχλητικῆς κακότητος ἐμποδίζει
τοὺς θνητοὺς καὶ τοὺς ἀθανάτους τὸν δὲ νοῦν νὰ εἶναι ὠφέλιμος
θέλγει, προτρέποντάς τον νὰ σκέπτεται ἡπίως.
Καὶ ἄλλοι σκέφθηκαν, ὅτι γαλακτίδα καλύτερον εἶναι
200 νὰ ὀνομάζουν τὴν πέτρα, γιατί τρίβοντάς την,
βγάζει λευκὸ γάλα ἀπὸ μέσα, ὅμοιο μὲ τὸ αἷμα τῶν θεῶν.
Θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ δοκιμάσης καὶ τοῦτο, ἂν θέλῃς.
Ὅταν δῇς τοὺς μαστοὺς τῶν αἰγοπροβάτων νὰ εἶναι μικροί,
τί θὰ κάνῃς, ἀγαπητὲ υἱέ, γὰρ νὰ παρασταθῇς
σὰ ἐξαντλημένα κατσίκια σου,
ποὺ κάποτε ἰκέτενες νὰ σὲ γλυτώσουν ἀπὸ τὸ πελώριο φίδι,
ὅταν μέσα στὸ μαντρὶ κάτισχνα γύρω σου θὰ μυκῶνται γοερῶς;
Νὰ μεριμνᾷς πάντα νὰ πηγαίνουν οἱ καταπονημένες μητέρες τους
νὰ λουζῶνται στὶς δίνες τῶν πηγῶν μὲ τὶς κυανὲς ἀνταύγειες·
210 κι' ἀφοῦ τὶς στήσης ἀπέναντι στὸν ἀνατέλλοντα ἥλιο,
πρῶτα νὰ τὶς ἐξαγνίξῃς περιφερόμενος γύρω ἀπὸ ὅλες,
καὶ μετὰ, ἀφοῦ ἀνακατώσης ἄλμη καὶ κοπανισμένο λίθο
μέσα σὲ κρατῆρα, νὰ διέρχεσαι ἀπὸ τὰ κοπάδια τῶν αἰγοπροβάτων
ραίνοντας τὴν δασύτριχη ράχη τοῦ κάθε ἐνὸς
μὲ καρποφόρο βλαστό, τότε ὅλα αὐτὰ εὐφραίνόμενα στὶς στάνες
ξαφνικὰ γίνονται γαλακτοφόρα μεταξὺ τῶν τέκνων τους·
κι' αὐτὰ τότε κάτω ἀπὸ τοὺς μαστοὺς, ἀφοῦ χορτάσουν γάλα,
τὰ σκιρτήματα καὶ πάλι θυμῶνται ἀγέρωχα.»

Βλέπομε ὅτι οἱ ἀνωτέρω στίχοι περιέχουν μία πανάρχαια ὁδηγία γιὰ τὴν αὔξηση τῆς
γαλακτοφορίας τῶν αἰγοπροβάτων· γι' αὐτὸ εἶχαν σκεφθῇ ὅτι ἦτο καλύτερο νὰ ὀνομά-
ζουν τὸν λίθο αὐτὸν γαλακτίδα πέτρη (γαλακτοφόρο πέτρα). Οἱ Ὁρφικοὶ στίχοι λέ-
γουν ὅτι ἡ παρασκευὴ τοῦ κτηνιατρικοῦ φαρμάκου ἐγίνετο μὲ κονιοποίηση τοῦ λίθου
τούτου καὶ ἀνάμιξη τῆς σκόνης (τοῦ λίθου) μὲ ἀλατόνερο ὑπὸ μορφὴν ἐναιωρήματος.
Ἡ δὲ χρῆση τοῦ φαρμάκου ἐγίνετο ὡς ἐξῆς: ἐβρέχετο τὸ τρίχωμα τῶν θηλυκῶν αἰγοπρο-
βάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν τοκετὸ δὲν εἶχαν γάλα, καὶ ἡ ράχη τους ἐραντίζετο μὲ κλάδο

Τεράστιο ρόλο σ' όλες τις περιόδους της αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας έπαιξε ο ίππος. Το δάμασμα του νέου αλόγου και η εκπαίδευσή του γινόταν από έμπειρους ειδικούς, που γνώριζαν άριστα την «ψυχολογία» του ίππου. Στην φωτογραφία «Ο Ιπποδαμαστής», ανάγλυφο της δυτικής πλευράς του Παρθενώνα.

καρποφόρου δένδρου ἐμβαπτισμένου στὸ ἀνωτέρω ἐναιώρημα. Προφανῶς ἡ δραστική οὐσία τοῦ ὀρυκτοῦ φαρμάκου, ποὺ ὑπῆρχε στὸ ἐναιώρημα, μετεφέρετο ἀπὸ τὸ τρεῖσμα τοῦ ζώου στὸ στόμα του, ὅταν γλειφόταν, καὶ ἀπερροφᾶτο ἀπὸ τὸν βλεννογόνο τῆς γλώσσης (καὶ τοῦ στόματος) καὶ εἰσήρχετο ἔτσι στὴν γενικὴ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ σημερινὰ ὑπογλώσσια δισκία (γιὰ ἀνθρώπους). Ἡ δραστικὴ οὐσία τοῦ ἀνωτέρω πανάρχαιου κτηνιατρικοῦ φαρμάκου πρέπει νὰ δροῦσε στὴν ὑπόφυση (ἐκδοκρινὴ ἀδένα στὴν βάση τοῦ ἐγκεφάλου) τοῦ ζώου, αὐξάνοντας τὴν ποσότητα τῆς ἐκκρινόμενης προλακτίνης, μὲ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὴν αὐξηση τῆς γαλακτοφορίας.

Διότι εἶναι γνωστὸ σήμερα στοὺς ψυχιάτρους, ὅτι μερικὰ ψυχοφάρμακα, ποὺ παρεσκευάσθησαν στοὺς χρόνους μας (πρὸ μερικῶν δεκαετιῶν), ἔχουν ὡς παρενέργεια (ἀνεπιθύμητὴ ἐνέργεια) τὴν γαλακτοφορία τῶν γυναικῶν ἔνεκα αὐξήσεως τῆς προλακτίνης στὸ αἷμα.

Τοῦτο συμβαίνει π.χ. μὲ τὸ ψυχοφάρμακο «χλωροπρομαξίνη ὑδροχλωρική» («Largactil»), τὸ ὁποῖο μεταξὺ τῶν θεραπευτικῶν ιδιοτήτων του ἔχει καὶ τὸν κατευνασμὸ τῆς ὀργῆς, ἐνῶ μεταξὺ τῶν ἀνεπιθυμητῶν ἐνεργειῶν του τὴν προλακτιναμία⁶. Ἐπίσης τὸ ψυχοφάρμακο «σουλιπριδὴ», ποὺ χορηγεῖται γιὰ τὴν θεραπεία σοβαρῶν ψυχώσεων, προκαλεῖ ἔντονη ὑπερπρολακτιναμία καὶ γαλακτορροία^{6α}.

Οἱ δὲ ἀναγραφέντες Ὀρφικοὶ στίχοι περιγράφουν σαφῶς ὅτι στὴν προ-Ὀρφικὴ παναρχαιότητα εἶχαν ἀνακαλύψει ἓνα λίθο, ποὺ εἶχε παρόμοιες ψυχιατρικὲς ιδιότητες μὲ τὰ ἀναγραφέντα ψυχοφάρμακα καὶ ἐπιπλέον ἠῤῥξανε τὴν γαλακτοφορία τῶν αἰγοπροβάτων. Σκεφθήκαμε ὅτι ὁ λίθος αὐτός, ἢ καὶ ἄλλοι παραπλήσιοί του (χημικῶς) σπάνιοι λίθοι πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ σήμερα.

[Φαίνεται ὅτι στὴν προ-Ὀρφικὴ παναρχαιότητα μὲ τὸν ὄρο «ἀνακτίτης ἀδάμας» ὠνόμαζαν τοὺς σπάνιους ἐκείνους λίθους, ποὺ εἶχαν θεραπευτικὲς ιδιότητες ἐπὶ σοβαρῶν ψυχικῶν νοσημάτων. Διότι, παρακινηθέντες πρὸ ἐτῶν ἀπὸ ἄλλους περισφθέντας Ὀρφικοὺς στίχους, ποὺ περιγράφουν τὰ μορφολογικὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς «ἀνακτίτου ἀδάμαντος» μὲ τέτοιες ψυχιατρικὲς ιδιότητες, ἀναζητήσαμε στὴν Ὀρυκτολογία⁷ ἓνα λίθο μὲ τὰ ἴδια ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῶν Ὀρφικῶν στίχων καὶ διαπιστώσαμε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ «λιθιομιγοῦς μαρμαρυγίου» ἢ «λεπιδολίθου», ὁ ὁποῖος περιέχει στὸν κρύσταλλό του μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ χημικὸ στοιχεῖο λίθιον. (Τὰ ἄλατα τοῦ λιθίου χρησιμοποιοῦνται σήμερα στὴν Ψυχιατρικὴ γιὰ τὴν θεραπεία ὠρισμένων σοβαρῶν ψυχώσεων. Διεθνῶς ὅμως θεωρεῖται ὅτι ἡ ἀντιψυχωσιακὴ ιδιότης τοῦ λιθίου ἀνεκαλύφθη τὸν 20ὸν αἰῶνα.⁸)]

Β. Ὁ ψυχισμὸς τῶν ζώων.-Συναισθηματικὲς ἀντιδράσεις τῶν σκύλων

Ι. Ἡ ἐπιζωοτία

Ὁμηρος στὴν «Ἰλιάδα» περιγράφει τὰ γεγονότα, ποὺ συνέβησαν στὴν Τρωάδα κατὰ τὸ τελευταῖο ἔτος τοῦ δεκαετοῦς Τρωικοῦ Πολέμου (ΤΠ). Ἐνα ἀπὸ τὰ συμβάντα τῆς «Ἰλιάδος» εἶναι καὶ μία ἐπιζωοτία, ποὺ ἐμφανίσθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ ΤΠ. Ἡ νόσος ἐπεξετάθη γρήγορα καὶ

Όργωμα. Η καλλιέργεια με ζώα έλξεως ήταν πανάρχαια απασχόληση. (Βλέπε Κ.Κ. Θανασουλόπουλου, «Η Γεωργική Ανάπτυξη την Εποχή των Ομηρικών Έπών», εκδ. «Δαυλός» 2005.) Η χρήση ζώων στην ύπηρεσία του ανθρώπου απαιτούσε γνώσεις όχι μόνο Ζωολογίας και Κτηνιατρικής αλλά και του «ήθους», δηλ. της «ψυχολογίας» των κτηνών, με την βοήθεια της οποίας τα εκπαιδευαν ειδικοί δαμαστές, ώστε να γίνονται υπό άποδοτικά. (Αττική αγγειογραφία των Κλασικών Χρόνων.)

στοὺς πολεμιστὲς καὶ εἶχε πάρα πολλοὺς νεκρούς.

Ο ΤΠ διεδραματίσθη πρὸ πολλῶν χιλιετιῶν. [Κατὰ ἡμετέρους ὑπολογισμούς, ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν μὲν στοιχείων ἀρχαίων γραπτῶν τὴν 21η χιλιετία π.Χ.², διὰ δὲ τῆς ἀποκωδικοποιήσεως τῶν χρονολογιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παναρχαιότητος τῶν λαξευμένων στὸ Πάριον Μάρμαρον τὴν 20,5 (± 0,5) χιλιετία π.Χ.³].

Κατ' ἐκείνη τὴν χρονικὴν περίοδο τοῦ ἀπωτέρου παρελθόντος οἱ κάτοικοι ὅλων τῶν διαμερισμάτων τοῦ τότε ἑλληνικοῦ χώρου (Μυρμιδόνες τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος, Ἴωνες, Αἰολεῖς, καὶ Τρῶες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ἀργεῖοι, Ἀχαιοί, Κρήτες, Ἰθακήσιοι, Κεφαλλῆνες, Φαίακες τῆς Κέρκυρας, Ἡπειρώτες, Μακεδόνες, Ἑλληνες τῆς Νοτίου Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τοῦ Εὐξείνου Πόντου κ.λπ.) θεωροῦσαν ὅτι οἱ θεοὶ ἦσαν πρὸ κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἶχαν ἀνθρώπινες ἐπιθυμίες καὶ ἐλαττώματα, ἀλλὰ διέφεραν στὸ ὅτι ἦσαν ἀθάνατοι καὶ εἶχαν ὑπερφυσικὲς δυνάμεις. Ἦτο μιὰ μακρότατη χρονικὴ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ἑλληνες εἶχαν θεοποιήσει τὶς γνωστὲς καὶ τὶς ἄγνωστες δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ κάθε τι, ποὺ ὠφελοῦσε ἢ ἐβλαπτε, στενοχωροῦσε ἢ ἔτερεπε τὸν ἄνθρωπο, καὶ ὅ,τι τὸν ἔφερε καὶ τὸν διατηροῦσε στὴ ζωὴ, καὶ ὅ,τι τὸν ἔπαιρνε ἀπ' αὐτὴν. Ὁ οὐρανός, ὁ ἥλιος, ἡ γῆ, ἡ σελήνη, ὁ ἀέρας, τὸ φῶς, ἡ νύχτα, ἡ αὐγὴ, ἡ φωτιά, οἱ ποταμοί, ὁ ὠκεανός, ὁ ἔρωτας, τὸ μῖσος, ἡ διένεξη, ἡ ὕβρις, ὁ πόλεμος, ἡ συμφορὰ, τὸ κρασί, ὁ ὕπνος, ὁ θάνατος κ.λπ. Ὅλα αὐτὰ γιὰ τοὺς Ἑλληνες τῆς περιόδου ἐκείνης ἦσαν θεοὶ μὲ τὰ ὀνόματά τους καὶ τὴν γενεαλογία τους. Οἱ θεοὶ διεσκέδαζαν, φιλονεικοῦσαν, ἐρωτεύονταν, ζήλευαν, πολεμοῦσαν μεταξύ τους καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, παρουσιάζοντο μὲ ἀνθρώπινη μορφή, ἢ μετεμορφώνοντο σὲ ζῶα καὶ σὲ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἢ ἐγίνοντο ἀόρατοι· τύχαινε ἀκόμη οἱ θεοὶ νὰ τραυματισθοῦν στὸν πόλεμο ἀπὸ θνητοὺς, ἦρωες, ἀλλὰ δὲν πέθαιναν.

Κάθε ἄγνωστη αἰτία ἐνὸς φυσικοῦ φαινομένου ἔκρυβε καὶ ἓνα θεό, ποὺ προκαλοῦσε τὸ φαινόμενο τοῦτο. Αὐτὰ περιγράφονται σὲ στίχους τοῦ Ὀρφῆως, τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, συνυφασμένα μὲ ἀξιοθαύμαστες γνώσεις καὶ ἐντυπωσιακὰ συμβάντα ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χρόνου. Ἦτο λοιπὸν ἐπόμενο νὰ ἐρμηνευθῇ ἀπὸ τὸν ποιητὴ ἡ ἐπιζωοτία καὶ ἡ ἐπιδημία τῆς Τρωάδος κατὰ τρόπο, ποὺ ταίριαζε μὲ τὶς φυσικοκρατικές τους ἀντιλήψεις. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε τί ἀναφέρει γιὰ τὴν νόσο ἐκείνη καὶ γιὰ τὰ αἰτία της ὁ Ὀμηρος.

Σὲ ἐκτέλεση θελήσεως τοῦ Διὸς –ποὺ γιὰ τὴν μακρότατη ἐκείνη χρονικὴ περίοδο ἦτο ὁ πρῶτος τῇ τάξει θεὸς τῶν Ἑλλήνων– ὁ γιὸς του, ὁ θεὸς Ἀπόλλων, ἐνέσπειρε τὸν θάνατο μὲ τὰ βέλη του· πρῶτα στὰ ζῶα καὶ μετὰ στοὺς πολεμιστὲς τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀγαμέμνονος, γιοῦ τοῦ Ἀτρέως, βασιλέως τῶν Μυκηνῶν, ἀρχιστρατήγου τῶν Δαναῶν· τὸ ἔπραξε, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Δαναοὺς κατὰ παράκληση τοῦ ἱερέως του Χρύση, προκαλώντας φιλονεικίαν μεταξύ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ ἡμιθέου Ἀχιλλέως, ἡγέτου τῶν Μυρμιδόνων. Ἡ φιλονεικία προέκυψε ἀπὸ τὴν διαφωνίαν τῶν δυὸ ἡρώων γιὰ τὰ αἶτια καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ὀλεθρίας νόσου. Διότι κατὰ τὸν μάντη Κάλχαντα ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐτόξευε ἐναντίον τους, ἐπειδὴ εἶχε χολωθῇ μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα, ποὺ δὲν εἶχε τιμῇσει, ὅπως ἔπρεπε, τὸν Χρύση. Νά, τί ἀναφέρουν σχετικῶς οἱ στίχοι τοῦ Ὀμήρου:

(**Ἰλιάδος Α8-54**)

8 «Ποιὸς ἄραγε ἀπ' τοὺς θεοὺς νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔριδα

μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο;
 τῆς Λητοῦς καὶ τοῦ Διὸς ὁ γιὸς (σ.σ. ὁ θεὸς Ἀπόλλων)
 γιατί θύωσε με τὸν βασιλιᾶ καὶ
 νόσο στὸ στρατὸ σήκωσε κακὴ -καὶ χάθηκαν λαοί-,
 γιατί δὲν τίμησε τὸν Χρῦση τὸν ἱερέα
 ὁ γιὸς τοῦ Ἀτρέως. [...]

- 42 «[...] “νὰ τιμωρηθοῦν οἱ Δαναοὶ μὲ τὰ βέλη σου γιὰ τὰ δάκρυά μου”.
 [...] Ἔτσι εἶπε προσευχόμενος (ὁ ἱερεὺς), καὶ τὸν ἄκουγε ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων.
 Καὶ κατέβηκε ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου τὶς κορυφὲς μὲ ὀργή στὴν καρδιά,
 ἔχοντας στοὺς ὤμους τὰ τόξα καὶ τὴν καλοφτειαγμένη φαρέτρα
 ἔκλαγξαν τὰ βέλη στοὺς ὤμους τοῦ ἐξωργισμένου,
 ὅταν ξεκίνησε πετοῦσε μοιάζοντας μὲ τὴ νύχτα.
 Κάθισε ἔπειτα πάνω ἀπὸ τὰ πλοῖα, μετὰ ἔρριξε βέλος (*)
 φοβερὴ κλαγγὴ ἔγινε ἀπὸ τὸ ἀργυρὸ τόξο.
 Πρῶτα ἐσχόπευσε ἡμιόνους καὶ σκύλους ταχείς,
 ἀλλ’ ἔπειτα ἔρριξε βέλος μυτερὸ σ’ αὐτοὺς
 τοὺς ἰδίους, καὶ συνεχῶς ἔκαιγαν πυκνὲς φωτιὲς νεκρῶν. (**)
 Ἐπὶ ἑννέα μέρες ἐτοξεύοντο τὰ βέλη τοῦ θεοῦ,
 καὶ τὴν δεκάτῃ ὁ Ἀχιλλεὺς κάλεσε τὸν λαὸ σὲ συνέλευση.»

Στοὺς στίχους ποὺ ἀκολουθοῦν στὸ ποίημα, ὁ Ὅμηρος ἀφηγεῖται ὅτι στὴν συνέλευση ἀπεφασίσθη νὰ ἱκανοποιηθῇ τὸ αἶτημα τοῦ ἱερέως Χρῦση καὶ ἐπὶ πλέον νὰ γίνῃ θυσία μιᾶς ἐκατόμβης (ἐκατὸν βοῶν) στὸν Ἀπόλλωνα, γιὰ νὰ παύσῃ νὰ τοὺς θανατώνῃ μὲ τὰ βέλη του. Ἡ νόσος ἔληξε τὴν δεκάτῃ ἡμέρα. Προφανῶς ἐπρόκειτο περὶ ἐπιζωοτί-ας καὶ ἐπιδημίας, ποὺ αὐτοπεριορίσθησαν.

II. Περὶ τῆς ψυχῆς τῶν ζώων. Πανάρχαιες ἑλληνικὲς δοξασίες.

ποθέτομε ὅτι ἀρκετοὶ ψυχίατροι καὶ κτηνίατροι σήμερα πρέπει νὰ ἀποδέ-χωνται τὴν ὑπαρξὴ ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ σὲ ζῶα. Διότι οἱ ψυχικὲς λει-τουργίαι πηγάζουν ἀπὸ τὴν συλλειτουργία τῶν νευρωνικῶν κυκλωμάτων τῶν ἀνωτέρων συνειρμικῶν κέντρων τοῦ ἐγκεφάλου. (Νευρῶνες ὀνομάζον-ται τὰ νευρικά κύτταρα μὲ τὶς ἀποφυάδες τους, τοὺς δενδρίτας καὶ νευρίτας, διὰ συνάψεως τῶν ὁποίων δημιουργοῦνται τὰ νευρωνικὰ κυκλώματα.) Ψυχικὲς λειτουργί-ες εἶναι ἐπὶ παραδείγματι τὸ συναίσθημα, ἡ σκέψη, ἡ συνειδήση, ἡ προσωπικότης, ἡ συμ-περιφορὰ κ.λπ. Οἱ πλέον ἀρχέγονες ψυχικὲς λειτουργίαι, ὅπως εἶναι τὰ ἔνστικτα (ποὺ γιὰ τὸν ἄνθρωπο προτιμητέος ὁ ὅρος τοῦ Δημ. Κουρέτα «ἐνορμήσεις») ἔχουν ὡς νευρο-φυσιολογικὸ ὑπόστρωμα τὸ στέλεχος τοῦ ἐγκεφάλου. (Στὰ ἔμβια ὄντα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἐγκέφαλο ἢ νευρικὸ σύστημα, ὁ γενετικὸς κώδιξ δίδει ἐντολὲς γιὰ τὴν ἐπιτέλεση τῶν λειτουργιῶν ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ ἔνστικτα.)

(*) Στὴν ἑλληνικὴ ἱατρικὴ καὶ κτηνιατρικὴ ὀρολογία, ἰδὸς ὀνομάζεται λοιμογόνον αἷτιον, μὴ ὁρατὸ διὰ κοινοῦ μικροσκοπίου (διηθητὸς ἰδὸς). Προφανῶς αὐτὸς ὁ ἱατρικὸς καὶ κτηνιατρικὸς ὅρος προήλθε ἀπὸ τοὺς ἰοὺς (βέλη) τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ποὺ κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς στίχους προ-κάλεσαν τὴν ἐπιζωοτία καὶ τὴν ἐπιδημία στὸν ΤΠ.

(**) Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κηδείας τότε ἔκαιγαν τοὺς νεκροὺς καὶ ἐνταφίαζαν τὰ ὀστᾶ καὶ τὴν τέφρα.

Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παραλληλίσουμε μιὰ ψυχικὴ λειτουργία πρὸς τὴν ἁρμονία, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὶς παλλόμενες χορδές ἑνὸς μουσικοῦ ὄργάνου. Οἱ χορδές ἐν προκειμένῳ ἀντιστοιχοῦν στὰ νευρωνικὰ κυκλώματα τοῦ ἐγκεφάλου. Ὅταν οἱ χορδές δὲν πάλλονται, ἡ ἁρμονία τοῦ ὄργάνου χάνεται. Ἔτσι καὶ στὸν ἐγκέφαλο, ὅταν ἀνασταλῇ ἡ λειτουργία τῶν ὑπευθύνων νευρωνικῶν κυκλωμάτων –ὅπως συμβαίνει ἐπὶ παραδείγματι στὴν βαθεῖα νάρκωση καὶ στὸ κῶμα–, οἱ ψυχικὲς λειτουργίες ἐξαφανίζονται καὶ ἐπανεμφανίζονται, ὅταν ἀνακτηθῇ ἡ ἀνασταλθεῖσα λειτουργία τῶν κυκλωμάτων τούτων. Ὅταν τὸ μουσικὸ ὄργανο εἶναι κακῆς κατασκευῆς ἢ χαλασμένο ἢ οἱ χορδές του δὲν εἶναι σωστὰ χορδισμένες, ὁ ἦχος του δὲν εἶναι ἁρμονικός. Στὶς ἀντίστοιχες καταστάσεις τοῦ ἐγκεφάλου ὁμιλοῦμε περὶ ψυχικῶν νοσημάτων. Τὰ ἴδια πρέπει νὰ ἰσχύουν καὶ στὰ ζῶα, τηρουμένων βεβαίως τῶν ἀναλογιῶν γιὰ κάθε βαθμίδα τῆς ζωολογικῆς κλίμακος.

Ἐπομένως ἡ ψυχιατρικὴ ἔννοια τῆς ψυχῆς προσεγγίζει τὶς ἀπόψεις περὶ τῆς ψυχῆς (τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων ἐμβίων), ποὺ διετύπωσε ὁ ἀρχαῖος πανεπιστήμων Ἀριστοτέλης¹⁰ (ἀπὸ τὰ Στάγειρα τῆς Μακεδονίας, 384-322 π.Χ.). Ὁ Πλάτων^{11, 12} μάλιστα χρησιμοποιεῖ στοὺς συλλογισμούς του τὸν παραλληλισμὸ τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἁρμονία παλλομένων μορίων τοῦ σώματος, γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν φυσιολογικὴ ἔννοια τῆς ψυχῆς.

Ψυχικὲς λειτουργίες –ὑπὸ τὴν ψυχιατρικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου– ὑπάρχουν λοιπὸν καὶ στὰ ζῶα, τηρουμένων (ὅπως προείπαμε) τῶν ἀναλογιῶν κάθε βαθμίδος τῆς κλίμακος ἐξελέξεως τῶν ἐμβίων. Μεταξὺ τῶν πλέον ἐμφανῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τῶν ζῶων εἶναι τὰ ἔνστικτα, τὸ συναίσθημα, ἡ ἀντίληψή τους καὶ ἡ ἐπικοινωνία τους. Οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ ζῶα μποροῦν εὐχερῶς νὰ διακρίνουν τρόπους ἐπικοινωνίας ὄχι μόνον μεταξὺ τους ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπικοινωνία καὶ ὁ συναισθηματικὸς δεσμὸς τοῦ σκύλου καὶ τοῦ ἀλόγου μὲ τὸν ἄνθρωπο εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὴν παναρχαιότητα.

Ἡ ἀνώτερη διανθρωπινὴ ἐπικοινωνία εἶναι λεκτικὴ καὶ ἡ κατώτερη μὴ λεκτικὴ (συναισθηματικὴ). Ἡ ἐπικοινωνία ἀνθρώπου καὶ ζῶων εἶναι μὴ λεκτικὴ, ἀλλὰ ἡχητικὴ. Εἶναι ὅμως γνωστὸ ὅτι μερικὰ εἶδη ζῶων ἀναγνωρίζουν ἀκόμη καὶ στοιχειώδεις λέξεις, ὅπως τὸ ὄνομά τους, καὶ τὰ εὐφρέστερα ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπλές φράσεις καὶ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου. (Οἱ σκύλοι καὶ οἱ γάτες ἀναγνωρίζουν ἀκόμη καὶ τὸν ἦχο τοῦ βηματισμοῦ ἢ τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ κυρίου τους, καὶ ὅταν ἀκούσουν τὸν ἦχο τοῦτον, τρέχουν νὰ προὔπαντήσουν τὸ προσφιλές τους πρόσωπο.) Ἦτο ἐπίσης γνωστὸ ἀπὸ τὴν παναρχαιότητα ὅτι ὑπάρχει συναισθηματικὴ καὶ φωνητικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ δελφινῶν.

Στὶς ἀνώτερες τοῦλάχιστον βαθμίδες τῆς ζωολογικῆς κλίμακος κάθε ζῶο ἔχει τὴν δική του «προσωπικότητα», ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ εἰποῦμε κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὶς ψυχικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο εἶναι ἐμφανέστερο στὰ κατοικίδια θηλαστικά. Στὸν σκύλο ἐπὶ παραδείγματι παρατηρεῖται ὅτι καὶ στοὺς ἀνθρώπους: ἄλλοι ἔχουν καλὸ χαρακτήρα καὶ ἄλλοι κακό. Ὅπως στοὺς ἀνθρώπους ἔτσι καὶ στὰ ζῶα οἱ ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος καὶ οἱ συνθήκες διαβιώσεώς τους παίζουν ρόλο στὴν διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τους.

Ἦσως εἶναι ἐνοχλητικὸ ἕως ἀπαράδεκτο νὰ δεχθῇ κανεὶς ὅτι καὶ τὰ ζῶα ἔχουν ψυχικὲς λειτουργίες, παρόμοιες μὲ κάποιες (τὶς κατώτερες) τοῦ ἀνθρώπου, μολονότι αὐτὸ ἦτο

Ἡ «ψυχολογία» τοῦ σκύλου, ἡ ἐξημέρωσή του καὶ ἡ ἐκπαίδευσή του ὡς βοηθοῦ τοῦ κυνηγοῦ ἢ φύλακα ἀποτελέσαν θέμα ἀκόμη καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρο (3,4,4) ἡ Ἄρτεμις ὀργισθεῖσα κατὰ τοῦ Ἀκταίωνα «τρέλλανε» τοὺς σκύλους του, οἱ ὅποιοι τοῦ ἐπετέθησαν λυσσῶντες καὶ τὸν κατεσπάραξαν, διότι δὲν εἶχε τηρήσει τοὺς κανόνες κυνηγοῦ τῆς παρθένου θεᾶς. Στὴν εἰκόνα ἡ Ἄρτεμις ἀποτελειώνει τὸν Ἀκταίωνα, ἐνῶ τὸν κατασπαράσσουν οἱ μανιακοὶ σκύλοι του. (Αγγειογραφία ἀπὸ ἀττικὸ κρατῆρα τοῦ 440 π.Χ., Μουσεῖο Βοστώνης.)

γνωστὸ στοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὴν παναρχαιότητα. Ἀλλὰ ἔτσι ἐνοχλητικὴ καὶ ἀπαράδεκτη ἦτο πρὸ μερικῶν αἰώνων καὶ ἡ διατυπωθεῖσα θεωρία ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶναι τὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος, -χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς τότε, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἦτο τόσο νέα, ἀλλ' ὅτι πρόκειται περὶ δοξασίας τοῦ Πλάτωνος¹³ ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ. (Καὶ ὁ ἀστρονόμος Γαλιλαῖος θὰ κατεδικάζετο στὸν διὰ πυρᾶς θάνατον ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἐξέταση, ἐὰν δὲν διεκήρυττε δημοσίᾳ ὅτι ἡ γῆ δὲν κινεῖται.)

Τὰ ζῶα ἐπίσης νοσοῦν ἀπὸ ψυχικὰ νοσήματα, παραπλήσια μὲ ἐκεῖνα τοῦ ἀνθρώπου, τηρουμένων καὶ πάλι τῶν ἀναλογιῶν γιὰ κάθε βαθμίδα τῆς ζωολογικῆς κλίμακος. Ἀναφέρομε ἐπὶ παραδείγματι τὰ ὀργανικὰ ψυχροσύνδρομα, ὅπως εἶναι ἡ πασίγνω-

στη λύσσα, πού προκαλεί σοβαρές διαταραχές της συμπεριφοράς του ζώου και τον θάνατό του και άλλες όμως κατηγορίες ψυχικών νοσημάτων εμφανίζονται στα ζώα, όπως συμβαίνει και στους ανθρώπους, με αιτιολογία νοσήματος έندογενή («ένδοψυχική»), αλλά και ψυχοπαθολογικές αντιδράσεις περιβαλλοντογενούς αιτιολογίας, όπως είναι οι αντιδράσεις υπό συνθήκας έντονου περιβαλλοντικής ψυχικής καταπόνησεως (stress) ή συναισθηματικής διαψεύσεως (frustration) ή συναισθηματικής «άπορριψέως» (περιφρονήσεως από σημαντικά πρόσωπα του περιβάλλοντός του) κ.λπ.

Μια συχνή ψυχοπαθολογική αντίδραση σε ζώα, πού τις περισσότερες φορές περνάει απαρατήρητη, είναι η κατάθλιψη, όταν αυτά στερηθούν αιφνιδιαστικά την φυσική τους ελευθερία ή, όταν χάσουν πρόωρα τα παιδιά τους ή, όταν τα παιδιά των ζώων στερηθούν πρόωρα τους γονείς τους ή σε μερικά είδη ζώων, όταν χάσουν το ταίρι τους. Κατοικίδια ζώα, πού αναπτύσσουν συναισθηματικό δεσμό με τον άνθρωπο είναι δυνατόν να εμφανίσουν κατάθλιψη, όταν τους λείψει ή παρουσία του κυρίου τους. Μια άλλη ψυχοπαθολογική αντίδραση, όχι τόσο συχνή όσο οι προηγούμενες, είναι αυτή, πού επί ανθρώπου ονομάζεται ψυχογενής άνορεξία (anorexia nervosa). Όπως και στους ανθρώπους έτσι και στα ζώα η ψυχογενής άνορεξία συχνά οφείλεται σε κατάθλιψη.

Η αντίδραση του πανικού είναι επίσης συχνή σε ζώα, όταν αντιλαμβάνονται ότι κινδυνεύουν. Ο πανικός, πού αρχικώς εμφανίζεται σε μεμονωμένα ζώα, εύκολα διασπείρεται στην αγέλη, όπως ακριβώς ο πανικός των ανθρώπων, πού αρχικώς παρουσιάζεται σε μεμονωμένα άτομα υπό συνθήκας επικειμένου κινδύνου και στη συνέχεια μεταδίδεται πολλές φορές στο πλήθος.

III. Μία πανάρχαιη θανάσιμη συναισθηματική αντίδραση σκύλου

ὰ δυσάρεστα συναισθήματα, πού αναπτύσσονται στον άνθρωπο από την στέρηση της παρουσίας προσφιλοῦς του προσώπου ή από την περιφρονητική συμπεριφορά ατόμων του περιβάλλοντός του, είναι δυνατόν να οδηγήσουν έναν ευαίσθητο ψυχισμό σε σοβαρή κατάθλιψη με απώλεια του ενδιαφέροντος για την ζωή, μαρασμό και σωματική εξάντληση, πού φθάνει (σπανίως) μέχρι τον θάνατο. Φαίνεται ότι ανάλογες συναισθηματικές αντιδράσεις ήσαν γνωστές και σε ζώα από την παναρχαιότητα. Ο Όμηρος περιγράφει μία τέτοια κατάσταση στον Άργο, ένα σκύλο του Όδυσσέως. Τον Άργο τον είχε αναθρέψει ο ίδιος ο βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, πρὶν ἐκστρατεύσει στην Τροία. Μετά την απομάκρυνση του ἥρωος ἀπὸ τὴν πατρίδα του οἱ ὑπῆρέτες δὲν ἐφρόντιζαν τὸν σκύλο καὶ τὸν περιφρονοῦσαν. Ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπέστρεψε σὴν πατρίδα του μετὰ εἴκοσι χρόνια, ὁ Ἄργος ἦταν σὲ κακὴ κατάσταση. Μόλις ἀντελήφθη τὸν κύριό του, μπόρεσε νὰ κάνῃ μόνον μερικὲς κινήσεις συναισθηματικῆς ἐκφραστικότητος, καὶ ἀμέσως ἀπέθανε. Νὰ τί γράφει ὁ Ὅμηρος:

Ὀδύσεια ρ 291-327

- 291 «Καὶ ὁ σκύλος, ἐνῶ καθόταν, ἀνασῆκωσε τὴν κεφαλὴ καὶ τ' αὐτιά,
ὁ Ἄργος, τοῦ γενναίου ψυχον Ὀδυσσεά, πού ὁ ἴδιος
τὸν ἀνέθρεψε, ἀλλὰ δὲν τὸν χάρηκε, γιατί ἔφυγε μακριὰ στὸ ἱερὸ Ἰλιον [...].
296 Τότε αὐτὸς ἔμεινε περιφρονημένος, ὅταν ἔφυγε ὁ βασιλιάς [...].

- 301 Μόλις λοιπὸν ἀντελήφθη τὸν Ὀδυσσεά κοντά του,
ἔσεισε τὴν οὐρὰ καὶ κατέβασε τ' αὐτιά,
δὲν μπόρεσε νὰ ἔλθῃ κοντὰ στὸν βασιλιᾶ του,
κι αὐτός, ὅταν τὸν εἶδε, σκούπισε ἓνα δάκρυ [...].
- 326 Ἡ μοῖρα τοῦ μαύρου θανάτου πῆρε τὸν Ἄργο
ἀμέσως, μόλις εἶδε τὸν Ὀδυσσεά μετὰ εἴκοσι χρόνια.»

Συμπεράσματα

- ❶ Κτηνιατρικὲς γνώσεις ὑψηλοῦ ἐπιπέδου πρέπει νὰ ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν προ-ορφικὴ Παναρχαιότητα, διότι τότε ἐγνώριζαν νὰ αὐξάνουν τὴν γαλακτοφορία τῶν αἰγοπροβάτων μὲ φαρμακευτικὸ παρασκεύασμα.
- ❷ Στὴν Ἑλληνικὴ Παναρχαιότητα ἐθεωρεῖτο ὅτι καὶ τὰ ζῶα ἔχουν ψυχὴ, ἡ ὁποία εἶναι παρόμοια μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.
- ❸ Πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι πολλὰ εἶδη ζώων ἔχουν ψυχικὲς λειτουργίες ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς τοῦ ἀνθρώπου (τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν κάθε βαθμίδος τῆς κλίμακος ἐξελίξεως τῶν ζώων), καὶ ὅτι τὰ ζῶα ἐπίσης παρουσιάζουν ψυχικὰ νοσήματα.

Βιβλιογραφία

1. Ὁρφεύς, «Ἀργοναυτικά», 50. Εἰς «Τὰ Ὀρφικά», ἔκδ. ἐγκυκλοπ. «Ἡλίου» ὑπὸ Ι. Πασσᾶ, Ἀθήναι, 1984, σελ. 135.
2. «Δαυλός», τεύχος 264, Δεκ. 2003, σελ. 17256.
3. Hermias. Orphei fragmenta inedita. Commentario MS. in Platonis Phaedrum. Εἰς «Τὰ Ὀρφικά», σελ. 352.
4. Ἡρόδοτος II, 53.
5. Ὁρφεύς, «Περὶ λίθων». Εἰς «Τὰ Ὀρφικά».
6. Ἐθνικὸ Συνταγολόγιο ΕΟΦ, «Χλωροπρομαζίνη ὑδροχλωρικὴ. Ἀνεπιθύμητες ἐνέργειες», Ἀθήνα, 2003, σελ. 205.
- 6α. Ἐθνικὸ Συνταγολόγιο ΕΟΦ, «Σουλπιρίδη, ἀνεπιθύμητες ἐνέργειες», Ἀθήνα, 2003, σελ. 204.
7. Γεωργιάδης Ν. Ἀναστάσιος, «Ὀρυκτοδιαγνωστικοὶ πίνακες», ἐκδοτ. οἶκος Δ. Δημητράκου Α.Ε., Ἀθήναι, Μάρτιος 1953, σελ. 68.
8. «Δαυλός», τεύχος 199, Ἰουλ. 1998, σελ. 12437.
9. «Δαυλός», τεύχος 267, Μάρτ. 2004, σελ. 17542, α/α γεγονότος 24.
10. Ἀριστοτέλης, «Περὶ ψυχῆς», A405a21-23, A411a8-9, A403a12-19, A403a24-25, A410b7-24, A410b24-411a3, B413a3-5 καὶ B413a22-36.
11. Πλάτων, «Φαίδων», 92A-C.
12. Πλούταρχος, «De animai procreatione in Timaeo», 103D 24-26. Moralia. Academia Scientiarum Germanica Berolenensis. Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana. Lipsiae in aedibus B.G. Teubneri, MCMMLIX. Τόμος I, σελ. 146.
13. Πλούταρχος, «Platonicae questiones», 1006C25-28. «Ἠθικά». (Στὸν ἀνωτέρω Τόμον Ι), σελ. 129-130.

Διον. Γ. Καλαμπαλίκης

Διδάκτωρ Ἰατρικῆς Α.Π.Θ.

Ἡ «κατάργηση τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματος»

Ποιός σὰς εἶπε ὅτι καταργήθηκε ἡ ἀναγραφὴ τοῦ θρησκευματος; Παραθέτουμε φωτοτυπία «Υπευθύνου Δηλώσεως Ἀτομικῶν Στοιχείων τῶν Μισθωτῶν τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν», μὲ τὸ θρήσκευμα ἀπαραιτήτως ἀναγραφόμενο. Ἐὰν ὁ δημόσιος υπάλληλος ἀλλάξη θρήσκευμα, ὑποχρεοῦται νὰ τὸ δηλώσῃ στὴν Ὑπηρεσία του, σὰν νὰ ἀλλάξε ὄνομα ἢ ταυτότητα.

A.P.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΚΑΠΟΙΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΩ ΥΠΟΧΡΕΩΝΟΜΑΙ ΝΑ ΤΗ ΔΗΛΩΣΩ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΜΟΥ

ΑΡΙΘΜ. ΜΗΤΡΟΥ

4									10

Ε Π Ὠ Ν Υ Μ Ο		Ο Ν Ο Μ Α		ΣΤΗΛΑΝ. ΑΠΟ ΚΑΔΙΚΑΙ ΤΗ Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΣ ΔΕΛΤΙΟΥ	
Ο Ν Ο Μ Α Π Α Τ Ε Ρ Α		Ο Ν Ο Μ Α Ε Υ Ζ Υ Γ Ο Υ		1 0 1	
Ε Π Α Γ Γ Ε Λ Μ Α Ε Υ Ζ Υ Γ Ο Υ		Α.Μ. ΕΥΖΥΓΟΥ		1 0 2	
ΣΤΕΤΟΥΣΗ ΚΑΙΟΚΙΑΣ: Ο Ο Ο Σ - ΑΡΙΘΜΟΣ		ΑΡΙΘΜ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ		1 0 3	
Π Ο Λ Η Ή Χ Ω Ρ Ι Ο		Τ.Τ.		1 0 4	
Ε Π Α Ρ Χ Ι Α		Ν Ο Μ Ο Σ		1 0 5	
ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ: ΠΟΛΗ Ή ΧΩΡΙΟ		Ε Π Α Ρ Χ Ι Α		Ν Ο Μ Ο Σ	
Ε Θ Ν Ι Κ Ο Τ Η Τ Α		Υ Π Η Κ Ο Ο Τ Η Τ Α		Θ Ρ Η Σ Κ Ε Υ Μ Α	
Α.Ρ. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ (ΓΕΝΙΚΟΣ)		ΗΜΕΡ. ΕΚΔΟΣΗΣ		ΗΜΕΡΑ ΜΗΝΑΣ ΕΤΟΥΣ	
ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΡΟΪΣΤΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ Α. 1936 / 51 ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ: 1		ΕΞΕΝΣ ΓΑΜΙΣΕΣ (ΣΕ ΒΑΘΜΟ ΓΝΩΣΗΣ * ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ *)		Α	
ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΚΗ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΑΝΑΛΟΓΑ)		ΑΝΥΠΑΝΤΡΟΣ = 1		ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΣ = 2	
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΥΣ Ή ΔΙΑΣΥΓΓΕΜΕΝΟΥΣ Ή ΧΗΡΟΥΣ ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΤΕΛΕΣΗΣ ΓΑΜΟΥ Ή ΛΥΣΗΣ ΓΑΜΟΥ Ή ΧΗΡΕΥΣΗΣ		ΔΙΑΣΥΓΓΕΜΕΝΟΣ = 3		ΧΗΡΟΣ = 4	
		ΗΜΕΡΑ ΜΗΝΑΣ ΕΤΟΥΣ		66 67 68 69 70 71 72 73	

ΥΠΟΓΡΑΦΗ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

Ο ΑΝΙΜΙΣΜΟΣ (ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ἢ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟΣ) ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ὁρος Ἀνιμισμὸς σημαίνει πνευματοκρατία ἢ ψυχοκρατία (Λατ. *animus* = ψυχή) καὶ ὁρίζει τὴν ἀντίληψη ὅτι σὲ κάθε ἀντικείμενο ὑποκρύπτεται ἓνα «πνεῦμα». Ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία μιᾶς εὐρύτατης μορφῆς θρησκευτικῆς ἔκφρασης, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ψυχὲς μετενσαρκώνονται εἴτε κατὰ τὸν ὕπνο εἴτε μετὰ τὸν θάνατο. Αὐτὲς ἀποτελοῦν ἀθάνατες ὀντότητες, οἱ ὁποῖες θυμίζουσιν τὴν ἀπλανῆ ἀμεσότητα τῆς συνείδησης, τὸ ἀρχέγονό της στοιχεῖο. Στὸν Ἀνιμισμὸ ὑπονοοῦνται ἀκόμη καὶ φετιχιστικὰ στοιχεῖα.

Στὴν ἀφετηρία τῆς φυσιοκρατικῆς ἐρμηνείας τοῦ Κόσμου βρίσκονται οἱ φυσικὲς δυνάμεις, ἡ ἀένανη κίνηση, μεταβολὴ καὶ μετασχηματισμὸς τῶν ὁποίων δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀντικειμενικοῦ ψυχισμοῦ. Ὁ φυσιοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ ἀρχέγονου πανθεΐσμου ἄγει στὴν ἰδέα τῆς γονιμότητος, τῆς συνέχειας διαμέσου τῶν ἀλλαγῶν, τῆς πολλαπλότητος τῶν κοσμικῶν δυνάμεων, ἐπικαλεῖται τὴν γονιμότητα ὡς παραμόνιμη δύναμις τοῦ κοσμικοῦ γίγνεσθαι καὶ τρέπεται πρὸς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες τὴν ἐκφράζουν ἐντονώτερα. Ἡ λατρεία τῶν ἀστρῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐκφράζεται μὲ τὸν φυσιοκρατικὸ ἀνιμισμὸ.

Ἡ λατρεία τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστρῶν συνδέεται μὲ τὸ ποιμενικό-νομαδικὸ στάδιο τῆς Προϊστορίας, ἐνῶ στὸ γεωργικὸ στάδιο δόθηκε μεγαλύτερη ἔμφασις σὺν χθόνιες θεότητες. Μετὰ τὴν σελήνη, ἡ ἡλιολατρεία σημαίνει τὴν ἀπαρχὴ τῆς εὐρύτερης στροφῆς πρὸς τὶς οὐράνιες δυνάμεις καὶ εἰδικώτερα πρὸς τὸν οὐρανὸ. Στὸν Ὀρφικὸ ὕμνο «Ἀστρῶν Θυμίαμα, Ἄρωμα» γίνεται ἐπίκλησις ὑπαρκτῶν φυσικῶν ὀντοτήτων:

«Τῶν ἀστέρων τῶν ἐπουρανίων τὸ ἱερὸ φῶς ἐπικαλοῦμαι καὶ μὲ φωνῆς ἀγιώτατες ἀπευθύνω πρόσκλησις πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἅγιους θεοὺς»,

«(ἀστέρες), εἴσθε αἰωνίως οἱ γεννήτορες τῶν πάντων»,

«σεῖς εἴσθε τὸ πεπρωμένο, ποὺ ἐπισημαίνετε κάθε μοιραῖο. Σεῖς τῶν θνητῶν ἀνθρώπων καθορίζετε τὴν θεϊκὴ πορεία»,

δηλαδή γίνεται σαφής καταγραφή της σχέσεως αρχαιοελληνικής Θεολογίας και Φύσεως-Κοσμολογίας. Οί αστέρες αναλαμβάνουν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν δυνάμεων τους τὴν ἀποστολὴ τοῦ γεννήτορος. Ὁ Ἥλιος χάρισε καὶ διατηρεῖ τὴν ζωὴ τῆς Γῆς. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοια εἶναι πατὴρ κάθε ζωντανοῦ γηίνου πλάσματος. Στὸν Ὀρφικὸ Ὕμνο ὁ Ἥλιος ἀποκαλεῖται Ζεὺς:

«φέρεις τὸ φῶς, ἀναδεικνύεσαι ποικίλως, φέρεις τὴν ζωὴ, καρποφόρε, παιᾶνα. Αἰιθαλές, ἀμόλυντε, πατέρα τοῦ χρόνου, ἀθάνατε Ζεῦ.»

Ἡ Φυσιοκρατία (Νατουραλισμός) συνεπῶς εἶναι ἡ συμβολικὴ καταφυγὴ, μὲ τὴν ὁποία ἐκφράζεται τὸ θρησκευτικὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ χθόνιες καὶ οἱ οὐράνιες δυνάμεις διέπλασαν ἀπειροδιάστατα τὴν νόησι καὶ ἔδρασαν ἀργότερα ὡς κινητήρες τοῦ ιστοριοποιημένου θρησκευτικοῦ βιώματος. Καὶ ἡ πυρολατρεία ἔχει τὴν ἀφετηρίαν της στὶς νατουραλιστικὲς μορφὲς θρησκείας.

Ἡ ἐκτροπὴ τῆς φυσιοκρατίας σὲ φετιχισμό

Παρατηρῶντας τὰ στοιχεῖα τῆς νατουραλιστικῆς θρησκείας, διαβλέπουμε ἀργά, πῶς ἀρχίζουν νὰ μετασχηματίζονται σὲ ἐξειδικευμένα ἀντικείμενα λατρείας, ποὺ ἀνάγονται στὴν Προϊστορία, ὅπως τὰ φετίχ. Ὁ ὅρος *φετίχ* δηλώνει ἀντικείμενο, στὸ ὁποῖο ἀποδίδονται μαγικὲς καὶ εὐεργετικὲς ιδιότητες ἀνεξαρτήτως λατρείας, καταγωγῆς, χρήσεως κ.ο.κ., σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ τοτέμ, ποὺ εἶναι συνδυασμένο συνήθως μὲ ἀπαγορεύσεις καὶ εἰδικὸ τελετουργικόν. Οἱ κοινωνίες στὶς ὁποῖες ἄνθησε ὁ τοτεμισμὸς ἐξαρτοῦσαν συχνὰ τὴν τύχη τους ἀπὸ τὴν σχέση τους μὲ τὸ τοτέμ. Συχνὰ ὠργανώνονταν γεύματα, κατὰ τὰ ὁποῖα μόνον τὰ μέλη τῆς φατρίας ἢ ὁποῖα λάτρευε τὸ τοτέμ ἔτρωγαν τὰ μέλη τοῦ προγόνου-θεοῦ τους, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὶς ιδιότητές του. Ἀρκετοὶ ἀνθρωπολόγοι συνδέουν τὸν τοτεμισμὸ μὲ τὸν καννιβαλισμὸ, δηλαδή μὲ τὴν ἀνθρωποφαγία, ποὺ συχνὰ ἀποσκοπεῖ στὴν ἀπόκτηση τῶν ιδιοτήτων τοῦ ἀντίπαλου, τὸν ὁποῖο οἱ καννίβαλοι κατατρῶγουν.

Οἱ θρησκευτικὲς ἀφετηρίες τοῦ φετιχισμοῦ ἔχουν ὑπερβαθῆ, ἀλλὰ διασφῶνουν ἴχνη εἰδωλολατρίας. Ἦδη ὁ Μάρξ ἔκανε λόγο γιὰ φετιχισμὸ τοῦ ἐμπορεύματος, ἐννοῶντας τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὶς λυτρωτικὲς δυνατότητες τῆς κατανάλωσης, τὴν ἱεροποίησιν τοῦ ἐμπορεύματος, ποὺ τυφλώνει τὴν ὀρθολογικὴν του θεώρησιν.

Στοιχεῖα φετιχισμοῦ διακρίνουμε σὲ δεισιδαίμονες θρησκευόμενους, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν στὰ ἄμφια, στὰ ἱερὰ σκεύη, στὶς εἰκόνες κ.ο.κ. θεῖες ιδιότητες. Φετιχισμὸς ὀνομάζεται καὶ ἡ σεξουαλικὴ διαστροφή, κατὰ τὴν ὁποῖα ὠρισμένοι ἡδονίζονται, ὅταν βλέπουν ἢ ἀγγίζουν γυναικεῖα ἐσώρουχα καὶ παρεμφερῆ ἀντικείμενα.

Ὁ Ἰουδαιοχριστιανικὸς ἀνιμισμὸς-φετιχισμὸς

Ἰουδαϊσμὸς ὡς ἐθνικὴ θρησκεία τῶν Ἰουδαίων ἄνθησε διὰ μέσου τοῦ Ταλμούδ, τοῦ Ζοάρ, τοῦ Καββάλα καὶ δημιούργησε θεοσοφία, μαγεία καὶ μυστικισμό, μὲ πολλὰ ἄκρως ἀμφισβητήσιμα στοιχεῖα. Στὴν ἀρχὴ ἐπικράτησαν δύο διαφορετικὲς θεοσοφικὲς -ιδεολογικὲς ἀντιλήψεις. Ἐκείνῃ τῶν

ὑποστηρικτῶν τοῦ ἐξ Αἰγύπτου ἀφιχθέντος θεοῦ Γιαχβέ, συνοδεία τοῦ μωσαικοῦ ἱερατείου, καὶ ἐκεῖνῃ τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ζοῦσαν ὡς νομάδες στὴν ἔρημο καὶ πέρασαν ἀπὸ διάφορα στάδια λατρείας, ξεκινῶντας ἀπὸ τὸν ἀνιμισμὸ καὶ τὸν τοτεμισμὸ γιὰ νὰ φθάσουν στὸν πολυθεϊσμὸ. Οἱ ἐξ Αἰγύπτου Ἰουδαῖοι μωσαϊστὲς ξερριζώνουν τὴς κοινῆς λατρείας χαναναϊκὲς θεότητες Βαάλ, Ἀστάρτη κ.ἄ. μὲ γενοκτονίες ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων νομάδων τῆς ἐρήμου. Σὲ πολλὰς περιπτώσεις τὸ μωσαϊκὸ ἱερατεῖο συνέπραττε ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς κατακτητὲς ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ του. Ὁ θεὸς Γιαχβὲ εἶναι ζηλότυπος, ἐκδικητικὸς, καταστροφικὸς, γενοκτόνος, αἰμοχαρὴς, χαιρέκακος καὶ μοναδικός, δηλαδὴ θεὸς τῶν θεῶν.

Ὁ Γιαχβέ, ὁ θεὸς τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀγκαλιάζει μέχρι τὴς ἡμέρες μας τὴν οἰκουμένη μὲ χειρότερες συνέπειες γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ ἐκείνες τοῦ μεσαίωνα τοῦ σκότους καὶ τῆς καταστροφῆς. Ὁ ἱερὸς φετιχισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι εἰδωλολατρικὸς. Κάθε χρόνο οἱ χριστιανοὶ τῆς Ὁρθοδοξίας τιμοῦν εὐλαβῶς τὴν «Κατάθεσιν (:) τῆς Τιμίας Ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου»! Μὲ τὴν ἴδια λογικὴ πρέπει νὰ τιμοῦν ἐκτὸς τῆς Τιμίας Ζώνης καὶ τῆς Ἐσθῆτος (=φούστας) καὶ τὴν Τιμίαν Κάλτσα, τὸ τίμιο παπούτσι κ.λπ. κ.λπ. Ὁ ἱερὸς φετιχισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας ὠθεῖ ἀνεκδοκίμως τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς στὴν Μεταφυσικὴ καὶ ὄχι στὴν ἔλλογι ἀντίληψη τῆς ζωῆς πείθοντάς τους, ὅτι μποροῦν νὰ βιασθοῦν οἱ νόμοι τῆς φύσεως μὲ θαύματα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, δηλαδὴ μὲ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτη, οἱ ποιμένες τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς θρησκείας καλοῦν τοὺς πιστοὺς νὰ προσκυνήσουν κάποια θαυματουργὴ εἰκόνα, κάποια ἅγια λείψανα, ἓνα κομματάκι ξύλου, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ γιαντρευθοῦν, θὰ πλουτίσουν καὶ γενικὰ θὰ κερδίσουν πράγματα, ποὺ μὲ φυσικὲς καὶ λογικὲς διαδικασίες εἶναι ἀδύνατον νὰ πετύχουν. Στὴν οὐσία οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κάνουν πλύση τῶν ἐγκεφάλων τῶν πιστῶν, ἀπατοῦν τοὺς ἀπλοϊκοὺς πιστοὺς καὶ διαμορφώνουν ἔτσι τὴν ἐλληνοχριστιανικὴ συνείδηση τῶν

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΕΤΗΣΙΩΝ ΤΟΜΩΝ & ΤΕΥΧΩΝ

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΙ ΔΑΥΛΟΥ 58 €

_____ (ΟΝΟΜΑ) _____ (ΕΠΩΝΥΜΟ)

_____ (ΑΝΑΓΡΑΨΤΕ ΕΤΟΣ)

_____ (ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ)

ΤΕΥΧΗ ΔΑΥΛΟΥ 6 €

_____ (Τ.Κ.) _____ (ΠΟΛΗ)

_____ (ΑΝΑΓΡΑΨΤΕ ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ) _____ (ΧΩΡΑ) _____ (Τηλ.)

Οἱ τιμὲς ἐπιβαρύνονται μὲ κόστος ταχυδρόμησης μέσῳ ΕΛΤΑ, ποὺ γιὰ ἀποστολὲς ἐντὸς Ἑλλάδος εἶναι 2,80 €.

Πιστωτικὴ Κάρτα

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΑΣ: _____

VISA ☐

ΤΡΙΨΗΦΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ἀναγράφεται στὸ πίσω μέρος τῆς κάρτας): _____

MasterCard ☐

ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ: ____ / ____ ΥΠΟΓΡΑΦΗ: _____

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ: Περιοδικὸ «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Αθήνα FAX: (+30) 210 3314997

Ρωμίων, ἐμποδίζοντας κάθε περιθώριο πνευματικῆς προόδου καὶ ἐξελίζεως.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει μία ἄποψη τοῦ κ. Παύλου Πανὸς στὸν «Δαυλόν», ἀρ. 277, Φεβρουάριος 2005, σελὶς 18394 σχετικὰ μὲ τὸν τίτλο τοῦ παρόντος πονήματος. Κατὰ τὸν κ. Πᾶνα τὸ «Χριστός» ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ «*χρίω*» ἢ «*χρίζω*», δηλαδή ἐπαλείφω. Οἱ Ἰουδαῖοι συνήθιζαν νὰ χρίουν τοὺς προφῆτες τοὺς μὲ λάδι, πρακτικῇ, ποὺ υἰοθέτησαν καὶ οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν βάπτισι τῶν νεογέννητων καὶ κατὰ τὴν ταφὴ τῶν ἀποθανόντων. Οἱ ρίζες τοῦ ἐθίμου αὐτοῦ ἀνάγονται στὴν ἀρχαία Αἴγυπτο, ὅπου ἡ αἰγυπτιακὴ λέξι «*méshiah*» (μεσσίας) ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ἱεροῦ κροκοδείλου τῶν Αἰγυπτίων «*μεσσεχ*». Τὸ «Χριστός (μεσσίας)» συνεπῶς εἶναι οὐσιαστικὰ ταυτόσημο τοῦ αἰγυπτιακοῦ φετιχ «*κροκοδεῖλου*» καὶ τὸ «*χριστιανός*» ταυτόσημο τοῦ «*κροκοδειλικού*».

Ἱστορικὰ εἶναι ἐπιβεβαιωμένο, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀναγνώρισεως τῆς ἐβραϊκῆς αἰρέσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ 319 μ.Χ. ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας Κλαύδιο Βαλέριο Κωνσταντῖνο, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ὁ ἰσχυρότερος ἱστορικὸς ἀντίπαλος καὶ καταστροφέας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατακηδεμονεῦει καὶ διαχειρίζεται ἐγκληματικὰ ἐπὶ 17 περίπου αἰῶνες τὴν τύχη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἀπὸ μόνῃ τῆς ἡ διαπίστωση αὐτὴ σοκάρει. Πῶς ἔγινε δυνατόν, ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀρχέγονη αὐτὴ πνευματικὴ δύναμι καὶ ἡ μητέρα τῆς ἀμφισβήτησης νὰ ὑποταχθῇ σὲ ἓνα χαλδαϊκῆς προέλευσης φετιχ-ταμποῦ, ποὺ ἐκφράζει ἀπόλυτα τὴν δεισιδαιμονία καὶ τὴν πνευματικὴ ἀποχαύνωση ; Πῶς ἔγινε δυνατόν, ὁ Ἕλληνας, ποὺ φιλοτεχνήθηκε στὸ Ἐργαστήριο τῆς Φύσεως καὶ τῆς Ἱστορίας, νὰ ἀνέχεται μέχρι τὶς ἡμέρες μας τὸ ἐπιχειρήμα ὠρισμένων χαμηλῆς πνευματικῆς ποιότητος Ρωμίων;

* * *

Ἄρθοδοξία στὴν ζῶσα ἀκόμη Φαναριώτικη ἐκδοχὴ τῆς παραμένει ἀπολιθωμένη ἀποκλειστικὰ στὴν ἀρχαία ἀνιμιστικὴ παράδοσή της, ἐνῶ στὴν ἑλλαδικὴ ἐκδοχὴ τῆς ἐκτὸς τοῦ φετιχισμοῦ εἶναι ἀγκυλωμένη καὶ ἀπὸ τὶς μωροεθνικιστικὲς φαντασιώσεις τῆς Ρωμοσύνης. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰσλαμισμός, γέννημα τοῦ ἰουδαϊκοῦ σκοτους, ἀποτελεῖ τὴν ἀγιάτρευτὴ γάγγραινα τοῦ Ἀραβικοῦ κόσμου. Οἱ μαῦρες φτεροῦγες τῆς ἰουδαϊκῆς-ἰσλαμικῆς θεοκρατίας ἐμπόδισαν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν Διαφωτισμὸ νὰ ἀγγίξῃ καὶ ἐδῶ τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

Ὁ ἰουδαιογενὴς Θεὸς (Γιαχβέ, Χριστός, Ἀλλάχ), ἔτσι ὅπως τὸν καταλαβαίνουν οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι τοῦ πλανήτη καὶ οἱ θρησκείες, ποὺ ἐξουσιάζουν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι δημιούργημα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἡ πίστι, ἡ ὅποιαδήποτε θρησκευτικὴ πίστι, μοιραία εἶναι φετιχιστικὴ. Ἡ θρησκεία, ἡ ὅποιαδήποτε θρησκεία, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ ὑψηλότερη ἔννοια ἀπὸ τὴν πρωτόγονη ἔννοια τῶν λέξεων ἀνιμισμός-φετιχισμός.

Δρ Γ. Θ. Χατζηθεοδώρου
Υφηγητὴς Πολυτεχνείου Ἀθην

Ο Μ. Γιαννάτος δίπλα στον πρωταγωνιστή της ταινίας «Τὸ Ἐξάρες τοῦ Μεσονυχτίου» Brad Davis.

«ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΜΕ ΝΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

Συνέντευξη στο «Δ» τοῦ «εἰσαγγελέα»
τοῦ «Ἐξπρὲς τοῦ Μεσονυκτίου» Μ. Γιαννάτου

Μιχάλης Γιαννάτος εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους Ἑλλήνες ἡθο-
ποιοὺς ποὺ ἔχουν ἀκολουθήσει διεθνή καριέρα. Εἶναι ἄν-
θρωπος χαμηλῶν τόνων καὶ ἀφωσιωμένος στὴν τέχνη του, χω-
ρὶς ὥστόσο νὰ παύη νὰ προβληματίζεται γιὰ καταστάσεις καὶ
γεγονότα ποὺ ἀπασχολοῦν καὶ ἐμᾶς στὸν «Δαυλό». Ὁ ἀξέχαστος «ἄστυ-
νόμος» καὶ «δικηγόρος» (ἔπαιξε δύο ρόλους) στὴν σπουδαία ταινία «Τὸ
Ἐξπρὲς τοῦ Μεσονυκτίου» τῆς δεκαετίας τοῦ '70 «ἔχει πολλὰ ράμματα
γιὰ τὴ γούνα» τοῦ σημερινοῦ Θεάτρου ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀρνητὲς τῆς
γλώσσας μας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Κ.Μ.: *Γιατί δεχθήκατε νὰ παραχωρήσετε αὐτὴν τὴ συνέντευξη στὸ «Δαυλό» με-
τὰ ἀπὸ μακρόχρονη ἐκούσια σιωπή;*

Μιχάλης Γιαννάτος: Ὅταν ἦρθες καὶ μοῦ ζήτησες νὰ σοῦ δώσω αὐτὴν τὴ συνέντευ-
ξη, ὄχι μόνο δέχθηκα, ἀλλὰ καὶ χάρηκα, μπορῶ νὰ σοῦ πῶ, διότι ὁ «Δαυλός» εἶναι
ἓνα περιοδικὸ ποὺ πραγματεύεται τὸν πολιτισμὸ μας, καὶ αὐτὸ γιὰ μένα εἶναι πρόκλη-
ση ἀλλὰ καὶ καθήκον.

Κ.Μ.: *Εἶπατε τὴ λέξη «καθῆκον»...*

Μ.Γ.: Σαφῶς. Ἕνας ἡθοποιὸς πρέπει νὰ «ποιῇ ἥθος» (τὸ λέει ἡ λέξη). Δὲν εἶναι δου-
λειά μας μόνο νὰ βγαίνουμε στὸ σανίδι ἢ στὸν φακὸ καὶ νὰ ἐρμηνεύουμε τὸν ρόλο
μας, ἓνας ἡθοποιὸς εἶναι ἐπιφορτισμένος ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ μὲ ἄλλα καθήκοντα...
Οὐαὶ κι ἀλίμονο ἔαν ὁ ἡθοποιὸς λέη ὅτι «θα βγῶ στὸ σανίδι, θα τὰ πάρω καὶ θα φύ-
γω...».

Κ.Μ.: *Ποιὰ ἡ ἄποψή σας γιὰ τὸ ἐλληνικὸ θεατρόφιλο κοινό;*

Μ.Γ.: Μπορεῖ νὰ δυσανεχθῇ πολλοὺς, ὅμως τὸ φιλοθέαμον κοινὸ δὲν εἶναι ὥριμο
ἀρκετά, γιὰ νὰ δεχθῇ τὸ καλὸ ποιοτικὰ Θέατρο. Πάντως δὲν φταίει ὁ κόσμος, ποὺ
εἶναι διαμορφωμένος ἔτσι, ὥστε νὰ δέχεται τὰ εὐκόλα ἔργα ἐπὶ παραδείγματι γελάει
μὲ «σύγχρονες κωμωδίες» πού, ἂν εἶχε λίγη πνευματικὴ καλλιέργεια, δὲν θὰ γελοῦ-
σε. Ἄν τὸ κοινὸ ἦταν διαμορφωμένο ὅπως ἔπρεπε, στὰ 10 πρῶτα λεπτὰ ὠρισμένων

«ἐπιτυχημένων» θεατρικῶν παραστάσεων θὰ σηκωνόταν καὶ θὰ ἔφευγε.

Κ.Μ.: *Οἱ Ἕλληνες Μικρασιάτες ἔχουν ἀποδείξει ποικιλοτρόπως τὴν ἔντονη δημιουργικότητά τους. Ἐσεῖς –ὡς ἓνας ἀπ’ αὐτούς– πῶς ἀποφασίσατε νὰ ἀσχοληθῆτε μὲ τὸ Θέατρο;*

Μ.Γ.: Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα σὲ ἐμένα εἶναι ἔμφυτο. Γιὰ παράδειγμα δὲν θὰ μπορούσά ποτε νὰ γίνω δικηγόρος. Πάντα κάτι μὲ ἔσπρωχνε πρὸς τὴν ἡθοποιία, ὅταν ὅμως ἤμουν μικρός, στὴν Κωνσταντινούπολη δὲν ὑπῆρχαν δραματικές σχολές.

Κ.Μ.: *Αὐτὸ ποῦ ὀφειλόταν;*

Μ.Γ.: Τότε δὲν ὑπῆρχαν, διότι ἦταν ἓνα ἐπάγγελμα ἐλεύθερο. Τὰ ἴδια συνέβαιναν καὶ στὴν Ἑλλάδα τὰ παλιὰ χρόνια. Δὲν ἀπαιτοῦσε δηλαδὴ ἀπὸ ἓναν Αὐλωνίτη ἢ ἓναν Βέγγο νὰ τελειώσουν σχολή, διότι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δημιουργήσαν δική τους σχολή.

Στὴν Πόλη ἐπὶ παραδείγματι εἴχαμε ἓναν ὑπέροχο κωμικό, τὸν ἐλληνικῆς καταγωγῆς (σημ. ἀπὸ μάνα) Mohamed Karaça, ποὺ εἶχε καὶ δικό του θέατρο. Σ’ αὐτὸ τὸ θέατρο ἀνέβαζε μία κωμωδία, ποὺ λεγόταν «Cibali Karakoli» (δηλ. «Τὸ Ἀστυνομικὸ Τμῆμα τοῦ Cibali»), στὸ ὁποῖο ὑποδυόταν ἓναν ἐρωτύλο ἀρχιφύλακα. Ἦταν μία ξεκαρδιστικὴ κωμωδία, ποὺ κράτησε στὴν Πόλη 4 χρόνια περὶπου. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ἦταν ἄριστος καλλιτέχνης καὶ φυσικὰ αὐτοδίδακτος.

Κ.Μ.: *Ποιά συμβουλή θὰ δίνατε σὲ ἓναν ἄνθρωπο, ποὺ τώρα κάνει τὰ πρῶτα του βήματα στὸ σανίδι;*

Μ.Γ.: Νὰ εἶναι προσγειωμένος. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἡθοποιοῦ εἶναι πολὺ δύσκολο, καὶ θέλει μεγάλα «κότσια» γιὰ νὰ κρατηθῇ καὶ νὰ πολεμήσῃ τίς διάφορες καταστάσεις μὲ θεμιτὰ μέσα. Βέβαια ὑπάρχουν καὶ τὰ ἀθέμιτα μέσα, ἀλλὰ ὅποιος στηριχθῇ σ’ αὐτά, δὲν κρατᾷ γιὰ πολὺ. Δυστυχῶς σήμερα τόσο στὸν κινηματογράφο ὅσο καὶ στὴν τηλεόραση κυκλοφοροῦν πολλοὶ ἀτάλαντοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πιάσει τὰ πόστα καὶ δὲν ἀφήνουν ἄλλους μὲ ταλέντο νὰ ἀνέλθουν.

Κ.Μ.: *Σὲ περιόδους ἐλληνο-τουρκικῆς ἔντασης συνηθίζετε νὰ ἐκφέρετε τὴν δημιουργία ἀντίθεσέ σας ἔναντι τῆς τουρκικῆς στρατιωτικοπολιτικῆς ἀλαζονείας.*

Μ.Γ.: Οἱ καταστάσεις ἐπηρεάζουν λόγῳ καταγωγῆς. Δὲν ἔχω καμμιά κακιὰ ἀνάμνηση ἀπὸ τὸν τουρκικὸ λαό. Ἡ μόνη μελανὴ σχέση μου μὲ τὴν Τουρκία εἶναι αὐτὴ μὲ τὴν πολιτικοστρατιωτικὴ της ἡγεσία. Στὴν ἀρχὴ εἶχα ἓναν φόβο ἀπέναντι στοὺς Τούρκους, περνώντας ὅμως τὰ χρόνια καὶ βλέποντας τὴν ἱστορία μὲ πιδὲ νηφάλιο τρόπο, διαπίστωσα ὅτι Ἕλληνες καὶ Τούρκοι δὲν ἔχουν νὰ χωρίσουν τίποτα, ἀντιθέτως μάλιστα ἔχουν κοινὰ ἔθιμα, κοινὰ ἥθη καὶ πολλὰ ὅμοια πολιτιστικὰ στοιχεῖα.

Κ.Μ.: *Καὶ τὸ ἰσλαμικὸ κράτος;*

Μ.Γ.: Στὸ μόνο ποὺ διαφέρουμε εἶναι ἡ θρησκεία, ὅπου καὶ ἀπὸ τοὺς δύο λαοὺς ὑπάρχει μία φανατισμένη προσέγγιση. Δυστυχῶς στὸν θρησκευτικὸ τομέα καὶ οἱ δύο λαοὶ εἶναι ἀκράτοι. Ἐκεῖ ὑπάρχουν γιὰ παράδειγμα φανατικοὶ ἰσλαμιστές, ποὺ ἀρνοῦνται τὴν οἰνοποσία καὶ διάφορα ἄλλα, ὅπως ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ ὀρθοδοξιστές, ποὺ σηκώνονται μὲ τὸν σταυρὸ στὸ χέρι καὶ λένε ὅτι δὲν ἐπιτρέπουν νὰ φτειαχθῇ τζαμὶ στὴν Ἀθήνα. Γιατί νὰ μὴν ἐπιτρέπουμε νὰ γίνη τζαμὶ στὴν Ἀθήνα; Δὲν κατάλαβα. Δὲν εἶναι ἱερὸς ναὸς μιᾶς ἄλλης θρησκείας αὐτός; Τί γίνεται; Μήπως φοβοῦνται οἱ ὀρθοδοξιστές τοὺς ἰσλαμιστές καὶ οἱ ἰσλαμιστές τοὺς ὀρθοδοξιστές;

Ο Μ. Γιαννάτος στο ρόλο του «Komiser Muavini» (Τουρκικά «Υπαστυνόμος»), ενώ μιλά με έναν «συνάδελφό» του σε μία σκηνή του «Εξπρές του Μεσονυχτίου».

Αυτοί που βγαίνουν με τὰ ράσα και φωνάζουν με τὸν σταυρὸ στὸ χέρι στοὺς δρόμους εἶναι... μαύρη μαυρίλα... κατάντια 100%. Πάντως καὶ ὁ τουρκικὸς λαὸς ὑποφέρει ἀπὸ τὸ Ἰσλάμ. Καὶ ἐκεῖ ὁ ἐξευγενισμένος καὶ μορφωμένος ἄνθρωπος ἀποφεύγει τοὺς ἰσλαμιστές. Αὐτοὶ οἱ φανατισμένοι θρησκευτικὰ ἄνθρωποι ἔχουν καταστήσει θέαμα.

Ἡ διεθνὴς ἑβδομὴ Τέχνη ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ

Κ.Μ.: Μπορεῖτε νὰ μᾶς πῆτε δύο λόγια γιὰ τὸ παρασκήνιο τῆς ταινίας «Τὸ Ἐξπρές τοῦ Μεσονυχτίου», στὴν ὁποία συμμετείχατε;

Μ.Γ: Πρόκειται γιὰ μία ἀληθινὴ ἱστορία. Τὸν καιρὸ ποὺ γυρίζαμε τὴν ταινία στὴν Μάλτα, ἦρθε ὁ πραγματικὸς ἥρωας τῆς ταινίας μετὰ τὴν ἀρραβωνιαστικιά του, ὁ ὁποῖος ἦταν καλεσμένος τῆς ἐταιρείας παραγωγῆς Columbia.

Ἄνθρωποι τῆς ἐταιρείας αὐτῆς εἶχαν μπῆ στὶς τουρκικὲς φυλακὲς τοῦ Sagmağilar (σημ. ὅπου εἶχε διαδραματισθῇ αὐτὴ ἡ φρικτὴ ἱστορία) μετὰ κρυφὰ κάμερες καὶ φωτογραφικὲς μηχανές. Κατόπιν εἰδικοὶ διαμορφώσανε τὸ φρούριο τοῦ Fort Sant Elmo στὴν Μάλτα, πετυχαίνοντας τέλεια προσομοίωση τοῦ χώρου μετὰ τὶς τουρκικὲς φυλακές. Ὅταν ὁ ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ὑπόθεσης William Heiz εἶδε τὸ σκηνικόν, εἶπε: «...Δὲν εἶναι δυνατόν, ξαναζῶ τὸν ἐφιάλτη...»

Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὸ τέλος τῆς ταινίας ὁ πρωταγωνιστὴς σκοτώνει τὸν φρουρὸ

βασανιστή πριν τον βιασμό του και κατόπιν δραπετεύει. Ρώτησα όμως τον William Heiz για τον τρόπο με τον οποίο δραπέτευσε και μου είπε «ξέχασέ το...», έννοώντας προφανώς ότι η ταινία σ' αυτό το σημείο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Πιθανότατα είχε εντολές να μην μιλήση σε κανένα για το τέλος της αληθινής αυτής ιστορίας. Έγω θεωρώ πάντως ότι ο άνθρωπος αυτός ξέφυγε από εκεί μέσα δωροδοκώντας κάποια ύψηλα ιστάμενα πρόσωπα.

Κ.Μ.: Είναι όμως άπιστευτη πραγματικά ιστορία...

Μ.Γ: Αυτός ο άνθρωπος ουσιαστικά υπέφερε, διότι ο πρόεδρος των Η.Π.Α. Ρ. Νίξον είχε κατηγορήσει την Τουρκία ότι επίσημα καλλιεργεί ναρκωτικά. Πιάνοντας λοιπόν οι Τούρκοι έναν φουκαρά Άμερικανό, του τα φορτώσανε όλα μαζεμένα.

Κ.Μ.: Συμμετέχοντας σε ταινίες διεθνούς προβολής είχατε την ευκαιρία να έρθετε σε επαφή με σημαντικούς ξένους εκπροσώπους της Έβδομης Τέχνης. Ποιά είναι η στάση αυτών των ανθρώπων έναντι του Έλληνικού Πολιτισμού;

Μ.Γ: Σε μία συζήτησή μου με τον διευθυντή παραγωγής της ταινίας «Το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι» του είπα ανοιχτά ότι, όταν έμεις οι Έλληνες είχαμε Θέατρο, Ποίηση, Μουσική, Χορό, Φιλοσοφία, όλοι οι υπόλοιποι λαοί τρώγανε στίς σπηλιές. Τον ρώτησα για παράδειγμα να μου πη έναν ιατρικό όρο σε ξένη γλώσσα. Αυτός μου είπε ότι υπάρχουν ιατρικοί όροι που έχουν ρίζα κινεζική και εγώ του απάντησα ότι θα του δώσω τον μισθό μου, αν μου βρῇ ἔστω και μία τέτοια λέξη.

Εἴτε τὸ θέλουν εἴτε ὄχι ἔμεις ἡμᾶςταν οἱ κύριοι... Δὲν δέχομαι τέλος πάντων νὰ ἔρχονται ξένοι καὶ νὰ μοῦ κάνουν ἠθικὰ διδάγματα περὶ πολιτισμοῦ. Ἕνα σημεῖο πάντως, ποὺ θέλω νὰ τονίσω ιδιαιτέρως, εἶναι ὅτι ἔχουμε τὴν καλύτερη, τὴν ἀρχαιότερη καὶ τὴν ὁμορφότερη γλώσσα τοῦ κόσμου – καὶ πᾶμε νὰ τὴν καταστρέψουμε!

Κ.Μ.: Μπορεῖτε νὰ γίνετε πὶδ συγκεκριμένος;

Μ.Γ: Τελευταίως τὰ πράγματα ἔχουν πάρει μία ἀνεξέλεγκτη τροπὴ σὲ ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ γενικὰ στὰ Μ.Μ.Ε. Οἱ ἀγγλικὲς ἐπικεφαλίδες, οἱ ἀγγλικοὶ ὑπότιτλοι καὶ ἡ ἀγγλικὴ γλώσσα στὴ ροὴ τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου εἶναι πασιφανής. Πῆρα γιὰ παράδειγμα νὰ διαβάσω ἕνα ἄρθρο πρόσφατα, τὸ ὁποῖο ἔγραφε περίπου ὅτι... στὸ party τὸ χθεσινὸ ποὺ δώσανε trendy people τῆς Κηφισιάς, ἦταν πολὺ glamorous κ.λπ. Αὐτά, φίλε μου, εἶναι ντροπὴ καὶ αἴσχος. Πρέπει νὰ γίνῃ ὅποσodήποτε μιὰ ἐκστρατεία, προκειμένου νὰ γλυτώσουμε τὴ γλώσσα μας, ἡ ὁποία τείνει νὰ καταρτηθῇ.

Κ.Μ.: Τί γνώμη ἔχετε γιὰ τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Θέατρο;

Μ.Γ: Εἶναι ἱεροσουλία νὰ ἔχω ἐγὼ κάποιον ἐνδοιασμό ἑναντι τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Θεάτρου. Ὁ Σοφοκλῆς ἢ ὁ Εὐριπίδης συναντῶνται καὶ σήμερα, εἶναι διαχρονικὰ τὰ ἔργα τους καὶ πάντα ἐπικαιρά. Περάσανε 3-4.000 χρόνια καὶ ἡ κωμωδία εἶναι κωμωδία, καὶ ἡ τραγωδία παραμένει τραγωδία. Αὐτὰ τὰ ἔργα συναρπάζουν ὅλη τὴν Ὑφήλιο. Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ μὴν ἀσελγοῦμε σ' αὐτὰ τὰ ἔργα, νὰ μὴν ἐμφανίζεται γιὰ παράδειγμα ὁ Ὁρέστης νὰ καπνίζει ἢ νὰ παίξει μπάσκει. Αὐτὲς οἱ σύγχρονες τάσεις εἶναι γιὰ μένα ἀπολύτως ἐσφαλμένες.

Κωνσταντῖνος Δ. Μίχος - Λεύκαρος

Ἀπὸ τὴν σελίδα 288 Α' Τόμου. «...Ἡ ἠθικὴ τῶν Κυνικῶν, τῆς Στοᾶς τοῦ Ἐπικούρου, τὸ γενικὸ

τῆς Δημοκρατίας ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τῆς Δικτατορίας, ὅπως ἱστορικὰ ἀποδεικνύεται, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐξαντλητικὰ στὰ «Ἠθικὰ Νικομάχεια» (Θ 11, 12, 13 καὶ Κ 10) ἀναφέρεται. Ἀλλὰ τὸ φιλοσοφικὸ αὐτὸ δοκίμιο δημιουργεῖ σωρεῖα φιλοσοφικῶν ἀποριῶν, ἀπόδειξη τῆς ἐξαιρετικῆς του ὕλης.

Ὁ πλοῦτος τῶν φιλοσοφικῶν γνώσεων τοῦ Γιάννη Καρύτσα τοῦ ἔδωσε τὴν εὐχέρεια τῆς καλῆς δομικῆς ἱστορικῆς καὶ ἐπαγωγικῆς ἀνάπτυξης τῆς ἐξέλιξης τῆς ἔννοιας τῆς ἠθικῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, καθὼς ἐμπλούτισε τὸ βιβλίον του καὶ μὲ παράθεση τῶν βιογραφιῶν τῶν μεγάλων φιλοσόφων. Ἔτσι τὸ φιλοσοφικὸ αὐτὸ δοκίμιο εἶναι ἕνας πολύτιμος ὁδηγὸς γιὰ κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο. Καὶ ἡ συμβολή του αὐτῇ εἶναι ἐλπιδοφόρα γιὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης στὴν Ἑλλάδα.

Γεράσιμος Καζάνας

Γ. Ι. ΠΑΞΙΝΟΣ, *Ἡ πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεύ*

Πρόκειται γιὰ πόνημα, ὅπου ὁ συγγραφέας, ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν πατρίδα καὶ ἀγόμενος ἀπὸ τὰ παιδικὰ του βιώματα, μᾶς ξαναγεῖ σὲ ἕνα ταξίδι μαγικὸ, στὸ ὁποῖο ἀποκαλύπτει μίαν πρωτότυπη πτυχή τῆς ἐρμηνείας τῆς Ὀμηρικῆς γεωγραφίας. Γραμμένο σὲ ἀπλὴ γλῶσσα καὶ μὲ σπουδαῖο φωτογραφικὸ ὕλικὸ ἀπὸ ἀνεξερευνήτους ἀρχαιολογικοὺς χώρους, φιλοδοξεῖ νὰ μὴση ἀκόμα καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔως τώρα δὲν ἔχουν ἀγγίξει τὸ Ὀμηρικὸ ζήτημα.

Ὁ Γεώργιος Παξινὸς ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν ἐλάχιστων ἐκείνων ἐρευνητῶν-περιηγητῶν οἱ ὁποῖοι προεργάζονται τὸ μέγα θέμα τῆς ἀναζήτησης τῆς πατρίδας τοῦ Ὀδυσσεύ κατὰ τρόπο πρωτότυπο καὶ ἐμπειρικὸ, ὑψώνοντας τὸν δείκτη τοῦ χεριοῦ του πρὸς τὶς Ἀχαρνανικὲς ἀκτές. Φαίνεται πάντως ὅτι ὁ συγγραφέας δὲν ἔχει δώσει στὸ πόνημά του χαρακτῆρα καθαρὰ ἀρχαιολογικῆς ἐπιστημο-

ἐλληνικὸ ἰδανικὸ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀταραξίας, ὁ Διογένης στὸ πιθάρι του, ποὺ ὑπηρετεῖ τὴ θεωρία -ὅλα αὐτὰ εἶναι συγκαλυμμένη δειλία μπροστὰ σὲ κάθε τι βαρὺ καὶ ὑπεύθυνο καὶ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια τῆς αἰγυπτιακῆς ψυχῆς- κατὰ βάθος ὁ ἀπολλώνιος ἄνθρωπος ἀποφεύγει τὴ ζωὴ, φθάνοντας μέχρι τὴν αὐτοκτονία, στὴν ὁποία μόνον σὲ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ -ἂν παραβλέψουμε πάλι τὰ συγγενῆ ἰνδικὰ ἰδανικά- ἀποδιδόταν ἡ ἀξία μιᾶς ὑψηλῆς ἠθικῆς πράξης καὶ ἡ ἐπισιμότητα ἐνὸς ἱεροῦ συμβόλου· ἡ διονυσιακὴ μέθη κινεῖ τὴν ὑποψία, ὅτι θέλει νὰ καταπνίξῃ μὲ τὴ βία κάτι ποὺ ἡ αἰγυπτιακὴ ψυχὴ δὲν γνώριζε. Ἔτσι αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς καλλιέργησε τὸ μικρὸ, τὸ ἐλάχιστο, τὸ ἀπλό. Ἡ τεχνικὴ του σὲ σύγκριση μὲ τὴν αἰγυπτιακὴ καὶ τὴ βαβυλωνιακὴ εἶναι ἕνα πνευματῶδες τίποτε.»

Ἀπὸ τὴν σελίδα 448 Α' Τόμου. «...Ὁ ἀπολλώνιος ἄνθρωπος δὲν ἠθέλε ποτε νὰ δῇ τὸ ἀπέραντο διάστημα· ὅλα τὰ φιλοσοφικά του συστήματα σιωποῦν, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ συμπαντος. Γνωρίζουν μόνον ἅπτα πράγματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποία δὲν παρεμβάλλεται τίποτε κατὰ κάποιον τρόπο θετικὸ καὶ σημαντικὸ. Γι' αὐτὰ ἡ γήινη σφαῖρα, πάνω στὴν ὁποία βρίσκονται καὶ ἡ ὁποία ἀκόμη καὶ στὸν Ἰππάρχο περιβάλλεται ἀπὸ μίαν σταθερὴ οὐράνια σφαῖρα, εἶναι ὁλόκληρος ὁ ἀπολύτως δεδομένος κόσμος καί, γιὰ ὅποιον μπορεῖ ἐδῶ νὰ δῇ τοὺς βαθύτατους καὶ πιδ κρυφοὺς λόγους, τίποτε δὲν εἶναι τόσο παράξενο ὅσο οἱ συχνὰ ἐπανειλημμένες ἀπόπειρες γιὰ μίαν θεωρητικὴ ἀντιστοίχιση τοῦ οὐράνιου θόλου πρὸς τὴ γῆ, καὶ μάλιστα ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ θιγῇ κατὰ κανέναν τρόπο ἡ συμβολικὴ προτεραιότητά της. Ἄς συγκρίνουμε μὲ αὐτὰ τὴ συνταρακτικὴ ὁρμή, μὲ τὴν ὁποία ἡ ἀνακάλυψη τοῦ Κοπέρνικου, αὐτοῦ τοῦ «σύγχρονου» τοῦ Πυθαγόρα, εἰσέβαλε στὴν ψυχὴ τῆς Δύσης, καὶ τὸ βαθὺ δέος ποὺ διακατεῖχε τὸν Κέπλερ, ὅταν ἀνακάλυπτε τοὺς νόμους τῆς τροχιάς τῶν πλανητῶν, οἱ ὁποῖοι τοῦ φάνηκαν σὰν μίαν ἄμεση ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ· ὅπως εἶναι γνωστὸ, δὲν τολμοῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν κυκλικὴ μορφή τους, διότι κάθε ἄλλη ἀντιπροσώπευε κατὰ τὴ γνώμη του ἕνα σύμβολο πολὺ χαμηλοῦ κύρους. Ἐδῶ δικαιώθηκε τὸ βορειοευρωπαϊκὸ συναίσθημα ζωῆς, ἡ λαχτάρα τῶν Βίκινγκς γιὰ τὴν ἀπεραντοσύνη. Αὐτὸ δίνει βαθὺ νόημα στὴ γνησίως φαινομενικὴ ἐφεύρεση τοῦ τηλεσκοπίου.»

Ἀπὸ τὴν σελίδα 362 Α' Τόμου. «...Ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος ξεῖ μὲ τὴν συνείδηση τοῦ γίνεσθαι, ▶

νικῆς ἔρευνας καὶ πρὸς τοῦτο ἄλλωστε τόσο στὴν εἰσαγωγὴ ὅσο καὶ στὸ ὀπισθόφυλλο ὁ ἴδιος ξεκαθαρίζει τὰ κίνητρα τῆς συγγραφῆς του, ποὺ προσανατολίζονται περισσότερο στὸ «ἐρευνητικὸ δαιμόνιο», τὸ ὁποῖο ἀναδεικνύεται σὲ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἀποφασίζει νὰ ἀνοίξῃ τὶς πύλες τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ὅμως ἡ ἔρευνά του παρουσιάζει τεράστιο ἐνδιαφέρον, διότι ὁ συγγραφέας «μπαίνει στὸ ρόλο» ἐνὸς περιηγητοῦ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀλώνιζαν τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ 16ου καὶ 18ου αἰῶνα ὅπως ὁ Wheeler (1676), ὁ Wolf (1792) καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ρόλος ποὺ ὁμολογουμένως ἔχει χαθῇ.

Ἕνας μεγάλος Ὀμηριστὴς τοῦ 20οῦ αἰῶνα εἶχε πεῖ: «Στὸ Ὀμηρικὸ ζήτημα ἔχουν εἰπωθῇ τόσα πολ-
λὰ ἀπὸ τόσους πολλοὺς, ὥστε εἶναι δύσκολο νὰ βρῇ κανεὶς κάτι πρωτότυπο νὰ πῇ, οὔτε κἂν πρω-
τότυπες ἀνοησίες» (βλ. δρ Δ. Πανταζῆς, «Ἡ Ὀμηρικὴ Ζάκυνθος», σελ. 12). Ἴσως τὸ συγκεκριμένο βιβλίον νὰ δώσῃ λύσεις ὡς πρὸς τὴν ἐπαναπροσέγγιση τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης, ἴσως πάλι νὰ περιπλέ-
κῃ περισσότερο τὰ πράγματα. Ὅπως καὶ νᾶχη ὅμως, ἓνα βιβλίον ποὺ πραγματεύεται τὸν Ὀμηρὸ εἶ-
ναι ἐξ ὀρισμοῦ ἄξιο προσοχῆς.

Κωνσταντῖνος Δ. Μίχος

ALASTAIR PARKER, Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος

Ὁ Ὄλαστερ Πάρκερ ὑπηρετήσε στὸ βρετανικὸ ναυτικὸ κατὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἦταν ὑπερήφανος γιὰ τὴν σκωτική του καταγωγή. Ἐπειτα σπούδασε στὴν Ὁξφόρδη καὶ δίδαξε στὰ πανε-
πιστήμια τοῦ Μάντσεστερ καὶ τῆς Ὁξφόρδης.

Ἡ μελέτη του αὐτή, ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης καὶ
στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ πρωτοβουλία τοῦ Γιάννη Ἀβραμίδη, θεωρεῖται ἀπὸ τὶς ἐγκυρότερες στὸν τομέα

μὲ τὴ ματιὰ στραμμένη συνεχῶς στὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Ὁ Ἕλληνας ζοῦσε σημειακά, μὴ
ιστορικά, σωματικά. Κανένας Ἕλληνας δὲν θὰ ἦταν ἱκανὸς γιὰ αὐθεντικὴ αὐτοκριτική. Ἀλλὰ
αὐτὸ ἐνυπάρχει στὸ φαινόμενο τοῦ γυμνοῦ ἀγάλματος, τὸ ἐντελὸς μὴ ιστορικὸ ὁμοίωμα ἐνὸς
ἀνθρώπου. Μία αὐτοπροσωπογραφία εἶναι τὸ ἀκριβὲς ἀντίστοιχο τῆς αὐτοβιογραφίας, ὅπως
ὁ Βέρθερος καὶ ὁ Τάσσο. Καὶ τὰ δύο εἶναι ἐξ ἴσου ξένα στὴν ἀρχαιότητα. Δὲν ὑπάρχει τίποτα
τόσο ἀπρόσωπο ὅσο ἡ Ἑλληνικὴ Τέχνη. Δὲν μπορούμε νὰ διανοηθοῦμε ὅτι ὁ Σκόπας ἢ ὁ Λύσιπ-
πος θὰ φιλοτεχνούσαν μία αὐτοπροσωπογραφία. Ἄν προσέξουμε στὸν Φειδίαν, τὸν Πολύκλει-
το, σὲ ὁποιοδήποτε δάσκαλο μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους τὴν καμπυλότητα τοῦ μετώπου,
τὰ χεῖλη, τὴ ρίζα τῆς μύτης, τὸ τυφλὸ μάτι –θὰ δοῦμε ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔκφραση μιᾶς ἐντελὸς
μὴ προσωπικῆς, μιᾶς φυτικῆς καὶ χωρὶς ψυχὴ στάσης ζωῆς.»

Ἀπὸ τὴ σελίδα 422 Α' Τόμου. «Οἱ ὀπτικὲς θεωρίες τοῦ Ἀναξαγόρα καὶ τοῦ Δημόκριτου κατὰ
κανέναν τρόπο δὲν ἀποδίδουν στὸν ἄνθρωπο μία δραστηριότητα στὴν περὶ πτωση τῆς αἰσθητή-
ριας ἀντίληψης. Ὁ Πλάτων δὲν αἰσθάνεται ποτε τὸ ἐγὼ ὡς κέντρο μιᾶς ὑπερβατικῆς σφαίρας
δράσης, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν Κᾶντ ἀπὸ βαθύτερη ἀνάγκη. Οἱ φυλακισμένοι στὴν περιφημὴ
σπηλιά του εἶναι πράγματι φυλακισμένοι, δοῦλοι τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων, ὅχι κύριοί
τους φωτισμένοι ἀπὸ τὸν γενικὸ ἥλιο, ὅχι ἥλιοι οἱ ἴδιοι, ποὺ φωτίζουν τὸ σύμπαν.»

Θὰ μπορούσα νὰ παραθέσω ἓνα πλῆθος ἄλλων ἀποσπασμάτων ἀρνητικῶν πάντα κρίσεων
γιὰ τὸν Ἕλληνα ἄνθρωπο, τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη καὶ συγκρίσεων
πρὸς τὸν, πάντοτε ἀνώτερο, ἀραβικὸ, ἀραμαϊκὸ ἢ βόρειο-γοθικὸ-φαιουσιτικὸ ἀντίστοιχο. Τὰ
ἀποσπάσματα τὰ πῆρα ξεφυλλίζοντας τὸν πρῶτο τόμο τοῦ βιβλίου, χωρὶς νὰ διαλέγω τὰ πιὸ
ἐκφραστικά. Θὰ κλείσω μὲ μερικὰ δείγματα ἀραμαιο-αραβοπληξίας τοῦ συγγραφέα χωρὶς ἄλλα
σχόλια.

Ἀπὸ τὴ σελίδα 110 Α' Τόμου. «Ὅλοι οἱ μαθηματικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, παρὰ τὰ ἐλληνικά
τοὺς ὀνόματα –ὁ Ζηνόδορος (ἢ Ζηνόδοτος), ποὺ πραγματεύθηκε τὰ ἰσοπεριμετρικὰ σχήμα-
τα, ὁ Σερῆνος, ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ τὶς ιδιότητες μιᾶς ἀρμονικῆς δέσμης ἀκτίνων στὸ χῶρο, ὁ
Ύψικλης, ποὺ εἰσήγαγε τὴ χαλδαϊκὴ διαίρεση τοῦ κύκλου, καὶ προπάντων ὁ Διόφαντος– εἶναι
χωρὶς ἀμφιβολία Ἀραμαῖοι καὶ τὰ ἔργα τοὺς ἀποτελοῦν μόνον ἓνα μικρὸ μέρος μιᾶς εὐρύτερης

τους. Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει πληθώρα βιβλιογραφικῶν στοιχείων ἀρκετῶν ἐμπλεκόμενων πλευρῶν, προκειμένου νὰ παρουσιάσῃ μία ὅσο τὸ δυνατόν πιδ συνοπτική, ἀλλὰ καὶ περιεκτική ἀνασκόπηση τῶν γεγονότων τοῦ Β' Π.Π.

Ὁ τρόπος τῆς ιστοριογραφίας του φαίνεται ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη, καθὼς δὲν περιορίζεται στὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ συμβάντα, παρὰ ἀναζητεῖ καὶ τὰ αἷτια καὶ τὰ κίνητρα, ποὺ ὠδήγησαν στὴν ἐκδήλωση τῶν γεγονότων ποὺ παραθέτει. Ἐπίσης, ἐξετάζει τὰ πράγματα ἀπὸ πολλὰς ὀπτικὰς καὶ δὲν περιορίζεται στὴν βρεταννική σκοπιά. Δὲν ἀντιμετωπίζει τὸν Β' Π.Π. ὡς ἓνα μεμονωμένο σύνολο γεγονότων, ἀλλὰ σὲ σχέση μὲ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Γ' αὐτὸ παρακολουθεῖ τὴν ἱστορία, ποὺ ὠδήγησε στὸν πόλεμο καὶ τὴν ἱστορία ποὺ τὸν ἀκολούθησε, ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ 1930 μὲ τὴν ἄνοδο τοῦ Χίτλερ στὴν γερμανικὴ καγκελλαρία ὡς τὴν δεκαετία τοῦ 1950 μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου, τὸν πόλεμο στὸ Βιετνάμ, τὴν ἰδρυση τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραὴλ κ.λπ.

Οἱ πληροφορίες τοῦ Πάρκερ παρουσιάζουν ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον, ἡ μελέτη εἶναι ἀρκετὰ πρόσφατη, ἐνῶ ἡ ἐκδοση συνοδεύεται ἀπὸ σπάνιο ἀναπαλαιωμένο φωτογραφικὸ ὕλικό. Γιὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη ἰδιαίτερη ἀξία ἔχει νὰ δῇ τό, πῶς βλέπει ὁ Σκωτσέζος ἱστορικός τὴν Ἑλληνικὴ ὑπόθεση. Ἀπὸ τὰ συμπεράσματα καὶ τὶς ἐκτιμήσεις τοῦ Πάρκερ ἀντλοῦνται ἀντιπολεμικὰ διδάγματα γιὰ τὸ πόσο ἀνώφελος, φρικτός, βάρβαρος, καταστροφικός καὶ ἀπάνθρωπος εἶναι ἓνας πόλεμος. Εἰδικὰ ἐὰν εἶναι μεγάλος σὲ ἔκταση, ἀκόμη μεγαλύτερη εἶναι ἡ παρὰνοια αὐτῶν ποὺ τὸν προκαλοῦν σὲ βάρος τῶν λαῶν τους. Ἡ μελέτη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου εἶναι πολλὴ χρήσιμη, καὶ γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν σύγχρονη διεθνή κατάσταση.

Ἀλέξανδρος Χ. Μήτσιου

Γραμματείας, γραμμένες προπάντων στὰ Συριακά. Αὐτὰ τὰ Μαθηματικὰ ἀποπερατώθηκαν μὲ τὴν ἀραβική-ἰσλαμικὴ ἔρρενα.»

Σελ. 122. «Ὁ Διόφαντος ἔζησε γύρω στὸ 250 μ.Χ., δηλαδὴ τὸν τρίτο αἰῶνα τοῦ Ἀραβικοῦ Πολιτισμοῦ.»

Σελ. 123. «Τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ στὴν Ἀντιόχεια ἔγραφαν ἀκόμη Ἑλληνικὰ καὶ πίστευαν πὼς σκέπτονται Ἑλληνικὰ δὲν ἔχει μεγαλύτερη βαρύτητα ἀπὸ ἄλλα ἀνάλογα γεγονότα: ὅτι ἡ Ἐπιστήμη τῆς Δύσης μέχρι τὸν Κὰντ προτιμοῦσε τὴ λατινικὴ γλῶσσα καὶ ὁ Κάρολος ὁ Μέγας “ἀνανέωσε” τὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία.»

Σελ. 124. «Ὁ Διόφαντος δὲν ὑπῆρξε μεγάλος μαθηματικός. Τὰ περισσότερα, ποὺ θυμᾶται κανεῖς ἀκούγοντας τὸ ὄνομά του, δὲν ὑπάρχουν στὰ βιβλία του, καὶ αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν δὲν εἶναι ἀσφαλῶς δικὰ του.»

Σελ. 279. «Καθαρὴ καλλιτεχνικὴ βιοτεχνία εἶναι ἡ Μινωικὴ Τέχνη στὴν Κρήτη, μιὰ βόρεια παραφυάδα αἰγυπτιακοῦ γούστου ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ὑξῶς καὶ μετέπειτα.»

Σελ. 282. «Μὲ τὸ φανταστικὸ πνεῦμα αὐτῶν τῶν γεμάτων χρώματα ναρθήκων, ποὺ σχεδὸν δὲν εἶχαν τοιχώματα, σκεπάζονταν ἀπὸ ψηλοὺς θόλους καὶ ἔτειναν πρὸς τὸ ἱερό, ἃς συγκρίνουμε τὴν ἐντύπωση, ποὺ προκαλοῦν τὰ ἀραβικὰ -δηλαδὴ παλαιохριστιανικά-βυζαντινά- τρουλωτὰ οἰκοδομήματα.»

Σελ. 413. «Ἡ ἀπολλώνεια ψυχικὴ εἰκόνα -τὸ ἄρμα μὲ τὰ δύο ἄλογα τοῦ Πλάτωνα, ποὺ τὸ ὀδηγεῖ ὁ νοῦς- ἐξαφανίζεται ἀμέσως μόλις πλησιάσῃ τὸν μαγικὸ ψυχισμό τοῦ Ἀραβικοῦ Πολιτισμοῦ. Θεωροῦμε ἤδη στὴ μεταγενέστερη στοά, οἱ σχολάρχες τῆς ὁποίας κατάγονταν ἀπὸ τὴν ἀραμαϊκὴ Ἀνατολή.»

Σελ. 414. «Ἦδη ὁ μεγάλος Ποσειδώνιος, παρὰ τὴν ἀρχαία ἐξωτερικὴ πλευρὰ τῶν τεραστίων γνώσεών του, γνήσιος Σημίτης καὶ ἐκφραστὴς ἐνὸς πρῶμου ἀραβικοῦ πνεύματος, αἰσθανόταν αὐτὴ τὴ μαγικὴ δομὴ τῆς ψυχῆς ὡς ἀληθινὴ, σὲ βαθύτατη ἀντίθεση πρὸς τὸ ἀπολλώνειο συναίσθημα τῆς ζωῆς.»

Σταμάτησα ἐδῶ, χωρὶς νὰ προχωρήσω καὶ στὸ δεῦτερο τόμο.

Ε. Ε. Μαρματσούρης

Πλοίαρχος Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ